

2021

წლიური ანგარიში

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

წლიური ანგარიში
2021

სოფლის განვითარების სააგენტო	6
შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	8
გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი	17
სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“	26
ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა „ქართული ჩაი“	43
სოფლად ახალგაზრდა მეწარმეების მხარდაჭერის პროგრამა „ახალგაზრდა მეწარმე“	45
აგროდაზღვევის პროგრამა	48
მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	53
სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა	56
მერძევეობის დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა	57
სოფლის განვითარების პროგრამა.....	60
სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამა	65
აგროდიზელთ ხელშეწყობის პროგრამა	66
არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა.....	68
ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა	69
სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა	72
ხორბლის ფქვილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა.....	74
ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი.....	75
სასოფლო-სამეურნეო ექსტენცია	77
სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტების/პროგრამების სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში.....	79
ღვინის ეროვნული სააგენტო.....	84
ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტი	85
ვენახების კადასტრის პროგრამა.....	86
ქართული ღვინის პოპულარიზაცია.....	87
რთველი 2021.....	96
ქართული ღვინის ხარისხის კონტროლი.....	97
საინსპექციო კონტროლი.....	98
სერტიფიცირება.....	98

ქვევრს დაცული გეოგრაფიული აღნიშვნის სტატუსი მიენიჭა.....	98
ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის კვლევის სამეცნიერო პროექტი.....	99
გეოგრაფიული ადგილწარმოების დასახელებები.....	99
სურსათის ეროვნული სააგენტო.....	100
სურსათის უვნებლობა.....	101
ვეტერინარული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა.....	101
ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობის უზრუნველყოფა.....	105
სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია	108
საქართველოს მელიორაცია.....	132
მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო	138
გარემოს ეროვნული სააგენტო.....	144
დაცული ტერიტორიების სააგენტო	150
ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო	170
ეროვნული სატყეო სააგენტო	174
გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი	180
ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო	186
სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი.....	188
გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი.....	208
გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო.....	222
სოფლის მეურნეობის, სურსათის და სოფლის განვითარების დეპარტამენტი.....	233
გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი.....	233
ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი.....	241
გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი	256
საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი.....	262
საკანონმდებლო საქმიანობა.....	278

სოფლის
განვითარების
სააგენტო

სოფლის განვითარების სააგენტო

სოფლის განვითარების სააგენტო შეიმუშავებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ ინიცირებულ პროგრამებს/პროექტებს არა მხოლოდ სასოფლო-სამეურნეო დარგის ხელშეწყობისთვის, არამედ გარემოს დაცვისა და მთლიანად სოფლის განვითარების მიმართულებით.

სააგენტოს მისიაა საჭირო რესურსების ყველაზე ეფექტურად და სწორად მიწოდებით, ფერმერთა და სოფლად მაცხოვრებელთა კეთილდღეობის ზრდის ხელშეწყობა.

2021 წელს სოფლის განვითარების სააგენტო ახორციელებდა შემდეგ პროგრამებს/პროექტებს:

- შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტი
- გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი
- სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“
- ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა „ქართული ჩაი“
- სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - "ახალგაზრდა მენარმე"
- აგროდაზღვევის პროგრამა
- მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა
- სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა
- მერძევეობის დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა
- სოფლის განვითარების პროგრამა
- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების მესაკუთრეთა ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა
- აგროდიზელთ ხელშეწყობის პროგრამა
- არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა
- ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა
- სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა
- ხორბლის ფევილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა
- ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი

სენაკის მუნიციპალიტეტი, დაფნის გადამამუშავება

ბაღდათის მუნიციპალიტეტი, ხილის გადამამუშავება

პროექტი ხორციელდება 2013 წლიდან. მისი მიზანია, აგრომენარშებისთვის ფინანსებზე ხელმისაწვდომობის ზრდის გზით, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი წარმოების, აგროპროდუქციის შენახვისა და რეალიზაციის ხელშეწყობა.

პროექტის ფარგლებში, სოფლის მეურნეობის პირველადი წარმოების, გადამამუშავებელი და შენახვა-რეალიზაციის მიმართულებით დასაქმებული ფერმერები და სანარმოები საფინანსო ინსტიტუტებისგან იღებენ შელავათიან აგროკრედიტს და აგროლიზინგს ძირითადი და საბრუნავი საშუალებებისთვის. 2021 წელს პროექტში შესული ცვლილებების თანახმად, ამოქმედდა საბრუნავი საშუალებების კომპონენტის 3 ქვეკომპონენტი - ყურძნის გადამამუშავებელი სანარმოები, ყურძნის გადამამუშავებელი სანარმოები, რომლებიც ყურძნის შექმნას მოახდენენ სპირტის წარმოების მიზნით და არასტანდარტული ვაშლის შემსყიდველი სანარმოები. ღვინის შემსყიდველი სანარმოების ქვეკომპონენტში დაემატა ახალი მიზნობრიობები: ბოთლის, საცობის, ჩაჩის და ყუთის შექმნა. ასევე, არასტანდარტული ვაშლის შემსყიდველი სანარმოების ქვეკომპონენტში სესხის მინიმალურ თანხად განისაზღვრა 500 000 ლარი.

კრედიტებს/ლიზინგებს გასცემენ პროექტში მონაწილე კომერციული ბანკები/საფინანსო ინსტიტუტები (12 ბანკი და 4 სალიზინგო ორგანიზაცია), ხოლო სააგენტო ახორციელებს სესხის/ლიზინგის საპროცენტო განაკვეთის/ლიზინგის საზღაურის თანადაფინანსებას. უნდა აღინიშნოს, რომ აგროსექტორით საბანკო/სალიზინგო სექტორის დაინტერესება პროექტის ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი მიღწევაა, რაც სოფლის მეურნეობის განვითარებას უწყობს ხელს.

საქსის მოცულობისა და მიზნობრიობის მიხედვით, საპროცენტო განაკვეთები შემდეგია:

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მექანიზაციისთვის

7,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ახალი მრავალწლოვანი კულტურების გაშენებისათვის

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 66 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი ძირითადი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - სასურსათო მრეწველობის დაფინანსებისათვის

1,500,000 ლარიდან 10,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 5%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 11 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

შელავათიანი აგროლიზინგი

20,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 12 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 12 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

შელავათიანი აგროლიზინგის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მექანიზაციისთვის

7,000 ლარიდან 1,500,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 12 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 9 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 48 თვის განმავლობაში.

ხობის მუნიციპალიტეტი, დოკოკინების ფეხმა

შელავათიანი აგროლიზინგის კომპონენტის ქვე-კომპონენტი - სასურსათო მრეწველობის დაფინანსებისათვის

1,500,000 ლარიდან 10,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს რეფინანსირების განაკვეთს დამატებული 7 %-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 12 %-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ყურძნის შემსყიდველი სანარმოების დაფინანსებისათვის

20,000 ლარიდან 15,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 16%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 36 თვის განმავლობაში.

აგროკრედიტი საბრუნავი საშუალებებისთვის კომპონენტის ქვეკომპონენტი - ვაშლის შემსყიდველი სანარმოების დაფინანსებისათვის

500,000 ლარიდან 5,000,000 ლარის ჩათვლით არაუმეტეს 18%-ისა

სააგენტო ახორციელებს საპროცენტო განაკვეთის თანადაფინანსებას 8%-ის ოდენობით, არაუმეტეს 12 თვის განმავლობაში.

ქახელის მუნიციპალიტეტი, ხილის გადამუშავება

შენიშვნა:

სოფლის განვითარების სააგენტოს „შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის“ 2021 წლის დაზუსტებული მონაცემები ანგაჩიშში დამატებით აისახება.

გაცემული კრედიტები, თანადაფინანსება და ბენეფიციარები

ძირითადი სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები (2013-2021 წ.წ.)

მაჩვენებელი	2013 წ. მარტი - 2021 წ. სექტემბერი	2021 წ. იანვარი - 2021 წ. სექტემბერი
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების მოცულობა (ლარი)	3,498,444,561	449,065,540
სააგენტოს თანადაფინანსების მოცულობა (ლარი)	487,449,613	80,066,158
ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	52,362	4,863
უნიკალური ბენეფიციარების რაოდენობა	29,374	4,442

გაცემული კრედიტის მოცულობა წლების მიხედვით (2013-2021 წ.წ.)

წელი	ბანკების მიერ გაცემული შეღავათიანი კრედიტი (ლარი)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
2013	249,609,891	4,143,845
2014	481,068,899	29,306,079
2015	318,214,075	53,032,584
2016	200,041,574	49,129,338
2017	311,560,369	48,890,679
2018	297,477,808	60,652,890
2019	462,673,355	69,869,672
2020	728,733,050	92,358,368
2021	449,065,540	80,066,158
სულ	3,498,444,561	487,449,613

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები წლების მიხედვით (2013-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	775,259,425	14,858
ძირითადი საშუალებებისთვის	2,723,185,137	37,504
სულ	3,498,444,561	52,362

2013-2021 წლებში, სულ გაცემულია 3,454,080,884 ლარის ოდენობის 52,181 ერთეული სესხი და 44,363,677 ლარის ოდენობის 181 ლიზინგი.

საბრუნავი და ძირითადი საშუალებებისთვის გაცემული კრედიტები (2021 წ.)

მიზნობრიობა	სესხის თანხა (ლარი)	სესხების რაოდენობა
საბრუნავი საშუალებებისთვის	8,238,904	9
ძირითადი საშუალებებისთვის	440,826,636	4,854
სულ	449,065,540	4,863

2021 წელს, სულ გაცემულია 443,542,386 ლარის ოდენობის 4,834 ერთეული სესხი და 5,523,154 ლარის ოდენობის 29 ლიზინგი.

გაცემული კრედიტები დარგების მიხედვით

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2013-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის მოცულობა (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
ყურძნის შესყიდვა	431	465,881,688	13.32%	31,627,407
მესაქონლეობა	13,918	425,466,838	12.16%	60,157,939
მევენახეობა	4,328	299,102,483	8.55%	48,610,045
მებაღეობა	2,530	280,094,414	8.01%	41,297,208
ღვინის წარმოება	605	265,997,707	7.60%	48,335,573
სასათბურე მეურნეობა	2,081	116,335,039	3.33%	18,410,102
პროდუქციის შესანახი საწყობები	1,538	115,761,699	3.31%	15,666,552
მეფრინველეობა	1,111	114,602,863	3.28%	22,211,501
პროდუქციის შესანახი მაცივრები	560	107,562,421	3.07%	14,734,277
სხვა	25,260	1,307,639,408	37.38%	186,399,009
სულ	52,362	3,498,444,561		487,449,613

სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2021 წ.)

მიზნობრიობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტების რაოდენობა	ბანკების მიერ გაცემული კრედიტის მოცულობა (ლარი)	წილი ჯამურ კრედიტში (%)	კრედიტის პროცენტის სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
მებაღეობა	498	66,168,880	14.73%	9,421,679
მესაქონლეობა	810	51,429,363	11.45%	6,803,045
ღვინის წარმოება	118	43,374,000	9.66%	6,606,468
პროდუქციის შესანახი მაცივრები	159	33,343,682	7.43%	3,089,700
პროდუქციის შესანახი საწყობები	378	31,419,746	7.00%	3,020,558
მეღორეობა	799	27,438,772	6.11%	1,754,023
ტექნიკა	341	24,210,914	5.39%	2,607,067
მევენახეობა	247	19,746,827	4.40%	8,914,010
წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვი	357	16,025,000	3.57%	316,395
სხვა	1,156	135,908,356	30.26%	37,533,213
სულ	4,863	449,065,540		80,066,158

კომერციული ბანკების მიერ რეზიდენტ იურიდიულ და ფიზიკურ პირებზე გაცემული კრედიტები

თარიღი	სულ საკრედიტო პორტფელი (ათასი ლარი)	საკრედიტო პორტფელი სოფლის მეურნეობის, მეტყველობის და თევზჭერის დარგებში (ათასი ლარი)	წილი სრულ საკრედიტო პორტფელში (%)
01/01/2011	5,946,310	47,219	0.79
01/01/2012	7,449,543	59,868	0.80
01/01/2013	8,372,207	59,206	0.71
01/04/2013 *	8,401,257	56,251	0.67
01/01/2014	10,115,168	153,711	1.52
01/01/2015	12,478,505	281,454	2.26
01/01/2016	15,509,651	312,677	2.02
01/01/2017	18,512,300	377,293	2.04
01/01/2018	21,761,898	393,783	1.81
01/01/2019	25,902,382	406,154	1.57
01/01/2020	31,078,641	482,165	1.55
01/01/2021	37,374,287	692,524	1.85
01/01/2022			

წყარო: საქართველოს ეროვნული ბანკი.

*„შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი“ დაიწყო 2013 წ. 27 მაჩტს

სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები

2013-2020 წლებში გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების (როგორც მენარმე ფიზიკური პირების, ისე იურიდიული პირების) მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილია 1,317,438,635.

შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ბენეფიციართა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (2010-2020 წ.წ., მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	სანარმოთა მიერ სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადები (ლარი)	მოცემულ წელს სახელმწიფო ბიუჯეტში გადახდილი გადასახადების ზრდა 2012 წელთან შედარებით (ლარი)
2010	78,431,995	
2011	107,550,907	
2012	115,108,094	
2013	129,266,223	14,158,129
2014	151,317,018	36,208,924
2015	156,934,973	41,826,879
2016	154,773,207	39,665,113
2017	167,877,963	52,769,869
2018	174,803,708	59,695,614
2019	201,048,208	85,940,114
2020	181,417,335	66,309,241
სულ		396,573,883

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

2013-2020 წლებში ბიუჯეტში თითოეულ წელს გადახდილია 2012 წელთან შედარებით საშუალოდ 49.6 მლნ. ლარით მეტი (ჯამურად - 396,573,883 ლარით მეტი).

2021 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2022 წლის II კვარტალში.

ბენეფიციარ სანარმოთა ერთობლივი შემოსავლები

გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების ერთობლივი შემოსავალი 2020 წელს 3.11-ჯერ აღემატება 2012 წლის სასოფლო-სამეურნეო სანარმოთა ერთობლივ შემოსავალს (211 %-იანი ზრდა).

ბენეფიციართა ერთობლივი შემოსავლები წლების მიხედვით (გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები)

წელი	ერთობლივი შემოსავალი (ლარი)	ზრდა წინა წელთან შედარებით (ლარი)
2010	716,782,744	
2011	895,857,393	179,074,649
2012	1,003,294,434	107,437,041
2013	1,431,071,002	427,776,568
2014	1,642,778,036	211,707,034
2015	1,677,466,963	34,688,927
2016	1,954,274,911	276,807,948
2017	2,129,811,440	175,536,529
2018	2,434,160,387	304,348,947
2019	2,902,730,125	468,569,738
2020	3,125,186,616	222,456,491

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო

2021 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2022 წლის II კვარტალში.

სამუშაო ადგილები

პროექტის „შელავათიანი აგროკრედიტი“ დაწყებიდან, 2013 წლიდან 2020 წლის დეკემბრის ჩათვლით შექმნილია 11,900-მდე ახალი სამუშაო ადგილი. დასაქმებულთა რაოდენობა რეალურად მეტია, რადგანაც მოცემული მონაცემები მიღებულია მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარების მაჩვენებლების მიხედვით.

დასაქმებულთა რაოდენობა წლების მიხედვით (მხოლოდ გადასახადის გადამხდელად რეგისტრირებული ბენეფიციარები (როგორც მენარმე ფიზიკური პირები, ისე იურიდიული პირები))

წელი	დასაქმებულთა რაოდენობა
2010	14,216
2011	16,750
2012	11,618
2013	16,318
2014	17,724
2015	19,236
2016	20,622
2017	20,533
2018	21,780
2019	23,013
2020	23,507

წყარო: საქართველოს ფინანსთა სამინისტრო. 2021 წლის მონაცემები ხელმისაწვდომი იქნება 2022 წლის II კვარტალში

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტი

პროექტის მიზანია საქართველოში ახალი გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების შექმნა.

პროექტი მოიცავს ორ კომპონენტს:

- გადამამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი (მათ შორის, ენერგოეფექტური ღუმელების საწარმოს თანადაფინანსება);
- შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი.

პროექტის ფარგლებში

- სააგენტოს თანადაფინანსება - პროექტის ჯამური ღირებულების არაუმეტეს 40%, მაგრამ არაუმეტეს 500,000 ლარისა;
- შეღავათიანი კრედიტი/ლიზინგი - არაუმეტეს 1,500,000 ლარისა;
- ბენეფიციარის საკუთარი თანამონაწილეობა ან/და პროექტის დაფინანსების ალტერნატიული ფინანსური წყარო.

შენიშვნა: თანადაფინანსების სპეციალური პირობები ვხვდებით იმ პირობებზე, რომლებიც განხორციელდება მაღალმთიანი დასახლებებისა და გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლების ნუსხით განსაზღვრულ ტერიტორიაზე ან/და, რომელსაც განახორციელებს სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი. აღნიშნულ შემთხვევაში სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება პროექტის ჯამური ღირებულების აჩაუმეტეს 50%-ით თუმცა აჩაუმეტეს 500,000 ლარისა.

გადამამუშავებელი და შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების პროექტის მიზნობრივი არეალია საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტი და თვითმმართველი ქალაქი, შემდეგი თვითმმართველი ქალაქების გარდა: თბილისი, რუსთავი, ქუთაისი, ბათუმი, ფოთი.

გადამამუშავებელი საწარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2014 წლიდან)

ქვემოთ მოცემულია პროექტის ბენეფიციარი 68 საწარმოს უკვე მიღებული და საპროგნოზო შედეგები. 2021 წ. დეკემბრის მდგომარეობით ამუშავებულია 52 საწარმო. 68-ვე საწარმო ამუშავდება 2023 წელს. მაჩვენებლებში არაა გათვალისწინებული წარმოების ზრდა და მოცემულია გაყიდვების დაგეგმილი საშუალო საპროგნოზო სიდიდეები. ფაქტობრივი მონაცემების წყაროს წარმოადგენს სოფლის განვითარების სააგენტოს ხელთ არსებული ოპერატიული ინფორმაცია, ხოლო საპროგნოზო მონაცემები აღებულია პროექტის საგრანტო კონკურსზე დამტკიცებული ბიზნეს-გეგმებიდან.

პროექტის ფარგლებში დაფინანსებული 68 საწარმოსთვის საშუალო ყოველწლიური საპროგნოზო მონაცემები შემდეგია:

დარგები, სანარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

დაფინანსებული სანარმოების სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატმის პიურეს წარმოება	1	4,257,803	600,000	14%
დაფნის გადამუშავება	2	2,363,379	945,351	40%
თევზის გადამუშავება	1	1,557,241	622,896	40%
თხილის გადამუშავება	8	11,297,104	3,986,087	35%
კაკლის გადამუშავება	1	1,974,972	600,000	30%
კენკროვნების გადამუშავება	1	1,048,493	419,397	40%
კომბინირებული საკვების წარმოება	3	3,492,776	1,240,290	36%
ლორის წარმოება	1	827,733	331,093	40%
მარცვლეულის გადამუშავება	1	2,393,700	957,480	40%
ნუშის გადამუშავება	1	5,116,487	500,000	10%
რძის გადამუშავება	6	5,401,739	2,472,675	46%
რძის გადამუშავება (გუდის ყველი)	1	548,500	219,400	40%
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	2,741,335	598,255	22%
ღვინის წარმოება	9	13,714,764	4,898,043	36%
ჩაის გადამუშავება	2	2,057,495	989,198	48%
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	880,706	352,282	40%
ჩირის წარმოება	3	2,609,831	1,129,992	43%
ხილის გადამუშავება	15	24,142,361	8,389,576	35%
ხილის გადამუშავება (მურაბის წარმოება)	1	302,378	151,189	50%
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	4	4,706,656	2,291,263	49%
ხილის გადამუშავება (წვენის წარმოება)	1	1,240,000	400,000	32%
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	1,704,081	610,376	36%
ხორცის გადამუშავება	1	934,105	373,642	40%
ხორცისა და თევზის გადამუშავება	1	1,050,588	420,235	40%
ჭანჭუხის და ტყლაპის წარმოება	1	1,108,528	443,411	40%
სულ	68	97,472,755	33,942,132	35%

დაფინანსებული სანარმოების სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2021წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება, გრანტი (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების (გრანტის) წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
კომბინირებული საკვების წარმოება	1	1,208,508	400,000	33%
ნუშის გადამუშავება	1	5,116,487	500,000	10%
ღვინის წარმოება	4	5,479,775	1,716,179	31%
ჩირის წარმოება	1	364,798	182,399	50%
ხილის გადამუშავება (მურაბის წარმოება)	1	302,378	151,189	50%
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	3	3,703,164	1,691,263	46%
ხილის გადამუშავება (წვენის წარმოება)	1	1,240,000	400,000	32%
სულ	12	17,415,110	5,041,030	29%

გადამამუშავებელ სანარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც. ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი სანარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო მოცულობაა 15,905,987 ლარი (მის სიდიდეზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ სანარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შელავათიანი აგროკრედიტი).

ნედლეული, პროდუქციის გამოშვება და რეალიზაცია

ნედლეულის შესყიდვების და პროდუქციის რეალიზაციის არსებული და საპროგნოზო მონაცემები დაფინანსებული საწარმოების დარგების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	წარმოებული პროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	პროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)
ატმის პიურეს წარმოება	1	982,800	1,452,999	2,304,048
დაფნის გადამუშავება	2	528,637	914,220	1,453,780
თევზის გადამუშავება	1	1,034,504	1,084,703	1,526,667
თხილის გადამუშავება	8	61,721,963	66,624,855	71,150,458
კაკლის გადამუშავება	1	1,800,000	755,000	1,780,000
კენკროვნების გადამუშავება	1	112,376	159,286	196,424
კომბინირებული საკვების წარმოება	3	3,405,844	3,449,257	4,307,689
ლორის წარმოება	1	122,283	100,544	200,902
მარცვლეულის გადამუშავება	1	878,884	1,264,034	1,436,452
ნუშის გადამუშავება	1	5,040,000	16,645,630	67,821,600
რძის გადამუშავება	6	1,883,560	2,264,317	3,435,703
რძის გადამუშავება (გუდის ყველი)	1	21,850	34,087	60,210
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	686,252	717,087	1,219,048
ღვინის წარმოება	9	2,822,259	5,048,693	12,683,555
ჩაის გადამუშავება	2	302,200	616,275	1,228,802
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	47,065	200,460	418,000
ჩირის წარმოება	3	1,293,335	2,037,374	4,447,492
ხილის გადამუშავება	15	5,904,434	10,228,828	17,149,245
ხილის გადამუშავება (მურაბის წარმოება)	1	293,722	1,013,270	1,308,000
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	4	1,943,784	4,794,472	6,994,112
ხილის გადამუშავება (წვენის წარმოება)	1	1,237,329	1,342,266	2,065,240
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	179,547	232,540	451,532
ხორცის გადამუშავება	1	584,545	825,061	1,035,000
ხორცისა და თევზის გადამუშავება	1	548,818	896,855	1,350,779
ჯანჯუხის და ტყლაპის წარმოება	1	118,295	91,608	269,314
სულ	68	93,494,285	122,793,720	206,294,051

სამუშაო ადგილები

გადამუშავებელი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი - სამუშაო ადგილები (უკვე შექმნილი + საპროგნოზო) (2014-2021 წ.წ.)

დარგი	საწარმოების რაოდენობა	დასაქმებულთა რაოდენობა	ერთ საწარმოში დასაქმებულთა საშუალო რაოდენობა
ატმის პიურეს წარმოება	1	12	12
დაფნის გადამუშავება	2	51	26
თევზის გადამუშავება	1	13	13
თხილის გადამუშავება	8	578	72
კაკლის გადამუშავება	1	15	15
კენკროვნების გადამუშავება	1	28	28
კომბინირებული საკვების წარმოება	3	52	17
ლორის წარმოება	1	11	11
მარცვლეულის გადამუშავება	1	50	50
ნუშის გადამუშავება	1	51	51
რძის გადამუშავება	6	87	15
რძის გადამუშავება (გუდის ყველი)	1	6	6
სოკოს ბრიკეტის და სოკოს წარმოება	1	49	49
ღვინის წარმოება	9	98	11
ჩაის გადამუშავება	2	25	13
ჩაის და სანელებლების წარმოება	1	23	23
ჩირის წარმოება	3	71	24
ხილის გადამუშავება	15	365	24
ხილის გადამუშავება (მურაბის წარმოება)	1	15	15
ხილის გადამუშავება (სპირტის წარმოება)	4	33	8
ხილის გადამუშავება (წვენის წარმოება)	1	12	12
ხილის წვენების, სიროფების წარმოება	1	23	23
ხორცის გადამუშავება	1	18	18
ხორცისა და თევზის გადამუშავება	1	24	24
ჯანჯუხის და ტყლაპის წარმოება	1	23	23
სულ	68	1,733	25

სახელმწიფო გრანტით მიღებული შედეგები

შექმნილი ინვესტიციები

ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	97,472,755
სახელმწიფო თანადაფინანსება გრანტის სახით (ლარი)	33,942,132
მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	63,530,623
1 ლარი გრანტით მოზიდული ინვესტიცია (ლარი)	1.87

68 სანარმოში 2014 წლიდან ინვესტირებულია ან ინვესტირების პროცესშია 97,472,755 ლარი (გრანტი, კრედიტი, მენარმის ინვესტიცია). სახელმწიფო გრანტის (33,942,132 ლარი) წილმა ინვესტიციებში 34.82% შეადგინა. სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა 1.87 ლარი ინვესტიცია (აგროკრედიტი და მენარმის ინვესტიცია) მოიზიდა.

შექმნილი სამუშაო ადგილები

დასაქმებულთა ჯამური რაოდენობა (სეზონური დასაქმების ჩათვლით)	1,733
1 დასაქმებულის საშუალო ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/თვე)	507
დასაქმებულთა ჯამური ხელფასი საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით (ლარი/წელი)	10,537,585
საშემოსავლო გადასახადი ჯამური (ლარი/წელი)	2,107,517
1 ლარი გრანტით შექმნილი ხელფასი (ლარი/წელი)	0.25

68 სანარმო 1,733 ადამიანს დაასაქმებს (საშუალოდ 25 დასაქმებული 1 სანარმოში) სეზონურად დასაქმებულების ჩათვლით. დასაქმებულთა წლიური ანაზღაურება 10,537,585 ლარია (507 ლარი (საშემოსავლო გადასახადის ჩათვლით) თვეში 1 დასაქმებულზე). სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ქმნის 0.25 ლარის ოდენობით წლიურ სახელფასო თანხას (0.05 ლარი საშემოსავლო გადასახადის სახით ყოველწლიურად გადაიხდება სახელმწიფო ბიუჯეტში).

სანედლეულო ბაზა

შესასყიდი ნედლეულის ღირებულება (ლარი)	93,494,285
1 ლარი გრანტით შექმნილი ნედლეულის შესყიდვები (ლარი/წელი)	2.75

68 სანარმო წლიურად 93,494,285 ლარის ღირებულების ადგილობრივ ნედლეულს შეისყიდის - სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებული ერთი ლარი ადგილობრივ ასეულობით მცირე და საშუალო ფერმერულ მეურნეობას წლიურად 2.75 ლარის შემოსავალს მოუტანს.

შემოსავლები და შექმნილი აგროპროდუქცია

გამოსაშვები აგროპროდუქციის მასა (კგ./წელი)	23,868,290
აგროპროდუქციის რეალიზაციით მისაღები შემოსავალი (ლარი)	206,294,051
სარეალიზაციო აგროპროდუქციის თვითღირებულება (ლარი)	122,793,720
შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი)	83,500,331
1 ლარი გრანტით შექმნილი პროდუქციის სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)	6.08
1 ლარი გრანტით შექმნილი დამატებული ღირებულება (ლარი/წელი)	2.46

68 სანარმო ქვეყანაში დამატებით შექმნის 206 მლნ. ლარზე მეტი სარეალიზაციო ღირებულების 23,868 ტონა აგროპროდუქციას (1 ლარი გრანტი ქმნის ყოველწლიურად 0.7 კგ. აგროპროდუქციას). სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებული ერთი ლარი წლიურად 2.46 ლარის დამატებულ ღირებულებას შექმნის.

შემნახველი სანარმოების კომპონენტი (ხორციელდება 2016 წლიდან)

დარგები, სანარმოები, ინვესტიციები და სახელმწიფო თანადაფინანსება

დაფინანსებული სანარმოების სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2016-2021 წ.წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
მარცვლეულის შემნახველი	4	9,667,214	1,981,948	21%
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	80	103,431,688	41,082,010	40%
საშრობი (თხილი და კაკალი)	10	10,136,435	4,173,149	41%
სულ	94	123,235,337	47,237,108	38%

შემნახველი სანარმოების თანადაფინანსების კომპონენტში სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა გრანტმა მოიზიდა 1.61 ლარი ინვესტიცია.

დაფინანსებული სანარმოების სტატისტიკური და ფინანსური მონაცემები დარგების მიხედვით (2021 წ.)

დარგი	სანარმოების რაოდენობა	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
მარცვლეულის შემნახველი	4	9,667,214	1,981,948	21%
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	43	54,635,828	20,049,801	37%
საშრობი (თხილი და კაკალი)	4	5,292,860	1,844,194	35%
სულ	51	69,595,902	23,875,943	34%

შემნახველ საწარმოთა ტიპობა

შემნახველი საწარმოების თანადაფინანსების კომპონენტი - დაფინანსებული საწარმოების წარმადობა (ტევადობა) დარგების მიხედვით (2016-2021 წ.წ.)

შემნახველი საწარმოს ტიპი	რაოდენობა	ჯამური ტევადობა (ტონა)
მარცვლეულის შემნახველი	4	8,584
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	80	50,696
საშრობი (თხილი და კაკალი)	10	5,556
სულ	94	64,836

საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2016-2021 წ.წ.)

რეგიონი/დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
გურია	2
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	1
საშრობი (თხილი და კაკალი)	1
იმერეთი	3
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	3
კახეთი	14
მარცვლეულის შემნახველი	2
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	8
საშრობი (თხილი და კაკალი)	4
მცხეთა-მთიანეთი	4
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	4
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	8
მარცვლეულის შემნახველი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	3
საშრობი (თხილი და კაკალი)	4
სამცხე-ჯავახეთი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	1
ქვემო ქართლი	10
მარცვლეულის შემნახველი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	9
შიდა ქართლი	52
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	51
საშრობი (თხილი და კაკალი)	1
სულ	94

დაფინანსებული საწარმოები რეგიონების და დარგების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი/დარგი	შემნახველი საწარმოების რაოდენობა
გურია	1
საშრობი (თხილი და კაკალი)	1
იმერეთი	2
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	2
კახეთი	6
მარცვლეულის შემნახველი	2
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	3
საშრობი (თხილი და კაკალი)	1
მცხეთა-მთიანეთი	2
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	2
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	6
მარცვლეულის შემნახველი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	3
საშრობი (თხილი და კაკალი)	2
სამცხე-ჯავახეთი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	1
ქვემო ქართლი	6
მარცვლეულის შემნახველი	1
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	5
შიდა ქართლი	27
სამაცივრე (ხილი და ბოსტნეული)	27
სულ	51

შემნახველ საწარმოებს, გარდა გრანტისა, სახელმწიფო (შეღავათიანი აგროკრედიტის პროექტის ფარგლებში) უფინანსებს კრედიტის პროცენტსაც; ამ ნაწილში პროექტის ბენეფიციარი საწარმოების თანადაფინანსების საპროგნოზო მოცულობაა 11,657,139 ლარი (მის სიდიდეზე შეიძლება გავლენა მოახდინოს კრედიტის ვადაზე ადრე დაფარვამ სრულად ან ნაწილობრივ, ვალუტის კურსის ცვლილებამ და კრედიტის ტრანშების გაცემის ვადების ცვლილებამ იმ საწარმოებისთვის, რომლებსაც ჯერ სრულად არ აქვთ ათვისებული შეღავათიანი აგროკრედიტი).

სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“

დანჩხუთის მუნიციპალიტეტი, 7 ჰა კაკლის ბაღი

გოხის მუნიციპალიტეტი, 3.99 ჰა ვაშლის ბაღი

პროგრამის ფარგლებში, ფერმერებს საშუალება აქვთ, სახელმწიფო თანადაფინანსების დახმარებით, გააშენონ მრავალწლოვანი ხეხილის ბაღები და შექმნან სანერგე მეურნეობები. პროგრამის განხორციელება 2015 წლის მარტში დაიწყო და მისი მთავარი მიზანია, მრავალწლოვანი კულტურების გაშენების გზით, საქართველოში არსებული სასოფლო-სამეურნეო მიწების ეფექტიანი გამოყენება, რის შედეგადაც, მოხდება იმპორტირებული პროდუქციის ქართული პროდუქციით ჩანაცვლება, გაიზრდება ექსპორტი, გაადვილდება გადამამუშავებელი საწარმოების ნედლეულით უზრუნველყოფა და გაუმჯობესდება სოფლად მოსახლეობის სოციალურ-ეკონომიკური მდგომარეობა.

სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“ შედგება ოთხი კომპონენტისგან და ერთი ქვეკომპონენტისგან: მრავალწლიანი ბაღების თანადაფინანსების კომპონენტი, სანერგე მეურნეობის თანადაფინანსების კომპონენტი სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების ან/და ჭის/ჭაბურღილის/წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის თანადაფინანსების კომპონენტი, სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზიანებული ნერგების დაფინანსების კომპონენტი და კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი.

მრავალწლოვანი ბაღების კომპონენტში ფინანსდება (2021 წლის მდგომარეობით) ნერგების ღირებულების 70%, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში ღირებულების 80%, (დადგენილია თითოეულ ნერგზე თანადაფინანსების მაქსიმალური მოცულობა) წვეთოვანი სარწყავი სისტემის ღირებულების 50%, (1 ჰა-ზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოსაწყობად განსაზღვრულია არაუმეტეს 2,500 ლარის ოდენობის თანადაფინანსება) ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და

მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში ღირებულების 60%, (1 ჰა-ზე წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოსაწყობად განსაზღვრულია არაუმეტეს 3,000 ლარის ოდენობის თანადაფინანსება).

სახელმწიფო პროგრამაში „დანერგე მომავალი“ ბენეფიციარს შესაძლებლობა აქვს მონაწილეობა მიიღოს რამდენჯერმე, თუმცა, ჯამურად მიღებული დაფინანსების ოდენობა არ უნდა აღემატებოდეს 250,000 ლარს, ხოლო ჯამურად გაშენებული ბაღის ფართობი, არ უნდა აღემატებოდეს 50 ჰექტარს.

პროგრამის ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, ფინანსდება ერთი ბენეფიციარის მიერ მინიმუმ 0.5 ჰა მრავალწლიანი კულტურის ბაღის გაშენება.

თანადაფინანსების მოცულობა 1 ჰა-ზე არ უნდა აღემატებოდეს 10,000 ლარს. ლურჯი მოცვის კულტურაზე 1 ჰა-ზე დაფინანსების მაქსიმალური ლიმიტი შეადგენს 15,000 ლარს.

ბაღების კომპონენტის ფარგლებში, პირველ რიგში, ფინანსდება შესასყიდი ნერგების ღირებულების 70%/80%, ხოლო თანხის დარჩენილი სხვაობიდან - წვეთოვანი სარწყავი სისტემა.

პროგრამაში მონაწილე სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს მრავალწლიანი ბაღის გაშენების შემდგომ უფინანსდებათ/უნაზღაურდებათ შესაძენი შესაწამლი აპარატების ღირებულება წარდგენილი ინვოისის ან/და შესაბამისი დოკუმენტის საფუძველზე, მაგრამ არაუმეტეს 5,000 ლარისა.

კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი ითვალისწინებდა კენკროვანი კულტურის (ლურჯი მოცვი, ყოლო, მაცვალი) ბაღის გაშენებისათვის საჭირო ნერგების, წვეთოვანი სარწყავი სისტემის შეძენა/მონტაჟის და სხვა საჭირო მასალების ღირებულების 100%-ით დაფინანსებას 0.15 ჰა-დან 0.5 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ფართობზე.

ბუგდიის მუნიციპალიტეტი, 8.34 ჰა ლურჯი მოცვის ბაღი

გოჩის მუნიციპალიტეტი, 8 ჰა ბღის ბაღი

გოჩის მუნიციპალიტეტი, 12ჰა ვაშლის და ბღის ბაღები

სანერგე მეურნეობის კომპონენტში ფინანსდება სანერგე მეურნეობის შექმნის ღირებულების 50%, მაგრამ არაუმეტეს 250,000 ლარისა, ამასთან, ახალი სანერგე მეურნეობის შექმნის შემთხვევაში, სანერგეების კომპონენტით განსაზღვრული მიზნობრიობ(ებ)ის ჯამური ღირებულება უნდა შეადგენდეს არანაკლებ 100,000 ლარს.

სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების ან/და ქის/ჭაბურღილის/ წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობის თანადაფინანსების კომპონენტი ითვალისწინებს არსებული მრავალწლიანი ბაღების მოდერნიზაციის ან/და ახალი მრავალწლიანი ბაღების გაშენების მიზნით პოტენციური ბენეფიციარებისათვის ფინანსური დახმარების განევას საქართველოს ყველა მუნიციპალიტეტსა და თვითმმართველ ქალაქში,

- ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფინანსდებათ ვაშლის, მსხლისა და ბღის ბაღებისთვის განკუთვნილი სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემების მოწყობის ღირებულების არაუმეტეს 10%, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში – არაუმეტეს 20%, ამასთან დადგენილია თანადაფინანსების ზედა ზღვარი.
- ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს უფინანსდებათ/ უნაზღაურდებათ ქის/ჭაბურღილის (მათ შორის, სატუმბი სადგურის) მოწყობის ღირებულების არაუმეტეს 50%-ისა, მაგრამ არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში – არაუმეტეს 60%-ისა, მაგრამ არაუმეტეს 18,000 ლარისა.
- წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა ფინანსდება ისეთი სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთზე, რომელზეც ამ პროგრამის ბაღ-

ბის კომპონენტის ფარგლებში არ არის დაფინანსებული ან/და მოთხოვნილი მრავალწლიანი ბალის გაშენების დაფინანსება, ფიზიკური და იურიდიული პირის შემთხვევაში - არაუმეტეს 50%-ის ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს 1,250 ლარისა 0,5 ჰა-ზე, ხოლო სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე კოოპერატივების, გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლებისა და მაღალმთიანი დასახლებების შემთხვევაში - არაუმეტეს 60%-ის ოდენობით, მაგრამ არაუმეტეს 1,500 ლარისა 0,5 ჰა-ზე. კომპონენტის ფარგლებში ფინანსდება ერთი ბენეფიციარის მიერ არაუმეტეს 50 ჰა წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა.

სტიქიური მოვლენების შედეგად დაზიანებული ნერგების დაფინანსების კომპონენტი (შემდგომში - ნერგების კომპონენტი) ითვალისწინებს ისეთი სტიქიების შედეგად, როგორცაა სეტყვა, ქარიშხალი და წყალდიდობა მრავალწლოვანი კულტურების ბაღებში/პლანტაციებში/ვენახებში დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლებას, პოტენციური ბენეფიციარებისათვის მრავალწლიანი კულტურების ნერგების ღირებულების დაფინანსების გზით.

- ნერგების კომპონენტის ფარგლებში ფინანსდება შესაძენი ნერგების ღირებულება როგორც ნერგების ადგილობრივ ბაზარზე შეძენის, ასევე მათი იმპორტის შემთხვევაში. დადგენილია თითოეული ნერგის მაქსიმალური ღირებულება. ნერგების კომპონენტის ფარგლებში ერთი ბენეფიციარისთვის ფინანსდება არაუმეტეს 50 ჰა-ზე დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლება არაუმეტეს 250,000 ლარის ოდენობით.

გოხის მუნიციპალიტეტი, 10 ჰა ვაშლის ბაღი

ბაღების კომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2015-2021 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	8.56	61,089	32,206	53%
ალუჩა	4.84	13,050	8,645	66%
ატამი	77.10	696,210	337,623	48%
ბალი	205.64	2,727,608	1,151,289	42%
ბრონეული	70.63	639,667	279,863	44%
გარგარი	20.92	147,452	74,248	50%
დაფნა	131.09	1,827,539	1,256,434	69%
ვაშლათამა	3.36	78,593	34,240	44%
ვაშლი	1,443.07	27,641,749	12,592,536	46%
ზეთისხილი	866.43	7,706,221	4,765,562	62%
თხილი	953.82	4,340,248	2,264,138	52%
კაკალი	3,231.41	27,059,065	15,764,081	58%
კომში	54.72	383,700	206,961	54%
ლურჯი მოცვი	1,543.33	46,717,066	22,319,935	48%
მაყვალა	253.44	3,392,843	2,015,044	59%
მსხალი	120.15	2,614,040	979,824	37%
ნუში	3,133.40	32,336,868	14,954,010	46%
ჟოლო	503.41	8,279,258	4,847,098	59%
სალვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	138.55	2,389,336	1,246,523	52%
სალვინე ვაზი წითელყურძნიანი	235.18	3,327,283	2,008,003	60%
სუფრის ყურძენი	59.03	1,011,485	360,762	36%
ტყემალი	313.12	2,089,909	1,164,848	56%
ფეიხოა	40.70	285,639	154,808	54%
ფისტა	297.50	3,671,758	1,344,952	37%
ქლიავი	378.04	3,834,951	1,912,277	50%
შინდი	2.54	16,350	9,255	57%
ხურმა	137.35	1,287,544	571,743	44%
სულ	14,227.32	184,576,521	92,656,907	50%

1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით მოზიდულია 0.99 ლარი ინვესტიცია. 2015 წლიდან 2021 წლის 31 დეკემბრის პერიოდში სულ გაშენებულია ან გაშენების პროცესშია 14,752.50 ჰა ფართობის 3,659 ბაღი (ბაღის კომპონენტი და კენკროვანი კულტურების დაფინანსების ქვეკომპონენტი).

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	4.45	12,500	8,750	70%
ალუჩა	1.00	3,000	1,750	58%
ატამი	32.82	284,634	151,069	53%
ბალი	24.12	336,034	132,392	39%
ბრონეული	0.50	1,000	350	35%
გარგარი	2.54	10,000	7,000	70%
დაფნა	125.93	1,761,344	1,213,907	69%
ვაშლატამა	1.90	65,629	27,975	43%
ვაშლი	268.49	8,272,557	2,647,173	32%
ზეთისხილი	282.08	2,647,806	1,708,921	65%
თხილი	290.32	1,970,900	995,459	51%
კაკალი	234.40	2,634,543	1,254,039	48%
კომში	12.60	75,281	53,428	71%
ლურჯი მოცვი	706.82	22,959,677	10,320,642	45%
მაცვალი	13.46	184,222	91,904	50%
მსხალი	21.90	483,541	150,170	31%
ნუში	994.63	13,618,174	5,683,290	42%
ჟოლო	79.85	1,466,659	755,934	52%
საღვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	9.93	211,765	120,174	57%
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	19.86	237,643	147,123	62%
ტყემალი	119.37	881,521	474,861	54%
ფისტა	176.09	3,070,408	926,332	30%
ქლიავი	28.42	319,415	144,464	45%
ხურმა	2.57	20,966	11,424	54%
სულ	3,454.05	61,529,218	27,028,532	44%

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2015-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2015-2021 წწ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
აჭარა	78.03	13.89
გურია	402.44	99.57
იმერეთი	850.35	181.23
კახეთი	5,052.29	1,186.66
მცხეთა-მთიანეთი	217.78	38.84
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	39.90	1.46
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1,711.68	774.76
სამცხე-ჯავახეთი	27.49	3.07
ქვემო ქართლი	2,862.11	616.59
შიდა ქართლი	2,985.25	537.98
სულ	14,227.32	3,454.05

მოსავალი და შემოსავლები

გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი და ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები წლების მიხედვით

წელი	2022	2023	2024	2025	2026	2027
მოსავალი (ტონა)	40,276.29	55,189.08	77,129.22	101,987.44	117,096.17	127,595.99
შემოსავალი (ლარი)	86,049,385	131,370,540	198,216,689	276,644,135	338,006,648	393,030,203

სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“ - გაშენებული კულტურების საპროგნოზო მოსავალი (ტონა) წლების მიხედვით

კულტურა, ტონა / წელი	2022	2023	2024	2025	2026	2027
კურკოვანი	4,303.85	7,029.32	10,637.42	14,677.13	18,251.01	20,823.83
თესლოვანი	27,877.96	33,819.43	41,469.62	51,807.58	55,569.44	56,330.15
სუბტროპიკული	936.76	1,425.79	1,886.18	2,397.63	2,527.90	2,616.10
კაკლოვანი	4,706.11	7,896.76	11,804.53	15,796.29	19,181.19	22,321.94
კენკროვანი	2,451.61	5,017.77	11,315.54	16,896.11	20,951.56	24,686.54
ეთერზეთოვანი	0.00	0.00	15.94	412.70	615.06	817.43
სულ	40,276.29	55,189.08	77,129.22	101,987.44	117,096.17	127,595.99

სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“ - ფერმერთა საპროგნოზო შემოსავლები (ლარი წელიწადში) კულტურების და წლების მიხედვით

კულტურა, ლარი / წელი	2022	2023	2024	2025	2026	2027
კურკოვანი	7,105,664	11,370,071	16,998,524	23,016,470	28,264,018	32,146,573
თესლოვანი	36,322,822	44,093,779	54,116,704	67,637,031	72,593,210	73,645,004
სუბტროპიკული	1,068,636	1,559,631	2,023,989	2,527,489	2,664,371	2,744,132
კაკლოვანი	28,519,378	47,960,856	72,109,638	96,819,202	118,360,691	138,540,664
კენკროვანი	13,032,885	26,386,204	52,958,272	86,396,324	115,755,319	145,463,373
ეთერზეთოვანი	0	0	9,561	247,619	369,039	490,458
სულ	86,049,385	131,370,540	198,216,689	276,644,135	338,006,648	393,030,203

შენიშვნა: 1) მოცემულია საშუალო მოსავლიანობა; 2) მოცემული მაჩვენებლების გაანგაზიშებისას გათვალისწინებულია სოფლის-მეუხნეობის სამეცნიერო კვლევითი ცენტრის მიერ დადგენილი ახლად დახვეული ნეჩგების ხმობის დასაშვები ნორმის პროცენტული ოდენობები; 3) მოცემული მაჩვენებლები შესაძლოა გაიზარდოს 25 -30 %-ით მაღალ აკოტექნიკურ ფონზე და შესაბამის ხელსაყრედ მიკროკლიმატურ პირობებში.

სანარგე მეურნეობების კომპონენტი

კულტურები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2016-2021 წ.წ.)

კულტურა	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
ალუბალი	1,807	904	50%
ატამი	1,808	904	50%
ბალი	1,808	904	50%
ვაზი	994,567	624,297	63%
ვაშლი	1,808	904	50%
თხილი	23,040	11,520	50%
კენკრა	1,227,140	858,089	70%
კომში	1,808	904	50%
მაცვალი	725,190	500,000	69%
მოცვი	1,893,853	1,051,483	56%
მსხალი	1,808	904	50%
ნუში	1,808	904	50%
ჟოლო	295,898	147,949	50%
ქლიავი	1,808	904	50%
სულ	5,174,148	3,200,568	62%

კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (ლარი)
მოცვი	717,000	250,000	35%
სულ	717,000	250,000	35%

რეგიონები და ინვესტიციები

რეგიონები და ინვესტიციები (2016-2021 წ.წ.)

რეგიონი	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
იმერეთი	1,520,958	996,949
კახეთი	1,176,067	571,347
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	1,480,950	960,157
ქვემო ქართლი	535,943	352,846
შიდა ქართლი	460,230	319,269
სულ	5,174,148	3,200,568

რეგიონები და ინვესტიციები (2021 წ.)

რეგიონი	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
კახეთი	717,000	250,000
სულ	717,000	250,000

კანკროვანი კულტურების დაფინანსების ძველი კონცეფცია

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2019-2021 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ლურჯი მოცვი	333.63	13,402,735	13,402,735	100
მაყვალა	33.29	561,257	561,257	100
ჟოლო	154.59	4,106,046	4,106,046	100
ჟოლო, მაყვალა	3.67	91,295	91,295	100
სულ	525.19	18,161,334	18,161,334	100

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ლურჯი მოცვი	99.82	3,934,835	3,934,835	100
მაყვალი	7.21	145,904	145,904	100
ჟოლო	54.85	1,458,529	1,458,529	100
ჟოლო, მაყვალი	3.67	91,295	91,295	100
სულ	165.55	5,630,562	5,630,562	100

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2019-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2019-2021 წწ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
გურია	70.49	12.48
იმერეთი	118.91	33.25
კახეთი	10.09	5.96
მცხეთა-მთიანეთი	17.14	2.34
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	3.90	0.00
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	219.60	72.54
სამცხე-ჯავახეთი	8.27	3.18
ქვემო ქართლი	4.12	3.25
შიდა ქართლი	72.66	32.55
სულ	525.19	165.55

სატყვის საწინააღმდეგო სისტემის მოწყობის თანადაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020-2021 წ.წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ვაშლი	69.13	4,323,592	332,575	8%
ვაშლი, ბალი, მსხალი	1.95	123,191	14,235	12%
სუფრის ყურძენი	30.00	1,885,050	165,300	9%
სულ	101.08	6,331,834	512,110	8%

კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია სეტყვის საწინააღმდეგო სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ვაშლი	63.63	3,978,000	306,450	8%
სულ	63.63	3,978,000	306,450	8%

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2020-2021 წ.წ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
ქვემო ქართლი		49.57
შიდა ქართლი		51.51
სულ		101.08
		63.63

წვეთოვანი სარწყავი სისტემების მოწყობის თანადაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020-2021 წ.წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატამი	0.62	1,980	990	50%
ატამი, გარგარი	7.44	39,950	18,603	47%
ბალი	1.75	2,400	1,200	50%
ვაშლი	42.25	235,300	108,173	46%
ვაშლი, ატამი	1.48	8,090	3,712	46%
ზეთისხილი	38.00	200,502	95,000	47%
თხილი	228.63	1,118,617	525,370	47%
თხილი, ხურმა	9.04	43,754	21,877	50%
კაკალი	7.48	35,115	18,664	53%
კაკალი, ხურმა, ქლიავი, ნუში, ბალი, ტყემალი	4.00	17,355	8,678	50%
ლურჯი მოცვი	1.00	5,202	2,500	48%
მანდარინი	1.20	6,000	3,000	50%
ნუში	3.13	35,153	7,809	22%
სალვინე ვაზი	9.47	34,825	17,413	50%
ტყემალი	2.50	10,162	5,000	49%
ფორთოხალი	2.00	17,486	5,000	29%
ქლიავი	0.77	4,484	1,916	43%
ქლიავი, თხილი, ტყემალი	0.86	5,975	2,158	36%
ხურმა	5.54	30,281	16,144	53%
სულ	367.16	1,852,631	863,204	47%

კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია წვეთოვანი სარწყავი სისტემის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატამი	0.62	1,980	990	50%
ატამი, გარგარი	7.44	39,950	18,603	47%
ბალი	1.75	2,400	1,200	50%
ვაშლი	12.74	60,643	31,118	51%
ვაშლი, ატამი	1.48	8,090	3,712	46%
ზეთისხილი	38.00	200,502	95,000	47%
თხილი	134.84	609,294	299,198	49%
თხილი, ხურმა	7.44	36,630	18,315	50%
კაკალი	3.18	14,954	7,936	53%
კაკალი, ხურმა, ქლიავი, ნუში, ბალი, ტყემალი	4.00	17,355	8,678	50%
ლურჯი მოცვი	1.00	5,202	2,500	48%
მანდარინი	1.20	6,000	3,000	50%
ნუში	3.13	35,153	7,809	22%
სადვინე ვაზი	9.47	34,825	17,413	50%
ტყემალი	2.50	10,162	5,000	49%
ფორთოხალი	2.00	17,486	5,000	29%
ქლიავი	0.77	4,484	1,916	43%
ქლიავი, თხილი, ტყემალი	0.86	5,975	2,158	36%
ხურმა	4.53	22,389	11,195	50%
სულ	236.94	1,133,474	540,738	48%

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2020-2021 წ.წ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
გურია	2.00	2.00
იმერეთი	7.35	3.35
კახეთი	67.43	60.07
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	194.02	105.98
ქვემო ქართლი	38.72	38.72
შიდა ქართლი	57.64	26.82
სულ	367.16	236.94

2021

ჭის/ჭაბურღილის მოწყობის თანადაფინანსება

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

კულტურები და ინვესტიციები (2020-2021 წ.წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია ჭის/ჭაბურღილის/სატუმბი სადგურის მოწყობა (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატამი	6.00	32,000	15,000	47%
ბალი	11.30	30,000	18,000	60%
ვაშლი	81.77	338,425	163,720	48%
ვაშლი, ატამი, ქლიავი	10.43	27,957	13,979	50%
ვაშლი, ბალი	26.00	97,226	51,000	52%
ვაშლი, ბალი, ატამი	6.13	18,000	9,000	50%
ვაშლი, მსხალი	2.15	32,914	16,457	50%
ვაშლი, მსხალი, ქლიავი, ტყემალი, კაკალი	1.00	30,560	18,000	59%
ზეთისხილი	38.00	35,990	15,000	42%
თხილი	149.52	655,423	322,885	49%
თხილი, ხურმა	9.04	83,100	41,550	50%
კაკალი	18.85	220,587	103,893	47%
ლურჯი მოცვი	126.97	681,703	332,881	49%
მაყვალა	0.50	30,000	13,750	46%
ნუში	41.45	303,637	134,367	44%
ჟოლო	7.33	45,000	18,000	40%
საღვინე ვაზი	14.30	85,426	41,463	49%
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	0.52	22,000	13,200	60%
ტყემალი	4.50	59,000	31,200	53%
ტყემალი, ალურა	4.00	22,800	11,400	50%
ქლიავი	5.60	30,000	15,000	50%
ქლიავი, ბალი, ტყემალი	0.86	24,007	12,003	50%
ხურმა	6.39	176,600	88,300	50%
სულ	572.61	3,082,355	1,500,048	49%

კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	მინის ნაკვეთის საერთო ფართობი, რომელზეც დაგეგმილია ჭის/ ჭაბურღილის/სატუმბი სადგურის მონყობა(ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ატამი	6.00	32,000	15,000	47%
ბალი	11.30	30,000	18,000	60%
ვაშლი	77.77	309,019	149,017	48%
ვაშლი, ატამი, ქლიავი	10.43	27,957	13,979	50%
ვაშლი, ბალი	14.00	64,410	36,000	56%
ვაშლი, მსხალი	2.15	32,914	16,457	50%
ზეთისხილი	38.00	35,990	15,000	42%
თხილი	140.87	567,486	278,917	49%
თხილი, ხურმა	4.80	29,800	14,900	50%
კაკალი	15.29	157,247	70,893	45%
ლურჯი მოცვი	76.47	472,869	232,378	49%
მაცვალი	0.50	30,000	13,750	46%
ნუში	41.45	303,637	134,367	44%
ჟოლო	7.33	45,000	18,000	40%
საღვინე ვაზი	7.00	22,926	11,463	50%
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	0.52	22,000	13,200	60%
ტყემალი	0.50	30,000	15,000	50%
ტყემალი, ალურა	4.00	22,800	11,400	50%
ქლიავი	5.60	30,000	15,000	50%
ქლიავი, ბალი, ტყემალი	0.86	24,007	12,003	50%
ხურმა	4.42	118,400	59,200	50%
სულ	469.26	2,408,462	1,163,924	48%

რეგიონები და ფართობები

ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2020-2021 წ.წ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
გურია	15.60	7.00
იმერეთი	6.96	0.86
კახეთი	136.68	121.70
მცხეთა-მთიანეთი	9.39	8.39
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	177.89	127.35
ქვემო ქართლი	74.44	62.44
შიდა ქართლი	151.65	141.52
სულ	572.61	469.26

მრავალწლიანი ბაზისის თანადაფინანსების კომპონენტის ფარგლებში დაფინანსებადი კოოპერატივებისათვის შესაწამლი აპარატის დაფინანსება

შესაწამლი აპარატის დასახელება და ინვესტიციები

შესაწამლი აპარატის დასახელება და მოდელი, ინვესტიციები (2020-2021 წ.წ.)

შესაწამლი აპარატის დასახელება	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ვენახის და ხეხილის თვით შემასხურებელი	6,300	5,000	79%
ხეხილის და ვენახის შესაწამლი ახალი	7,276	5,000	69%
სულ	13,576	10,000	74%

შესაწამლი აპარატის დასახელება და მოდელი, ინვესტიციები (2021 წ.)

შესაწამლი აპარატის დასახელება	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
ხეხილის და ვენახის შესაწამლი ახალი	7,276	5,000	69%
სულ	7,276	5,000	69%

მრავალწლიანი კულტურ(ებ)ის ბაღში, კლანტაციაში, ვენახში დაზიანებული ნერგების ჩანაცვლების კომპონენტი

კულტურები, ფართობები და ინვესტიციები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2020-2021 წ.წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
საღვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	5.58	37,563	35,313	94%
საღვინე ვაზი წითელყურძნიანი	50.00	249,923	249,923	100%
სულ	55.58	287,486	285,236	99%

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული კულტურები და ინვესტიციები (2021 წ.)

კულტურა	ფართობი (ჰა)	სრული ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი ჯამურ ინვესტიციაში (%)
საღვინე ვაზი თეთრყურძნიანი	0.78	9,750	7,500	77%
სულ	0.78	9,750	7,500	77%

რეგიონები და ფართობები

გაშენებული და გაშენების პროცესში არსებული ფართობები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	2020-2021 წ.წ. - ფართობი (ჰა)	2021 წ. - ფართობი (ჰა)
კახეთი	55.58	0.78
სულ	55.58	0.78

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის სახელმწიფო პროგრამა „ქართული ჩაი“

პროგრამის მიზანია, როგორც კერძო ასევე სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაცია, მათი პოტენციალის ეფექტიანად გამოყენება, თანამედროვე ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოების შექმნა და ადგილობრივი ჩაის (მათ შორის, ბიო ჩაი) წარმოების ზრდის ხელშეწყობა. პროგრამა ხორციელდება 2016 წლიდან.

სახელმწიფო პროგრამაში „ქართული ჩაი“ 2020 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, სარეაბილიტაციო სამუშაოების სახელმწიფო დაფინანსების ოდენობები გაიზარდა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში, სახელმწიფოს მხრიდან თანადაფინანსება გაიზარდა და შეადგენს 90%-ს არაუმეტეს 3,000 ლარს ერთ ჰექტარზე, ხოლო დანარჩენი ბენეფიციარებისთვის თანადაფინანსება იქნება, 70% არაუმეტეს 2,500 ლარისა ერთ ჰექტარზე პროგრამის ფარგლებში ბენეფიციარმა უნდა უზრუნველყოს ჩაის პლანტაციის რეაბილიტაცია და 36 თვიანი აგროტექნოლოგიური გეგმის სრულყოფილად შესრულება.

აგროტექნოლოგიური სამუშაოების დასრულების შემდეგ, მომდევნო 2 (ორი) წლის განმავლობაში (ანუ მე-4 და მე-5 წელს), პროგრამის ბენეფიციარმა ყოველწლიურად უნდა მიიღოს ნედლი ფოთოლი:

- არანაკლებ 2,000 კგ ერთ ჰექტარზე;
- ბიო ჩაის შემთხვევაში - არანაკლებ 1,000 კგ ერთ ჰექტარზე.

იმ ფაქტის გათვალისწინებით, რომ ქვეყანაში უკვე შეიქმნა ჩაის გადამამუშავებელი არაერთი საწარმო, ხოლო ჩაის ნედლეული მცირეა, პროგრამის ბენეფიციარებს აღარ ექნებათ საწარმოს შექმნის ვალდებულება.

ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი, 28.5 ჰა ჰეაბილიტირებული ჩაის პლანტაცია

ჭიათურის მუნიციპალიტეტი, 9.05 ჰა ჰეაბილიტირებული ჩაის პლანტაცია

პროექტები, ფართობი და ინვესტიციები

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2016-2021 წ.წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	მზა პროდუქციის (გადამუშავებული ჩაი შეფუთვის გარეშე) მასა* (კგ./წელი)	მზა პროდუქციის (გადამუშავებული ჩაის) სარეალიზაციო ღირებულება (ლარი/წელი)
67	1,657.40	4,814,896	3,349,933	1,580,000	47,400,000

* მზა პროდუქციაში იგულისხმება გადამუშავებული ჩაი შეფუთვის გარეშე.

სახელმწიფოს მიერ ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.44 ლარი ინვესტიცია (ჯამურ ინვესტიციაში შედის მხოლოდ ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციისთვის საჭირო ინვესტიციები, მასში არაა შეტანილი ისეთი ხარჯები, როგორებიცაა შემოღობვა, ჩაის გადამამუშავებელი საწარმოს მშენებლობა, აპარატურა-დანადგარების შექმნა, სტანდარტების დანერგვა). 1 ლარი სახელმწიფო გრანტის ინვესტირებით ყოველწლიურად წარმოებული იქნება 0.47 კგ. ჩაის პროდუქტი და ფერმერები/საწარმოები ყოველწლიურად მიიღებენ 14.10 ლარ შემოსავალს.

მუდმივად დასაქმებულთა რაოდენობა 530 ადამიანი იქნება, ხოლო სეზონურად დასაქმებულთა რაოდენობა - 1,000 ადამიანზე მეტი. საშუალო ხელფასი საწარმოში დასაქმებულთათვის თვეში 400 - 500 ლარის ფარგლებში იქნება.

ჩაის პლანტაციების რეაბილიტაციის პროგრამა - პროექტების რაოდენობა, ფართობი და ინვესტიციები (2021 წ.)

პროექტების რაოდენობა	სარეაბილიტაციო ფართობი (ჰა)	ჯამური ინვესტიცია (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
17	611.22	2,207,465	1,535,393

გარდა ამისა, 2019 წელს 8 კოოპერატივს გადაეცა ჩაის პირველადი დამუშავებისთვის საჭირო მანქანა-დანადგარები (314,080 ლარის ღირებულებით).

სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა „ახალგაზრდა მენარმე“

პროგრამა ინიცირებული იყო საქართველოს გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ და 2018 წლიდან ახორციელებდა და ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“ დონორი ორგანიზაციის, დანიის საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (DANIDA) დაფინანსებით.

პროგრამის მიზანი იყო, სტიმული მისცემოდა სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების განვითარებას და ბიზნესში ჩართულობას, მომხდარიყო რეგიონებში ეკონომიკური ზრდის და კერძო სექტორის გაძლიერება და სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება-რეალიზაციის ჯაჭვში განხორციელებულიყო ინვესტიციები.

პროგრამის ბენეფიციარები: რეგიონებში ახალი ბიზნესის დაწყების მსურველი ინდივიდუალური მენარმეები, რომელთა ასაკი შეადგენს 18-35 წელს მაკაცების შემთხვევაში და 18-40 წელს ქალების შემთხვევაში, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივები, რომელთა დამფუძნებლები/მეპაიეები და გამგეობის თავმჯდომარე/დირექტორ(ებ)ი არიან 18-35 წლის მაკაცები ან/და 18-40 წლის ქალები.

პროგრამის ძირითადი პირობები: პროგრამის ფარგლებში ფინანსდება როგორც სასოფლო-სამეურნეო, ასევე არასასოფლო-სამეურნეო ბიზნეს საქმიანობა. სახელმწიფოს თანადაფინანსება შეადგენს ბიზნეს-გეგმაში აღწერილი პროექტის საინვესტიციო ღირებულების არაუმეტეს 40%-ს (არაუმეტეს 60,000 ლარი). პროექტის საინვესტიციო ღირებულება უნდა შეადგინდეს არანაკლებ 10,000 (ათი ათასი) ლარს.

ქახელის მუნიციპალიტეტი, მესაქონლეობის ფეხმა

ქელის მუნიციპალიტეტი, სასტუმრო

დარგები, პროექტები და ინვესტიციები

პროგრამა „ახალგაზრდა მენარმე“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები დარგების მიხედვით (2018-2021წწ.)

დარგი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
მომსახურება	35	4,000,850	1,557,961	39%
პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება	130	12,499,631	4,867,103	39%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება	73	7,739,544	2,977,849	38%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის შემნახველი სანარმო	6	491,715	196,686	40%
წარმოება	1	109,595	43,838	40%
სულ	244	24,841,335	9,643,437	39%

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 1.58 ლარი ინვესტიცია.

პროგრამა „ახალგაზრდა მენარმე“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები დარგების მიხედვით (2021 წ.)

დარგი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
მომსახურება	1	147,145	58,858	40%
პირველადი სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის წარმოება	4	393,469	157,388	40%
სოფლის მეურნეობის პროდუქციის გადამამუშავებელი წარმოება	3	213,714	85,486	40%
სულ	8	754,328	301,731	40%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2018-2021 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	5	524,263	207,600
გურია	9	987,563	394,200
იმერეთი	4	338,602	135,230
კახეთი	155	14,686,041	5,721,837
მცხეთა-მთიანეთი	21	2,647,667	995,579
რაჭა-ლეჩხუმი	13	1,141,839	456,736
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	7	759,169	303,668
სამცხე-ჯავახეთი	7	1,038,746	408,896
ქვემო ქართლი	11	1,575,309	578,112
შიდა ქართლი	12	1,142,135	441,581
სულ	244	24,841,335	9,643,437

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
კახეთი	8	754,328	301,731
სულ	8	754,328	301,731

აგროდაზღვევის პროგრამა

პროგრამის „აგროდაზღვევა“ მიზანი აგროსექტორში სადაზღვევო ბაზრის განვითარება, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობის ხელშეწყობა, სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირებისთვის შემოსავლის შენარჩუნება და რისკების შემცირებაა. პროგრამა ხორციელდება 2014 წლიდან.

2020 წელს განხორციელებული ცვლილებების თანახმად, მრავალწლოვანი კულტურების დაზღვევის შემთხვევაში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ საკუთარი მოსავალი სამი კალენდარული წლის განმავლობაში.

პროგრამის ფარგლებში, ფერმერებს შესაძლებლობა აქვთ დააზღვიონ მოსავალი სეტყვის, წყალდიდობის, ქარიშხლის და საშემოდგომო ყინვისაგან.

პროგრამის ფარგლებში, შესაძლებელია დაიზღვეს არაუმეტეს 5 ჰა მიწის ნაკვეთი, გარდა მარცვლეული კულტურებისა, სადაც მიწის მაქსიმალური ფართობი 30 ჰა-ს შეადგენს. სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში, სადაზღვევო პრემიის მაქსიმალური ოდენობა 50,000 ლარია, ხოლო დასაზღვევი მიწის ნაკვეთის ფართობი შეუზღუდავია.

ფერმერს, რომელიც პროგრამის ფარგლებში შეიძენს დაზღვევას, დაუფინანსდება მისი ღირებულების:

- 50 % - ვაზის დაზღვევის შემთხვევაში
- 70 % - ყველა სხვა კულტურის დაზღვევის შემთხვევაში

სადაზღვევო პრემიები, კოლისები და დაზღვეული ფართობები

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობა, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობები წლების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

წელი	პოლისების რაოდენობა	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დაზღვეული ფართობი, ჰა
2014	21,056	12,586,739	18,723
2015	7,634	3,444,300	4,944
2016	18,795	11,981,874	15,472
2017	21,394	11,649,283	20,718
2018	12,574	7,135,833	11,557
2019	16,473	9,583,048	13,852
2020	17,881	13,432,374	18,178
2021	19,478	15,460,870	19,119
სულ	135,285	85,274,321	122,561

მონაცემები რეგიონების მიხედვით

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობა, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობები ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	25,299	5,998,633	4,478,630	8,135.05	6,474,579
გურია	8,989	1,795,197	1,582,650	3,186.08	504,538
თბილისი	11	1,189	886	2.32	0
იმერეთი	6,401	525,557	326,211	2,227.29	15,921
კახეთი	58,603	46,027,987	29,156,894	65,430.19	36,019,916
მცხეთა-მთიანეთი	308	170,301	135,866	370.06	15,944
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	432	74,793	43,189	164.60	14,772
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	9,317	2,483,455	1,841,125	7,129.54	1,188,309
სამცხე-ჯავახეთი	5,630	5,711,655	3,932,836	6,670.74	2,776,247
ქვემო ქართლი	3,723	3,047,744	2,211,904	13,987.96	3,183,295
შიდა ქართლი	16,579	19,437,811	13,899,673	15,256.83	15,547,073
სულ	135,285	85,274,321	57,609,864	122,560.66	65,740,594

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - პოლისების რაოდენობა, სადაზღვევო პრემიები და დაზღვეული ფართობები და ანაზღაურებები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პოლისების რაოდენობა	სადაზღვევო პრემია (ლ)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
აჭარა	766	253,726	175,114	199.44	1,781
გურია	51	12,013	8,395	23.48	638
იმერეთი	42	29,771	20,755	76.23	1,814
კახეთი	13,036	9,083,145	5,049,248	11,457.32	8,682,574
მცხეთა-მთიანეთი	19	5,327	3,551	15.85	1,876
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	25	1,977	1,029	4.70	0
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	503	164,722	115,267	493.94	58,977
სამცხე-ჯავახეთი	865	856,389	599,449	1,033.72	447,766
ქვემო ქართლი	436	533,774	355,409	2,595.31	226,235
შიდა ქართლი	3,737	4,520,026	3,159,572	3,218.58	235,526
სულ	19,478	15,460,870	9,487,790	19,118.57	9,657,187

სადაზღვევო პრემიების სტრუქტურა

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო პრემიები და სტრუქტურა წლების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

წელი	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	დამზღვევის პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი (ლარი)	სახელმწიფოს პრემიის წილი ჯამურ პრემიაში (%)
2014	12,586,739	779,693	11,800,629	94%
2015	3,444,300	1,442,672	1,948,980	57%
2016	11,981,874	3,677,059	8,223,721	69%
2017	11,649,283	4,238,293	7,406,244	64%
2018	7,135,833	2,657,198	4,474,889	63%
2019	9,583,048	3,730,594	5,846,204	61%
2020	13,432,374	5,010,480	8,421,407	63%
2021	15,460,870	5,961,744	9,487,790	61%
სულ	85,274,321	27,497,733	57,609,864	68%

გარაღები და ანაზღაურებები

სადაზღვევო ანაზღაურებები წლების მიხედვით (2014-2021 წ.წ.)

რეგიონი	ბენეფიციარების რაოდენობა	დაზიანებული მოსავლის მიწის ნაკვეთის ფართობი (ჰა)	ანაზღაურებული ზარალი (ლარი)
2014	6,396	10,210	11,296,414
2015	4,483	2,561	2,904,487
2016	6,391	6,061	6,211,368
2017	5,663	9,659	9,284,934
2018	1,619	4,849	5,645,178
2019	2,540	8,929	8,820,626
2020	2,899	9,530	11,920,400
2021	3,787	11,018	9,657,187
სულ	22,343	62,818	65,740,594

საქართველოში აგროდაზღვევის სახეობაში მიღებული პრემიები და გაცემული ანაზღაურებები: 2010-2012 წლების მონაცემთა შედარება სახელმწიფო პროგრამის „აგროდაზღვევა“ განხორციელების დაწყების შემდეგ პერიოდთან

წელი	ჯამური სადაზღვევო პრემია (ლარი)	ანაზღაურებული ზიანი (ლარი)
2010	76,933	84,805
2011	84,626	93,286
2012	93,089	956,353
2013	182,556	56,727
2014	12,586,739	11,296,414
2015	3,444,300	2,904,487
2016	11,981,874	6,211,368
2017	11,649,283	9,284,934
2018	7,135,833	5,645,178
2019	9,583,048	8,820,626
2020	13,432,374	11,920,400
2021	15,460,870	9,657,187

ეფექტიანობა

პროგრამა „აგროდაზღვევა“ - სადაზღვევო ანაზღაურებების სტრუქტურა წლების მიხედვით (2014–2021 წ.წ.)

წელი	ანაზღაურებული ზიანი (ლარი)	ანაზღაურებული ზიანი/ სააგენტოს პრემიის წილი (%)	ანაზღაურებული ზიანი/ჯამური სადაზღვევო პრემია (%)
2014	11,296,414	96%	90%
2015	2,904,487	149%	84%
2016	6,211,368	76%	52%
2017	9,284,934	125%	80%
2018	5,645,178	126%	79%
2019	8,820,626	151%	92%
2020	11,920,400	142%	89%
2021	9,657,187	102%	62%
სულ	65,740,594	114%	77%

პროგრამაში სახელმწიფო დაფინანსების ეფექტიანობა მაღალია - სახელმწიფოს მიერ გადახდილ 100 ლარ სადაზღვევო პრემიის თანადაფინანსებაზე მოდის 114.11 ლარი სადაზღვევო ანაზღაურება. ასევე, სახელმწიფომ წვლილი შეიტანა სადაზღვევო ინდუსტრიის განვითარებაში (შემოსავალი, ცოდნა, გამოცდილება, სპეციალისტების ჩამოყალიბება და ა.შ.). სახელმწიფომ კერძო სექტორს ეფექტურად გადასცა აგროდაზღვევის ადმინისტრირების ფუნქცია (სახელმწიფოს მიერ ადმინისტრირების შემთხვევაში სათანადო ხარჯები მნიშვნელოვნად მეტი იქნებოდა) - სადაზღვევო კომპანიებს ანაზღაურების სახით გაცემული აქვთ მიღებული პრემიის 77.09%, რაც სადაზღვევო პრაქტიკისთვის ზომიერი მაჩვენებელია (დარჩენილი ნაწილი მოიცავს აგენტთა ანაზღაურებებს, ადმინისტრირების ხარჯებს და სადაზღვევო კომპანიების მოგებას).

მოსავლის ამლები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამის მიზანია მოსავლის ამლები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე (ნებისმიერი ტიპის მოსავლის ამლები ტექნიკა, როგორც თვითმავალი, ასევე მისაბმელი, გარდა ყურძნის მოსავლის ამლები ტექნიკისა) ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

პროგრამა ითვალისწინებს მხოლოდ მოსავლის ამლები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსებას, როგორც თვითმავალის, ასევე მისაბმელის.

სააგენტოს თანადაფინანსების მოცულობა ერთ ბენეფიციარზე მარცვლეულის მოსავლის ასაღებად განკუთვნილი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის (კომბაინის) შემთხვევაში შეადგენს ღირებულების არაუმეტეს 30%-ს, მაგრამ არაუმეტეს 150,000 ლარისა, ხოლო სხვა ტიპის მოსავლის ამლები (გარდა ყურძნისა) სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის შემთხვევაში არაუმეტეს 50%-ს არაუმეტეს 150,000 ლარისა.

შესასყიდი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა უნდა იყოს ახალი (ექსპლუატაციაში არ მყოფი).

მიზნობრიობა, პროექტები და ინვესტიციები

მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2019-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში (%)
კომბაინი	26	9,472,499	3,326,654	35%
სხვა ტიპის მოსავლის ამღები ტექნიკა (გარდა ყურძნის)	150	14,791,543	7,062,529	48%
სხვადასხვა დანიშნულების სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა	89	10,080,628	4,822,217	48%
სულ	265	34,344,670	15,211,399	44%

მოსავლის ამღები სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2021 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში (%)
კომბაინი	8	3,406,664	999,323	29%
სხვა ტიპის მოსავლის ამღები ტექნიკა (გარდა ყურძნის)	81	7,341,747	3,534,418	48%
სულ	89	10,748,411	4,533,741	42%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2019-2021 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება- (ლარი)
ქვეყნის მასშტაბით*	163	20,037,628	8,533,728
გურია	1	39,080	19,540
იმერეთი	1	85,930	42,965
კახეთი	74	10,709,040	4,955,113
მცხეთა მთიანეთი	3	541,350	229,840
რაჭა ლეჩხუმი	2	193,125	96,563
სამეგრელო	2	54,150	27,075
ქვემო ქართლი	6	1,288,171	612,514
შიდა ქართლი	13	1,396,195	694,061
სულ	265	34,344,670	15,211,399

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
ქვეყნის მასშტაბით*	89	10,748,411	4,533,741
სულ	89	10,748,411	4,533,741

* შენიშვნა: 2020-2021 წლებში პიოგჩამით ახ იყო სავადებულო ჰევიონის/მუნიციპალიტეტის მითითება, თუ სად მოხდებოდა შედენილი ტექნიკის გამოყენება, შესაბამისად, მონაცემთა ბაზაში ჰევიონები/მუნიციპალიტეტები მითითებული ახ აჩის.

სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა

სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამის მიზანია სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე ხელმისაწვდომობის გაზრდა.

პროგრამა ითვალისწინებდა შემდეგ მიზნობრიობას:

- სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების ტრაქტორი, ხელის ტრაქტორი (მოტობლოკი), ტრაქტორზე მისაბმელი (იმპლემენტი), სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის სარეაბილიტაციო სამუშაოებისათვის განკუთვნილი თვითმავალი ტექნიკა;
- შესასყიდი სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა (გარდა კომპანიის სასოფლო - სამეურნეო ტექნიკისა და კომბაინისა) უნდა იყოს ახალი (ექსპლუატაციაში არმყოფი) და აკმაყოფილებდეს შემდეგ პირობებს:
  - ა) სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკა წარმოებული უნდა იყოს შესყიდვამდე არაუმეტეს 2 კალენდარული წლით ადრე;
  - ბ) სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკაზე უნდა ვრცელდებოდეს საგარანტიო პირობები სააგენტოში განაცხადის წარდგენიდან არანაკლებ 6 თვის ვადით.

თანადაფინანსება - სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების ოდენობა შეადგენს 30-35% არაუმეტეს 70,000 ლარს ერთ ბენეფიციარზე.

„სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების სახელმწიფო პროგრამის“ ფარგლებში 2021 წლიდან 2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით 2,309 უნიკალურ ბენეფიციარს გაუფორმდა 2,309 ხელშეკრულება. ინვესტიციის ოდენობამ შეადგინა 140,835,299 ლარი, საიდანაც ხელშეკრულებით განსაზღვრული სააგენტოს თანადაფინანსებაა 45,455,597 ლარი.

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში (%)
აჭარა	15	895,063	291,092	33%
გურია	46	2,154,412	709,372	33%
თბილისი	161	15,093,294	4,714,101	31%
იმერეთი	113	4,829,859	1,543,892	32%
კახეთი	1,205	72,097,176	23,176,202	32%
მცხეთა-მთიანეთი	29	2,309,192	733,675	32%
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	17	580,721	197,381	34%
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	152	9,848,234	3,199,839	32%
სამცხე-ჯავახეთი	64	4,042,183	1,303,596	32%
ქვემო ქართლი	123	9,782,354	3,047,966	31%
შიდა ქართლი	384	19,202,811	6,538,480	34%
სულ	2,309	140,835,299	45,455,597	32%

მერძევეობის დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა

მერძევეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამას გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ინიციატივით, სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების სააგენტო, სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) ფინანსური მხარდაჭერით ახორციელებს.

პროგრამის მიზანია დივერსიფიცირებული და მდგრადი მერძევეობის დარგის ჩამოყალიბება და განვითარება შესაბამისი ინვენტარისა და ინფრასტრუქტურის გაუმჯობესების გზით. პროგრამის ფარგლებში დაგეგმილია სოფლად რძის მცირე წარმოების განვითარების ხელშეწყობა - ახალი სტანდარტებისა და საერთაშორისო პრაქტიკის დანერგვა.

პროგრამა ითვალისწინებს როგორც ახალი საქმიანობის დაწყებას, ასევე არსებულის გაფართოებას/მოდერნიზებას/გადაიარაღებას შემდეგი მიმართულებებით: რძის პირველადი წარმოება, რძის შემგროვებელი პუნქტი, რძის გადამამუშავებელი საწარმო, პირუტყვის საკვების წარმოება, ვეტერინარია და ხელოვნური განაყოფიერება. პროგრამის ფარგლებში, დაფინანსება ხორციელდება პროექტის ღირებულების 40%-დან 80%-მდე თანადაფინანსებით, ხოლო თანხობრივი ლიმიტები მერყეობს 8,000 ლარიდან 195,000 ლარამდე.

პროგრამა ხორციელდება იმერეთის, კახეთის, სამეგრელო და ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთისა, რაჭა-ლეჩხუმის და ქვემო სვანეთი და ქვემო ქართლის რეგიონებს.

მიზნობრიობა, პროექტები და ინვესტიციები

„მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება(ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ვეტერინარია და ხელოვნური განაყოფიერება	5	158,536	126,183	80%
პირუტყვის საკვების პირველადი წარმოება	103	22,730,814	16,171,141	71%
რძის გადამამუშავებელი საწარმო (მცირე ზომის)	11	722,810	405,983	56%
რძის პირველადი წარმოება	210	5,991,801	4,472,060	75%
სულ	329	29,603,960	21,175,367	72%

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.40 ლარი ინვესტიცია.

„მერძვეობის დარგის მოდერნიზაციის და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2021 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ვეტერინარია და ხელოვნური განაყოფიერება	4	106,911	85,528	80%
პირუტყვის საკვების პირველადი წარმოება	25	5,501,502	3,827,530	70%
რძის გადამამუშავებელი საწარმო (მცირე ზომის)	5	415,108	194,054	47%
რძის პირველადი წარმოება	62	1,625,496	1,248,252	77%
სულ	96	7,649,017	5,355,363	70%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
იმერეთი	40	2,842,646	2,153,956
კახეთი	60	13,253,810	9,085,752
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	6	1,023,180	740,397
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	93	3,866,234	2,724,882
სამცხე-ჯავახეთი	104	3,958,142	2,954,167
ქვემო ქართლი	26	4,659,949	3,516,213
სულ	329	29,603,960	21,175,367

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
იმერეთი	15	677,722	514,619
კახეთი	13	3,111,847	2,026,165
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	2	57,934	46,347
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	39	1,655,782	1,120,816
სამცხე-ჯავახეთი	16	892,400	693,195
ქვემო ქართლი	11	1,253,332	954,221
სულ	96	7,649,017	5,355,363

სოფლის განვითარების პროგრამა

ხელს მუნიციპალიტეტი, სამკეხვადო

დედოფლისწყაის მუნიციპალიტეტი, ინგლისური ენის სასწავლო ცენტრი

სოფლის განვითარებისთვის მნიშვნელოვანია სოფლად ახალი სამუშაო ადგილების შექმნისთვის შესაბამისი პირობების უზრუნველყოფა, მენარმეობის განვითარების ხელშეწყობა, ეკონომიკური დივერსიფიკაცია, სოფლის მეურნეობის განვითარებისკენ მიმართული მიზნობრივი ღონისძიებები და სექტორში ინვესტიციების მოზიდვა. ამ მიზნით ევროკავშირის (EU) „სოფლისა და სოფლის მეურნეობის განვითარების ევროპის სამეზობლო პროგრამის“ (ENPARD) დაფინანსებით და გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მხარდაჭერით ააიპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“ (RDA) ახორციელებს „სოფლის განვითარების პროგრამას“.

პროგრამა ითვალისწინებს სოფლად ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი საქმიანობების ხელშეწყობას თანადაფინანსების გზით.

პროგრამის განხორციელების გეოგრაფიული არეალია შემდეგი მუნიციპალიტეტები: ქედა, ხულო, ბორჯომი, ახალქალაქი, თეთრინყარო, ყაზბეგი, ლაგოდეხი და დედოფლისწყარო.

თანადაფინანსების მოცულობა

- სააგენტოს თანადაფინანსება ერთ ბენეფიციარზე განსაზღვრულია არანაკლებ 20,000 და არაუმეტეს 340,000 ლარით, თუმცა პოტენციური ბენეფიციარის მიერ წარმოდგენილ თითოეულ პროექტზე არაუმეტეს 170,000 ლარით, რომელიც არ აღემატება წარმოდგენილი პროექტის ჯამური ღირებულების 80%-ს.

განახლებადი ენერჯიების და ენერგოეფექტური პროექტებისთვის, რომლებიც ითვალისწინებს თერმულ იზოლაციას ან სითბო/სიცივის გენერირებას ძირითადად განახლებადი ენერჯიების მეორე, დაფინანსდება შემდეგი პირობებით: სააგენტოს თანადაფინანსების მინიმალური ოდენობა შეადგენს 1,500 ლარს, ხოლო მაქსიმალური ოდენობა შეადგენს 30,000 ლარს, რომელიც არ აღემატება წარმოდგენილი პროექტის ჯამური ღირებულების 80%-ს.

მიზნობრიობა, კრომქტები და ინვესტიციები

„სოფლის განვითარების პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ავჯის სანარმოს გაფართოება	1	132,600	106,080	80%
ავჯის სანარმოს მოდერნიზება	2	82,360	65,000	79%
ავტო ტექმომსახურების მოწყობა	1	264,847	169,437	64%
აუზი და საუნის მოწყობა	1	170,000	136,000	80%
ბაგებით ტურების მოწყობა	1	214,760	170,000	79%
გლეღინგ კარვების მოწყობა	1	210,815	168,652	80%
თხევადი შპალერის სანარმოს მოწყობა	1	223,837	170,000	76%
ინგლისური ენის სასწავლო ცენტრის შექმნა	1	57,000	45,000	79%
კემპინგ ტურების მოწყობა	1	213,992	170,000	79%
კვების ობიექტის მოწყობა	4	310,653	248,522	80%
ლატექსის ხელთათმანების სანარმო	1	156,300	125,040	80%
მარცვლეულის შემნახველი სანარმო	1	30,000	24,000	80%
მზის მიკროელექტრული სადგურის მოწყობა	5	190,646	123,705	65%
მზის პანელების მოწყობა	2	63,721	45,537	71%
მულტიფუნქციური სივრცის მოწყობა	1	198,463	133,170	67%
ორგანული სასუქის სანარმო	1	146,000	116,800	80%
პოლიგრაფიული საბეჭდი	1	79,821	63,857	80%
პოლიპროპელენის ყუთების წარმოება	1	398,816	170,000	43%
რკინის საამქრო	1	112,102	89,682	80%
საკვები ობიექტი	1	208,698	166,958	80%
სამკერვალო	1	34,600	27,680	80%
სამრეცხაოს მოწყობა	1	219,707	170,000	77%
საოჯახო სასტუმრო	5	1,241,079	850,000	68%

ცხილის გაგვიძღვება

„სოფლის განვითარების პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
სარეკრეაციო ზონის მოწყობა	1	263,274	163,274	62%
სასტუმროს მოდერნიზება	1	333,400	169,200	51%
სასტუმროს მოწყობა	1	385,000	170,000	44%
სატრენინგო სივრცე	1	58,000	46,400	80%
საცხენოსნო-სასწავლო ცენტრის მოწყობა	1	222,172	170,000	77%
საწრუპი ჩხირების საწარმო	1	157,406	125,075	79%
საჯომარდო ბანაკის მოწყობა	1	29,280	23,424	80%
სილამაზის ცენტრის მოწყობა	1	85,371	68,297	80%
სტომატოლოგიური ლაბორატორია	1	62,365	49,892	80%
ტექნიკის მომსახურების სერვის ცენტრი	1	290,298	170,000	59%
ტრენინგ ცენტრის მოწყობა	1	225,000	170,000	76%
ხის კოტეჯების საწარმო	1	220,000	170,000	77%
ხის მულჩის და ბრიკეტის წარმოება	1	207,003	165,000	80%
ხის საამქრო	1	256,000	170,000	66%
ხის სათამაშოების საწარმო	2	274,489	198,760	72%
ჰაკატონი	1	20,020	20,000	100%
სულ	53	8,049,896	5,604,441	70%

სახელმწიფოს მიერ გრანტის სახით ინვესტირებულმა ერთმა ლარმა მოიზიდა 0.44 ლარი ინვესტიცია.

„სოფლის განვითარების პროგრამა“ - პროექტების რაოდენობა და ინვესტიციები მიზნობრიობის მიხედვით (2021 წ.)

მიზნობრიობა	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსების წილი სრულ ინვესტიციაში
ავჯის სანარმოს მოდერნიზება	2	82,360	65,000	79%
ავტო ტექმომსახურების მოწყობა	1	264,847	169,437	64%
აუზი და საუნის მოწყობა	1	170,000	136,000	80%
ბაგებით ტურების მოწყობა	1	214,760	170,000	79%
გლელფინგ კარვების მოწყობა	1	210,815	168,652	80%
თხევადი შპალერის სანარმოს მოწყობა	1	223,837	170,000	76%
ინგლისური ენის სასწავლო ცენტრის შექმნა	1	57,000	45,000	79%
კვების ობიექტის მოწყობა	4	310,653	248,522	80%
ლატექსის ხელთათმანების სანარმო	1	156,300	125,040	80%
მარცვლეულის შემნახველი სანარმო	1	30,000	24,000	80%
მზის მიკროელექტრული სადგურის მოწყობა	1	45,288	30,000	66%
მზის პანელების მოწყობა	2	63,721	45,537	71%
მულტიფუნქციური სივრცის მოწყობა	1	198,463	133,170	67%
ორგანული სასუქის სანარმო	1	146,000	116,800	80%
პოლიგრაფიული საბეჭდი	1	79,821	63,857	80%
რკინის საამქრო	1	112,102	89,682	80%
სამრეცხაოს მოწყობა	1	219,707	170,000	77%
სასტუმროს მოდერნიზება	1	333,400	169,200	51%
სასტუმროს მოწყობა	1	385,000	170,000	44%
სატრენინგო სივრცე	1	58,000	46,400	80%
საცხენოსო-სასწავლო ცენტრის მოწყობა	1	222,172	170,000	77%
სანრუპი ჩხირების სანარმო	1	157,406	125,075	79%
საჯომარდო ბანაკის მოწყობა	1	29,280	23,424	80%
სილამაზის ცენტრის მოწყობა	1	85,371	68,297	80%
სტომატოლოგიური ლაბორატორია	1	62,365	49,892	80%
ტრენინგ ცენტრის მოწყობა	1	225,000	170,000	76%
ხის კოტეჯების სანარმო	1	220,000	170,000	77%
ხის საამქრო	1	256,000	170,000	66%
ხის სათამაშოების სანარმო	2	274,489	198,760	72%
სულ	35	4,894,158	3,501,744	72%

რეგიონები, პროექტები და ინვესტიციები

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	15	2,236,799	1,392,644
კახეთი	13	2,168,215	1,595,316
მცხეთა-მთიანეთი	5	643,925	372,378
სამეგრელო	1	20,000	20,000
სამცხე-ჯავახეთი	12	1,683,415	1,235,346
ქვემო ქართლი	7	1,297,541	988,758
სულ	53	8,049,896	5,604,441

პროექტები და ინვესტიციები რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	პროექტების რაოდენობა	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
აჭარა	13	1,803,383	1,194,964
კახეთი	8	957,735	752,042
მცხეთა-მთიანეთი	2	223,723	153,378
სამცხე-ჯავახეთი	9	1,317,308	944,561
ქვემო ქართლი	3	592,009	456,800
სულ	35	4,894,158	3,501,744

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამა

პროგრამა ითვალისწინებდა სასოფლო-სამეურნეო საქონლისა და ხვნის მომსახურების ღირებულების სუბსიდირებას. პროგრამით გათვალისწინებული სუბსიდიის მისაღებად საჭირო იყო, ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს საკუთრებაში ჰქონოდათ საჯარო რეესტრში რეგისტრირებული 0.25-დან 10 ჰა-მდე სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი, სუბსიდიის მოცულობა 1 ჰექტარ მიწაზე განისაზღვრა 200 ლარით (აგრობარათზე დარიცხვული 200 ქულით).

ქულების გამოყენება შესაძლებელი იყო სასოფლო-სამეურნეო საქონლის შესაძენად სპეციალიზებულ მაღაზიებში.

სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის მესაკუთრეთა სტიმულირების პროგრამის ფარგლებში, 2021 წლის 30 ივნისის მდგომარეობით 243 ათასზე მეტმა ფერმერმა გაიყენა აგრობარათები, 449 სპეციალიზებულ სავაჭრო ობიექტში განაღდებულია 31,273,790 ლარი.

აგროდიზელთ ხელშეწყობის პროგრამა

პროგრამით სარგებლობა შეუძლიათ იმ ფიზიკური ან/და საქართველოს კანონის შესაბამისად რეგისტრირებული იურიდიული პირებისათვის, (გარდა სახელმწიფო/მუნიციპალური/აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის და მათთან აფილირებული პირებისა), რომელთაც საკუთრებაში ან/და სახელმწიფოსგან/მუნიციპალიტეტისგან/აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისგან და მათთან აფილირებული პირებისგან იჯარით სარგებლობაში გააჩნიათ დაზუსტებული ან/და დაუზუსტებელი ფართის სსიპ - საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოში რეგისტრირებული არანაკლებ 0.25 ჰა - სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების (გარდა საძოვრისა) მიწის ნაკვეთ(ებ)ი ან/და რომლებიც მოახდენენ სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთ(ებ)ის პირველად რეგისტრაციას ან/და იმგვარად დაზუსტებას, რომ იდენტიფიცირებადი გახდება პირის საიდენტიფიკაციო მონაცემები და მიწის ნაკვეთის ფართობი, და/ან მოახდენენ სახელმწიფოსგან/მუნიციპალიტეტისგან/აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკისგან და მათთან აფილირებული პირებისგან იჯარის ხელშეკრულების რეგისტრაციას.

განაღმდეგებული ტალონები და ჩასხმული დიზელი

„აგროდიზელის ხელშეწყობის პროგრამა“ - განაღმდეგებული ტალონების რაოდენობა და ჩასხმული დიზელის ოდენობა (ლიტრი) რეგიონების მიხედვით (2020-2021 წ.წ.)

რეგიონი	განაღმდეგებული ტალონების რაოდენობა	ჩასხმული დიზელი (ტონა)
აჭარა	14,577	341.43
გურია	20,433	538.53
თბილისი	18,096	585.27
იმერეთი	48,083	1,224.77
კახეთი	114,134	3,647.99
მცხეთა-მთიანეთი	13,572	364.38
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	5,150	133.73
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	39,025	1,068.67
ქვემო ქართლი	79,770	2,469.93
შიდა ქართლი	32,304	962.94
სამცხე-ჯავახეთი	17,642	490.25
სხვა	69,882	1,899.57
სულ	472,668	13,727.46

31.12.2020-ის მდგომარეობით ფერმერებმა, რომლებმაც უკვე გაანაღდეს ფასდაკლების ბარათები ჯამურად, 6.9 მლნ. ლარამდე თანხა დაზოგეს.

„აგროდიზელის ხელშეწყობის პროგრამა“ - განაღმდეგებული ტალონების რაოდენობა და ჩასხმული დიზელის ოდენობა (ლიტრი) რეგიონების მიხედვით (2021 წ.)

რეგიონი	განაღმდეგებული ტალონების რაოდენობა	ჩასხმული დიზელი (ტონა)
აჭარა	739	23.83
გურია	1,386	49.56
თბილისი	6,003	228.96
იმერეთი	2,402	80.57
კახეთი	11,516	436.82
მცხეთა-მთიანეთი	643	22.72
რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	253	8.89
სამეგრელო და ზემო სვანეთი	3,308	117.56
ქვემო ქართლი	7,975	305.50
შიდა ქართლი	2,663	98.75
სამცხე-ჯავახეთი	985	33.49
სხვა	2,449	66.82
სულ	40,322	1,473.47

არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამა

არასტანდარტული ვაშლის ჩაბარების საერთაშორისო საბაზრო ფასის მკვეთრად შემცირების გამო, საქართველოს მთავრობის გადანაცვებით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ არასტანდარტული ვაშლის სუბსიდირების პროგრამა განახორციელა.

პროგრამის ფარგლებში, არასტანდარტული ვაშლის შესყიდვისას სახელმწიფო სუბსიდია მიიღო ხილის გადამმუშავებელმა იმ კომპანიებმა, რომლებიც 2021 წლის 15 დეკემბრამდე, მეხილეობის სფეროში დასაქმებული ფიზიკური პირებისგან 1 კგ არასტანდარტულ ვაშლს არანაკლებ 0.22 ლარად შეისყიდდნენ. სოფლის განვითარების სააგენტომ 1 კგ არასტანდარტულ ვაშლზე 0.10 ლარის ოდენობის სუბსიდია გასცა.

„არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის ხელშეწყობის პროგრამის“ ფარგლებში 2021 წელს 31.12.2021წ.-ის მდგომარეობით კომპანიების მიერ შესყიდული არასტანდარტული ვაშლის რაოდენობამ შეადგინა 35,388,198 კგ., საერთო ღირებულებით 9,317,259 ლარი. სააგენტოს სუბსიდიის მოცულობამ შეადგინა 3,538,820 ლარი.

ტექნიკური დახმარების სახელმწიფო პროგრამა

თანადაფინანსების პირობები

სურსათის უვნებლობის მართვის საერთაშორისო სისტემებისა და სტანდარტების დანერგვის, მათ შორის, ბიოსერტიფიცირების თანადაფინანსების შემთხვევაში, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 50%-ით, არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო, თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება – არაუმეტეს 30%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 10,000 ლარისა;

მომსახურებისთვის რომელიც დაკავშირებულია ცხოველური წარმოშობის სურსათის მწარმოებელი ან/და გადამამუშავებელი ბიზნეს ოპერატორის აღიარების მინიჭებასთან, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 50%-ით არაუმეტეს 5,000 ლარისა, ხოლო თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება არაუმეტეს 30%, მაგრამ არაუმეტეს 3,000 ლარისა;

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის მიერ სურსათის უვნებლობის მართვის საერთაშორისო სისტემებისა და სტანდარტების დანერგვის, მათ შორის ბიოსერტიფიცირების თანადაფინანსების შემთხვევაში, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 80%-ით, არაუმეტეს 20 000 ლარისა, ხოლო თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება – არა უმეტეს 40%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 10,000 ლარისა;

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების შემთხვევაში მომსახურებისთვის რომელიც დაკავშირებულია ცხოველური წარმოშობის სურსათის მწარმოებელი ან/და გადამამუშავებელი ბიზნესოპერატორის აღიარების მინიჭებასთან, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 80% -ით არაუმეტეს 8,000 ლარისა, ხოლო თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება არაუმეტეს 40%, მაგრამ არაუმეტეს 4,000 ლარისა.

ბრენდირების და შეფუთვის დიზაინის შექმნის შემთხვევაში, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 50%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 15,000 ლარისა, ხოლო თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება – არაუმეტეს 30%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 10,000 ლარისა;

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივის მიერ ბრენდირებისა და შეფუთვის დიზაინის შექმნის შემთხვევაში, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 80%-ით, არაუმეტეს 20 000 ლარისა, ხოლო თუ ბენეფიციარის თანამონაწილეობის წყაროს წარმოადგენს დონორი ორგანიზაციიდან მიღებული დაფინანსება – არაუმეტეს 40%-ით, მაგრამ არა უმეტეს 10,000 ლარისა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ აღჭურვილობის შექმნის შემთხვევაში, სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 70%-ით, მაგრამ არაუმეტეს 10,000 ლარისა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მართვის საკონსულტაციო მომსახურების შემთხვევაში სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება არაუმეტეს 80%, მაგრამ არაუმეტეს 15,000 ლარისა.

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის შემთხვევაში სააგენტოს თანადაფინანსება განისაზღვრება სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის ღირებულების არაუმეტეს 70% ით, მაგრამ არაუმეტეს 750 ლარის.

პროგრამა სააგენტოს ბენეფიციარებისათვის ასევე ითვალისწინებს საკონსულტაციო მომსახურებას და ტრენინგებს - საერთაშორისო პრაქტიკისა და გამოცდილების გაზიარებას.

სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტები

ჯამურად 2016-2021 წლებში გაფორმდა 78 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	ISO 22000	41
2	HACCP	27
3	GLOBAL G.A.P	2
4	FSSC-22000	2
5	BRC	4
6	BIO	2

ბრენდირება

2020-2021 წლებში გაფორმდა 12 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	ბრენდირება	12

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ აღჭურვილობის შექმნის თანადაფინანსება

2020-2021 წლებში გაფორმდა 5 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	აღჭურვილობა	5

სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტები

2021 წელს გაფორმდა 27 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	ISO 22000	7
2	HACCP	17
3	BRC	2
4	FSSC-22000	1

ბრენდირება

2021 წელს გაფორმდა 2 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	ბრენდირება	2

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მიერ აღჭურვილობის შექმნის თანადაფინანსება

2021 წელს გაფორმდა 4 ხელშეკრულება

#	დასახელება	გაფორმებული ხელშეკრულება
1	აღჭურვილობა	4

ტრენინგები

ჯამურად 2017-2020 წლებში გადამზადდა 749 ბენეფიციარი

#	ტრენინგის დასახელება	წელი	ბენეფიციარების რაოდენობა
1	პროგრამა „დანერგე მომავალი“-ს სავალდებულო გადამზადება	2017-2020	608
2	კურკოვანი და თესლოვანი კულტურების სხვა/ ფორმირების თეორიული და პრაქტიკული სწავლება	2020	55
3	შრომის უსაფრთხოების სპეციალისტის გადამზადების კურსი	2020	11
4	GLOBAL G.A.P-ის სტანდარტი	2020	45
5	სურსათის უვნებლობის საერთაშორისო სტანდარტები (BRC, IFS და FSSC-22000)	2020	30

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერა

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებისთვის სტატუსის მინიჭება

2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით რეგისტრირებულია სასოფლო-სამეურნეო სტატუსის მქონე 817 კოოპერატივი. კოოპერატივებში გაერთიანებულია ჯამურად 8,355 მეპაიე.

რეგიონი	სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი	მეპაიე
კახეთი	118	1,376
ქვემო ქართლი	78	781
შიდა ქართლი	62	581
მცხეთა-მთიანეთი	42	368
სამცხე-ჯავახეთი	143	1,558
იმერეთი	96	1,067
სამეგრელო-ზემო სვანეთი	75	901
რაჭა-ლეჩხუმი	62	399
გურია	38	506
აჭარა	45	407
თბილისი	58	411
სულ	817	8,355

სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების განვითარების ხელშეწყობის პროგრამები

ბიზნესზე ორიენტირებული ფერმერული გაერთიანებების, სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის მიზნით არაერთი სახელმწიფო პროგრამა ხორციელდება.

2021 წელს განხორციელდა სხვადასხვა დარგის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების ხელშეწყობის პროგრამები, რომელიც მოიცავდა როგორც პირველადი, ასევე გადამამუშავებელი წარმოების მხარდაჭერას.

„მეფუტკრეობის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამის“ მიზანია სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების საფუტკრე მეურნეობების მატერიალურ-ტექნიკური ბაზის გაუმჯობესება და წარმოებული თაფლისა და მეფუტკრეობის სხვა პროდუქტების ხარისხისა და რაოდენობის ზრდა. სახელმწიფო პროგრამაში მონაწილეს თანადაფინანსებით, გრანტის სახით ღირებულების 30%-ად სხვადასხვა სახის სკების, თაფლის საწურების, შესანახი ავზების გადაცემას გულისხმობს.

„რძის მწარმოებელი სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივების მხარდაჭერის სახელმწიფო პროგრამის“ მიზანია საქართველოში რძისა და რძის ნაწარმის წარმოების ხელშეწყობა. პროგრამის ფარგლებში მაღალმთიან და-სახლებაში რეგისტრირებულ სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივებს გადაეცემათ რძის გადამამუშავებელი მანქანა-დანადგარების შესასყიდად 95%-იანი თანადაფინანსება, არაუმეტეს 150,000 ლარისა.

2021 წელი			
პროგრამა	ბენეფიციარი	ინვესტიციები (ლარი)	სახელმწიფო თანადაფინანსება (ლარი)
სათიბ-საძოვრები	1	60,000	54,000
რძის გადამამუშავება	5	509,955	481,013
მეფუტკრეობა	6	126,564	99,991
სულ	12	696,519	635,004

ახალციხის მუნიციპალიტეტი, მეფუტკრეობა

ცაგეხის მუნიციპალიტეტი, რძის გადამამუშავება

ხორბლის ფქვილის სუბსიდირების სახელმწიფო პროგრამა

მსოფლიოში ხორბლის ბაზარზე პანდემიისგან გამოწვეული ვითარების საპასუხოდ და მასიური მოხმარების პურზე არსებული საცალო-სარეალიზაციო ფასის შენარჩუნების მიზნით, „ფქვილის სუბსიდირების“ სახელმწიფო პროგრამა განხორციელდა.

პროგრამა ითვალისწინებდა პოტენციური ბენეფიციარ(ებ)ისათვის პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის სუბსიდირებას, შემდეგი პირობებით:

პროგრამის ფარგლებში, ერთ 50 კილოგრამიან ტომარა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილზე სუბსიდიის მოცულობა შეადგენდა არაუმეტეს 20 ლარს. სუბსიდიის შედეგად, ბენეფიციარი ვალდებული იყო ერთი 50 კილოგრამიანი ტომარა სუბსიდირებული პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის რეალიზაცია მოეხდინა არაუმეტეს 53 ლარად.

პროგრამის ბენეფიციარები გამოვლინდნენ სოფლის განვითარების სააგენტოს მიერ გამოცხადებული ინტერესთა გამოხატვის გზით, სადაც მონაწილემ დააფიქსირა მისაღები სუბსიდიის ოდენობა და მოცულობა, ყოველ ერთ 50 კილოგრამიან ტომარა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილზე გადაანგარიშებით, რომლის რეალიზაციაც განხორციელდა პროგრამის პირობების შესაბამისად.

პროგრამის ფარგლებში განხორციელდა ჯამში არაუმეტეს 10,000 ტონა პირველი ხარისხის ხორბლის ფქვილის სუბსიდირება ყოველთვიურად.

2020-2021 წლებში 8 კომპანიასთან გაფორმდა ხელშეკრულება. ხელშეკრულებით განსაზღვრული ფქვილის მოცულობამ, რომელიც საჭიროებს სუფსიდირებას, შეადგინა 69,200 ტონა, ხოლო სუბსიდიის ჯამურმა ოდენობამ კი 21,506,500 ლარი.

2021 წელს ხელშეკრულებით განსაზღვრული ფქვილის მოცულობამ, რომელიც საჭიროებს სუფსიდირე-

ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი

ბას, შეადგინა 50,000 ტონა, ხოლო სუბსიდიის ჯამურმა ოდენობამ კი 17,694,500 ლარი.

„ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტი“ არეგულირებს ფერმათა/ფერმერთა ერთიანი რეესტრის სისტემას, რითაც მოხდება სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული პირების, მათი სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობისა და მათ საკუთრებაში/სარგებლობაში არსებული სასოფლო-სამეურნეო აქტივების შესახებ ინფორმაციის ერთიან ელექტრონულ ბაზაში კონსოლიდაცია.

პროექტის მიზანია საქართველოს მასშტაბით სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობით დაკავებული ყველა პირის (გარდა იმ პირებისა, რომლებიც სასოფლო-სამეურნეო საქმიანობას ეწევიან მხოლოდ საქართველოში რეგისტრირებული იურიდიული პირ(ებ) ის დაკვეთით ან/და გაფორმებული შრომითი ხელშეკრულების საფუძველზე) აღრიცხვა, რაც შესაძლებლობას მისცემს სახელმწიფოს ფლობდეს ინფორმაციას, რომელიც გამოყენებული იქნება სამიზნე ჯგუფების სწორი შერჩევისათვის და მათთვის სხვადასხვა მასტიმულირებელი პროექტების/პროგრამების საჭიროებისამებრ დაგეგმვისა და განხორციელებისთვის.

განხორციელებული ღონისძიებები

2021 წელს დაიდო ხელშეკრულება, სსიპ „საჯარო რეესტრის ეროვნულ სააგენტოსთან“ და სსიპ „სახელმწიფო სერვისების განვითარების სააგენტოსთან“ მონაცემთა ელექტრონულ ბაზაში არსებულ ინფორმაციის სოფლის განვითარების სააგენტოსთვის მიწოდების შესახებ. ხელშეკრულების საფუძველზე მიმდინარეობს ტექნიკური სამუშაოები, საჯარო და სამოქალაქო რეესტრის მონაცემებზე ონლაინ წვდომის (ვებ-სერვისის) აწყობის თაობაზე. ფერმერთა რეესტრში განხორციელდა, არსებული ველების ანა-

ლიზი და რედაქტირება/ცვლილებები. შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომელიც დაკომპლექტებულია სამინისტროს დაქვემდებარებული უწყებების თანამშრომლებისგან. სამუშაო ჯგუფის დახმარებით მოხდა ინტერვიუს ჩატარება შემდეგი უწყებების წარმომადგენლებთან: საქართველოს მელიორაცია, სურსათის ეროვნული სააგენტო, ეროვნული სატყეო სააგენტო, სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრი, ღვინის ეროვნული სააგენტო, მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო. უწყებებიდან მიღებული ინფორმაციის ანალიზის და დამუშავების საფუძველზე, განისაზღვრა სააგენტოები, რომელთა ხელთ არსებული მონაცემების/ბაზების კონსოლიდაცია მოხდება ფერმერთა რეესტრში (ვებ-სერვისების აწყობა).

2021 წელს, აქტივობის ფარგლებში განხორციელებული ღონისძიებების შედეგად: 2021 წელს „ფერმათა/ფერმერთა რეგისტრაციის პროექტის“ ფარგლებში დარეგისტრირდა 20,399 ფერმერი/ფერმერული მეურნეობა. სულ პროექტის დაწყებიდან პროექტის ფარგლებში დარეგისტრირებული ფერმერების/ფერმერული მეურნეობების რაოდენობამ შეადგინა 155,053 ერთეული.

2022 წელს დაგეგმილია ვებ-სერვისის აწყობა საქართველოს მელიორაციისთან და სურსათის ეროვნულ სააგენტოსთან;

2022 წელს ასევე დაგეგმილია ფერმერთა რეესტრში სამინისტროს ყველა სტრუქტურების/უწყებების ჩართვა. იგულისხმება როგორც ვებ-სერვისების აწყობა ასევე იუზერების დამატება ფერმერთა რეესტრში მონაცემების ჩასაწერად;

2022 წელს მოხდება ფერმერთა რეესტრში, არსებული ველების ანალიზი და საჭიროების შემთხვევაში რედაქტირება და ცვლილებების განხორციელება;

2022 წელს დაგეგმილია არსებული მონაცემების გადამოწმების/ვალიდაციის მექანიზმის შემუშავება ფერმერთა რეესტრში;

2022 წელს მოხდება პერსონალური მონაცემთა დაცვის ინსპექტორის კანონის დამუშავება და გათვალისწინება სისტემაში არსებული ჩანაწერებისთვის ინფორმაციის დამუშავების ან/და სხვა პირებზე გადაცემისთვის თანხმობების მოპოვების მექანიზმის შემუშავება და უზრუნველყოფა;

2022 წელს იგეგმება მუდმივი სამუშაო ჯგუფის შექმნა, რომელშიც ჩაერთვებიან სამინისტროს სხვადასხვა უწყებების წარმომადგენლები;

2022 იგეგმება შესაბამისი ტექნოლოგიების დანერგვის მიზნით ფინანსური რესურსის მოძიება.

სასოფლო-სამეურნეო ექსტენცია

ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“ რეგიონული სამსახურებისა და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრების (ექსტენციის სამსახურების) ძირითადი ფუნქცია ფერმერებისათვის და აგრარულ სფეროში დასაქმებული სოფლად მცხოვრები მოსახლეობისათვის სასოფლო-სამეურნეო ექსტენციის განხორციელებაა - საოფისე, დისტანციურ და საველე პირობებში. ექსტენციის სამსახურები დარგობრივი მიმართულებით საინფორმაციო-საკონსულტაციო საქმიანობის განხორციელების პარალელურად, უზრუნველყოფენ სააგენტოს მიერ განხორციელებული და მიმდინარე პროგრამების/პროექტების შესახებ ინფორმირებას.

2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით 9 რეგიონული სამსახურისა და 45 საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრის მიერ საერთო ჯამში გაიცა 17,625 კონსულტაცია. სოფლად, ადგილობრივ მოსახლეობასთან საინფორმაციო შეხვედრების რაოდენობამ შეადგინა 924 ერთეული. კონსულტაციების განწევა ხორციელდებოდა covid-რეგულაციების სრული დაცვით და ძირითადად მოიცავდა დარგობრივი საკითხებსა და სააგენტოს მიერ განხორციელებულ პროგრამა/პროექტებს. საკონსულტაციო მომსახურება ხორციელდებოდა სხვადასხვა საშუალებით (ოფისში; სატელეფონო საუბრები; SMS შეტყობინება; დაინტერესებულ პირთა ფართობებში ვიზიტი; სოფლებში ფერმერებთან ჯგუფური შეხვედრები; შეხვედრები იუსტიციის სამინისტროს საზოგადოებრივ ცენტრებში; ელექტრონული ფოსტით და სოციალური ქსელებით კომუნიკაცია).

2021 წლიდან რეგიონული სამსახურები და საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრები გადავიდნენ ახალ პლატფორმაზე - regions.mepa.gov.ge, რაც საშუალებას იძლევა, საექსტენციო მომსახურება გახდეს უფრო ხელმისაწვდომი, სწრაფი და საჭიროებებზე ორიენტირებული. პორტალზე ონლაინ რეჟიმში აღირიცხება ექსტენციის სამსახურების თანამშრომელთა მიერ გაცემული კონსულტაციები; სტიქიები (სავარაუდო ზიანის მითითებით); დაგეგმილი ტრენინგების კალენდარი და სოფლად არსებული გამოწვევები. – „გამოწვევებზე რეაგირების ჯგუფი“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სისტემაში შემავალი უწყებების წარმომადგენელთა ჩართულობით, რომლებიც გამოწვევის აღრიცხვისთანავე, კომპეტენციის ფარგლებში, ახდენენ მყისიერ რეაგირებას და ფერმერის ინფორმირებას. ასევე, პროგრამა ითვალისწინებს, საგანგებო შეტყობინებების გაგზავნას, როგორც საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალი უწყებების უფლებამოსილი პირებისთვის, ასევე, ფერმერთათვის.

2021 წელს „აგროდინგული ხელშეწყობის პროგრამის“ ფარგლებში ექსტენციის სამსახურების მიერ 1,315 ბენეფიციარზე გაიცა 4,747 ტალონი, 13,330 ლიტრი სანვავი.

2021 წლის თებერვლის თვიდან რეგიონული სამსახურებისა და საინფორმაციო -საკონსულტაციო ცენტრების თანამშრომლები აღიჭურვნენ შესაბამისი სპეც-ფორმებით (FAO).

2021 წლის მარტში UNDP-ის მხარდაჭერით გურიის, სამეგრელო-ზემო სვანეთის, სამცხე-ჯავახეთის, რაჭა-ლეჩხუმისა და ქვემო სვანეთის რეგიონული სამსახურებისთვის განხორციელდა შესაბამისი საექსტენციო სპეციალისტის (ელექტრონული ხელსაწყოებით), საოფისე ინვენტარისა და ტექნიკის გადაცემა.

ექსტენციის სამსახურები პერიოდულად, „სოფლად გასვლითი შეხვედრების“ ფარგლებში, ახორციელებდნენ სწავლებებს ფერმერებისთვის. კვირაში 2-ჯერ დარგის სპეციალისტები, კონკრეტული სოფლის საჭიროების მიხედვით, დარგობრივი მიმართულებით აწყობდნენ საინფორმაციო ხასიათის შეხვედრებს.

2021 წელს მეფუტკრეობის ასოციაციის მხარდაჭერით საქართველოს მასშტაბით ტრენინგი ჩატარდა **500-მდე მეფუტკრე ფერმერი**.

ავვისტოს თვიდან, რეგიონებთან ურთიერთობის დეპარტამენტის თანამშრომლები ჩაერთნენ 2021 წლის ყურძნის რთველის სამუშაო შტაბში, ხოლო სექტემბრის თვიდან წლის ბოლომდე „2021 წლის არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის რეალიზაციის საკოორდინაციო შტაბში“.

2021 წელს სტაჟირების პროგრამის ფარგლებში რეგიონულ სამსახურებსა და მუნიციპალურ საინფორმაციო-საკონსულტაციო ცენტრებში სტაჟირება გაიარა 58 ახალგაზრდამ, მათგან 20 მოქმედ სტაჟიორს 3 დეკემბერს USAID ზრდას პროგრამის მხარდაჭერით გადაეცა საექსტენციო სპეცჩანთა.

განხორციელდა 2021 წლის ოპერატიული მონაცემების შეგროვება და დამუშავება:

- მარცვლოვან-პარკოსან და ბოსტნეულ-ბალჩეულ კულტურებზე 2021 წლის მოსავლიანობის პროგნოზი;
- მოსავლის აღების აგროკალენდარი;
- საგაზაფხულო ხვნა-თესვის აღრიცხვა;
- სტიქიების აღრიცხვა;
- ატმის და ნექტარინის მოსავლის აღებისა და რეალიზაციის აღრიცხვა;
- მარცვლოვანი კულტურების მოსავლის აღების აღრიცხვა;
- ყურძნის მოსავლის აღრიცხვა.

სოფლის განვითარების სააგენტოს პროექტების/ პროგრამების სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში

პროექტების/პროგრამების 2021 წლის სტატისტიკა გენდერულ ჭრილში 2021 წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით

პროექტის/ პროგრამის დასახელება	ხელშეკრულებების რაოდენობა/ბანკის მიერ გაცემული სესხების რაოდენობა/სადაზღვევო კომპანიების მიერ გაცემული პოლისების რაოდენობა				უნიკალური ბენეფიციარების რაოდენობა			
	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი/ მდედრობითი	ჯამურად (მათ შორის იურიდიული პირები)	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი/ მდედრობითი	ჯამურად (მათ შორის იურიდიული პირები)
	შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	3,637	557	-	4,863	3,390	532	-
სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“	589	200	146	1,114	532	181	145	1,004
სოფლად ახალგაზრდა მეწარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - "ახალგაზრდა მეწარმე"	4	4	-	8	4	4	-	8
სასოფლო- სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	56	10	-	89	55	10	-	88
სასოფლო- სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა	1,634	277	-	2,309	1,634	277	-	2,309
აგროდაზღვევის პროგრამა	15,592	3,699	-	19,478	6,896	2,038	-	9,030
სოფლის განვითარების პროგრამა (UNDP)	12	4	-	35	12	4	-	35
მერძვევების დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა (DIMMA)	72	19	-	96	72	19	-	96

პროექტის/პროგრამის დასახელება	თანადაფინანსება (ლარი)				ინვესტიციის ჯამური მოცულობა/ბანკის მიერ გაცემული სესხის ოდენობა/დაზღვეული მოსავლის ღირებულება (ლარი)			
	მამრ.	მდედრ.	მამრობითი/მდედრობითი	ჯამურად (მათ შორის იურიდიული პირები)	მამრ.	მდედრ.	მამრობითი/მდედრობითი	ჯამურად (მათ შორის იურიდიული პირები)
შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	25,398,817	4,225,268	-	80,066,158	189,466,852	32,244,980	-	449,065,540
სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“	11,431,428	4,310,741	2,102,828	34,932,706	19,843,770	6,787,594	2,227,850	75,413,742
სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - "ახალგაზრდა მენარმე"	106,284	195,448	-	301,731	265,709	488,619	-	754,328
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	2,393,431	536,849	-	4,533,741	5,740,733	1,347,643	-	10,748,411
სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა	27,980,634	4,116,249	-	45,455,597	84,213,493	12,150,392	-	140,835,299
აგროდაზღვევის პროგრამა	7,242,129	1,905,772	-	9,487,790	140,968,393	37,367,356	-	184,999,507
სოფლის განვითარების პროგრამა (UNDP)	799,464	206,905	-	3,501,744	1,056,412	258,631	-	4,894,158
მერძეულების დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა (DIMMA)	3,963,896	601,460	-	5,355,363	5,721,561	891,307	-	7,649,017

პროექტის/პროგრამის დასახელება	ფართობი (ჰა)			
	მამრობითი	მდედრობითი	მამრობითი/მდედრობითი	ჯამურად (მათ შორის იურიდიული პირები)
შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტი	-	-	-	-
სახელმწიფო პროგრამა „დანერგე მომავალი“	1,535.68	473.07		82.72
სოფლად ახალგაზრდა მენარმეების მხარდაჭერის პროგრამა - "ახალგაზრდა მენარმე"	-	-	-	-
სასოფლო-სამეურნეო ტექნიკის თანადაფინანსების პროგრამა	-	-	-	-
სასოფლო-სამეურნეო მექანიზაციის თანადაფინანსების პროგრამა	-	-	-	-
აგროდაზღვევის პროგრამა	14,385.89	3,911.01		-
სოფლის განვითარების პროგრამა (UNDP)	-	-	-	-
მერძეულების დარგის მოდერნიზაციისა და ბაზარზე წვდომის სახელმწიფო პროგრამა (DIMMA)	-	-	-	-

შენიშვნა: შელავათიანი აგროკრედიტის პროექტის შემთხვევაში ცხიხილში თანადაფინანსების სვეტში მოცემულია სააგენტოს მიერ გაცემული თანადაფინანსება, ხოლო დანახიჩენი პროექტების/პროგრამების შემთხვევაში მოცემულია ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანადაფინანსება.

ცხელი ხაზი

ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“ საინფორმაციო დეპარტამენტი (ცხელი ხაზი 1501/153) ემსახურება გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და მასში შემავალი უწყებების საქმიანობით დაინტერესებულ პირებს, უწევს მათ პირველად კონსულტაციას და აწვდის ინფორმაციას 24 საათის განმავლობაში, როგორც სატელეფონო, ასევე ონლაინ სერვისის საშუალებით.

2021 წლის მაჩვენებლებით სატელეფონო მომსახურება გაენია 108,187 დაინტერესებულ პირს, ხოლო ონლაინ სერვისის საშუალებით 20,461 დაინტერესებულ პირს.

2021 წელს დაიწყო საინფორმაციო დეპარტამენტში ახალი ოპერატორების სტაჟირების სისტემის დანერგვა, რომელიც 2022 წელს გაგრძელდება.

2021 წელს დაიწყო საინფორმაციო დეპარტამენტში ხარისხის მართვის კონტროლის სისტემების გაძლიერება, რომელიც 2022 წელს გაგრძელდება.

2022 წელს იგეგმება საინფორმაციო დეპარტამენტის კონტაქტ ცენტრის პროგრამული უზრუნველყოფის განახლება მოთხოვნებისა და თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად.

2022 წელს იგეგმება საინფორმაციო ბიბლიოთეკის ციფრული პლატფორმის შექმნა, რომელიც მისცემს საშუალებას ოპერატორებს ოპერატიულად და ხარისხიანად მოემსახურონ დაინტერესებულ პირებს.

შენიშვნა: *ცხელი ხაზი 2013 წლიდან 2016 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“, 2016 წლიდან 2019 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ გახეშის დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს, ხოლო 2019 წლიდან გახეშის დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს.

**ონლაინ ჩეთი 2014 წლიდან 2016 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტოს“, 2016 წლიდან 2020 წლამდე ემსახურებოდა მხოლოდ გახეშის დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს და მასში შემავალ უწყებებს, ხოლო 2020 წლიდან დაემატა გახეშის ზედამხედველობის დეპარტამენტი.

იმერეთის აგროზონა

2020 წელს იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობების კლასტერის განვითარების პროექტის პირველი ფაზა დასრულდა.

იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობების კლასტერის განვითარების პროექტის განხორციელებისთვის, 220 ჰა მიწის ფართობი საქართველოს მთავრობამ წყალტუბოსა და ბაღდათის მუნიციპალიტეტებში გამოყო. განხორციელდა აღნიშნული მიწის ნაკვეთების სრული გეოლოგიური, გეოდეზიური და საინჟინრო შესწავლა მათზე სასათბურე მეურნეობების განვითარების მიზნით; შეიქმნა პროექტის ინფრასტრუქტურული ნაწილის გენერალური გეგმა (მისასვლელი და შიდა გზები; ელექტრო ენერჯის და ბუნებრივი აირის მიწოდება; სარწყავი, სადრენაჟე და საკანალიზაციო სისტემები და სხვა);

იმერეთის აგროზონის სასათბურე მეურნეობის კლასტერი საერთაშორისო და ადგილობრივ დაინტერესებულ მხარეებს ინვესტირების განხორციელების შესაძლებლობას სთავაზობს მაღალი, საშუალო და დაბალ ტექნოლოგიური სათბურების, ლოგისტიკის და გაყიდვების ცენტრის, გადამამუშავებელი საწარმოების და სხვა დამხმარე საქმიანობების მიმართულებებით.

2021 წლის განხორციელდა პროექტის მეორე ფაზა, რაც გულისხმობს შემდეგს:

- 2021 წლის მარტში გამოცხადდა საერთაშორისო ინტერესთა გამოხატვა (არასავალდებულო), პოტენციური ინვესტორების კვლევის მიზნით, რომლის ფარგლებშიც შემოვიდა 50-ზე მეტი განაცხადი დაინტერესებული აპლიკანტებისგან;
- 2021 წლის ნოემბერში ინტერესთა გამოხატვის შედეგების შესაბამისად, შპს „იმერეთის აგროზონამ“ (IAZ) გამოაცხადა წინადადებების მიღება (Request for Proposals - RfP), რომლის მიზანიც იყო ინვესტორების შერჩევა და მათთან შესაბამისი ხელშეკრულებების გაფორმება. წინადადებების მიღების პროცესი დასრულდა 2021 წლის 31 დეკემბერს. ზემოხსენებული პროცესის ფარგლებში, შპს „იმერეთის აგროზონას“ შემოვიდა ჯამში 29 განაცხადი 10 ქვეყნიდან. განაცხადები დანაწილებულია კომპანიების ინტერესების მიხედვით, კერძოდ:
- სასათბურე მეურნეობის ინვესტორებისგან - 3 განაცხადი;
- მებაღეობის სატრენინგო და სადემონსტრაციო ცენტრში მონაწილეობის მიღების მიზნით - 9 განაცხადი;
- იმერეთის აგროზონის ფარგლებში დამხმარე ბიზნესების წარმომადგენლებისგან - 14 განაცხადი;
- შემგროვებელი ლოგისტიკური ცენტრის ფარგლებში - 1 განაცხადი;
- პროექტის ინვესტორთა თანადაფინანსების მიზნით - 1 განაცხადი;
- პროექტის სრულად მართვის შესახებ - 1 განაცხადი.

სეტყვის შედეგად დაზარალებული მოსახლეობის დახმარების პროგრამა

პროგრამის ფარგლებში კახეთის რეგიონში 2021 წლის 26 აგვისტოს, 2 და 23 სექტემბერს, ასევე კასპის მუნიციპალიტეტში 2021 წლის 2 სექტემბერს სეტყვის შედეგად დაზარალებულმა ყველა ბენეფიციარმა, რომლებსაც დაუზიანდათ ვენახები (კახეთში) და მრავალწლოვანი ბაღები (კასპის მუნიციპალიტეტში) და აკმაყოფილებდნენ პროგრამის პირობებს მიიღეს ერთჯერადი დახმარება, ყველა მათგანს ჩაერიცხა თანხა 2021 წლის 31 დეკემბრამდე.

სულ პროგრამის ფარგლებში:

კასპის მუნიციპალიტეტში სეტყვის შედეგად დაზარალებულ 126 ბენეფიციარს ჩაერიცხა ჯამში - 95,305.50 ლარი, რომლითაც ანაზღაურდა 46 ჰა-ზე მეტ დასეტყვილ მრავალწლიან ბაღებზე მისაღები მოსავალი;

კახეთის რეგიონში ჯამში სეტყვის შედეგად დაზარალებულ 1,171 ბენეფიციარს ჩაერიცხა ჯამში - 3,538,339.60 ლარი, რომლითაც ანაზღაურდა 1,180 ჰა-მდე დასეტყვილ ვენახზე მისაღები ყურძნის მოსავალი, კერძოდ:

- გურჯაანის მუნიციპალიტეტი - 380 ბენეფიციარს ჩაერიცხა 772,796 ლარი, ანაზღაურდა დაახლოებით 260 ჰა დასეტყვილ ვენახზე მისაღები ყურძნის მოსავალი;
- თელავის მუნიციპალიტეტი - 317 ბენეფიციარს ჩაერიცხა 1,109,949.80 ლარი, ანაზღაურდა დაახლოებით 370 ჰა დასეტყვილ ვენახზე მისაღები ყურძნის მოსავალი;
- ყვარლის მუნიციპალიტეტი - 473 ბენეფიციარს ჩაერიცხა 1,655,088.10 ლარი, ანაზღაურდა დაახლოებით 550 ჰა დასეტყვილ ვენახზე მისაღები ყურძნის მოსავალი;

- ახმეტის მუნიციპალიტეტი - 1 ბენეფიციარს ჩაერიცხა 505.70 ლარი, ანაზღაურდა დაახლოებით 0.2 ჰა დასეტყვილ ვენახზე მისაღები ყურძნის მოსავალი.

ჯამში 2021 წელს პროგრამის ფარგლებში, კახეთის რეგიონში 26 აგვისტოს, 2 და 23 სექტემბერს და კასპის მუნიციპალიტეტში 2 სექტემბერს, სეტყვის შედეგად დაზარალებულმა 1,297-მა ფერმერმა/ბენეფიციარმა დახმარების სახით ჯამში მიიღო 3,633,645.10 ლარი. დასეტყვილმა ფართობმა, რომელზეც გაიცა დახმარება, ჯამში შეადგინა 1,226 ჰა.

შემუშავების პროცესში არსებული პროგრამები/პროექტები

დაგეგმილია პროგრამის „ტყის სექტორის რეფორმის მხარდაჭერა ენერგოეფექტური ღონისძიებების ხელშეწყობით“ განხორციელება, რომელიც აკრედიტებული პირის - გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ) -ის და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სხვადასხვა უწყების ჩართულობით, მათ შორის ა(ა)იპ „სოფლის განვითარების სააგენტო“-ს აქტიური მონაწილეობით განხორციელდება.

დაგეგმილია საპილოტე რეგიონების ინტეგრირებული განვითარების პროგრამის განხორციელება, რომელიც ოთხ საპილოტე რეგიონში: კახეთში, რაჭა-ლეჩხუმსა და ქვემო სვანეთში; იმერეთში და გურიაში განხორციელდება და მისი მიზანია ხელსაყრელი გარემოს შექმნა და დაბალანსებული მდგრადი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარება ინტეგრირებული ტერიტორიული განვითარების ინიციატივების საშუალებით.

ღვინის ეროვნული სააგენტო

სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიმართულება მევენახეობა-მეღვინეობის დარგის განვითარების ხელშეწყობაა. აღნიშნული მიზნის მისაღწევად, ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობა შემდეგ ძირითად მიმართულებებს მოიცავს:

- მევენახეობის განვითარება;
- ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობა;
- ღვინის ხარისხის კონტროლი;
- რთველის ხელშეწყობის ღონისძიებები;
- ქართული ვაზის კულტურის კვლევა და პოპულარიზაცია;
- ქართული ღვინის ადგილწარმოშობების სისტემის განვითარება.

2021 წელი მეღვინეობის დარგისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანი იყო ორი მიმართულებით: ექსპორტზე გავიდა, დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში, ყველაზე დიდი რაოდენობის ღვინო და ქვეყნის მთავარ მევენახეობის რეგიონებში, კახეთსა და რაჭა-ლეჩხუმში, დასრულდა მევენახეობის კადასტრის პროგრამა. ამასთან ერთად, ქართული ღვინის ბაზრების დივერსიფიკაციისა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით, გააქტიურდა მარკეტინგული ღონისძიებები სტრატეგიულ ბაზრებზე: აშშ, დიდი ბრიტანეთი, გერმანია, პოლონეთი, ბალტი-ისპირეთის ქვეყნები, ჩინეთი და იაპონია. 2021 წელს მნიშვნელოვანი ნაბიჯები გადაიდგა ქართული ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმართულებით, დარგის განვითარებისთვის განხორციელდა მნიშვნელოვანი საკანონმდებლო ცვლილებები, პანდემიის პირობებში ჩატარდა ორგანიზებული რთველი და ყველა მევენახეს მიეცა მოსავლის დაბინავების შესაძლებლობა.

ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ექსპორტი

2021 წელს საქართველოდან მსოფლიოს 62 ქვეყანაში ექსპორტირებულია 107 მილიონი ბოთლი (0,75 ლ) ღვინო, რაც დამოუკიდებელი საქართველოს პერიოდისთვის ისტორიულად მაღალ მაჩვენებელს წარმოადგენს.

ექსპორტით მიღებული შემოსავალი 250 მლნ აშშ დოლარს აღწევს, რაც ასევე რეკორდულად მაღალი მაჩვენებელია.

როგორც ექსპორტირებული ღვინის რაოდენობა, ისე ექსპორტით მიღებული შემოსავალი, 2020 წელთან შედარებით 16%-ით არის გაზრდილი.

ექსპორტის ზრდის დინამიკა შენარჩუნებულია სტრატეგიულ ბაზრებზე, სადაც ქართული ღვინის პოპულარიზაციისა და ცნობადობის გაზრდის მიზნით, ღვინის ეროვნული სააგენტო მარკეტინგულ ღონისძიებებს ახორციელებს: პოლონეთი - 34% (7,003,031 ბოთლი), ჩინეთი - 29% (5,934,937), აშშ - 19% (1,084,278), გერმანია - 28% (892,348), ლატვია - 19% (1,900,519), ლიეტუვა - 45% (986,740), იაპონია - 12% (197,638) და დიდი ბრიტანეთი - 71% (736,391).

ზრდა აღსანიშნავია შემდეგ ქვეყნებში: კანადა - 76% (332,182 ბოთლი), შვედეთი - 76% (136,786), ჩეხეთი - 227% (148,002), ნორვეგია - 1047% (108,086), ისრაელი - 50% (480,007), ყაზახეთი - 47% (4,232,446), აზერბაიჯანი - 35% (246,635), თურქეთი - 260% (108,570), უკრაინა - 21% (12,921,321), რუსეთი - 8% (62,115,759), მონღოლეთი - 158% (484,902), ბელარუსი - 33% (4,886,393) და ა.შ.

2021 წლის მონაცემებით, საერთო რაოდენობაში რუსეთის ექსპორტის წილმა 57% შეადგინა, რაც ყველაზე დაბალი მაჩვენებელია როგორც ემბარგომდე, ისე ემბარგოს გაუქმების შემდეგი წლების გათვალისწინებით.

აღსანიშნავია, რომ დამოუკიდებელი საქართველოს ისტორიაში ქართული ღვინის ექსპორტმა ამერიკის შეერთებულ შტატებში პირველად გადააჭარბა 1 მილიონ ბოთლს.

საქართველოდან სხვადასხვა მოცულობის ღვინის ექსპორტი 441-მა კომპანიამ განახორციელა.

ამასთან, საანგარიშო პერიოდში, ექსპორტირებულია 42,2 მლნ ბოთლი (0,5 ლ) ბრენდი, რაც 30%-ით აღემატება 2020 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელს. ბრენდის ექსპორტით მიღებულმა შემოსავალმა 78,3 მლნ აშშ დოლარს მიაღწია (ზრდა 19%).

2021 წელს ექსპორტირებულია 1 მილიონი ბოთლი (0,5 ლ) ქაჭა, ექსპორტის ზრდამ 145% შეადგინა. ქაჭის ექსპორტით მიღებული შემოსავალი 2,6 მლნ აშშ დოლარს აღწევს; ზრდამ, 2020 წლის ანალოგიურ პერიოდთან შედარებით, 126% შეადგინა.

2021 წელს ღვინის, ბრენდის, ქაჭის, საბრენდე სპირტისა და ჩამოსასხმელი ბრენდის ექსპორტის შედეგად მიღებულია 400 მლნ აშშ დოლარამდე შემოსავალი, რაც 18%-ით მეტია 2020 წლის მაჩვენებელზე.

ვენახების კადასტრის პროგრამა

2021 წელს დასრულდა ვენახების კადასტრის პროგრამა კახეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონებში, რაც მნიშვნელოვანია მევენახეობა-მელვინეობის დარგის განვითარებისა და ხარისხიანი ღვინის წარმოების ხელშეწყობისთვის. მიმდინარე წელს, ვენახების კადასტრის პროგრამის ფარგლებში, კახეთსა და რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონებში ვენახების 26540 ჰა ფართობები აღინერა. რთველი 2021-ის ფარგლებში, ყველა მევენახემ, ჯამში 23 ათასმა ფერმერმა, ყურძენი საწარმოებს ვენახების კადასტრის ამონაწერით ჩააბარა.

პროგრამის ფარგლებში, საველე სამუშაოები ვენახების შესახებ საკადასტრო ინფორმაციის შეკრებისათვის, კახეთისა და რაჭა-ლეჩხუმის მევენახეობის რეგიონებში ჩატარდა. ამ მიზნით მომზადდა ოპერატორების ჯგუფი, ჯამში 103 ადამიანი. კახეთში მევენახეთა რეგისტრაცია და ვენახის ამონაწერების გაცემა 2019 წელს დაიწყო. 2019-2020 წლებში, 15 ათასამდე ვენახების საკადასტრო ამონაწერი გაიცა; 2021 წელს, საკადასტრო ამონაწერი სულ გაცემულია 25 780 მევენახე ფერმერზე.

ღვინის ეროვნული სააგენტო საქართველოს ვენახების კადასტრის პროგრამას 2014 წლიდან ახორციელებს. პროგრამის ფარგლებში ჯამურად აღწერილია 40 ათასი ჰა ვენახების ფართობი. საქართველოს ვენახების ეროვნული კადასტრის შექმნა უზრუნველყოფს რთველის პროცესის გამარტივებას და გამჭვირვალედ ჩატარებას, წარმოებული ღვინის და სხვა ყურძნისეული პროდუქტის მიკვლევადობასა და ხარისხის უზრუნველყოფას.

ვენახების კადასტრი თითოეული ვენახის ნაკვეთის ინდენტიფიკაციის და რეგისტრაციის შესახებ დეტალური ინფორმაციის - ვენახის მდებარეობა, ვაზის ჯიშები, დარგვის თარიღი, ვენახის მდგომარეობა და ა.შ. შეგროვებით იქმნება.

ვენახების კადასტრი გააჩნია ევროკავშირის ნევრ ყველა იმ ქვეყანას, სადაც მევენახეობა-მელვინეობის ინდუსტრიაა განვითარებული. საქართველო, ვენახების კადასტრის შექმნით, კიდევ ერთ მნიშვნელოვან ევროპულ გამოცდილებას დანერგავს.

2022 წელს პროგრამა განხორციელდება ქართლისა და სამცხე-ჯავახეთის რეგიონებში და მომავალში საქართველოს მევენახეობის ყველა რეგიონს მოიცავს.

ქართული ღვინის პოპულარიზაცია

მსოფლიო პანდემიის გამოწვევების მიუხედავად, ქართული ღვინის მარკეტინგული ღონისძიებები 2021 წელს აქტიურად გაგრძელდა, რამაც, შესაბამისად ზეგავლენა იქონია ქართული ღვინის ცნობადობისა და პოპულარიზაციის ზრდაზე, რაც პირდაპირ აისახა ექსპორტის მაჩვენებელზე.

ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, 2021 წელს, ქართული ღვინო მსოფლიოს 12 ქვეყანაში, 80-ზე მეტ ღონისძიებაზე იყო წარდგენილი. ქართული ღვინო, წარმოდგენილი იყო 77 დეგუსტაციაზე, 3 ფესტივალზე, 2 გამოფენასა და 2 „ქართული ღვინის ფორუმზე“ შემდეგ ქვეყნებში: აშშ, დიდი ბრიტანეთი, საფრანგეთი, მონაკო, შვეიცარია, გერმანია, პოლონეთი, ლიეტუვა, ლატვია, ჩინეთი, სამხრეთ კორეა და იაპონია. ღვინის ეროვნულმა სააგენტომ, აღნიშნულ ქვეყნებში გამართულ ღონისძიებებზე წარსადგენად, 5600 ბოთლამდე სადეგუსტაციო ღვინის გაგზავნა უზრუნველყო.

2021 წელს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებითა და მხარდაჭერით ჩატარებული ღონისძიებებიდან აღსანიშნავია შემდეგი:

- სამხრეთ კორეის დედაქალაქ სეულში 2021 წლის 3 მარტიდან - 1 აპრილის ჩათვლით, კორეის ფონდის გალერეაში გამოფენა „საქართველო მეღვინეობის აკვანი“ გაიმართა. ექსპოზიციაზე წარმოდგენილი იყო საქართველოს ტერიტორიაზე, არქეოლოგიური გათხრების შედეგად აღმოჩენილი ნიმუშები და ეროვნული მუზეუმის უნიკალური ფოტო არქივი, რამაც დამთვალიერებლებს შესაძლებლობა მისცა საქართველოში ღვინის დამზადების 8 000 წლიან უწყვეტ ტრადიციას გაცნობოდნენ.
- 23 აპრილს, დიდ ბრიტანეთში ქართული ღვინის ონლაინ დეგუსტაცია გაიმართა. ქართული ღვინის ონლაინ წარდგენას ბრიტანელი ღვინის მაგისტ-

ტოკიო, „მსოფლიოს ოხმაგი მემკვიდრეობა“, ქართული ღვინის დეგუსტაცია

ტოკიო, „მსოფლიოს ოხმაგი მემკვიდრეობა“, ქართული ღვინის დეგუსტაცია

რი, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის "Swiril Wine Group" ხელმძღვანელი სარა ებოტი უძღვებოდა. დეგუსტაციას ღვინის პროფესიონალები, ღვინით ვაჭრობის სფეროში დასაქმებული პირები და მედიის წარმომადგენლები ესწრებოდნენ, რომელთაც ქართული ღვინის მწარმოებელი 10 კომპანიის სხვადასხვა დასახელების ღვინოების ნიმუშები წინასწარ გაეგზავნათ.

- 5 მაისს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს ორგანიზებით, ქართველი მწარმოებლებისთვის ონლაინ სემინარი „გერმანიის ღვინის ბაზარი“ გაიმართა. სემინარში, რომელსაც ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „ff.k Public Relations“ ექსპერტები უძღვებოდნენ, 40-მდე ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანია მონაწილეობდა. ღვინის მწარმოებლებს შესაძლებლობა მიეცათ, გაცნობოდნენ გერმანიის ღვინის ბაზრის სტრუქტურას, გერმანიის მსხვილ იმპორტიორებს, ბიზნესპარტნიორთა მოძიების მეთოდებს, მომხმარებლის პრიორიტეტებს, შეეფასებინათ წარმოების ძლიერი და სუსტი მხარეები, ექსპორტის პოტენციალი და ბარიერები.
- 18 მაისს, იაპონიის დედაქალაქ ტოკიოში გამართული ღონისძიების „მსოფლიოს ორმაგი მემკვიდრეობა“ ფარგლებში გამართული დეგუსტაციის მთავარი კონცეფცია ქართული ღვინის იაპონურ ტრადიციულ სამზარეულოსთან „ვაშოკუ“ შეხამება იყო. ღონისძიებას ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Red Bridge“ დირექტორი, ღვინის მაგისტრი კენიჩი ოჰაში და ცნობილი იაპონელი სომელიე სატორუ მორი უძღვებოდნენ. ტოკიოში გამართულ დეგუსტაციაში მონაწილეობდნენ ჟურნალისტები, ბლოგერები, ღვინის მწერლები და პროფესიონალები. მათ ის ქართული ღვინოები დააგემოვნეს, რომლებიც უკვე იყიდება იაპონიის ბაზარზე.

- 21-24 მაისს, ქართული ღვინო საფრანგეთის პრესტიჟულ გასტრონომიულ ფესტივალზე „SAVIM Printemps Salon des Vignerons et de la Gastronomie“, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „Le Pont Caucasic“ ორგანიზებით იყო წარდგენილი. ფესტივალის ქალაქ მარსელში გაიმართა და მასში საფრანგეთის ბაზარზე არსებული სხვადასხვა ქვეყნის ღვინოების იმპორტიორები მონაწილეობდნენ. კომპანიის „Le Pont Caucasic“ ხელმძღვანელმა, ენოლოგმა ილია კახოიძემ ფესტივალის სტუმრებს ის ღვინოები გააცნო, რომლებიც უკვე იყიდება საფრანგეთში. ფესტივალის „SAVIM Printemps Salon des Vignerons et de la Gastronomie“ 1989 წლიდან ტარდება და ითვლება ერთ-ერთ წამყვან გასტრონომიულ ღონისძიებად.
- 28 მაისს, ქართული ღვინის ონლაინ დეგუსტაცია ამერიკის შეერთებულ შტატებში სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „Marq Energie Consulting“ ორგანიზებით გაიმართა. მასში 60-მდე ადგილობრივი სომელიე, ღვინის მწერალი და იმპორტიორი, ასევე, ქართველი ღვინის მწარმოებლები მონაწილეობდნენ. ონლაინ ღონისძიებას „Marq Energie Consulting“-ის ხელმძღვანელი ჯული პეტერსონი (Julie Peterson) და ამერიკელი ტოპ-სომელიე ტეილორ პარსონსი (Taylor Parsons) უძღვებოდნენ. ღვინის პროფესიონალებს შესაძლებლობა ჰქონდათ, დაეგემოვნებინათ წინასწარ გაგზავნილი დასავლეთ საქართველოს ის ღვინოები, რომლებიც უკვე წარმოდგენილია აშშ-ის ბაზარზე.
- 30 მაისს, პოლონეთში, ქალაქ კრაკოვში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „მალინოვა“ ორგანიზებით, ქართული ღვინის წარდგენა გაიმართა. ღონისძიებაში მონაწილეობდნენ სომელიეები, რესტორატორები, ღვინის სფეროს მწერლები და მედიის წარმომადგენლები.

ამერიკის შეერთებული შტატები, ქართული ღვინის დეგუსტაცია

პოლონეთი, ქალაქი კრაკოვი, ქართული ღვინის წარდგენა

ღვინის დეგუსტაცია

ბი კრაკოვიდან და კატოვიცედან. დეგუსტაციაზე, ძირითადად, წარმოდგენილი იყო ქართლის, კახეთისა და იმერეთის იმ მცირე მარნების 10-მდე დასახელების ღვინო, რომელთა ექსპორტი პოლონეთის ბაზარზე ჯერ არ ხორციელდება. კრაკოვში გამართულ ქართული ღვინის წარდგენას ღვინის ჟურნალისტი მარიუს კაპჩინსკი და კომპანიის „მალინოვა“ ხელმძღვანელი მარჩინ სვიატკოვსი უძღვებოდნენ.

- 10 ივნისს, სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Meiburg Wine Media“ ორგანიზებით, ქართული ღვინის დეგუსტაცია ჰონგ-კონგში ღვინის ადგილობრივი პროფესიონალებისთვის გაიმართა. ღონისძიებას „Meiburg Wine Media“-ს ხელმძღვანელი, ღვინის მაგისტრი დებრა მეიბურგი უძღვებოდა, რომელმაც მონაწილეებს, დეგუსტაციის პარალელურად, ქართული ღვინის ისტორია, თანამედროვე და ტრადიციული მეღვინეობის ტექნოლოგიები გააცნო. ღონისძიების მონაწილეებს 10-მდე სხვადასხვა სახეობის ღვინის დეგუსტაციის შესაძლებლობა მიეცათ.
- 12-13 ივნისს, საქართველოში საფერავის მეორე საერთაშორისო კონკურსი გაიმართა. კონკურსი, რომლის ინიციატორი და ორგანიზატორია ასოციაცია „ქართული ღვინო“, საფერავის და მისგან დამზადებული მრავალფეროვანი ღვინოების ცნობადობის ამაღლების ხელშეწყობას ისახავს მიზნად. კონკურსზე 70-მდე მწარმოებელმა საფერავის ყურძნის ჯიშისგან სხვადასხვა ტექნოლოგიით წარმოებული 250-მდე ღვინის ნიმუში წარადგინა. მსგავსი კონკურსები ხელს უწყობს საფერავის ჯიშის ყურძნისგან დამზადებული ღვინის ხარისხის გაუმჯობესებას, რაც უმნიშვნელოვანესია ქვეყანაში ღვინის ინდუსტრიის განვითარებისთვის, რადგან ექსპორტის უდიდესი წილი სწორედ საფერავისგან დამზადებულ ღვინოებზე მოდის.

- 18 ივნისს, ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობის ფარგლებში, მონაკოში, სასტუმროში „Le Meridian“ ქართული ღვინის დეგუსტაცია-სემინარი გაიმართა. ხუთი ქართული კომპანიის სხვადასხვა სახეობის ღვინოები სომელიეებმა განსხვავებულ კერძებთან ერთად დააგემოვნეს და შეაფასეს. ღონისძიებას 95 მოწვეული სტუმარი ესწრებოდა, მათ შორის, დარგის ექსპერტები, სომელიეები, პოტენციური იმპორტიორები და საერთაშორისო ასოციაციის „Epicure Club Monaco“ წარმომადგენლები. დეგუსტაცია-სემინარი საერთაშორისო ასოციაციის „Epicure Club Monaco“ და ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი, ქართული ღვინის იმპორტიორი კომპანიის „LE PONT CAUCASIEN“ ორგანიზებით განხორციელდა.
- 22 ივნისს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი ბრიტანული კომპანიის „Swirl Wine Group“ ორგანიზებით, ლონდონში ქართული ღვინის დეგუსტაცია გაიმართა. დეგუსტაციაზე, ქართული ღვინის ადგილობრივმა იმპორტიორებმა 50-ზე მეტი ქართული ღვინის სხვადასხვა ბრენდი წარმოადგინეს, რომლებიც უკვე ხელმისაწვდომია დიდი ბრიტანეთის ბაზარზე. ამასთან ერთად, წარმოდგენილი იყო 50-ზე მეტი ქართული ღვინის მწარმოებელი კომპანიის 100-მდე დასახელების ღვინო, რომლებიც ამ ეტაპზე, ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, ცდილობენ ქართული ღვინის სტრატეგიულ, დიდი ბრიტანეთის ბაზარზე დამკვიდრებას.
- 24 ივნისს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „მალინოვა“ ორგანიზებით, ქართული ღვინის დეგუსტაცია ქალაქ კრაკოვთან მდებარე ისტორიულ დასახლებაში „Srebrna Gora“ გაიმართა. წარმოდგენილი იყო როგორც კლასიკური მეთოდით, ისე ქვევრში ტრადიციული ტექნოლოგიით დაყენებული ქართული ღვინოები. დეგუსტაციას ღვინის პროფესიონალები, რესტორატორები, სომელიეები, ღვინით ვაჭრობის სფეროს და მედიის წარმომადგენლები, ჯამში, 70-მდე სტუმარი დაესწრო. დეგუსტაციაზე წარმოდგენილი იყო სხვადასხვა დასახელების 14 ღვინო, მათ შორის, ისეთი კომპანიების პროდუქცია, რომლებიც ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, ახლა იმკვიდრებენ ადგილს პოლონეთის ღვინის ბაზარზე.
- 30 ივლისს ქალაქ პეკინში, „ქართული ღვინის საპრომოციო ცენტრში“ ქართული ღვინის დეგუსტაცია გაიმართა. პროფესიონალი სტუმრების წინაშე ქართული ღვინის მრავალფეროვნების, ისტორიისა და კულტურის შესახებ დოქტორმა ჰუანგ იუტონგმა ისაუბრა, ხოლო დეგუსტაციას ღვინის პროფესიონალი კესიდი დარტი უძღვებოდა. ქართული ღვინის წარდგენას 50-მდე დისტრიბუტორი, სომელიე და კვების ინდუსტრიის წარმომადგენელი დაესწრო. აღნიშნული ღვინის ნიმუშები ჩინეთში წარმოდგენილი ქართული ღვინის იმპორტიორების მიერ შეირჩა.
- ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერითა და კონტრაქტორი კომპანიის „მალინოვა“ ორგანიზებით, ქართული ღვინის დეგუსტაციები 17 აგვისტოს კრაკოვსა და 18 აგვისტოს კატოვიცეში გაიმართა. პოლონეთის აღნიშნულ ქალაქებში წარმოდგენილი იყო კლასიკური მეთოდით და ქვევრში ტრადიციული ტექნოლოგიით დაყენებული ქართული ღვინოები, მათ შორის, ისეთი კომპანიების პროდუქცია, რომლებიც ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, ახლა იმკვიდრებენ ადგილს პოლონეთის ღვინის ბაზარზე. დეგუსტაციას ღვინის პროფესიონალები, რესტორატორები, სომელიეები, ღვინით ვაჭრობის სფეროს და მედიის წარმომადგენლები დაესწრნენ და მას გამომცემლობის „Vinisfera“ ხელმძღვანელი მარიუშ კაპჩინსკი უძღვებოდა.

- ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „ff.k Public Relations“ მიერ სემინარ/დეგუსტაცია ღვინის ოთხ უმსხვილეს იმპორტიორ კომპანიასთან გაიმართა: Vinocentral - 16 აგვისტო; Weinladen - 26 აგვისტო; Belvini.de - 27 აგვისტო და Pellegrini - 27 აგვისტო. ღონისძიება მიზნად ისახავდა ქართული ღვინის, როგორც ძლიერი, პერსპექტიული, მრავალფეროვანი და ხარისხიანი ბრენდის წარდგენას. აღნიშნული სახის კომუნიკაცია უზრუნველყოფს ქართველი ღვინის მწარმოებლების დაკავშირებას პოტენციურ იმპორტიორებთან და ბაზარზე ქართული ღვინისადმი ინტერესის გაზრდას.
- 9 სექტემბერს ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით და გამომცემლობის „Vinisfera“ ორგანიზებით, პოლონეთში, ქალაქ პოზნანში ქართული ღვინის დეგუსტაცია გაიმართა. პოზნანში გამართული დეგუსტაცია მნიშვნელოვანია პოლონეთის სტრატეგიულ ბაზარზე ქართული ღვინის ცნობადობის გასაზრდელად. პოზნანში, ძირითადად, ის ღვინოები იყო წარმოდგენილი, რომლებიც, ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერით, პოლონეთის ბაზარზე ადგილს ახლა იმკვიდრებენ.
- 13 სექტემბერს ქართული ღვინის წარდგენა იაპონიის ქალაქ მაცუმოტოში გაიმართა. ღონისძიებას ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Red Bridge“ დირექტორი, ღვინის მაგისტრი კენიჩი ოჰაში და ცნობილი იაპონელი სომელიე მოტოჰირო ოკოში უძღვებოდნენ. ქართული ღვინო ნაგანოში პირველად იყო წარმოდგენილი და მისი მიზანი მომხმარებლებში ქართული ღვინის ცნობადობის გაზრდა და ღვინით ვაჭრობის ბაზარზე გაყიდვების ხელშეწყობა იყო. დეგუსტაციას რესტორნების, ღვინის ბარების, სასტუმროების ქსელების 35 წარმომადგენელი დაესწრო.
- 27 სექტემბერს აშშ-ში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს და მარკეტინგული კომპანიის „Marq Energie Consulting“ ორგანიზებით, ქართული ღვინის წარდგენის ღონისძიება გაიმართა. ვაშინგტონში მდებარე მიშელინის ვარსკვლავის მქონე ერთ-ერთ ცნობილ რესტორანში „Maydan“ ქართული ღვინის დეგუსტაცია იმპორტიორების, ღვინის პროფესიონალების, მედიის, სარესტორნო და სავაჭრო ქსელების წარმომადგენლებისთვის გაიმართა. ღონისძიებაზე წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინოები, რომლებიც უკვე იყიდება აშშ-ს ბაზარზე და 60-მდე ისეთი ნიმუში, რომელსაც ამერიკელი მომხმარებელი ჯერ არ იცნობს.
- 19 ოქტომბერს ტოკიოში ქართული ღვინის წარდგენა გაიმართა. ღონისძიებას ადგილობრივი იმპორტიორები დაესწრნენ, მათ შორის იყვნენ მსხვილი იაპონური კომპანიების წარმომადგენლებიც. პრეზენტაცია საქართველოს მეღვინეობის ისტორიასა და თანამედროვეობის შესახებ, ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Red Bridge“ დირექტორმა, ღვინის ცნობილმა მაგისტრმა, კენიჩი ოჰაშიმ წარმოადგინა. დეგუსტაციაზე 13 სხვადასხვა ქართული ღვინო იყო წარმოდგენილი.
- 22 ოქტომბერს, აშშ-ს ქალაქ ნიუ-იორკში გამართულ ღონისძიებაზე, 10 ადგილობრივი იმპორტიორის მიერ წარმოდგენილი იყო 120 ქართული ღვინო, რომლებიც უკვე წარმატებით იყიდება აშშ-ის ბაზარზე. აქვე, პოტენციურ იმპორტიორებს შესაძლებლობა ჰქონდათ, გასცნობოდნენ 118 ღვინის ისეთ ნიმუშს, რომელსაც ამერიკელი მომხმარებელი ჯერ არ იცნობს. ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Marq Energie Consulting“ ორგანიზებით გამართულ ღონისძიებას ღვინით ვაჭრობის სფეროსა და მედიის 100-ზე მეტი წარმომადგენელი დაესწრო. ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით, ოქტომბერში, ანალოგიური დეგუსტაციები ვაშინგტონსა და სან-ფრანცისკოშიც გაიმართა.

- 29-30 ოქტომბერს, შვეიცარიის კონფედერაციის დედაქალაქ ბერნში, ფესტივალის „FERNWEH“ ფარგლებში, „ქართული ღვინის ფორუმი“ გაიმართა, რაც ქართული ღვინის ცნობადობისა და ექსპორტის გაზრდის ხელშეწყობისთვის განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია. ღვინის ფორუმს ბერნის მერი ალექ ფონ გრაფენრიდი (Alec von Graffenried) დაესწრო და ქართული მეღვინეობის ისტორიას და ქართული ღვინის კომპანიების მიერ წარმოდგენილ ღვინოებს გაეცნო. ღვინის პროფესიონალებსა და დაინტერესებულ პირებს, ორი დღის განმავლობაში, შესაძლებლობა ჰქონდათ გასცნობოდნენ ქართული კომპანიების მიერ წარმოდგენილ სხვადასხვა დასახელების ღვინოებს.
- 5 ნოემბერს, პოლონეთის ქალაქ კრაკოვში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე „EnoExpo 2021“ წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის მწარმოებელი 20 კომპანიის ის ღვინოები, რომლებიც, დღეისათვის, პოლონეთის ბაზარზე არ იყიდება. გამოფენის ფარგლებში, მცირე მარნების მიერ წარმოებული ქვევრის ღვინოების დეგუსტაციაც გაიმართა, რომელსაც ღვინის პროფესიონალები, სომელიეები, ღვინით ვაჭრობის სფეროს და მედიის წარმომადგენლები დაესწრნენ. დეგუსტაციას გამომცემლობის „Vinisfera“ ხელმძღვანელი მარიუშ კაპჩინსკი უძღვებოდა.
- „ქართული ღვინის ფორუმის“ ფარგლებში, 9 ნოემბერს პენსილვანიის უნივერსიტეტში კონფერენცია გაიმართა, რომელიც ქართული ღვინის კულტურასა და ისტორიას, მეღვინეობის სექტორში პანდემიით შექმნილ ახალი გამოწვევებს, აშშ-ის ბაზარზე ქართული ღვინის პოპულარიზაცია-რეალიზაციის სტრატეგიასა და სამოქმედო გეგმებს მიეძღვნა. ფორუმის ფარგლებში, ქალაქ ბოსტონში, დეგუსტაცია-სემინარი „Amber Wine Festival in

შვეიცარიის კონფედერაცია, ქ. ბერნი, „ქართული ღვინის ფორუმი“

შვეიცარიის კონფედერაცია, ქ. ბერნი, „ქართული ღვინის ფორუმი“

Boston“ ღვინის პროფესიონალებისთვის, ხოლო ქალაქ ფილადელფიაში, ქართული ღვინის დეგუსტაცია ადგილობრივი დისტრიბუტორების, იმპორტიორების, სარესტორნო ქსელებისა და მედიის წარმომადგენლებისთვის ჩატარდა.

- 26 ნოემბერს, გერმანიის ქალაქ კიოლნში გამართული ქართული ღვინის დეგუსტაცია ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი კომპანიის „ff.k Public Relations“ მიერ იყო ორგანიზებული და მას გერმანიის სომელიეთა ასოციაციის წარმომადგენლები უძღვებოდნენ. ქართული ღვინის ცნობადობისა და საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით გამართულ ღონისძიებას ადგილობრივი სასტუმროების, რესტორნების და სავაჭრო ქსელების წარმომადგენლები დაესწრნენ. დეგუსტაციაზე წარმოდგენილი იყო ქართული ღვინის მწარმოებელი 20 კომპანიის როგორც ქვევრის, ისე კლასიკური ტექნოლოგიით დამზადებული ღვინოები.
- 27 ნოემბერს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს მხარდაჭერითა და საქართველოს ღვინის კლუბის ორგანიზებით, მთანმინდის პარკში რიგით მე-12 „ახალი ღვინის ფესტივალი“ ჩატარდა. ფესტივალში 150-მდე ღვინის მწარმოებელი, მათ შორის, 100-მდე მცირე საოჯახო მარანი მონაწილეობდა, საქართველოს სხვადასხვა კუთხიდან. ღვინის მწარმოებლებმა სტუმრებს საქართველოს სხვადასხვა რეგიონის 2020 წლის მოსავლის ღვინოები დააგემოვნებინეს. ფესტივალის ჩატარების მთავარი მიზანი ქართული ღვინის პოპულარიზაცია და სამომხმარებლო კულტურის გაზრდაა.
- 29 ნოემბრიდან 3 დეკემბრამდე, ღვინის ეროვნული სააგენტოსა და „Interco Nouvelle-Aquitaine“-ის მხარდაჭერით, საფრანგეთში ქართველი მეღვინეების სასწავლო ვიზიტი განხორციელდა. ღვინის ეროვნულ სააგენტოსა და საერთაშორისო თანა-

მშრომლობის სააგენტოს „Interco Nouvelle-Aquitaine“ ერთობლივი პროექტი მიზნად ისახავს ქართველ და ფრანგ ღვინის მწარმოებლებს შორის გამოცდილების გაზიარებასა და თანამშრომლობის ხელშეწყობას; პროექტი განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია ქართული ღვინისა და კულტურის საფრანგეთში პოპულარიზაციისთვის. პროექტის ფარგლებში, ქართველი მეღვინეები საფრანგეთის ქალაქ მონპელიეში საერთაშორისო გამოფენას „SITEVI“ დაესწრნენ, ხოლო ქალაქ ბორდოში, ფრანგულ მევენახეობებს ესტუმრნენ, სადაც ისტორიულ ღვინის საცავებს, ვაზის მოვლისა და ღვინის დაყენების მეთოდებს გაეცნენ.

- 8 დეკემბერს, ლონდონში ქართული ღვინის დეგუსტაცია გაიმართა. ღონისძიებას ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი ბრიტანული კომპანიის „Swirl Wine Group“ ხელმძღვანელი, ღვინის მაგისტრი სარა ებოტი უძღვებოდა. ქართული ღვინოების დეგუსტაციასთან ერთად, სარა ებოტის პრეზენტაცია ქართული ღვინის კულტურისა და ისტორიის სტუმრებისთვის გაცნობას მოიცავდა. დეგუსტაციაზე წარმოდგენილი იყო როგორც ქვევრის, ისე კლასიკური მეთოდით დამზადებული უნიკალური ქართული ღვინოები. აღნიშნული ღონისძიება მიზნად ისახავდა დიდ ბრიტანეთში ქართული ღვინის მომხმარებლის ზრდის ხელშეწყობას. ღონისძიებას 80-მდე სტუმარი, ღვინის პროფესიონალები და მომხმარებლები დაესწრნენ, რომლებსაც ქართული ღვინო 13-მა ადგილობრივმა იმპორტიორმა გააცნო.
- ჩინეთის სახალხო რესპუბლიკის სამ ქალაქში, შანხაისა (15 დეკემბერი), ჩენგდუში (17 დეკემბერი) და შენჭენში (20 დეკემბერი), ქართული ღვინის წარდგენა სახელწოდებით „Georgian Wine Roadshow“ გაიმართა. ქართული ღვინის წარდგენას ღვინის მაგისტრი ჟულიენ ბულარი (Julien Boulard MW) უძღვებოდა. ჟულიენ ბულარი ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორი მარკეტინგული კომპანიის „Meiburg Wine Media“ მიერ „ქართული ღვინის საგანმანათლებლო პროგრამის“ ფარგლებში შერჩეულ იმ ხუთ ღვინის პროფესიონალს შორისაა, რომლებიც ქართული ღვინის პოპულარიზაციის მიზნით, ჩინეთში სემინარებსა და საგანმანათლებლო ღონისძიებებს უძღვებიან. გამართული ღონისძიებების ფარგლებში, ჟულიენ ბულარმა სტუმრებს საქართველოს ისტორია, ქართული ღვინის კულტურა, ქართული ვაზის ძირითადი ჯიშები, მევენახეობის რეგიონები და ღვინის დაყენების მნიშვნელოვანი ასპექტები გააცნო;
- ქართული ღვინო კრაკოვის საშობაო ფესტივალზე იყო წარმოდგენილი. კრაკოვში გამართულ საშობაო ფესტივალზე სხვადასხვა დასახელების ქართული ღვინო ღვინის ეროვნული სააგენტოს კონტრაქტორმა კომპანიამ „მალინოვა“ („Malinova spółka z ograniczoną odpowiedzialnością S.K“) წარადგინა. კომპანიის წარმომადგენლები, ღვინის დეგუსტაციასთან ერთად, ფესტივალის სტუმრებს ქართული ღვინის ისტორიასა და კულტურას აცნობდნენ.

ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის გაზრდის მიზნით, 2021 წლის სექტემბერში საქართველოს მთავრობამ „ქართული ღვინის პოპულარიზაციის ხელშეწყობის სახელმწიფო პროგრამა“ დაამტკიცა. პროგრამის მიზანია საერთაშორისო ბაზრებზე ქართული ღვინის საექსპორტო პოტენციალის, კონკურენტუნარიანობისა და ცნობადობის გაზრდა, სტრატეგიული და პრიორიტეტული საექსპორტო ბაზრების დივერსიფიცირება. პროგრამას განახორციელებს სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტო, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაციით.

ღვინის ეროვნული სააგენტო, მისთვის გამოყოფილ ასიგნებათა ფარგლებში, მარკეტინგული ხარჯების თანადა-

ფინანსებას მხოლოდ იმ კომპანიებისთვის განახორციელებს, რომლებიც ექსპორტს პრიორიტეტულ ბაზრებსა და მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში ახორციელებენ, გარდა დსთ-ს ქვეყნებისა.

პროგრამის განმახორციელებელი უწყებაა სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტო, ხოლო პოტენციური ბენეფიციარი - საქართველოში რეგისტრირებული მენარმე ფიზიკური ან იურიდიული პირი, რომელიც დარეგისტრირებულია სსიპ ღვინის ეროვნული სააგენტოს მწარმოებელთა ელექტრონულ ბაზაში და ახორციელებს ქართული ღვინის ექსპორტს და რომელთანაც პროგრამის ფარგლებში შესაძლებელია, გაფორმდეს ხელშეკრულება ანაზღაურების შესახებ.

რომელი 2021

2021 წელს, ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობა უმთავრესად მიმართული იყო რთველის ორგანიზებულად ჩატარების სამზადისსა და წარმართვაზე. რთველის საკოორდინაციო შტაბი ქალაქ თელავში 20 აგვისტოს გაიხსნა.

ყურძნის გადამუშავების პროცესში 250-მდე დიდი, მცირე და საშუალო ღვინის სანარმო იყო ჩართული. ეს იძლეოდა შესაძლებლობას, რომ ყურძენი შეფერხებების გარეშე ბარდებოდა.

საქართველოში 243 ათასი ტონა ყურძენი გადამუშავდა. 23 ათასამდე მევენახემ ყურძნის რეალიზაციით 270 მლნ ლარზე მეტი შემოსავალი მიიღო. გადამუშავებული ყურძნიდან 145 ათას ტონამდე რქაწითელია, 81 ათას ტონამდე საფერავი, 4,5 ათას ტონამდე კახური მწვანე, 1,7 ათასი ტონა ალექსანდროულ-მუჭურეთული და დანარჩენი სხვადასხვა ჯიშის ყურძენია.

საქართველოს მთავრობის გადაწყვეტილებით, 2021 წლის რთველის მხარდასაჭერად, სუბსიდირების პროგრამა ამოქმედდა. „რთველის ხელშეწყობის ღონისძიებების“ ქვეპროგრამით, კახეთის რეგიონში, სუბსიდია მიიღო მხოლოდ ღვინის იმ კომპანიამ, რომელმაც 2021 წლის რთველის განმავლობაში შეისყიდა და გადამუშავა კახეთის რეგიონში მოწეული არანაკლებ 100 ტონა რქაწითელის ან კახური მწვანის ჯიშის ყურძენი და შესყიდული 1 კგ ყურძნის სანაცვლოდ ყურძნის ჩამბარებელს გადაუხადა არანაკლებ 0,90 ლარი. კახეთის რეგიონში მოწეული 1 კგ ყურძნის შესყიდვის სანაცვლოდ, ღვინის კომპანიებზე სუბსიდია გაიცემოდა: ა) 1 კგ რქაწითელისათვის - 0,35 ლარი; ბ) 1 კგ კახური მწვანისათვის - 0,35 ლარი. რაჭა-ლეჩხუმის რეგიონში სუბსიდია მიიღო ყველა იმ კომპანიამ, რომელმაც შეიძინა და გადამუშავა „ხვანჭკარის“ მიკროზონაში მოწეული არანაკლებ 3 ტონა ალექსანდროულია და მუჭურეთულის ჯიშის ყურძენი და 1 კგ ყურძენში მევენახეს არანაკლებ 7 ლარი გადაუხადა. სუბსიდის თანხამ შეადგინა 3 ლარი 1 კგ როგორც ალექსანდროულის, ისე მუჭურეთულის ჯიშის ყურძენზე.

ეს იყო პირველი რთველი, როდესაც ფერმერი სანარმოებს ყურძენს ღვინის ეროვნული სააგენტოს მიერ გაცემული მევენახეობის კადასტრის ამონაწერის საფუძველზე აბარებდნენ.

რთველის დროს, სტიქიამ რამდენჯერმე დააზიანა მოსავალი. 26 აგვისტოს, ძლიერმა სეტყვამ და ქარმა, კახეთის რეგიონში, გურჯაანის, თელავისა და ყვარლის მუნიციპალიტეტებში, 4600 ჰა ფართობის ვენახები დააზიანა. „მოსავლის მართვის კომპანიამ“ დასეტყვილი ყურძნის სასპირტედ მიღება-გადამუშავება სტიქიიდან მეორე დღესვე, 27 აგვისტოს დაიწყო. 2 სექტემბერს სეტყვა კვლავ განმეორდა ყვარელსა და თელავში, დაზიანდა 180 ჰა ფართობის ვენახები.

7 სექტემბრის მდგომარეობით, კახეთის რეგიონში, სეტყვით დაზიანებული 15 ათას ტონამდე ყურძენი სახელმწიფო სანარმო შპს „მოსავლის მართვის კომპანიის“ მიერ სრულად იყო დაზიანებული. დასეტყვილი ყურძნის რეალიზაციით მევენახეების შემოსავალმა 13 მლნ ლარს მიაღწია. სეტყვის შედეგად დაზიანებული ყურძენი მევენახეებმა 1 კგ რქაწითელი 0,80 ლარად და 1 კგ საფერავი - 1 ლარად ჩააბარეს.

მთავრობის გადაწყვეტილებით, მევენახეებმა, რომლებსაც სეტყვამ 100%-ით გაუნადგურა მოსავალი ერთჯერადი კომპენსაციის სახით თითოეულ 1 ჰექტარ ფართობზე 3000 ლარი მიიღეს.

- აღსანიშნავია, რომ რთველის პერიოდში, ღვინის ეროვნულმა სააგენტომ კახეთის რეგიონში მცხოვრები 150 ახალგაზრდა ღვინის სანარმოებში ოპერატორის პოზიციაზე დაასაქმა. ახალგაზრდები კახეთის სხვადასხვა მუნიციპალიტეტში ჩატარებული გასაუბრებების შედეგად შეირჩნენ. შერჩეულ კანდიდატებს, რთველის აღრიცხვის პროგრამის ტრენინგები რთველის საკოორდინაციო შტაბში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სპეციალისტებმა ჩაუტარეს. რთველის აღრიცხვის პროგრამა ქვეყანაში 2013 წლიდან მუშაობს. პროგრამა უზრუნველყოფს ჩაბარებული ყურძნის შესახებ სრული მონაცემების შეგროვებას, რაც მაღალი ხარისხის ღვინის წარმოებისთვის მნიშვნელოვანია. დასაქმებული ახალგაზრდების ნაწილს, ანალოგიური სამუშაო გამოცდილება გასული წლების რთველიდან ჰქონდა.
- საკოორდინაციო შტაბის წევრები რთველს ვაქცინირებული შეხვდნენ - სააგენტოს თანამშრომელთა, მათ შორის, რთველის საკოორდინაციო შტაბის წევრთა აბსოლუტური უმრავლესობა უკვე ორჯერადად ვაქცინირებული იყო. საკოორდინაციო შტაბის წევრების ჯანმრთელობის მაქსიმალური დაცვისა და რთველის პროცესის შეუფერხებელი წარმართვის მიზნით, შტაბის წევრებს კვირაში ორჯერ ტესტირება უტარდებოდათ.

ქართული ღვინის ხარისხის კონტროლი

ღვინის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის ერთ-ერთი უმთავრესი მიზანი ქართული ღვინის მაღალი ხარისხის უზრუნველყოფის ხელშეწყობაა. სააგენტო აქტიურად მუშაობს, რათა ათეულ მილიონობით წარმოებული ბოთლი ქართული ღვინო საერთაშორისო სტანდარტებს აკმაყოფილებდეს. აღნიშნულიდან გამომდინარე, ივინისის თვიდან, ქართული საექსპორტო ღვინის ხარისხის მონიტორინგის პროცესში საერთაშორისო აუდიტორული კომპანიები ჩაერთნენ. ახალი რეგულაციით, სერტიფიცირებული საექსპორტო ქართული ღვინის ინსპექტირებას საერთაშორისო აუდიტორული კომპანიები „SGS“ და „Bureau Veritas“ გაფორმების ეკონომიკურ ზონაში ახორციელებენ. დამოუკიდებელი, ავტორიტეტული საერთაშორისო კომპანიების „SGS“ (შვეიცარია) და „Bureau Veritas“ (საფრანგეთი) ჩართულობა მნიშვნელოვანია მონიტორინგის პროცესისთვის, რათა სწორედ იმ ღვინის ექსპორტირება განხორციელდეს, რომელმაც უკვე გაიარა სერტიფიცირება. აღნიშნული ინიციატივა ღვინის კერძო სექტორიდან მომდინარეობდა და მისი მიზანი საექსპორტო ღვინის ხარისხის უფრო მეტი გამჭვირვალეობის უზრუნველყოფაა. ამ დრომდე, ინსპექტირება კომპანიის მიერ საექსპორტო სასერტიფიკატო განაცხადის წარმოდგენის პროცესში ხორციელდებოდა. საერთაშორისო აუდიტორული კომპანიები ჩართულობით, საექსპორტოდ განკუთვნილი სერტიფიცირებული ღვინის პარტიის ინსპექტირება შესაძლებელი გახდა გაფორმების ეკონომიკურ ზონაში.

საინსპექციო კონტროლი

ღვინისა და ალკოჰოლიანი სასმელების ხარისხის კონტროლის მიზნით, 2021 წელს 50 სახელმწიფო კონტროლი და სახელმწიფო ზედამხედველობა განხორციელდა, აღებული იყო 700 ნიმუში, დარღვევების რაოდენობა - 6. განხორციელდა 41 საინსპექციო კონტროლი, აღებული იყო 116 ნიმუში, აქედან 3-ს ეთქვა უარი სერტიფიკატის გაცემაზე. საერთაშორისო აუდიტორული კომპანიების „SGS“ და „Bureau Veritas“ მიერ გაფორმების ეკონომიკურ ზონაში განხორციელდა 166 საინსპექციო კონტროლი, აღებული იყო 324 ნიმუში, გაუქმებული სერტიფიკატის რაოდენობა არის 20.დეგუსტაციები

ალკოჰოლური სასმელების ორგანოლეპტიკური ტესტირების მიზნით, ჩატარდა ... დეგუსტაცია, შემოვიდა ... ნიმუში, ... შეფასდა უარყოფითად და დანარჩენი ... შეფასდა დადებითად.

სერტიფიცირება

საექსპორტო დოკუმენტაციის მისაღებად სერტიფიცირებაზე შემოვიდა სულ 11956 განაცხადი. შემოსული განაცხადების საფუძველზე გაიცა სხვადასხვა დანიშნულების დოკუმენტაცია:

VI-1 ფორმის სერტიფიკატი /ევროგაერთიანების ქვეყნებისათვის/ - 8389 ცალი; შესაბამისობის სერტიფიკატი - 10244 ცალი; სხვადასხვა ალკოჰოლიანი სასმელების მწარმოებელ კომპანიაზე, ღვინის ეროვნული სააგენტოს სერტიფიცირების სამმართველოს მიერ, გაცემულია სულ 18633 სერტიფიკატი.

ქვევრს დაცული გეოგრაფიული აღნიშვნის სტატუსი მიენიჭა

ქვევრი პირველი არასასურსათო პროდუქტია, რომელიც ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის სახელმწიფო რეესტრს დაემატა. შემუშავდა ქვევრის სტანდარტი, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ სარეგისტრაციო მონაცემებში დეტალურად განერა ქვევრის, როგორც საღვინე ჭურჭლის ფორმა, აღწერილობა, ზომები და მოცულობა, დასამზადებელი ნედლეული, დამზადების ტექნოლოგია და სხვა მახასიათებლები. აღნიშნული სპეციფიკაციების დაცვა ქართული ღვინის ხარისხის გაუმჯობესებისკენ გადადგმული კიდევ ერთი ნაბიჯია. ქვევრის გეოგრაფიულ აღნიშვნად დაცვა განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია საქართველოსთვის, ქვეყნისთვის, რომელსაც მეღვინეობის 8-ათასწლიანი უწყვეტი ისტორია აქვს. ქართული ტრადიციული მეთოდით ღვინის დაყენება ეროვნულ საღვინე ჭურჭელს - ქვევრს უკავშირდება. ქვევრის დამზადება ქართველი ხალხის ინტელექტის ნაყოფს წარმოადგენს.

მიკვლევადობის სისტემას კოორდინაციას უწევს ქვევრის დაცული გეოგრაფიული აღნიშვნის ან სხვა უფლებამოსილი ორგანიზაცია, რომლის მიერ განსაზღვრული ნიშანდება თან უნდა ახლდეს პროდუქტს.

ქართული ვაზისა და ღვინის კულტურის კვლევის სამეცნიერო პროექტი

2021 წელს მომზადდა ხელნაწერის საბოლოო ვერსია და საპროექტო წინადადება ორენოვანი (ქართული და ინგლისური) წიგნის „კლიმატის ანალიზი საქართველოს თანამედროვე მევენახეობისათვის: პრაქტიკული სახელმძღვანელო მევენახეობისათვის“ გამოსაცემად. წიგნი დაიბეჭდება 2022 წელს. ასევე გამოქვეყნდა სამეცნიერო სტატიები, საიდანაც აღსანიშნავია - ვაზისა და ღვინის კულტურა საქართველოში, ღვინის ეროვნული სააგენტოს სამეცნიერო პროექტი. მუზეუმი და კულტურული მემკვიდრეობა, VI-VII, 998 – 1023; კოლხური ველური ვაზის ერთი უცნობი სურათი. ველური ბუნება. 13 (38) ზამთარი, გვ. 72-75. დ. მალრაძე, ლ. მარიანი, რ. ჭიპაშვილი, 2021.

გეოგრაფიული ადგილწარმოშობის დასახელებები

დარეგისტრირდა 25-ე ადგილწარმოშობის დასახელება: მალრაანის ქისი.

საქართველოში რეგისტრირებულ დაცული ადგილწარმოშობის დასახელებებს ღვინო „მალრაანის ქისი“ დაემატა. „მალრაანის ქისი“ უნდა იყოს: თეთრი მშრალი და ქარვისფერი მშრალი. მალრაანის მიკროზონა მოიცავს სოფლებს: მალრაანი, ფიჩხოვანი, არგოხი და ბაბანური. ღვინო „მალრაანის ქისის“ წარმოებისათვის განკუთვნილი ყურძენი მოწეული უნდა იყოს მხოლოდ მალრაანის მიკროზონაში გაშენებული ვენახებიდან.

„მალრაანის ქისი“ შეიძლება დამზადდეს მხოლოდ ქისის ჯიშის ყურძნიდან (სინონიმი - „მალრაანული ქისი“)..

სურსათის
ეროვნული
სააგენტო

სურსათის ეროვნული სააგენტო

სურსათის ეროვნული სააგენტოს საქმიანობის პრიორიტეტული მიმართულებებია:

- ბაზარზე ვითარების გაჯანსაღება და სურსათის უვნებლობის თანამედროვე სტანდარტებისა და რეგულაციების დანერგვა;
- ნდობასა და სამართლიანობაზე დაფუძნებული სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება;
- ქვეყნის დაცვა ცხოველთა სხვადასხვა დაავადებისაგან და ეპიზოოტიური კეთილსაიმედოობის შენარჩუნება;
- სასოფლო-სამეურნეო კულტურების დაცვა მცენარეთა მავნე ორგანიზმებისგან;
- საერთაშორისო ორგანიზაციებთან თანამშრომლობა.

2021 წელს ევროკომისიამ დადებითად შეაფასა საქართველოს სახელმწიფო კონტროლის სისტემა და საქართველო დაამატა მესამე ქვეყნების ჩამონათვალს, საიდანაც ევროკავშირის ქვეყნებში შინაური ბინადარი ცხოველების (ძაღვი, კატა) საკვების შეტანა ნებადართულია.

ბოლო წლებში ჩატარებული საკანონმდებლო ცვლილებებისა და ვეტერინარული ღონისძიებების შედეგად, 2021 წლის ბოლოს ქართული თაფლის მორიგი პარტია (10 ტონა) ევროკავშირის ბაზარზე გავიდა.

სურსათის უვნებლობა

სააგენტოს პრიორიტეტული მიმართულება მომხმარებლის უვნებელი სურსათით უზრუნველყოფის მიზნით, სამომხმარებლო ბაზრისა და კვების ობიექტების შემოწმებაა. 2021 წელს განხორციელდა 21 125 სახელმწიფო კონტროლი (ინსპექტირება - გეგმური - 7331; არაგეგმური - 501; გადამოწმება - 6346; ინსპექტირება აღიარების მინიჭების მიზნით - 215; დოკუმენტური შემოწმება - 6352; ზედამხედველობა - 380). გამოვლინდა 2000-მდე ადმინისტრაციული სამართალდარღვევა.

შემოწმებების პარალელურად, მიმდინარეობს წარმოებებში თანამედროვე სისტემების (HACCP) დაწესება და ბიზნესსექტორთან აქტიური კომუნიკაცია მათი ინფორმირებულობის გაზრდის მიზნით.

ვეტერინარული კეთილსამედობის უზრუნველყოფა

ქვეყანაში ეპიზოოტიური კეთილსამედობის შენარჩუნებისა და კონტროლის მიზნით, სურსათის ეროვნული სააგენტოს ვეტერინარიის დეპარტამენტმა განახორციელა შემდეგი ღონისძიებები:

ცხოველთა ვაქცინაცია:

- თურქულის საწინააღმდეგოდ ვაქცინირებულია 2 227 061 სული დაავადების ამთვისებელი ცხოველი, მათ შორის: 906 479 სული მსხვილფეხა და 1 319 350 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- ჯილეხის საწინააღმდეგოდ - 1 009 818 სული ცხოველი, მათ შორის: 462 634 სული მსხვილფეხა, 544 593 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 2 590 სული კენტჩლიქიანი ცხოველი;
- ცოფის საწინააღმდეგოდ - 296 473 სული ძაღლი და კატა;
- მსხვილფეხა პირუტყვის ნოდულარული დერმატიტის საწინააღმდეგოდ - 246 996 სული მსხვილფეხა პირუტყვი;

2021

- მსხვილფეხა პირუტყვის ბრუცელოზის საწინააღმდეგოდ - 195 888 სული მსხვილფეხა პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის ბრუცელოზის საწინააღმდეგოდ - 11 509 სული წვრილფეხა პირუტყვი;
- წვრილფეხა პირუტყვის ჭირის საწინააღმდეგოდ - 699 073 სული;

სერომონიტორინგი:

- ცოფზე პოსტვაქცინალური ანტისხეულების აღმოჩენა - 100 ნიმუში;
- თურქულის არასტრუქტურული პროტეინის (NSP ანტისხეული) აღმოჩენა - 4,000 ნიმუში;
- თურქულის სტრუქტურული პროტეინის (SP ანტისხეული) აღმოჩენა - 500 ნიმუში;
- წვრილფეხა პირუტყვის ჭირის დაავადების/პოსტვაქცინალური ანტისხეულების აღმოჩენა - 100 ნიმუში;
- ცხვრის კატარალური ცხელება ანტისხეულის აღმოჩენა - 500 ნიმუში;
- ტუბერკულოზზე გამოკვლეულია (ტუბერკულინობაცია) 1 600 სული მსხვილფეხა პირუტყვი.

დამუშავება:

- ყირიმ-კონგოს ჰემორაგიული ცხელების საწინააღმდეგოდ ეპიდემიოლოგიურ კერებში ინსექტო-კარიციდული პრეპარატით დამუშავდა 10 314 სული მსხვილფეხა პირუტყვი.

ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია

ცხოველთა ჯანმრთელობის კონტროლის, აღრიცხვიანობის, მიკვლევადობის უზრუნველყოფის, ასევე, ეტიკეტირებისა და გამჭვირვალობის ხელშეწყობის მიზნით, მიმდინარეობს ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაცია, რაც პირუტყვის ვაქცინაციის თანმდევი პროცესია. ხელშეკრულებით დასაქმებული სპეციალისტების მიერ განახლებულ მონაცემთა ერთიან ბაზაში (NAITS) რეგულარულად მიმდინარეობს იდენტიფიცირებული/ვაქცინირებული

პირუტყვის რეგისტრაცია, სადგომების ინფორმაციის განახლება/ინვენტარიზაცია, რისთვისაც გასულ წელს ჩატარებულია 5 066 ტრენინგ-სწავლება.

- პირველადი მონაცემებით, 2021 წელს იდენტიფიცირებულია 418 166 სული მსხვილფეხა, 230 849 სული წვრილფეხა პირუტყვი და 3 010 სული ღორი, რაც შესაბამისად ასახულია მონაცემთა ერთიან ბაზაში ვაქცინაციის შესახებ ინფორმაციასთან ერთად;
- რეგულარულად მიმდინარეობს ტრენინგ-სწავლებები, ონლაინ კონსულტაციები რეგიონულ და მუნიციპალურ დონეზე, რაშიც აქტიურად არიან ჩართულნი ცენტრალური აპარატისა და რეგიონული სამმართველოს თანამშრომლები, ტრენერ-კონსულტანტები.
- შემუშავდა ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციასთან დაკავშირებული საკანონმდებლო ცვლილებების პროექტი; შემუშავდა და მიღებული იქნა მთავრობის დადგენილება საფუტკრე მეურნეობებისა და სკების იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციასთან დაკავშირებით.
- გაფორმდა ხელშეკრულებები ორგანიზებულ ფერმებთან ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციაზე;
- შემუშავდა NAITS მონაცემთა ერთიანი ბაზის ახალი მოდულები, გაძლიერდა სისტემის მუშაობის სიჩქარე და გაიწმინდა მასში არსებული მონაცემები.

ვეტერინარული პრეპარატების რეგისტრაცია

სარეგისტრაციოდ შემოვიდა 463 ვეტერინარული პრეპარატი. რეგისტრაციაში გატარდა 426 ვეტერინარული პრეპარატი.

ვეტერინარული სახელმწიფო კონტროლი

- ვეტერინარული პრეპარატების ხარისხის მონიტორინგის მიზნით, შექმნილი და გამოსაკვლევად ლაბორატორიაში გადაცემულია ვეტერინარული პრეპარატის 196 (მ.შ. 3 არაგეგმური) ნიმუში;
- შემოწმდა 1042 კონტროლქვემდებარე ობიექტი: ინსპექტირებულია 937 ობიექტი, აქედან 407 ვეტაფთიაქი, 20 ვეტკლინიკა, 44 ზოომალაზია, 1 კოსმეტიკური კაბინეტი, საქართველოში სპეციალურ კონტროლს დაქვემდებარებული ფსიქოტროპული პრეპარატების გამომყენებელი 26 ვეტკლინიკა და ცხოველთა 7 თავშესაფარი (2-ჯერ), ცოცხალი ცხოველების სარეალიზაციო 18 ობიექტი, ვეტერინარული პრეპარატების დამამზადებელი 2 საწარმო, შინაური ბინადარი ცხოველის საკვების დამამზადებელი ერთი საწარმო, თევზის ფქვილის დამამზადებელი 4 საწარმო, პირველადი წარმოების 407 ობიექტი (მეურნეობა), დოკუმენტური შემოწმება ჩაუტარდა 105 ვეტაფთიაქს.
- შემოსული ინფორმაციის საფუძველზე განხორციელდა 34 არაგეგმური ინსპექტირება.
- ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის ჩადენისთვის დაჯარიმდა 144 ბიზნესოპერატორი.
- განხორციელდა ვეტერინარული და ცხოველთა ქერის საქმიანობის განმახორციელებელი 13 ვეტკლინიკის და ცხოველთა 2 თავშესაფრის სარეგისტრაციო შემოწმება, რაც აისახა შესაბამის რეესტრში.
- აღიარების მიზნით განხორციელებული შემოწმების შედეგად 2 საწარმოს მიენიჭა პირობითი აღიარება (6 თვე).

- ანაბოლური მოქმედების მქონე და აკრძალული ნივთიერების, ვეტერინარული პრეპარატების და დამაბინძურებლების გამოვლენის ლაბორატორიული მონიტორინგის მიზნით ცოცხალი ცხოველების ბიოლოგიური მასალიდან (სისხლი, შარდი, ქსოვილი) და ცხოველის საკვებიდან აღებულია 315 ნიმუში, გამოკვლევა ჩატარდა 13 მაჩვენებელზე. გაკეთდა 2288 ანალიზი.
- შინაური ბინადარი ცხოველის ცხოველური წარმოშობის გადამუშავებული საკვების ლაბორატორიული კვლევის მიზნით აღებული და გამოსაკვლევად ლაბორატორიაში გადაცემულია 50 ნიმუში (50 გამოკვლევა სალმონელაზე და 50 გამოკვლევა ენტერობაქტერიებზე).
- თევზის ფქვილის ლაბორატორიული კვლევის მიზნით აღებული და გამოსაკვლევად ლაბორატორიაში გადაცემულია 20 ნიმუში (20 გამოკვლევა სალმონელაზე და 20 გამოკვლევა ენტერობაქტერიებზე).

ვეტერინარულ-სანიტარიული ზედამხედველობა

ცხოველთა ჯანმრთელობასა და სეზონურ საძოვრებზე გადაადგილებაზე კონტროლის განსახორციელებლად მნიშვნელოვანია ვეტერინარული ზედამხედველობის (ბიოსაფრთხოების) პუნქტების ფუნქციონირება. ქვეყნის მასშტაბით დღეისათვის ფუნქციონირებს 7 პუნქტი (3 ქვემო ქართლის, 3 კახეთისა და 1 მცხეთა-თიანეთის რეგიონში), სადაც 2021 წელს ინსექტოაკარიციდული პრეპარატებით დამუშავდა 1 015 945 სული მსხვილფეხა და წვრილფეხა პირუტყვი.

ექსპორტი

სააგენტოს ინსპექტორების მიერ ცოცხალ ცხოველებსა და ვეტერინარულ კონტროლქვემდებარე ტვირთზე საექსპორტოდ გაიცა 4 979 ვეტერინარული სერტიფიკატი.

საქართველოდან ექსპორტირებულია:

- 86 800 სული მსხვილფეხა და 252 773 სული წვრილფეხა პირუტყვი
- 5 499 722 ერთდღიანი წიწილა;
- 5 789 200 ცალი საინკუბაციო კვერცხი;
- 2 325 560 კგ ტყავი;
- 732 005 კგ მატყლი;
- 28 159 303 კგ. თევზის ზეთი, სოიოს შროტი, თევზის ფქვილი, მზესუმზირის შროტი.
- 1 532 000 კგ.მანგანუმის ოქსიდი.
- 7 000 კგ.კიბორჩხალა;
- 13 240 367 კგ. ცხოველთა საკვებდანამატი;
- 150 803 ფრთა ქათამი.

ფიტოსანიტარიული კეთილსამიჯნოობის უზრუნველყოფა

სასოფლო-სამეურნეო კულტურებზე ზიანის შემცირების მიზნით, 2021 წელს სურსათის ეროვნული სააგენტოს მცენარეთა დაცვის დეპარტამენტმა მასშტაბური ღონისძიებები ჩაატარა:

- მცენარეთა განსაკუთრებით საშიში მავნებლის კალიის სანინალმდეგოდ დამუშავდა 119 920 ჰა და მონიტორინგი ჩატარდა 320 000 ჰა ფართობზე;
- საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 5 ივნისის N931 განკარგულების შესაბამისად, კახეთის რეგიონში ტრანსმისიური დაავადებების გადამტანების (კოლოების) სანინალმდეგოდ სპეციალური ტექნიკით დამუშავდა 6840 ჰექტარი ფართობი;
- ამერიკული თეთრი პეპლის წინააღმდეგ კახეთის რეგიონში დამუშავდა 1 320 ჰა;
- არაფარდი პარკხვევიას წინააღმდეგ კახეთისა და შიდა ქართლის რეგიონებში დამუშავდა 24825,5 ჰექტარი ფართობი.

აზიური ფაროსანას სანინალმდეგოდ განხორციელებული ღონისძიებები

COVID-19-ით გამოწვეული შეზღუდვების მიუხედავად, აზიური ფაროსანას სანინალმდეგოდ ღონისძიებები შეუფერხებლად და გეგმის მიხედვით ჩატარდა.

2021 წლის სახელმწიფო მიზნობრივი ქვეპროგრამის „აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ“ ფარგლებში დამუშავდა 185 799,5 ჰექტარი ფართობი.

პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სახელმწიფო კონტროლი

2021 წელს, ქვეპროგრამის „მცენარეთა დაცვა და ფიტოსანიტარიული კეთილსაიმედოობა“ ფარგლებში შემოწმდა 700 -ზე მეტი სარეალიზაციო ობიექტი. ქვეყნის მასშტაბით აღებული და ლაბორატორიულად გამოკვლეულია პესტიციდის 332 და აგროქიმიკატის 50 ნიმუში.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების (მათ შორის საკარანტინო და არასაკარანტინო) ზედამხედველობა და მონიტორინგი

განსაკუთრებით საშიში და საკარანტინო მავნე ორგანიზმების ზედამხედველობისა და მონიტორინგის მიზნით, ენტომოლოგიური გამოკვლევებისათვის ქვეყნის მასშტაბით განთავსდა 950 ცალი მწერსაჭერი.

მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკისათვის ლაბორატორიული გამოკვლევა - ანალიზი (ენტომოლოგიური, მიკოლოგიური, ვირუსოლოგიური, ბაქტერიოლოგიური, ჰელმინთოლოგიური, ჰერბოლოგიური) ჩატარდა 1466 ნიმუშს.

ლაბორატორიული კვლევების შედეგად გამოვლინდა შემდეგი საკარანტინო მავნე ორგანიზმები:

- კარტოფილის კიბო - *Synchytrium endobioticum* – 5
- იაპონური ჩხირისებური ფარიანა - *Lopholeucaspis japonica* Cockerell -5
- ნარინჯოვანთა ყვითელი ფარიანა- *Aonidiella citrina* - 5
- კარტოფილის რგოლური სიდამპლე - *Clavibacter michiganensis* pv.*Sepedonicus*- 2
- ხენდროს კუთხოვანი ლაქიანობა - *Xanthomonas fragariae*- 2
- ხეხილის ბაქტერიული სიდამწვრე- *Erwinia amylovora*-3
- ვაზის ბაქტერიული ჭკნობა - *Xylophilus ampelinus* – 3
- ხმელთაშუა ზღვის ნაყოფის ბუზი *Ceratitis capitata*- 3

ფიტოსანიტარიული ექსპორტის სერტიფიცირება

2021 წელს სურსათის ეროვნული სააგენტოს რეგიონული სამმართველოების მცენარეთა დაცვის სპეციალისტების მიერ მცენარეული წარმოშობის პროდუქციაზე გაცემულია 13 201 ფიტოსანიტარიული სერტიფიკატი, მათ შორის, 13 077 ექსპორტის და 124 რეექსპორტის. ფიტოსანიტარიული სერტიფიცირება ჩაუტარდა და გაცემული სერტიფიკატების საფუძველზე საქართველოდან ექსპორტირებულია 149 725 ტონა მცენარეული პროდუქცია, მათ შორის:

- თხილი -14 736 ტონა;
- დაფნა - 3 187 ტონა;
- ვაშლატამა - 14 140 ტონა;
- ატამი - 10 014 ტონა;
- ვაშლი - 14 462 ტონა;
- სხვა ხილი - 4 900 ტონა;
- ხურმა - 2 755 ტონა;
- ბოსტნეული - 3 079 ტონა;
- პომიდორი - 1 483 ტონა;
- კარტოფილი - 63 104 ტონა;
- მწვანილი - 4 647 ტონა;
- მანდარინი - 29 365 ტონა;
- ჩაი - 2 123 ტონა;
- ხე-მასალა - 45 967,104 მ3.

პესტიციდების და აგროქიმიკატების რეგისტრაცია

მიმდინარეობს 235 პესტიციდის რეგისტრაცია (მ.შ. 62 განაცხადი შემოტანილია 2020 წელს). ექსპერტიზის საფუძველზე რეგისტრაციას გადის 207 პრეპარატი: 35 ინსექტიციდი, 99 ფუნგიციდი, 47 ჰერბიციდი, 5 ზრდის რეგულატორი, 1 დესიკანტი, 3 თესლის შესანამლი პრეპარატი, 11 ბიოლოგიური პრეპარატი, 6 ფერომონი.

დარეგისტრირდა 189 პრეპარატი (მ.შ. 1 ახალი მოქმედი ნივთიერება და კომბინირებული პრეპარატული ფორმა). აქედან 76 გატარდა ხელახალ რეგისტრაციაში. 23 პრეპარატი მოიხსნა რეგისტრაციიდან ვადის დამთავრებასთან დაკავშირებით. მიმდინარეობს 367 აგროქიმიკატის რეგისტრაციის პროცესი (მ.შ. 25 განაცხადი შემოტანილი იქნა 2020 წელს) დარეგისტრირდა 300 დასახელების აგროქიმიკატი, მ.შ. 47 ხელახალი რეგისტრაცია.

2021 წელს გადაიხედა პესტიციდების ასორტიმენტი და დარეგისტრირდა ეფექტური, ადამიანისა და გარემოსათვის ნაკლებად საშიში პესტიციდები. მომზადდა და გამოქვეყნდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2020 წლის 14 იანვრის # 2-29 ბრძანება „საქართველოში გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდების სახელმწიფო კატალოგის დამტკიცების თაობაზე“, 2021 წლის 18 ივნისის N22-896 „საქართველოში გამოსაყენებლად ნებადართული პესტიციდების სახელმწიფო კატალოგის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2020 წლის 14 იანვრის N2-29 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის შესახებ. აღნიშნული კატალოგი მნიშვნელოვანია ფერმერებისათვის, ვინაიდან მასში მოცემულია პესტიციდების გამოყენების რეგლამენტები, ასევე ჰიგიენური და ეკოლოგიური ნორმატივები. კატალოგი წარმოადგენს ასევე ეფექტურ ინსტრუმენტს მაკონტროლებელი ორგანოებისათვის.

სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის (SLA) საქმიანობის ძირითად სფეროს წარმოადგენს ცხოველთა (მ.შ. ფრინველი, თევზი, ფუტკარი) და მცენარეთა დაავადებების დიაგნოსტიკა, ასევე სურსათისა და სასმელი წყლის კვლევა. ლაბორატორია კომპეტენციის ფარგლებში ჩართულია ქვეყნის მასშტაბით დაავადების კერის სალიკვიდაციო და საკარანტინო ღონისძიებებში და ხელს უწყობს ახალი სადიაგნოსტიკო მეთოდების აპრობაციასა და დანერგვას. სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ქსელი მოიცავს თბილისის ლაბორატორიას, 2 ზონალურ-დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიას (ქუთაისი, ახალციხე) და 10 რეგიონულ ლაბორატორიას (გორი, მარნეული, დუშეთი, გურჯაანი, ამბროლაური, ოზურგეთი, ზუგდიდი, ბათუმი, საჩხერე და მესტია).

ხარისხის მართვა ლაბორატორიაში

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ყოველწლიურად წარმატებით გადის საერთაშორისო აკრედიტაციას, 2021 წლის მონაცემებით ლაბორატორია აკმაყოფილებს საერთაშორისო სტანდარტის ისო/იკვ 17025:2017/2018-ის მოთხოვნებს.

- ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ქსელში: 2021 წლის 9-12 მარტს თბილისის ცენტრალურ ლაბორატორიაში, 15-25 მარტის ჩათვლით ქუთაისის ზონალურ დიაგნოსტიკურ ლაბორატორიაში, ბათუმის, ოზურგეთის, ზუგდიდის, ამბროლაურის, გორის, დუშეთის, მარნეულის, გურჯაანის ლაბორატორიებში და ახალციხის ზონალური დიაგნოსტიკის ლაბორატორიაში ჩატარდა სარეაქტივო აუდიტი. შემომწმების შედეგად სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის საქმიანობის შესაბამისობა სსტ ისო/იკვ 17025:2017/2018 სტანდარტის მოთხოვნებთან შეფასდა წარმატებულად, მიენიჭა რეაქტივებული ლაბორატორიის სტატუსი და შესაბამისი მოწმობა.
- 2021 წლის 18 ნოემბერს შპს „საი გლობალ-ჯორჯია“-ს მიერ ჩატარდა საზედამხედველო აუდიტი, შემომწმებით დადასტურდა, რომ სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის (SLA) ხარისხის მენეჯმენტის სისტემა შენარჩუნებულია სამუშაო მდგომარეობაში, ვითარდება მუდმივი განვითარების პრინციპის შესაბამისად, შედეგიანია და მთლიანად აკმაყოფილებს ISO 9001:2015 მოთხოვნებს. „საი გლობალ ჯორჯია“-ს აუდიტის ჯგუფმა თავისი კონსოლიდირებული დასკვნით დაადასტურა სერტიფიკატის მოქმედება.

ეპიდ-ზედამხედველობა ქვეყნის მასშტაბით

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო რეგიონული ლაბორატორიები აქტიურად არიან ჩართული აშშ-ის თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA) მიერ „ერთობლივი ბიოლოგიური თანამშრომლობის“ ფარგლებში, „ერთიანი ჯანმრთელობის“ პროგრამაში და სრულიად მზადყოფნაში არიან ეპიდაფეთქებების რისკის დროს, დროულად ჩაერთონ ლაბორატორიულ კომპონენტში.

აღსანიშნავია, რომ ქვეყანაში არსებული პანდემიით გამოწვეული საგანგებო მდგომარეობის გათვალისწინებით, სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის ქსელში არსებული რეგიონული ლაბორატორიები აქტიურად მუშაობდნენ ყოველი რეგულაციისა და მოთხოვნის დაცვით.

ლაბორატორიის თანამშრომელთა გადამზადება/პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამა

ლაბორატორიაში მნიშვნელოვანი ყურადღება ეთმობა, როგორც სამეცნიერო-კვლევით საქმიანობას, ასევე, ლაბორატორიის თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების ხელშეწყობას; უწყვეტად ხდება კადრების გადამზადება ლაბორატორიული კვლევის ახალი მეთოდების დანერგვის მიმართულებით. მიმდინარე წელს ლაბორატორიის სპეციალისტების სწავლებები მიმდინარეობდა ონლაინ რეჟიმში.

ლაბორატორიის პერსონალს ჩაუტარდა 25-მდე სხვადასხვა სახის ტრენინგი.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ჩართულია პროფესიული კომპეტენციის ტესტირების პროგრამაში. ეს იმას ნიშნავს, რომ ლაბორატორია აბარებს გამოცდებს პროფესიულ კვლევებში. მსგავს აქტი-

ვობებში მონაწილეობა წარმოადგენს როგორც ლაბორატორიის მიერ დამკვეთისათვის შეთავაზებული ტესტირების უტყუარობის და ვალიდურობის ობიექტურ დადასტურებას, ასევე აკრედიტაციის შენარჩუნების ერთ-ერთ სავალდებულო პირობას.

პროფესიული განათლების ხელშეწყობა

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია ცდილობს მაქსიმალურად დაეხმაროს სასწავლო საგანმანათლებლო დაწესებულებებს მომავალი სპეციალისტების აღზრდაში. ლაბორატორიაში აქტიურად მიმდინარეობს პროფესიული სასწავლებლებიდან და უნივერსიტეტებიდან სტუდენტების ჩართვა საწარმოო პრაქტიკაში მათი მომავალი დასაქმების მიზნით. ამის საფუძველზე, საგრძნობლად გაიზარდა ახალგაზრდა კვალიფიციური ადამიანური რესურსი. აღსანიშნავია, რომ თანამშრომლების მიღების შემდეგ გრძელდება მათი პროფესიული განვითარება. დასაქმებულმა სტუდენტებმა უკვე მიიღეს მონაწილეობა რიგ სამუშაო სწავლებებში და ტრენინგებში.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია პროფესიული განათლების ხელშეწყობის მიზნით ჩართულია ევროკავშირის მიერ დაფინანსებულ სხვადასხვა პროექტებში. 2021 წელს ლაბორატორიაში, ევროკავშირის ERASMUS + პროექტისა და USAID-ის სოფლის მეურნეობის პროგრამის ფარგლებში, გაიმართა სტუდენტების გაცნობითი და სასწავლო ვიზიტები ლაბორატორიაში. სტუდენტებმა სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის შესაძლებლობებისა და აკრედიტებული მეთოდების შესახებ ინფორმაცია ადგილზე მიიღეს.

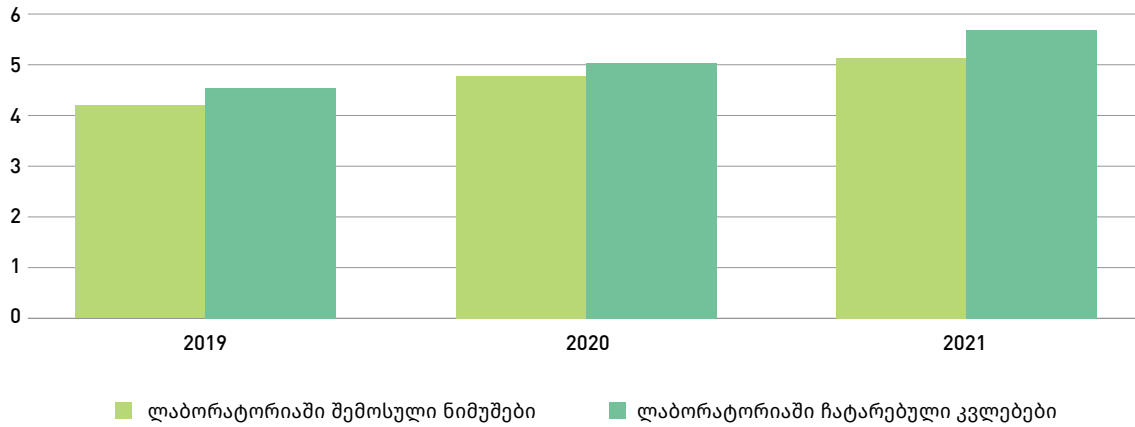
სტატისტიკა

საანგარიშო პერიოდში ჩატარებულია 401 462 სხვადასხვა დასახელების ანალიზი (375 669 ცხოველთა დაავადებები; 19 547 სურსათის კვლევა; 6 246 მცენარეთა მავნებლები).

აღინიშნებოდა როგორც კერძო პირების, ასევე იურიდიული პირების მოდინება. ლაბორატორიის ფუნქციონირება ორიენტირებულია მომხმარებელზე, ამიტომ მომხმარებელთა მოთხოვნების და მოლოდინის განსაზღვრა, დაკმაყოფილება, მუდმივი სრულყოფა ლაბორატორიის თითოეული თანამშრომლის მთავარი ამოცანაა.

2020 წლის მონაცემებთან შედარებით ლაბორატორიაში შემოსული კვლევის ნიმუშების რაოდენობა 2021 წელს 8%-ით გაიზარდა, ხოლო ჩატარებული კვლევების მაჩვენებელი 9%-ით არის გაზრდილი.

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორია

ბიოდაცვა და ბიოსაფრთხოება

სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის თანამშრომლებს ჩაუტარდათ შრომის უსაფრთხოების, ბიოსაფრთხოებისა და ბიოდაცვის ტრენინგები, კერძოდ:

- 12 თანამშრომელს ჩაუტარდა ბიოსაფრთხოების მე-3 დონის განახლებადი ტრენინგი;
- 60 თანამშრომელს ჩაუტარდა შრომის უსაფრთხოების, ბიოსაფრთხოებისა და ბიოდაცვის განახლებადი ტრენინგი ონლაინ;
- მესტიისა და საჩხერეს ლაბორატორიების თანამშრომლებს ჩაუტარდათ შრომის უსაფრთხოების, ბიოსაფრთხოებისა და ბიოდაცვის ტრენინგები;
- ლაბორატორიის ყველა თანამშრომელს ჩაუტარდა საინფორმაციო ტრენინგი ახალი კორონავირუსით (COVID-19) გამონვეული ინფექციის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით და გადაეგზავნათ შესაბამისი პრევენტაცია ელექტრონულ ფოსტაზე;
- ლაბორატორიაში სტაჟირებისთვის - 40 სტაჟიორმა, პრაქტიკანტმა და სპეციალისტმა გაიარა შრომის უსაფრთხოების, ბიოსაფრთხოებისა და ბიოდაცვის მოკლე ვადიანი ტრენინგი (ადგილზე და ასევე დისტანციურად).
- ახალი კორონავირუსით (SARS-CoV-2) გამონვეულ ინფექციის გავრცელების თავიდან აცილების მიზნით ლა-

ბორატორიაში ჩატარდა სრული სადებინფექციო სამუშაოები შესაბამისი ნებართვის მქონე ორგანიზაციებთან ერთად; რუტინულად მიმდინარეობდა ყოველდღიური სადებინფექციო სამუშაოების და პირბადის ტარების მონიტორინგი.

- სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიაში დაინერგა დერატიზაციის და დებინსექციის (ფეხსახსრიანების და მღრღნელების) კონტროლის პროგრამა და ხდებოდა პროგრამის ფარგლებში შესაბამისი ორგანიზაციის მიერ გაწეულ მომსახურებაზე მონიტორინგი.

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

2021 წლის განმავლობაში შემუშავდა და დაინერგა 16 კვლევა:

- სველი სიდამპლის გამომწვევი ბაქტერიების *Dickeya* sp. იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციით;
- თესლოვანი და კურკოვანი ხეხილის ბაქტერიული კიბოს გამომწვევი ბაქტერია *Pseudomonas syringae* pv. *syringae* იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციით;
- კურკოვნების და ნუშის ბაქტერიული სილაქავის გამომწვევი ბაქტერია *Xanthomonas arboricola* pv. *pruni* იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციით;
- ციტრუსის ბაქტერიული კიბოს გამომწვევი *Xanthomonas citri* იდენტიფიკაცია პოლიმერაზულ ჯაჭვური რეაქციით;
- პომიდვრის ღეროს ნეკროზის გამომწვევის -*Pseudomonas corrugate* გამოყოფა და იდენტიფიკაცია.
- *Monilinia fructicola*-ს გამოვლენა და იდენტიფიკაცია;

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

- ჰომიდვრის ბაქტერიული კიბოს გამომწვევის - *Clavibacter michiganensis* გამოყოფა და იდენტიფიკაცია.
- *Phymatotrichum omnivora* - გამოვლენა და იდენტიფიკაცია მცენარეული მასალიდან და ნიადაგიდან (მორფოლოგიური თავისებურებანი);
- ერთწლიანი სარველა მზეხუმბირას - *Helianthus lenticularis douglas.* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა.
- კასია დასავლეთის (*Cassia occidentalis L*) მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- კასია ტორას (*Cassia tora L*) მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- ეგვიპტური სტრიგას - *Striga hermonthica* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა.
- წყლის სუმბულის -*Eichhornia crassipes* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა.
- *Sclerotium sp.* გვარის წარმომადგენლების (*S. sclerotiorum, S. trifoliorum, S. Minor* და *S. cepivorum, S. rolfsii*) გამოყოფა, იდენტიფიკაცია, მორფოლოგიური თავისებურებები.
- *Phymatotrichum omnivora* - გამოვლენა და იდენტიფიკაცია მცენარეული მასალიდან და ნიადაგიდან (მორფოლოგიური თავისებურებანი).
- ნიადაგიდან სარველა მცენარეების თესლების გამოყოფა.

შემუშავდა და დამტკიცდა 19 სტანდარტული ოპერატიული პროცედურა:

- 689-2021-G მაცერაცია და ცენტრიფუგირების მეთოდი;
- 690-2021-G *Xiphinema diversicaudatum*-ის მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- 691-2021-G *Longidorus macrosoma*-ს მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- *Lopholeucaspis japonica* (Cockerell) იაპონური ჩხირისებრი ფარიანა-ს მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია;
- *Aonidiella citrina* – ნარინჯოვანთა ყვითელი ფარიანა-ს მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია;
- *Aonidiella aurantii* ნარინჯოვანთა წითელი ფარიანა-ს მორფოლოგიური იდენტიფიკაცია;
- *Longidorus attenuatus* -ის მორფოლოგიურ-მორფომეტრული დახასიათება და იდენტიფიკაცია;
- ჰომიდვრის ღეროს ნეკროზისგამომწვევის - *Pseudomonas corrugate* გამოყოფა და იდენტიფიკაცია;
- *Monilinia fructicola*-ს გამოვლენა და იდენტიფიკაცია;
- ერთწლიანი სარველა მზეხუმბირას - *Helianthus lenticularis douglas.* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- კასია დასავლეთის (*Cassia occidentalis L*) მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- კასია ტორას (*Cassia tora L*) მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- ეგვიპტური სტრიგას - *Striga hermonthica* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- წყლის სუმბულის -*Eichhornia crassipes* მორფოლოგიურ-ბიოლოგიური რკვევა;
- *Sclerotium sp.* გვარის წარმომადგენლების (*S. sclerotiorum, S. trifoliorum, S. Minor* და *S. Cepivorum, S.rolfsii*) გამოყოფა, იდენტიფიკაცია, მორფოლოგიური თავისებურებები;
- ნიადაგიდან სარველა მცენარეების თესლების გამოყოფა

- გამოცდა თესლის აღმოცენებაზე (დავამატეთ ISTA-ს მეთოდი);
- გამოცდა თესლის სინმინდებზე(დავამატეთ ISTA-ს მეთოდი) მიხედვით;
- 1000 მარცვლის განსაზღვრა (დავამატეთ ISTA-ს მეთოდი).

აკრედიტაცია

- დეპარტამენტის ეროვნული აკრედიტაციის სფეროს დაემატა 1 მეთოდი, ხოლო რეაკრედიტაცია გაიარა 15 მეთოდზე.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა გაიარეს შემდეგი ტრენინგები:

- FAO-ს მიერ ორგანიზებული ტრენინგი „სანგერის მეთოდით სექვენირება და დნმ ბარკოდინგი“ 22 ნოემბრიდან 23 ნოემბრის ჩათვლით, დისტანციურად (თინათინ ელბაქიძე, ეკატერინე აბაშიძე, დალი ლაღანიძე, მარიამ აზნარაშვილი);
- EU Twinning Project, GE 18 ENI AG 07 19, Ensuring further progress of SPS and food safety system in Georgia, On-line Practical training in Pest risk analysis, 20 - 23.07.21; 28 -30.09.21 (მ. გურიელიძე, დალი ლაღანიძე);
- „საჯარო სამსახურში საქმიანი წერის სტანდარტები“, 30.11.21- 01.12 .21(მ. გურიელიძე, დალი ლაღანიძე).

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა ონლაინ ტრენინგი ჩაუტარეს ბათუმის ლაბორატორიის თანამშრომლებს:

- ფიჭვის შავი ხარაბუზას *Monochamus galloprovincialis* სახეობისთვის დამახასიათებელი საიდენტიფიკაციო ნიშნების შესწავლა (2 თანამშრომელი);
- პარაზიტული და არაპარაზიტული ნემატოდების გარჩევა მორფოლოგიური ნიშნებით (1 თანამშრომელი).

ივ. ჯავახიშვილის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, ტექნიკური უნივერსიტეტისა და სანდიაგოს უნივერსიტეტის სტუდენტები დატრენინგდნენ შემდეგ თემებზე:

- ზოგადი ენტომოლოგიის და აკაროლოგიის საფუძვლები;
- სასოფლო სამეურნეო კულტურებზე გავრცელებული ძირითადი მავნე მწერების და ტკიპების ბიო-ეკოლოგიური თავისებურებების შესწავლა;
- ტყისა და დეკორატიული მცენარეების ძირითადი მავნებლების სახეობრივი იდენტიფიკაცია;
- ჰერბოლოგია და თესლის ხარისხის განსაზღვრა;
- ფიტოპელმინთების ზოგადი მიმოხილვა;
- ჰერბოლოგია და თესლის ხარისხის განსაზღვრა;
- მცენარეული მასალის და ნიადაგის მიკოლოგიური გამოცდა;
- პათოგენური სოკოების ზოგადი მიმოხილვა;
- მცენარეულ ნიმუშში ბაქტერიების ფიტოპათოგენური ბაქტერიების გამოვლენის და იდენტიფიკაციის მეთოდები;
- მცენარეულ ნიმუშში და ნიადაგში ფიტოპათოგენური სოკოების გამოვლენის და იდენტიფიკაციის მეთოდები;

მცენახეთა მავნე ოჩგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

მცენახეთა მავნე ოჩგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

- პათოგენური სოკოების ზოგადი მიმოხილვა;
- თეთრი სიდამპლის გამომწვევი პათოგენური სოკოები;
- მცენარის დაავადების გამომწვევი პათოგენური ბაქტერიები;
- სარეველა მცენარეების რკვევა.

მიმდინარეობდა მუშაობა შოთა რუსთაველის ფონდის მიერ დაფინანსებულ პროექტებზე:

- „თხილის კვირტის ტკიპას ენტომოპათოგენური სოკოების კვლევა გარემოსათვის უსაფრთხო პესტიციდების წარმოების ხელშეწყობის მიზნით საქართველოში“ (YS-19-348) (თ.აბრამიშვილი);
- „ვაზის პათოგენი ვირუსული აგენტების გავრცელების შესწავლა აღმოსავლეთ საქართველოში გაშენებულ რქანიელისა და საფერავის ვაზის ჯიშის ვენახებში“ (YS-19-2445) (თ.ელბაქიძე).

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა წარადგინეს სამეცნიერო სტატიები საერთაშორისო კონფერენციებზე – „ინოვაციური პროცესები და ტექნოლოგიები“. (ჩატარების ადგილი ქუთაისი, 2021, 24-25 ივნისი):

1. კარტოფილის ცისტანი ნემატოდების გავრცელების შესწავლა სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში: აბაშიძე ე. ლალანიძე დ. ნაზარაშვილი ნ. აზნარაშვილი მ. გვრიტიშვილი ე.
2. სვანეთის რეგიონში კარტოფილის ცისტანი ნემატოდების იდენტიფიკაცია და პათოტიპების დადგენა ლალანიძე ე. აბაშიძე ე. ნაზარაშვილი ნ. *გორგაძე ო.

გამოქვეყნდა სტატიები სამეცნიერო ჟურნალებში:

- Occurrence of Grapevine leafroll-associated viruses in the east part of Georgian vineyards", Elbakidze T. Gaganidze D. Kapanadze A. Aznarashvili M. Badalashvili K. (2021)

- International Journal of Agriculture Innovations and Research (TM), IJAIR NAAS Score :3.99 ISSN : 2319 – 1473 ; Publisher: Timeline Publication. Pvt. Ltd.;

ფიტოპათოლოგიის ლაბორატორიის თანამშრომლებმა მოამზადეს და გამოაქვეყნეს შემდეგი პუბლიკაციები:

1. „შინაური ფრინველების და ცხოველების საკვები სარეველები“, გაზეთი „ჩვენი სოფელი“, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ყოველთვიური გამოცემა, 2021, მაისი, #62, გვ. 14-15;
2. „სათბურში გავრცელებული სარეველა მცენარეები, გაზეთი“, „ჩვენი სოფელი“, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ყოველთვიური გამოცემა, 2021, ოქტომბერი, #67, გვ. 14-15.

ქართული აგრარული ინტერნეტ გაზეთის „აგროკავკასიის“ ვებ-გვერდზე გამოქვეყნებული სტატიები:

1. „ვაზის სარეველები“ - 14.08.21-ში;
2. „სარეველა მცენარეების გამოყენება მცენარეთა დაცვაში“ - 12.09.21-ში;
3. „სათბურში გავრცელებული სარეველა მცენარეები“ - 30.10.21-ში

ლაბორატორიის თანამშრომლების მიერ ლაბორატორიის ვებ-გვერდზე განთავსდა სტატიები:

1. დასავლეთ საქართველოში გავრცელებული სარეველა მცენარეები. მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
2. მარწყვის სარეველები მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
3. ციტრუსების სარეველები მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
4. აღმოსავლეთ საქართველოში გავრცელებული სარეველა მცენარეები. მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
5. ჩაის კულტურის სარეველები. მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
6. ხორბლის სარეველები. მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
7. თხილის კულტურის სარეველები. მ. გიორბელიძე, ნ. დათუკიშვილი;
8. სიმინდის მშრალი სიდამპლე. ნ. ბოკერია, ა. დადეგაშვილი;
9. მონილიოზი ანუ ნაყოფის ლპობა. ნ. ბოკერია, ა. დადეგაშვილი;
10. ვაშლის ნაცარი. ნ. ბოკერია;
11. ატმის ფოთლის სიხუჭუჭე. ნ. ბოკერია, ა. დადეგაშვილი;
12. ვაშლის ქეცი. ნ. ბოკერია.

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს შემდეგ შეხვედრებში, სემინარებში და კომისიების მუშაობაში:

- NFP-ის „ტყის აღდგენა და დაცვის“ ჯგუფის სამუშაო შეხვედრა; ნ.ბადალაშვილი (ონლაინ პლატფორმის Zoom-ის საშუალებით);
- USDA-ს ინიციატივით შექმნილი მავნებელთა ინტეგრირებული მართვის (IPM) სამუშაო ჯგუფის შეხვედრები, თეა აბრამიშვილი (ონლაინ პლატფორმის Zoom-ის საშუალებით).

საკვალიფიკაციო ტესტირებებში მონაწილეობა:

დეპარტამენტის თანამშრომლებმა მონაწილეობა მიიღეს ჩეხეთის სოფლის მეურნეობის ზედამხედველობის და ტესტირების ცენტრალური ინსტიტუტის (UKZUZ) მიერ ორგანიზებულ საკვალიფიკაციო ტესტირებაში:

- ფიტოპლაზმების სახეობრივი იდენტიფიკაცია (დ.ლაღანიძე, ე.აბაშიძე);
- სვიის ჭურჭელობოჭკოვანი დაავადების გამომწვევი *Verticillium spp.* გვარის წარმომადგენლების სახეობრივი კვლევა. (ნ. ბოკერია, ა. დადეგაშვილი, მ. გიორბელიძე).

მიღებული შედეგები 100% -ით შეესაბამებოდა მოსალოდნელ შედეგებს.

ლაბორატორიის თანამშრომლებმა მოამზადეს პანელი ბათუმის ლაბორატორიის თანამშრომლებისთვის საკვალიფიკაციო ტესტირების (PT) ჩასატარებლად „სიმინდის მშრალი სიდამპლის გამომწვევი საკარანტინო მავნე ორგანიზმის *Stenocarpella maydis* გამოვლენა და იდენტიფიკაცია“.

ინტერლაბორატორიულ ტესტირებაში მონაწილეობა.

- მცენარეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტისა და სამეცნიერო - კვლევითი ცენტრის სტანდარტების, სერტიფიცირების, დაგეგმვისა და ეკონომიკის ანალიზის სამსახურს შორის ჩატარებული კვლევების შედეგების გადამოწმების მიზნით მოხდა ხორბლის ოთხი ნიმუშის ნიმუშის ინტერლაბორატორიული ტესტირება:

2021 წლის განმავლობაში შემოსავლების სამსახურიდან და კერძო პირებისგან დეპარტამენტში შემოსულ ნიმუშებზე ჩატარდა 1189 კვლევა, აქედან:

- 415 - მცენარეული მასალასა და ნიადაგში სოკოვანი დაავადებების გამომწვევების იდენტიფიკაციაზე;
- 288 - ბაქტერიების იდენტიფიკაციაზე;
- 11 - მავნე მწერებისა და ტკიპების იდენტიფიკაციაზე (1 ნიმუშში გამოვლინდა დასავლეთის ყვავილის თრიფსი - *Frankliniella occidentalis*);
- 13 - ფიტოჰელმინთების იდენტიფიკაციაზე (6 ნიმუშში გამოვლინდა საკარანტინო ფიტოჰელმინთი *Ditylenchus destructor*);
- 183 - ვირუსების იდენტიფიკაციაზე;
- 29 - სარველა მცენარეების იდენტიფიკაციაზე;
- 263 - თესლის ხარისხის განსაზღვრაზე, მათ შორის:
  - სიმინდის განსაზღვრაზე - 95.
  - 1000 მარცვლის მასის განსაზღვრაზე - 95;
  - აღმოცენების განსაზღვრაზე - 73.

მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიაში PCR და ELISA კვლევაზე შემოვიდა 1067 ნიმუში, აქედან:

- ვირუსების იდენტიფიკაციაზე - 226;

- ხორცის სახეობრივ (ცხენი, ვირი, ქათამი) იდენტიფიკაციაზე - 167, აქედან, 25 ნიმუში გამოვლინდა ფრინველის ხორცის და 4 ნიმუში ცხენის ხორცის შემცველობა;
- ბაქტერიების იდენტიფიკაციაზე 602;
- ნემატოდების იდენტიფიკაციაზე 12;
- GMO კვლევაზე - 59.

სურსათის ეროვნული სააგენტოსთან გაფორმებული ხელშეკრულების ფარგლებში:

- გენმოდულიფიცირებული ორგანიზმების გამოვლენაზე შემოვიდა 59 ნიმუში;
- ხორცის სახეობრივ (ცხენი, ვირი, ქათამი) იდენტიფიკაციაზე შემოვიდა 167 ნიმუში;
- ვირუსოლოგიურ კვლევაზე საგამოცდოდ შემოსული 47 ნიმუშიდან საკარანტინო ორგანიზმები გამოვლინდა 15 ნიმუში, აქედან:
  - ციტრუსის ტრისტეზა ვირუსი – 1 ნიმუში;
  - ვაზის ფოთლის დახვევის ვირუსი-1 (GLRaV-1) – 4 ნიმუში;
  - ვაზის ფოთლის დახვევის ვირუსი-1 (GLRaV-3) – 1 ნიმუში;
  - ვაშლის მოზაიკის (ApMV) ვირუსი – 1 ნიმუში;
  - ვაზის ლაქიანობის ვირუსი (GFKV) – 7 ნიმუში;
  - ვაზის მუხლთაშორისების დამოკლების ვირუსი (GFLV) – 1 ნიმუში.
- ენტომოლოგიურ კვლევაზე საგამოცდოდ შემოტანილი 985 ნიმუშიდან - 42-ში გამოვლინდა საკარანტინო მწერები:
  - ციტრუსოვანთა შავი ფრთათეთრა *Aleurocanthus woglumi* 24 ნიმუში;
  - ნარინჯოვანთა ყვითელი ფარიანა - *Aonidiella citrina* 5 ნიმუში;

მცენახეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის ეპიკამენტი

მცენახეთა მავნე ორგანიზმების დიაგნოსტიკის ეპიკამენტი

- იაპონური ჩხირისებური ფარიანა - *Lopholeucaspis japonica* Cockerell – 10 ნიმუშში;
- აზიური ხარაბუზას იდენტიფიკაციაზე შემოსულ ნიმუშები გამოვლინდა ხმელთაშუა ზღვის ნაყოფის ბუზი - *Ceratitis capitata*- 3 ნიმუშში.
- ჰელმინთოლოგიურ კვლევაზე შემოსულ 95 ნიმუშში საკარანტინო ფიტოჰელმინთები არ გამოვლენილა;
- ბაქტერიოლოგიური დაავადებების იდენტიფიკაციაზე შემოსული 165 ნიმუშიდან საკარანტინო მავნე ორგანიზმები გამოვლინდა 13 ნიმუშში, აქედან:
  - ხეხილის ბაქტერიული სიდამწვრის გამომწვევი *Erwinia amylovora* – 3 ნიმუში;
  - ხენდროს კუთხოვანი ლაქიანობის გამომწვევი *Xanthomonas fragariae* – 6 ნიმუში;
  - მურა სიდამწლის გამომწვევი *Clavibacter michiganensis* subsp. *sepedonicus* – 1 ნიმუში;
  - ვაზის ბაქტერიული ქვნობის გამომწვევი *Xylophilus ampelinus* – 3 ნიმუში.
- მიკოლოგიური დაავადებების იდენტიფიკაციაზე შემოსული 64 ნიმუშიდან საკარანტინო მავნე ორგანიზმი *Synchytrium endobioticum* გამოვლინდა 5 ნიმუშში.
- ჰერბოლოგიური კვლევაზე შემოსულ 50 ნიმუშში საკარანტინო ორგანიზმები არ გამოვლენილა.

სურსათის ეროვნული სააგენტოსთან მავნე მწერების მონიტორინგზე გაფორმებული ხელშეკრულების ფარგლებში, რომლის მიზანი იყო 5 სახეობის მავნებლის არსებობის დადგენა, შემოტანილი 792- ნიმუშიდან:

- ფრთალაქიანი დროზოფილა - *Drosophila Suzukii* გამოვლინდა 756 ნიმუშში;
- ამბროზიის ხოჭო - *Anisandrus (Xyleborus) dispar* გამოვლინდა 11 ნიმუშში;
- ხმელთაშუა ზღვის ნაყოფის ბუზი *Ceratitis capitata* გამოვლინდა 1 ნიმუშში.

მერიასთან არსებულ სამსახურთან (შპს „ეკოსერვისი“) თბილისის ნარგაობის დაავადებების მონიტორინგზე გაფორმებული ხელშეკრულების ფარგლებში შემოტანილი იყო 58 ნიმუში.

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

ვირუსოლოგიისა და მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორია

მიმდინარე წლის განმავლობაში დეპარტამენტის ვირუსოლოგიისა და მოლეკულური ბიოლოგიის ლაბორატორიაში არსებული აქტივობები

ტრენინგებში მონაწილეობა:

ლაბორატორიის თანამშრომლებმა გაიარა რეფრეშ ტრენინგი ლუგარის მესამე დონის ლაბორატორიაში.

- UNIDO-GQSP-ის მიერ ორგანიზებული შიდა აუდიტები ლაბორატორიებში (5 სამუშაო დღე);
- „ტრენერების ტრენინგი (TOT), საქართველოს ეროვნული ექსპერტების კომპეტენციის ასამაღლებლად, ISO/IEC17025:2017-ის შესაბამისად ლაბორატორიების ხარისხის მენეჯმენტის სისტემის გაუმჯობესების მიმართულებით“;
- გავიარეთ ტრენინგი მ.რ.პ. ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის (BSE) ანტიგენის ELISA მეთოდით დიაგნოსტიკის IDEXX-ის წარმომადგენლებთან; შევისწავლეთ პირველადი ნიმუშიდან სატესტო ნიმუშის აღების ტექნიკა;
- ლაბორატორიაში ჩაუტარდათ ტრენინგი ქუთაისის ლაბორატორიის თანამშრომლებს ELISA მეთოდით ლეიშმანიოზზე და თურქულის არასტრუქტურულ ცილებზე;
- სურსათის ეროვნული სააგენტოს (NFA) მიერ ორგანიზებულ ესტონელ ექსპერტებთან შეხვედრაში მონაწილეობა თემა: „თევზის ვირუსული დაავადებების დიაგნოსტიკის მეთოდების მიმოხილვა“;
- ლაბორატორიის მოლეკულური ბიოლოგიის თანამშრომლები აქტიურად მონაწილეობენ ატომური ენერჯის საერთაშორისო სააგენტოსა (IAEA) და

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

ცხოველთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

მსოფლიო ჯანდაცვის ორგანიზაციების (WHO) მიერ ერთობლივად ორგანიზებულ, COVID-19 ტესტირების შესახებ, ვებინარ შეხვედრებში;

- ლაბორატორიის თანამშრომელი ამჟამად მონაწილეობს 03.12.2021 – 07.12.2021 აშშ-ში, ქ. ჩიკაგოში, გამართულ ცხოველთა დაავადებების მკვლევართა ჯგუფის ყოველწლიურ შეხვედრაზე/კონფერენციაზე (CRWAD). კონფერენციაზე სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიის სახელით წარდგენილია პოსტერი თემაზე: „საქართველოში წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის ქირის (PPR) დიაგნოსტიკა ახალი მეთოდის, პლატფორმის გამოყენებით“;
- ლაბორატორიის სერტიფიცირებულმა თანამშრომლებმა გორის, მარნეულის, დუშეთის, ახალციხისა და ქუთაისის ლაბორატორიებში გაახორციელეს ბრუცელოზის სადიაგნოსტიკო FPA აპარატის Sentry 200-ის კალიბრაცია;
- ლაბორატორიის თანამშრომლებმა განახორციელეს მ.რ.პ. ღრუბლისებრი ენცეფალოპათიის ანტიგენის ELISA მეთოდით დიაგნოსტიკის დანერგვა/ტრენინგი ახალციხისა და ქუთაისის ზონალური დიაგნოსტიკის ლაბორატორიებში.

მოხდა არსებული სტანდარტულ ოპერაციული პროცედურების (სოპ-ების) გადახედვა, განახლება და ახალი სოპ-ების შემუშავება. კერძოდ:

შემუშავდა:

- SOP-696-2021-G (ვერსია 01) - ლეიშმანიოზის საწინააღმდეგო ანტისხეულების ხარისხობრივი განსაზღვრა ცხოველთა შრატში ენზიმდაკავშირებული იმუნოფერმენტული ანალიზით - ELISA;
- SOP-697-2021-G (ვერსია 01) - ძაღლის ქირის ვირუსის, გენომის დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით Applied Biosystems® 7500 FAST ინსტრუმენტის გამოყენებით;
- ლაბორატორიაში დასრულდა ცოფის ვირუსის პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (PCR) აღმოჩენის რეალურ დროში ანალიზის ვერიფიკაციის პროცესი და შემუშავდა შესაბამისი სოპ-ი.

ხარისხის კომიტეტს განსახილველად და შემდგომ დასამტკიცებლად გადაეგზავნა სოპ-ები:

- „ნოზემა apis და ნოზემა Ceranae დეტექცია მყისიერი პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით Applied Biosystems® 7500 FAST ინსტრუმენტის გამოყენებით“;
- „ცოფის ვირუსის რნმ-ის LN34 აღმოჩენა პოლიმერაზული ჯაჭვური რეაქციით (PCR) რეალურ დროში ანალიზით“.

ცვლილებები შევიდა:

- SOP-090-2021-G (ვერსია 06) – მრპ-ს რძეში ბრუცელოზის ანტისხეულების აღმოჩენა რძის რგოლური რეაქციით.

ლაბორატორიაში მიმდინარე პროექტები:

- DTRA_BAA: "საქართველოსა და სომხეთში წვრილფეხა საქონლის ქირის (PPR) გამოვლენის, წარმოშობის და გავრცელების კომპლექსური კვლევები"

პროექტ DTRA_BAA- ფარგლებში გამოქვეყნდა სტატია - Preventive Veterinary Medicine-ში Volume 193, August 2021, 105412

"A participatory study on animal management, disease spectrum and animal health priorities of small ruminant pastoralists in Georgia".

- „ცხოველებში თურქულის ვირუსის სეროტიპების დიფერენციაცია საქართველოს მაღალი რისკის ზონებში. ამ პროექტის ფარგლებში სამეცნიერო სტატიის დასახელება: „ცხოველებში თურქულის ვირუსის სეროტიპების დიფერენციაცია საქართველოს მაღალი რისკის ზონებში“

ჟურნალის დასახელება: Journal of Animal Science and Research (JASR); ISSN 2576-6457;

<https://sciforschenonline.org/journals/animal-science-research/JASR148.php>

ლაბორატორიამ წარმატებით გაიარა ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ ყოველწლიური შეფასება და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების სააკრედიტაციო აუდიტი.

ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორია

მიმდინარე წლის 11 თვის განმავლობაში ბაქტერიოლოგიის ლაბორატორიაში გამოსაკვლევად შემოვიდა 149 ნიმუში სხვადასხვა დაავადებებზე, კერძოდ:

№	დაავადების დასახელება	დადებითი	უარყოფითი	სულ
1	ჯილეხი	6	42	48
2	პასტერელოზი	18	64	82
3	სალმონელოზი	1	10	11
4	კოლიბაქტერიოზი	7	4	11
5	ემვარი	1	18	19
6	ბრადზოტი	-	15	15
7	ანაერობული დიზინტერია	-	4	4
8	ენტეროტოქსემია	3	14	17
9	წითელი ქარი	-	26	26
10	ლისტერიოზი	-	8	8
11	აერომონოზი	-	1	1
12	ანტიბიოტიკების მგრძნობელობა	5	-	5
13	პირობით პათ. მიკ. გამოკვლევა	4 (კოლიბაქტერიოზი)	2	6
14	მასტიტი	11	3	14
15	ბრუცელოზი	3	1	4
16	ფუტკრის ამერიკული სიდამპლე	-	1	1
17	ტუბერკულოზი	1	-	1
18	სტაფილოკოკი	1	-	1
ჯამი	61	213	274	

ცხოვედთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

ცხოვედთა დაავადებების დიაგნოსტიკის დეპარტამენტი

- ლაბორატორიის თანამშრომლებმა გაიარეს რეფრეშ ტრენინგი ლუგარის მესამე დონის ლაბორატორიაში.
- მოხდა არსებული სტანდარტულ ოპერაციული პროცედურების (სოპ-ების) გადახედვა, განახლება და ახალი სოპ-ების შემუშავება. კერძოდ:

ფუტკრის ჰემორაგიული სეპტიცემია - პირველადი იზოლაცია პათ.მასალიდან და ნაზარდის მახასიათებლები;

- ფუტკრის ჰემორაგიული სეპტიცემია – ჟელატინის გათხევადება (ჰიდროლიზი);
- ფუტკრის ჰემორაგიული სეპტიცემია - ბიოქიმიური ტესტი - ინდოლის წარმოქმნა;
- ფუტკრის ჰემორაგიული სეპტიცემია - რძის შტორმული რეაქცია;
- ფუტკრის ჰემორაგიული სეპტიცემია - ბიოქიმიური ტესტი - გოგირდწყალბადის წარმოქმნა (H₂S) და სამშაქრიანი რკინის მეტაბოლიზმი.

ფუტკრის პარატიფი-პირველადი იზოლაცია პათ. მასალიდან და ნაზარდის მახასიათებლები;

- ფუტკრის პარატიფი – ჟელატინის გათხევადება (ჰიდროლიზი);
- ფუტკრის პარატიფი - ბიოქიმიური ტესტი - ინდოლის წარმოქმნა;
- ფუტკრის პარატიფი - რძის შტორმული რეაქცია;
- ფუტკრის პარატიფი - ბიოქიმიური ტესტი - სამშაქრიანი რკინის მეტაბოლიზმი.

კამპილობაქტერიოზი - 1%-იანი გლიცინის ნიადაგზე ზრდა;

- კამპილობაქტერიოზი - 3% - იან ნატრიუმის ქლორიდში (NaCl) ზრდა;

- კამპილობაქტერიოზი- ბიოქიმიური ტესტი - ოქსიდაზა;
- კამპილობაქტერიოზი - წყალბადის სულფიდის წარმოქმნა ცისტეინიან ნიადაგზე;
- კამპილობაქტერიოზი - ბიოქიმიური ტესტი - ჰიპურატის ჰიდროლიზის და ინდოქსილ აცეტატის ჰიდროლიზის აღმოჩენა;
- კამპილობაქტერიოზი - ბიოქიმიური ტესტი - კატალაზა;
- კამპილობაქტერიოზი - პირველადი იზოლაცია ცხოველის პათ. მასალიდან.
- ლაბორატორიის სპეციალისტი (მაკა კოხრეიძე) მივლინებული იყო ქუთაისის ზონალურ ლაბორატორიაში, თხისა და ცხვრის ყვავილის (კაპრიპოქსი) ახალი სადიაგნოსტიკო ნაკრების ადგილზე ადაპტაცია.
- ლაბორატორიამ გაიარა ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ ყოველწლიური შეფასება და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების სააკრედიტაციო აუდიტი.
- ლაბორატორიის სპეციალისტები მონაწილეობას იღებენ სამეცნიერო კვლევით პროექტში „ჯილენის სპორებით დაბინძურებული ნიადაგის დეკონტამინაციის ეფექტურობის შეფასება“.
- ცვლილებები შევიდა სამუშაოს აღწერილობაში.
- შრომათა კრებულში: „საქართველოს მეცხოველეობისა და ვეტერინარიის სამეცნიერო პრიორიტეტები“ გამოქვეყნდა სტატია „მასტიტით დაავადებული ფურებიდან გამოყოფილი სტაფილოკოკების შესწავლა“.
- ლაბორატორიის სპეციალისტებმა მონაწილეობა მიიღეს თანამშრომელთა შეფასების სისტემის დანერგვაში.

ტრენინგები/შეხვედრები/კონფერენციები:

- იბერაძე: ტრენინგი UNIDO-GQSP-ის მიერ ორგანიზებული (შიდა აუდიტები ლაბორატორიებში 5 სამუშაო დღე);
- იბერაძე: "ტრენინგების ტრენინგი (TOT), საქართველოს ეროვნული ექსპერტების კომპეტენციის ასამაღლებლად, ISO/IEC17025:2017-ის შესაბამისად ლაბორატორიების ხარისხის მენეჯმენტის სისტემის გაუმჯობესების მიმართულებით";
- ლაბორატორიის სპეციალისტებმა მონაწილეობა მიიღეს ვეტერინარი ექიმის საერთაშორისო დღისადმი მიძღვნილი სამეცნიერო ინტერნეტ კონფერენციაში;
- მონაწილეობა მიიღეს ონლაინ BNSR (აბრეშუმის გზის ბიოზედამხედველობის ქსელი) რეგიონულ შეხვედრაში (ივლისი), გაკეთდა პრეზენტაცია;
- კლინიკური მიკრობიოლოგიისა და ინფექციური დაავადებების 31-ე ევროპული კონგრესი ECCMID 2021 9-12 ივლისი;
- ონლაინ შეხვედრა NAITS – EIDSS - ინტეგრაცია, ერთ სისტემაში მოყვანა (სექტემბერი);
- ონლაინ BSL – 3 ტრენინგი (ავგისტო - მაკა კოხრეიძე);

- ონლაინ ტრენინგი - „ბრუცელოზის კულტურის გამოყოფა და იდენტიფიკაცია“. ბრუცელოზის რეფერალური ლაბორატორია (საფრანგეთი - ANSES);
- შეხვედრა ესტონელ ექსპერტებთან - „თევზის ვირუსული დაავადებების მიმოხილვა“ ორგანიზებული სურსათის ეროვნული სააგენტოს (NFA) მიერ.

ცოფის ლაბორატორია

მიმდინარე წლის 11 თვის ჩათვლით ცოფის ლაბორატორიაში გამოსაკვლევად შემოვიდა 538 ნიმუში კერძოდ:

№	დაავადების დასახელება	დადებითი	უარყოფითი	სულ
1	ცოფი	38	500	538
	ცოფი კვლევაში	-		45
2	აუესკი		6	

- მოხდა არსებული სტანდარტულ ოპერაციული პროცედურების (სოპ-ების) გადახედვა;
- ლაბორატორიამ გაიარა ეროვნული აკრედიტაციის ცენტრის მიერ ყოველწლიური შეფასება და აკრედიტაციის სფეროს გაფართოების სააკრედიტაციო აუდიტი;
- ცვლილებები შევიდა სამუშაოს აღწერილობაში;
- ცოფის ლაბორატორიაში ტექნიკური უნივერსიტეტის მეცხოველეობის ფაკულტეტის სტუდენტებმა გაიარეს ტრენინგის და სწავლების მოკლე კურსი;
- ჩართულობა - შეფასების სისტემის დანერგვასთან დაკავშირებით;
- სტაჟირება გაიარა ტექნიკური უნივერსიტეტის მეცხოველეობის ფაკულტეტის ათმა (10) სტუდენტმა;
- სტაჟირება გაიარა თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის საბუნებისმეტყველო მეცნიერებათა ფაკულტეტის ათმა (10) სტუდენტმა.

პათ. მორფოლოგიური კვლევებისა და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორია

- 2021 წლის განმავლობაში პათ-მორფოლოგიური კვლევებისა და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორიაში მიღებული და გამოკვლეულია სხვადასხვა სახის 926 ნიმუში.

პარაზიტოლოგიური გამოკვლევებზე შემოტანილი 304 ნიმუშიდან აღმოჩენილია სხვადასხვა სახის პარაზიტები და სოკოებით გამონვეული დაავადებები 78 შემთხვევაში.

- ჰელმინთებით და პროტოზოებით გამონვეული 36 დაავადება: სტრონგილიოზი-2, პედიკულოზი-2, ჰეტერაკიდოზი-2, იზოსპორიოზი-1, თელაზიოზი-1, ნოზემატოზი-8, იზოსპორიოზი-1, ნემატოდა-1 თევზში. ანკილოსტომოზი-1, ტრომბიკულოზი-1, ასკარიდოზი-1;
- კანის პარაზიტებით გამონვეული დაავადებები: ჰელითიოზი-4, დემოდეკოზი-5, სარკოფტოზი-4, ნოტეოდროზი-1, ლამბლიის ცისტები-1;
- კანის სოკოვანი დაავადებები: ტრიქოფიტიოზი-21, მალაცეზია-11, მოკროსპორიოზი (კერიონი) -10;
- პათ გაკვეთა-პათ მორფოლოგიურ კვლევებზე შემოტანილი 622 ნიმუშიდან: სხვადასხვა ცხოველის ლეში არის 92, რომელზედაც გაცემულია პათანატომიური დიაგნოზი. ფრინველის ლეში-37, თავის ქალის ტრეპანაცია-491, თევზი-1, პათ დატვალიერება-1.
- ლაბორატორიის სპეციალისტები დაესწრნენ ონლაინ ტრენინგებს საკვები პროდუქტების ნიმუშის აღებისა და ლაბორატორიაში გადმოგზავნის შესახებ.
- ლაბორატორიამ წარმატებით გაიარა ეროვნული აკრედიტაცია.
- თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის და აგრარული უნივერსიტეტის სტუდენტების რამდენიმე ჯგუფს, სხვადასხვა დროს, ჩაუტარდათ სემინარები ცხოველების და ფრინველების სხვადასხვა დაავადებების - პათ. ანატომია, პარაზიტოლოგიის ჰისტოლოგიის დიაგნოსტიკის საკითხებზე, გაიარეს პრაქტიკული სწავლება და გაეცნენ პათ.მორფოლოგიური კვლევებისა და პარაზიტოლოგიის ლაბორატორიის პრაქტიკული მუშაობის პრინციპებს.
- პარაზიტოლოგიაში სტაჟირებას გადის სამი სტუდენტი.

ვივარიუმი

2021 წლის 1-ლი იანვრისათვის ვივარიუმს ჰყავდა შემდეგი სახეობის და რაოდენობის საცდელი ცხოველები:

თეთრი თაგვი 1250 სული

ბოცვერი 7 სული

ზღვის გოჭი 10 სული

ვივარიუმიდან ბიოლოგიური ცდებისათვის გაყვანილია შემდეგი:

თეთრი თაგვი 1466 სული

ბოცვერი 6 სული

ადგილზე გამრავლებით ვივარიუმში მიღებულია ნამატი:

თეთრი თაგვი 1682 სული

ბოცვერი 11 სული

ზღვის გოჭი 2 სული

2021 წლის მონაცემებით ვივარიუმში ჩატარებულია შემდეგი სახის ღონისძიებები:

პროფილაქტიკური დეზინფექცია 13 ჯერ

პროფილაქტიკური დეზინსექცია 7 ჯერ

პროფილაქტიკური დერატიზაცია 7 ჯერ

პროფ. დამუშავება 3 ჯერ

2021 წელს გახარჯულია შემდეგი რაოდენობის საკვები:

ქერი 4038,390 კგ

პური 1026,559 კგ

საკვებდანამატი 140.00 კგ

მწვანე მასა 1549,800 კგ

თივა 427,612 კგ

დღეის მდგომარეობით ვივარიუმში სახეზეა შემდეგი რაოდენობის საც/ცხოველები:

თეთრი თაგვი 1466 სული

ბოცვერი 12 სული

ზღვის გოჭი 12 სული

სურსათის კვლევის დეპარტამენტი

მიკრობიოლოგიური კვლევების ლაბორატორია

- აპარატურას გრაფიკის შესაბამისად, კალიბრაცია ჩატარდა;
- განახლდა 27 სტანდარტული ოპერაციული პროცედურა;
- სპეციალისტებმა გაიარეს შემდეგი ონლაინ სწავლებები: Rick Management and Conformity Assessment – 26-28 April 2021 (თამარ მოდებაძე);
- გრაფიკის შესაბამისად შესრულდა ლაბორატორიის პერსონალის კომპეტენციის ზედამხედველობის გეგმა გრაფიკი;
- ლაბორატორიის სპეციალისტებმა მონაწილეობა მიიღეს პრეისკურანტის განახლებაში;
- გრაფიკის შესაბამისად განხორციელდა რაიონების (ოზურგეთი, დუშეთი, გურჯაანი, ამბროლაური, გორი) მონიტორინგი სასმელ წყალში.

ზოგადი ქიმიის ლაბორატორია

- 2021 წელს ლაბორატორიამ წარმატებით გაიარა რეაკრედიტაცია და აკრედიტაცია ახალ მეთოდზე (ხარისხის განსაზღვრა ხორბლის ფქვილში);
- გადაიხედა ლაბორატორიის სტანდარტული საოპერაციო პროცედურები;
- ლაბორატორიაში დამუშავდა 2 მეთოდი შაქრების განსაზღვრა რძის ნაწარმში და საკონდიტრო ნაწარმში, რომლის დანერგვა გადაიდო (პანდემიის გამო) 2022 წლის იანვრის თვეში;
- ლაბორატორია აქტიურად არის ჩართული და მხარს უჭერს ქვეყანაში მიმდინარე სასწავლო საგანმანათლებლო პროცესს, თანამშრომლობს პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლო დაწესებულებებთან მომავალი სპეციალისტების აღზრდაში. მიმდინარე პერიოდში ზოგადი ქიმიის ლაბორატორიაში

სურსათის კვლევის დეპარტამენტი

სურსათის კვლევის დეპარტამენტი

სუხსათის კვლევის ეპიკრიზი

სუხსათის კვლევის ეპიკრიზი

სტაჟირება გაიარა 10-მა სტუდენტმა, სწავლებაში მონაწილეობას იღებდნენ თბილისის სახელმწიფო, ტექნიკური, ილიას და აგრარული უნივერსიტეტების სტუდენტები.

ინსტრუმენტული კვლევების ლაბორატორია

2021 წელს ინსტრუმენტული კვლევების ლაბორატორიაში დამუშავდა შემდეგი მეთოდები:

1. თაფლში - ნიტროიმიდაზოლების განსაზღვრის სითხური ქრომატოგრაფიის მეთოდს დაემატა სამი ახალი ნაერთი - დიმეტრიდაზოლი, იპრონიდაზოლი, ტინიდაზოლი;
  2. ხორცში და თევზში - ნიტროფურანების განსაზღვრა სითხური ქრომატოგრაფიის მეთოდით;
  3. ხორცში და თევზში - ქლორამფენიკოლის და ნიტროფურანების განსაზღვრა სკრინინგ მეთოდით (Radox Evidence Investigator);
  4. ხორცში და თევზში - ანტიკლემინტების განსაზღვრა სკრინინგ მეთოდით (Radox Evidence Investigator);
  5. რძეში - ნიტროფურანების განსაზღვრა სითხური ქრომატოგრაფიის მეთოდით;
  6. რძეში - ქლორამფენიკოლის განსაზღვრა სკრინინგ მეთოდით (Radox Evidence Investigator) მეთოდით - (IV კვარტალი);
  7. მარცვლეულში - აფლატოქსინის B1-ის და აფლატოქსინების ჯამის B1+B2+G1+G2 - ის განსაზღვრა მაღალეფექტური სითხური ქრომატოგრაფიის მეთოდით.
- ამჟამად მიმდინარეობს მუშაობა ამ მეთოდების სოპ-ების გაფორმებაზე.
  - დაინერგა და აკრედიტაცია გაიარა მეთოდმა: თაფლში ნიტროიმიდაზოლების ჯგუფის ნარჩენების (დიმეტრიდაზოლი, იპრონიდაზოლი, ტინიდაზოლი) განსაზღვრის მეთოდი.

- ასევე ტყვიის განსაზღვრის მეთოდი ატომურ-ემისიური სპექტრომეტრის გამოყენებით დამუშავდა სუნელებში და სანელებლებში. განისაზღვრა მეთოდის რაოდენობრივი ზღვარი (LOQ).

რუტინული ანალიზები:

2021 წლის მონაცემებით ინსტრუმენტული კვლევების ლაბორატორიაში ჩატარდა 1542 ნიმუშის გამოცდა 2922 პარამეტრზე.

სწავლებები:

ტრენინგის დასახელება	ჩატარების პერიოდი	მონაწილეები
მეთოდის ვალიდაცია, ანალიზების ხარისხის კონტროლი და გაზომვის განუსაზღვრელობის შეფასება (მეტროლოგია ქიმიაში ISO / IEC 17025: 2017-ი მიხედვით)	31.03.2021 - 08.04.2021	ალექსი არდიშვილი მარიკა მიქიაშვილი
Method validation, analysis quality control and measurement uncertainty evaluation (Metrology in Chemistry according to ISO / IEC 17025: 2017)		ნინო ღიბრაძე
ტრენინგების ტრენინგი (TOT), საქართველოს ეროვნული ექსპერტების კომპეტენციის ასამაღლებლად, ISO / IEC17025: 2017-ის შესაბამისად ლაბორატორიების ხარისხის მენეჯმენტის სისტემის გაუმჯობესების მიმართულებით.	31.05.2021 - 04.06.2021	მარიკა მიქიაშვილი
Training of Trainers (TOT) to increase the competence of national experts of Georgia on improving QMS of laboratories in accordance with ISO/IEC17025:2017		

საქართველოს მელიორაცია

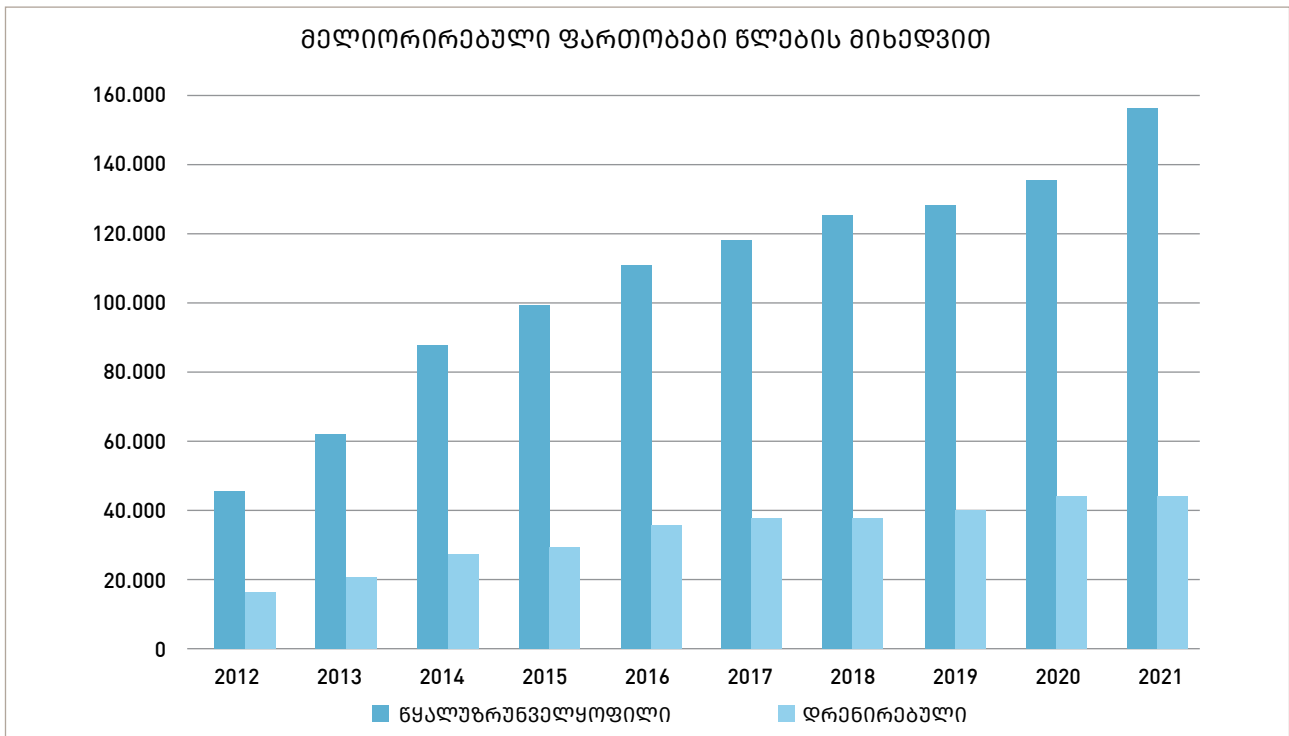
საქართველოში, როგორც აგრარულ ქვეყანაში ძველ-თაგანვე მელიორაცია ყურადღების ცენტრში იყო, ვინაიდან იგი მოსახლეობის კეთილდღეობის მთავარ წყაროდ ითვლებოდა. მიწების მელიორაცია, სარწყავი და დამშრობი სისტემების მშენებლობა, ექსპლუატაცია და მართვა მნიშვნელოვან სფეროს წარმოადგენს, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს ქვეყანაში ინტენსიური და ეფექტიანი სასოფლო-სამეურნეო წარმოებისთვის საჭირო პირობების შექმნა.

გამართული სამელიორაციო ინფრასტრუქტურა უხვი და ხარისხიანი მოსავლის წინაპირობაა. შპს „საქართველოს მელიორაცია“ 2012 წლიდან ქვეყნის მასშტაბით სარეაბილიტაციო პროექტებს ფორსირებულ რეჟიმში ახორციელებს. დღეისათვის სარწყავი სისტემების პრაქტიკულად ყველა დიდი მაგისტრალური არხი აღდგენილია.

შპს საქართველოს მელიორაცია 2012-2021 წელი	
განხორციელებული სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია	385 პროექტი
სარეაბილიტაციო პროექტების სამუშაოების ჯამური ღირებულება	252.4 მლნ ლარი
სარეაბილიტაციო სამუშაოები ჩატარდა	
სათავე ნაგებობა	38 ერთეული
სამელიორაციო არხი	3487კმ
სატუმბი სადგური	27 ერთეული
ექსპლუატაციის ფარგლებში მოწესრიგდა	
სამელიორაციო არხი	16 868 კმ
სულ ჰიდროტექნიკური ნაგებობა	20 762 ერთეული

გატარებული ღონისძიებების შედეგად მელიორირებული სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი 3.5-ჯერ გაიზარდა და, დღეის მდგომარეობით, 200 ათას ჰექტარს შეადგენს. გასარწყავიანდა ისეთი სავარგულები, რომელიც ათეულობით წელი მოკლებული იყო საირიგაციო მომსახურებას.

შედეგად, ათასობით ფერმერს საშუალება მიეცა თავიანთ ფართობებში მოიყვანონ უფრო მეტი და კონკურენტუნარიანი სასოფლო-სამეურნეო კულტურები, რასაც სარწყავი წყლის უქონლობის გამო ვერ ახერხებდნენ.

- გაიზარდა წყალზრუნველყოფილი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი, დღეისათვის 158 600 ჰექტარია;
- გაიზარდა დრენირებული მიწის ფართობი და შეადგინა 43 500 ჰექტარი.

2021 წლის (1 ნოემბრის მდგომარეობით) სარეაბილიტაციო პროგრამის ფარგლებში სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის 48 პროექტი დასრულდა.

შედეგად:

დამატებით 4 635 ჰექტარი სავარგული სტაბილურად მოიწივება; დაშრობილია დამტებით 240 ჰექტარი; ქარბი წყლის მოცილება - 4,780 ჰეტარზე განხორციელდა.

- რეაბილიტაცია/ექსპლუატაციის ფარგლებში რეაბილიტირდა, გაიწმინდა და მოწესრიგდა ჯამში 1911 კმ სამელიორაციო არხი; შეკეთდა 1 სათავე ნაგებობა და 2 სატუმბი სადგური; სარემონტო სამუშაოები 2 925 ერთეულ სხვადასხვა ტიპის ჰიდროტექნიკურ ნაგებობაზე განხორციელდა.
- 2021 წლის ბოლოსთვის მიმდინარეობს 29 მლნ ლარის ღირებულების 26 გარდამავალი პროექტი.

შედეგად:

- სტაბილურად მოიწივება დამატებით - 9 100 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო სავარგული;
- სარწყავი წყლის მიწოდება გაუმჯობესდება 4345 ჰექტარზე.

მნიშვნელოვანი პროექტები

ტაშისკარის სარწყავი სისტემის მაგისტრალური არხის რეაბილიტაცია

კარბის სარწყავი სისტემის რეაბილიტაცია

300 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი სტაბილურად ირწყვება

ტირიფონის სარწყავი სისტემის წყალგამანაწილებლის რეაბილიტაცია

800 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი სტაბილურად მოიწივება

რეაბილიტაცია ჩუტარდა და ექსპლუატაციაში შევიდა შაუმიანი-ხიხანის სატუმბი სადგური

შედეგად 30 წლიანი პაუზის შემდეგ, სოფლებს ხიხანსა და შაუმიანს სარწყავი წყალი მიეწოდა

რეაბილიტირდა სოფელ რუისის სატუმბი სადგური

შედეგად 1000 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი სტაბილურად მოიწივება

ტაშისკარის სარწყავი სისტემის მაგისტრალური არხი

კარბის სარწყავი სისტემა

ტირიფონის სარწყავი სისტემის წყალგამანაწილებელი

შაუმიანი-ხიხანის სატუმბი სადგური

რუისის სატუმბი სადგური

მიმდინარე წელს კომპანიაში რეორგანიზაციის, ინვენტარიზაციის, ახალი პროგრამების დანერგვის კუთხით მნიშვნელოვანი პროცესები განხორციელდა.

- დამტკიცდა „შრომის უსაფრთხოების პოლიტიკის დოკუმენტი“, რომლის მეშვეობითაც ჩამოყალიბდა შპს „საქართველოს მელიორაციის“ სისტემაში დასაქმებულთა და სამუშაო სივრცეში მყოფ სხვა პირთა სიცოცხლე-სა და ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული შრომის უსაფრთხოების საკითხების რეგულირების, არსებული და მოსალოდნელი საფრთხეების, უბედური შემთხვევებისა და პროფესიული დაავადებების თავიდან აცილების მაქსიმალური ხელშეწყობის, შესაბამისი პროცედურების, რისკების მართვის და შემცირების ღონისძიებების დაგეგმვის და განხორციელების საკითხები;
- განხორციელდა კომპანიის ინფრასტრუქტურის ყველა ობიექტზე საფრთხეების იდენტიფიცირება, რისკების შეფასება, რისკების მაქსიმალურად შემცირების ან აღმოფხვრის ღონისძიებების დაგეგმვა, დამატებითი კონტროლის საშუალებების შემოტანა;
- ყველა დასაქმებულისათვის (1000 ზე მეტი) კომპანიამ შეიძინა პირადი დამცავი აღჭურვილობა.
- განხორციელდა არხებში არსებული წყლის გაზომვა და შესაბამისი მრუდების აგება, რომელთა ინტეგრირებაც მოხდა ჰიდრომეტრიულ ხელსაწყოებში. მიმდინარეობს მომსახურების შესყიდვის პროცესი არხში წყლის სიჩქარის გაზომვის, წყლის დონის დადგენისა და წყლის გამტარუნარიანობის გამოთვლის მეთოდოლოგიის შემუშავების შესახებ. აღნიშნული მეთოდოლოგიის საფუძველზე მოხდება შესაბამისი დასკვნის მიღება სსიპ საქართველოს სტანდარტებისა და მეტროლოგიის ეროვნული სააგენტოსგან, რაც იმის გარანტიაა, რომ წყლის გაზომვა მოხდება თანამედროვე სტანდარტების სრული დაცვით.
- მიმდინარეობს პროცედურები სიონისა და ალგეთის წყალსაცავებზე უსაფრთხოების სისტემის მონტაჟზე და 10 ინდუსტრიული დანიშნულების ჰიდრომეტრიული სადგურის მონყობაზე.

ღონიერი ორგანიზაციები და დაგეგმილი ღონისძიებები

სამელიორაციო ინფრასტრუქტურული პროექტების განხორციელებაში უმნიშვნელოვანესია ის საერთაშორისო მხარდაჭერა, რომელსაც ქვეყანა არაერთი დონორი ორგანიზაციისგან იღებს.

საქართველოს მელიორაცია თანამშრომლობს ევროპის საინვესტიციო ბანკთან (EIB); აზიის განვითარების ბანკთან (ADB); მსოფლიო ბანკთან (WB); საფრანგეთის განვითარების სააგენტოსთან (AFD)

- ევროპის საინვესტიციო ბანკს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შპს „საქართველოს მელიორაციას“ შორის მომზადდა სამმხრივი ხელშეკრულება თანამშრომლობის შესახებ, რომელიც ითვალისწინებს ევროპის საინვესტიციო ბანკის მიერ გამოყოფილი გრანტის ფარგლებში საკონსულტაციო მომსახურების შესყიდვას, ზემო სამგორის საირიგაციო სისტემის ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთების განსაახლებლად;
- აზიის განვითარების ბანკმა 2020 წლის დეკემბერში დაამტკიცა ტექნიკური დახმარების პროგრამა (TRTA) საქართველოსთვის 900 ათასი აშშ დოლარის ოდენობით. გამოყოფილი ტექნიკური დახმარების საგრანტო პროგრამის ფარგლებში, ბანკმა დაიქირავა საკონსულტაციო კომპანია Landell Mills და ILF, იმისათვის, რომ

დაეხმარონ გარემოს დაცვის და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შპს „საქართველოს მელიორაციას“ ტექნიკურ-ეკონომიკური დოკუმენტების შემუშავებაში. საკონსულტაციო კომპანიები აღნიშნულ დოკუმენტებს 2022 წლის პირველ კვარტალში წარმოადგენენ.

აზიის განვითარების ბანკის მიერ შემოთავაზებული „საქართველო - კლიმატგონივრული ირიგაციის სექტორის განვითარების პროგრამა“ ითვალისწინებს მოძველებული სარწყავი სისტემების მოდერნიზაციას საქართველოს აღმოსავლეთ ნაწილში. აღნიშნული მიმართულება მოიცავს ქვემო სამგორის სარწყავი სისტემის, მარცხენა მაგისტრალური არხის, მეორე და მესამე რიგის ქსელების მოდერნიზაციას.

- მსოფლიო ბანკის ფინანსური მხარდაჭერით მიმდინარეობს და 2022 წელს დასრულდება საგარეჯოს მუნიციპალიტეტში ქვემო სამგორის სარწყავი სისტემის მარჯვენა მაგისტრალური არხის და შიდა ქართლში ზედა რუს სარწყავი სისტემების რეაბილიტაცია. საერთო ღირებულებით 90 მლნ ლარზე მეტი. შედეგად 13 000 ჰექტრამდე სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი სტაბილურად მოირწყება.
- მსოფლიო ბანკის „ირიგაციისა და მიწის ბაზრის განვითარების“ პროექტის ფარგლებში, გერმანულ-თურქული ერთობლივი საწარმო „ტრაქტაბელი და ჰიდრო დიზაინი“ 2022 წლის მაისში წარმოადგენს შპს „საქართველოს მელიორაციის“ მიერ შერჩეული 24 წყალსაცავის მშენებლობა-რეაბილიტაციის წინასწარ ტექნიკურ-ეკონომიკურ დასაბუთებას, ხოლო შემდგომ ეტაპზე უკვე არჩეული წყალსაცავების მშენებლობა-რეაბილიტაციის ტექნიკურ-ეკონომიკურ დასაბუთებას, რომლის საფუძველზეც შესაძლებელი იქნება როგორც არსებული, ისე, ახალი წყალსაცავების მშენებლობა-რეაბილიტაცია.
- მიმდინარე წელს მსოფლიო ბანკმა შპს „საქართველოს მელიორაციის“ თანამშრომლებისთვის“ ჩაატარა ტრენინგი კაშხლების უსაფრთხოებასთან დაკავშირებით.
- შპს „საქართველოს მელიორაცია“ თანამშრომლობს ირიგაციისა და დრენაჟის საერთაშორისო კომისიასთან (ICID) და „ირიგაციისა და დრენაჟის საქართველოს ეროვნული კომიტეტის“ სახელით მონაწილეობს მიმდინარე პროცესებში.

სამელიორაციო ინფრასტრუქტურის რეაბილიტაცია/მშენებლობა 2022 წელსაც აქტიურად გაგრძელდება. საშუალოვადიანი სამოქმედო გეგმის მიხედვით, გარდამავალი და ახლადდასაწყები სარეაბილიტაციო პროექტების რაოდენობა შეადგეს 55-ს, რომელთა განხორციელების შედეგად, რეგულარულად 20 330 ჰექტარი სასოფლო-სამეურნეო მიწის ფართობი მოირწყება, ხოლო სარწყავი წყლის მიწოდება 22 180 ჰექტარზე გაუმჯობესდება

მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო

2020 წლის იანვრიდან ჩამოყალიბდა და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მმართველობის სფეროში ფუნქციონირება დაიწყო სსიპ მინის მდგრადი მართვისა და მინათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნულმა სააგენტომ, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს მინის ბალანსის შედგენა, სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მინის რესურსების აღრიცხვა და მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნა.

სააგენტოს მიერ მომზადდა და საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 8 აპრილის N166 დადგენილებით დამტკიცდა „მინის ბალანსის შედგენისა და სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების აღრიცხვის წესი“, რომლის მიზანია, საქართველოს მიწის ფონდის შესახებ არსებული და შექმნილი ისეთი ინფორმაციის მობილიზება და მართვა, რაც შექმნის საფუძველს, ქვეყნის აგრარული და ეკონომიკური სექტორების თანამედროვე გამონვევების შესაბამისად განხორციელდეს მიწის რესურსების მართვა, მიწის გამოყენებისა და დაცვის სახელმწიფო კონტროლი, მიწის ნაყოფიერების ამაღლება, ასევე - სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთების მიხედვით საკადასტრო მონაცემების ერთიანი ბაზის შექმნა. გარდა ამისა, სივრცული დაგეგმარების მოწესრიგებასთან, მიწის ფლობასთან, სარგებლობასა და განკარგვასთან დაკავშირებული სხვა დონის ძიებების გატარება. ამავე დადგენილების შესაბამისად, პირველი მიწის ბალანსი უნდა გამოქვეყნდეს 2024 წელს, რომელიც მომდევნო წლებში სავალდებულო წესით გამოქვეყნდება ყოველწლიურად საანგარიშო წლის 31 დეკემბრის მდგომარეობით არსებული მონაცემების შესაბამისად, არაუგვიანეს მომდევნო წლის 1 ივლისისა.

სააგენტო ამჟამად უზრუნველყოფს მიწის ბალანსის შედგენასთან დაკავშირებით ინფორმაციის წყაროების მოძიებას და მონაცემების შეჯერებას, კერძოდ, სხვადასხვა უწყებებში თემატურად დაცული ინფორმაციის დადგენა-გამოთხოვას (საჯარო რეესტრი, ტყის ფონდი, დაცული ტერიტორიები, მელიორაცია და სხვა), მიღებული ინფორმაციების კონსოლიდირებას და მართვის მექანიზმების შემუშავებას.

სააგენტო ასევე მუშაობს მიწის საინფორმაციო სისტემის ჩამოყალიბებაზე, მიწათსარგებლობის (Land Use) და მიწის დაფარულობის (Land Cover) შესახებ მონაცემების შესაქმნელად, ასევე - სატელიტური მონიტორინგის დასაწერად.

საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 18 მაისის N222 დადგენილებით დამტკიცდა საინვესტიციო გეგმის წარდგენისა და საინვესტიციო გეგმასთან დაკავშირებით გადაწყვეტილების მიღების წესი, რომლითაც საქართველოში რეგისტრირებული იმ კერძო სამართლის იურიდიული პირებისათვის, რომელთა დომინანტი პარტნიორი უცხოელია ან/და - საზღვარგარეთ რეგისტრირებული იურიდიული პირი, განისაზღვრა საქართველოში სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთის შესაძენად შესაბამისი პროცედურები. იურიდიული პირი ვალდებულია სააგენტოში წარადგინოს საინვესტიციო გეგმა, სადაც ნათლად უნდა იყოს აღწერილი მიზანი და მისი განხორციელების გეგმა-გრაფიკი. საინვესტიციო გეგმით გათვალისწინებული აქტივობების ერთობლიობა მნიშვნელოვნად უნდა ზრდიდეს არსებული აქტივის შესაძლებლობებს, წარმადობას ან/და ღირებულებას. გეგმა უნდა ითვალისწინებდეს სოფლის მეურნეობის შესაბამის დარგში ღირებულებათა ჯაჭვის განვითარებას. საინვესტიციო გეგმასთან დაკავშირებული განაცხადების მიღებას და განხილვას ახდენს სსიპ მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტო. არასამთავრობო სექტორის მონაწილეობით შეიქმნა 10-კაციანი საინვესტიციო გეგმების განხილვის საბჭო, რომლის მიზანია კოლეგიალური განხილვის საფუძველზე, საინვესტიციო გეგმაზე სამართლებრივად სწორი და ოპტიმალური გადაწყვეტილების მისაღებად წინადადებებისა და რეკომენდაციების მომზადება. საბჭოს რეკომენდაციის გათვალისწინებით საინვესტიციო წინადადებაზე გადაწყვეტილების მიღების დისკრეციული უფლება აქვს საქართველოს მთავრობას.

ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლები

მიწის რესურსების დაცვის საკითხი განსაკუთრებით აქტუალური გახდა კლიმატის ცვლილებისა და გაუდაბნობების პროცესების გააქტიურების ფონზე. ასეთ პირობებში განსაკუთრებული პრევენციული ღონისძიებების განხორციელებას მოითხოვს სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწებზე არსებული ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის და მასზე გაშენებული მრავალწლიანი ნარგავების, ასევე ერთწლიანი კულტურების ბუნებრივი მოვლენებისაგან დაცვის საკითხი. ამ მიმართულებით ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი საკითხია ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების არსებობა. 2004 წლის პირველი იანვრის მდგომარეობით არსებული სტატისტიკური მონაცემების მიხედვით, საქართველოში უნდა არსებობდეს 11500 ჰექტარი ქარსაფარი ზოლის ტერიტორია, სადაც თავის დროზე გაშენებული მწვანე ნარგავების 70-80% სრულად ან ნაწილობრივ განადგურებულია. აქედან გამომდინარე აღნიშნული ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციის და აღდგენა-გაშენების ღონისძიებების უზრუნველყოფა უმნიშვნელოვანესი გამოწვევაა. ამის დასტურია „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლის შესახებ“ საქართველოს კანონის მიღება და საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 16 ივნისის №286 დადგენილებით „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების ინვენტარიზაციის სახელმწიფო პროგრამის“ დამტკიცება, რომლის შესაბამისად 2025 წლის ბოლომდე უნდა დამთავრდეს ქვეყანაში ქარსაფარი ზოლების იდენტიფიცირება, სრული ინვენტარიზაცია და მესაკუთრეებთან შეთანხმებით სტატუსის მინიჭება, შემდეგ კი დაიგეგმოს მათი რეაბილიტაცია-აღდგენის პროექტის განხორციელება. ამ პროგრამის ფარგლებში, 2021 წელს დასრულდა თელავის მუნიციპალიტეტში არსებული ქარსაფარი ზოლების ინვენტარიზაციის მიმდინარე საპილოტე პროექტი, რომლის ფარგლებშიც მოხდა 355 ჰექტრამდე ფართობის ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლების გამოვლენა და ინვენტარიზაცია.

„სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრების ხელმისაწვდომობის“ სახელმწიფო პროგრამა

საქართველოს ტერიტორიაზე საძოვრების ფართობი 2004 წლის მონაცემებით დაახლოებით 1 მილიონ 700 ათასს ჰექტარს შეადგენს. საძოვრების ეკოსისტემას და მცენარეულ საფარს განსაკუთრებით აზიანებს პირუტყვის მრავალწლიანი ექსტენსიური (1 სული პირუტყვისთვის დადგენილი საძოვრის ზღვრული ნორმის დარღვევა) ძოვება, სიმჭიდროვის ზრდა და საძოვრების არარაციონალური გამოყენება. დღეისათვის საქართველოში არ არსებობს კანონმდებლობა, რომელიც აწესრიგებს საძოვრების რესურსების სრულყოფილ მართვას და საძოვრებით სარგებლობას. თუმცა უცხოელი და ქართველი ექსპერტების ჩართულობით უკვე მიმდინარეობს საძოვრების მდგრადი მართვის სახელმწიფო პოლიტიკის დოკუმენტზე მუშაობა. კანონპროექტის მომზადება დაახლოებით 3 წლის ვადაში უნდა დასრულდეს, მაგრამ საძოვრების განკარგვის მოუწესრიგებლობამ სახელმწიფო იძულებული გახადა, ერთგვარი საპილოტე პროგრამის სახით შეექმნა და აემოქმედებინა „სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული საძოვრების ხელმისაწვდომობის“ სახელმწიფო პროგრამა, რომელიც საქართველოს მთავრობამ 2021 წლის 6 ოქტომბერს დაამტკიცა. პროგრამამ ხელი უნდა შეუწყოს საძოვრების რაციონალურ გამოყენებას, მათი დეგრადაციის პრევენციას, მეცხოველეობის განვითარებას და სამართლებრივ საფუძვლებზე დაყრდნობით ფერმერების მიერ საძოვრების განკარგვას.

პროგრამის ფარგლებში, პირველ ეტაპზე, დაგეგმილია იდენტიფიცირებული, სახელმწიფო საკუთრებაში 3 880 ერთეულ მიწის ნაკვეთად რეგისტრირებული 124,953.24 ჰექტარი საძოვრის კატეგორიის მიწის აუქციონის გზით იჯარით გაცემა მხოლოდ იმ ფერმერებზე, იურიდიულ პირებზე (მათ შორის სასოფლო-სამეურნეო კოოპერატივი) და ამხანაგობებზე, რომლებსაც საკუთრებაში ერიცხებათ სურსათის ეროვნულ სააგენტოში რეგისტრირებული პირუტყვი და რომლებიც დააკმაყოფილებენ პროგრამის შესაბამის მოთხოვნებს. შემდგომ ეტაპზე დაგეგმილია დაურეგისტრირებელი მიწის ნაკვეთების და სახელმწიფო საკუთრებაში არსებული, მაგრამ კატეგორიის არმქონე სასოფლო-სამეურნეო მიწის ნაკვეთების პროგრამაში ჩართვაც. პროგრამის გაცნობის მიზნით შეხვედრები ჩატარდა სამცხე-ჯავახეთის, კახეთისა და ქვემო ქართლის რეგიონების სახელმწიფო რწმუნებულებთან და მუნიციპალიტეტების მერებთან, ასევე ადგილობრივ მესაქონლე ფერმერებთან. ფერმერებთან შეხვედრები მოეწყო არასამთავრობო სექტორის ჩართულობითაც.

სააგენტოს მიერ მომზადდა პირუტყვის გადასარეკი ტრასების შესახებ სივრცული ანალიზი, „ArcGIS/ArcMap“ აპლიკაციის გამოყენებით. ნაწილობრივ შესწავლილია რეგისტრირებული პირუტყვის გადასარეკი ტრასების ფარგლებში მიწათსარგებლობის სიტუაციური მდგომარეობა. რეგისტრირებულია გადასარეკი ტრასის - 229 ნაკვეთი - 10,653.91 ჰექტარი. რეგისტრირებულია ცხვრის ტრასაზე გადაფარვაში მყოფი - 294 ნაკვეთი.

მომზადდა საკანონმდებლო ცვლილებათა პაკეტი კანონპროექტების სახით 8 ერთეული კანონისთვის. საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტის და კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტების მომზადება განპირობებულია სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსების მდგრადი მართვის უზრუნველსაყოფად სააგენტოს მმართველობის სფეროში შესაბამისი დარგობრივი უფლებამოსილებების დაქვემდებარების აუცილებლობით, აგრეთვე „ქარსაფარი (მინდორდაცვითი) ზოლის შესახებ“ საქართველოს კანონით.

მიწის რესურსების მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნისა და მისი განვითარების კონცეფციის შემუშავებისთვის მომზადდა ტექნიკური დავალება, რის საფუძველზეც მსოფლიო ბანკმა გამოაცხადა კონკურსი კონსულტანტი კომპანიის შესარჩევად. დაგეგმილია მიწის რესურსების მონაცემთა ერთიანი ბაზის შექმნისა და მისი განვითარების კონცეფციის შემუშავება.

განხორციელდა საფრანგეთის განვითარების სააგენტოსთან (AFD) თანამშრომლობის ინიცირება, რომლის ფარგლებშიც საფრანგეთის განვითარების სააგენტოს მიერ დამტკიცდა 300,000 ევროს ოდენობის ბიუჯეტი. დაგეგმილია მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის ეროვნული სააგენტოს შესაძლებლობების გაძლიერება, საფრანგეთის მიწის სააგენტოს „SAFER“-ის გამოცდილების გაზიარების, მიწის მდგრადი მართვის მოდელის გაცნობის და საქართველოში მისი შესაძლო დანერგვის გზით.

სააგენტომ, უფლებამოსილების ფარგლებში, ადმინისტრაციული ორგანოებისა და მოქალაქეების მომართვის საფუძველზე განიხილა 1000-მდე წერილი. ასევე, უზრუნველყო მიწის მიზნობრივი დანიშნულების ცვლილება-სთან დაკავშირებით არასასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების 59 ერთეული მიწის ნაკვეთის (ჯამში 43 ჰა) დათვალიერება.

სააგენტომ განახორციელა საქმისწარმოება „სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის რესურსზე ხელმისაწვდომობის“ სახელმწიფო პროგრამის ფარგლებში 325 ერთეული მომართვის საფუძველზე და ადგილზე დათვალიერდა 428 ერთეული სასოფლო-სამეურნეო დანიშნულების მიწის ნაკვეთი (ჯამში - 1842 ჰა).

გარემოს ეროვნული სააგენტო

გარემოს ეროვნული სააგენტო ახორციელებს ატმოსფერული ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის კვლევებს, ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური მოვლენების მონიტორინგს, ამინდსა და კლიმატურ პირობებზე დაკვირვებას, ასევე შავი ზღვის ბიომრავალფეროვნების კვლევას.

2021 წელს საქართველო ევროპის ამინდის საშუალო-ვადიანი პროგნოზების ცენტრის (ECMWF) წევრი გახდა. თანამშრომლობის საფუძველზე, ქვეყნის ტერიტორიაზე გაიზრდება ამინდის პროგნოზების სიზუსტე, რაც შესაძლებელს გახდის სტიქიური მეტეოროლოგიური და მასთან დაკავშირებული ჰიდროლოგიური და გეოლოგიური ხასიათის მოვლენების შესახებ ადრეული გაფრთხილებების მომზადებას.

ევროპის ამინდის საშუალოვადიანი პროგნოზების ცენტრი მსოფლიოში, მეტეოროლოგიის დარგში, ერთ-ერთი წამყვანი ორგანიზაციაა, რომელიც 34 წევრი ქვეყნისთვის აწარმოებს და ავრცელებს ციფრული ამინდის პროგნოზებს, თანამშრომლობს წევრი ქვეყნების მეტეოროლოგიურ და ჰიდროლოგიურ სამსახურებთან და ხელს უწყობს მათი შესაძლებლობების გაძლიერებას.

თბილისის მიმდებარედ, სოფ. კიკეთში დამონტაჟდა მეტეოროლოგიური რადარი, რომელიც ექსპლოატაციაში 2022 წლის დასაწყისში გაეშვება და ოპერატიულ რეჟიმში გადმოსცემს მონაცემებს ღრუბელთა ტიპების, მათი ინტენსივობის, გადაადგილების, მიმართულების, სიჩქარის და სხვა ფიზიკური პარამეტრების შესახებ. ახალი მეტეოროლოგიური რადარის მეშვეობით შესაძლებელი იქნება აღმოსავლეთ საქართველოს თითქმის მთელ ტერიტორიაზე დადგინდეს მოსალოდნელი ნალექების რაოდენობა და ინტენსივობა, რაც მათგან გამომწვეული შესაძლო სტიქიური მოვლენების შესახებ საპროგნოზო ინფორმაციისა და გაფრთხილებების შესაბამისი უწყებებისთვის დროულ მიწოდებას უზრუნველყოფს.

2021 წელს საქართველო ევროპის ამინდის საშუალოვადიანი პროგნოზების ცენტრის (ECMWF) წევრი გახდა.

სოფელი კიკეთი, მეტეოროლოგიური რადარი

საკადიბხაციო დაბოხაგოხია

საკადიბხაციო დაბოხაგოხია, აღჭურვილობა

2021 წელს ქ. თბილისში დასრულდა მეტეოროლოგიური გამზომი საშუალებების საკალიბრაციო ლაბორატორიის მშენებლობა, რომელიც კლიმატის მწვანე ფონდის (Green Climate Fund) და საქართველოში გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP Georgia) ფინანსური მხარდაჭერით, თანამედროვე სტანდარტების ტექნიკით აღიჭურვება. აღნიშნული პროექტის ფარგლებში ასევე, შეძენილი იქნა 89 ერთეული ჰიდრომეტეოროლოგიური სადგური, რომელიც საქართველოს მასშტაბით, სპეციალურად შერჩეულ ტერიტორიებზე 2023 წლის ბოლომდე დამონტაჟდება. ლაბორატორია მომსახურებას გაუწევს ახალი, თანამედროვე სტანდარტების სადგურების შეუფერხებლად მუშაობას.

მინისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგის ქსელის გაუმჯობესების მიზნით, კახეთის მხარეში, 10 ავტომატური სადგური მოეწყო. სადგურები აღჭურვილია უახლესი ჰიდროგეოლოგიური აპარატურით, რომელიც მინისქვეშა წყლების ძირითადი რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებელი პარამეტრების (დებიტი, ტემპერატურა, წყალში გახსნილი მყარი ნაწილაკები, ელექტროგამტარობა, წყალბად-იონთა კონცენტრაცია) უწყვეტ მონიტორინგს და გარემოს ეროვნულ სააგენტოში მონაცემთა ავტომატურ რეჟიმში მოწოდების საშუალებას იძლევა. მიღებული მონაცემების საფუძველზე, შესაძლებელია მინისქვეშა მტკნარი წყლების მაჩვენებლების დროში ცვალებადობის გამოვლენა-დადგენა, რაც ითვალისწინებს ჰიდროგეოლოგიური მოკლე ან გრძელვადიანი პროგნოზების შედგენას. საქართველოში მინისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგის ქსელის გაუმჯობესება უმნიშვნელოვანესი წინაპირობაა საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში, ევროკავშირის წყლის ჩარჩო დირექტივით გათვალისწინებული ვალდებულებების შესრულებისა და წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპების დანერგვისთვის. ამ დროისათვის საქართველოს მასშტაბით მინისქვეშა

მტკნარი სასმელი წყლების მონიტორინგის 66 ავტო-
მატური სადგური ფუნქციონირებს.

**2021 წელს სააგენტოს სპეციალისტების მიერ მომ-
ზადდა და გამოქვეყნდა** საინფორმაციო ბიულეტენები გარემოს დაბინძურების, გეოლოგიური პრო-
ცესების, მიწისქვეშა მტკნარი სასმელი წყლების
რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მახასიათებლების
შესახებ.

**2021 წლის განმავლობაში, სააგენტოს მიერ აქტიურად
მიმდინარეობდა ატმოსფერული ჰაერის მასშტაბუ-
რი კვლევები.** დასრულდა პროექტი „ქვეყანაში ჰაერის
ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით მო-
ნაცემთა დამუშავებისა და მოდელირების შესაძლებ-
ლობების გაძლიერება - ფაზა II“, რომელიც გაეროს გა-
ნვითარების პროგრამის "მმართველობის რეფორმის
ფონდის" (UNDP-GRF) პროექტის ფარგლებში შვედეთის
მთავრობის მხარდაჭერით ხორციელდებოდა.

პროექტის ფარგლებში ქვეყანაში ატმოსფერული ჰა-
ერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიმა-
რთულებით საერთაშორისო ექსპერტებმა სახელმ-
ძღვანელო დოკუმენტები და ანგარიშები შეიმუშავეს.
ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის
მონაცემების ვალიდაციის მიზნით, სააგენტოში გაძ-
ლიერდა შესაძლებლობები პროგრამული უზრუნვე-
ლყოფის დანერგვაში, რაც საშუალებას მისცემს საა-
გენტოს სპეციალისტებს მოახდინონ მონიტორინგის
მონაცემთა ვალიდაცია ევროპული სტანდარტების
შესაბამისად. ამასთან ერთად, უცხოელი ექსპერტე-
ბის მიერ შემუშავდა აღნიშნული პროგრამული უზ-
რუნველყოფის სისტემის მომხმარებლის და ექსპ-
ლუატაციის სახელმძღვანელოები. აღსანიშნავია,
რომ პროექტის ფარგლებში სააგენტოში ასევე გაძ-
ლიერდა შესაძლებლობები ჰაერის ხარისხის მოდე-
ლირების დანერგვის მიმართულებით. სააგენტოს
სპეციალისტებმა შეისწავლეს მოდელში შესაბამისი
მონაცემების მომზადების, შეყვანის და შედეგების
დამუშავების მეთოდები. უცხოელი ექსპერტის მიერ

მიწისქვეშა მტკნარი წყლის სადგური

გზავიმეტრიული ხელსაწყო

ექოსაუნდები

მოტივტივე სადგური

შემუშავდა შესაბამისი ტექნიკური სახელმძღვანელო. პროექტის ფარგლებში, ერთ-ერთი საერთაშორისო ექსპერტის მიერ შემუშავდა მონაცემთა ვერიფიკაციისა და ანგარიშგების სახელმძღვანელო, რაც დაეხმარება სააგენტოს მომავალში მოახდინოს ჰაერის ხარისხის შესახებ მონაცემების ურთიერთგაცვლა და ანგარიშგება ევროპის შესაბამის ორგანოებთან ევროკავშირის მიერ დადგენილი ნორმების შესაბამისად.

საერთაშორისო პარტნიორების მხარდაჭერით, საქართველოს მასშტაბით დაგეგმილია 8 ერთეული ატმოსფერული ჰაერის მონიტორინგის ავტომატური სადგური და 1 მობილური სადგური. აღნიშნული სადგურები გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შესაძლებლობას მისცემს მიიღოს სრულყოფილი მონაცემები 24 საათის განმავლობაში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მდგომარეობის შესახებ.

აღნიშნული სადგურები გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შესაძლებლობას მისცემს მიიღოს სრულყოფილი მონაცემები ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მდგომარეობის შესახებ.

ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის მოქმედ ზოგიერთ სტაციონალურ სადგურებში განთავსდა ძძიმე ლითონების და ბენზაპირენის ანალიზისთვის საჭირო სინჯის აღების გრავიმეტრული ხელსაწყოები, რომლებიც გარემოს ეროვნულ სააგენტოს შესაძლებლობას მისცემს ავტომატურ რეჟიმში აიღოს სინჯები და მიიღოს სრულყოფილი მონაცემები არსებული მდგომარეობის შესახებ.

2021 წელი მნიშვნელოვანი იყო შავი ზღვის კვლევების კუთხით. გარემოს ეროვნული სააგენტო ახორციელებს საქართველოს საზღვაო სივრცეში გავრცელებული ძირითადი სარეწაო თევზებისა და სხვა ჰიდრობიონტების რესურსების შეფასებას და სარეწაო პროგნოზირებას. 2021 წლიდან პირველად საქართველოში დაიწყო შავი ზღვის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში ძირითადი სარეწაო თევზის რესურსების ჰიდროაკუსტიკური კვლევა უახლესი სტანდარტების, თანამედროვე ექოსაუნდერის საშუალებით.

შავი ზღვის დაბინძურების უწყვეტი მონიტორინგის განხორციელების მიზნით ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში სააგენტოსთვის შესყიდული იქნა **პორტატული CTD მოტივტივე სადგური**. პირველ ეტაპზე, სადგურის საშუალებით განისაზღვრება სამი ძირითადი კომპონენტი: წყლის ელ. გამტარობა, ტემპერატურა და სიღრმე, რაც შესაძლებლობას იძლევა, პირველად საქართველოში, შავი ზღვის აკვატორიაში განხორციელდეს წყლის უწყვეტი მონიტორინგი. აღნიშნული კვლევები, თავის მხრივ, ხელს შეუწყობს თევზის მარაგების შეფასებას და მოდელირებას.

ქ. ბათუმში, გარემოს ეროვნული სააგენტოს ახალი რეგიონული ოფისის მშენებლობა დაიწყო. ახალ, სამსართულიან შენობაში გარემოს ეროვნული სააგენტოს ისეთი უმნიშვნელოვანესი სტრუქტურული ერთეულები განთავსდება, როგორებიცაა: მეთევზეობის, აკვაკულტურისა და წყლის ბიომრავალფეროვნების დეპარტამენტი, გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის დეპარტამენტის ბათუმის ლაბორატორია და აჭარის რეგიონული ჰიდრომეტეოროლოგიური ობსერვატორია. საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად მოეწყობა ატმოსფერული ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის ანალიზის, მიკრობიოლოგიური, ჰიდრობიოლოგიური, იქთიოლოგიური ლაბორატორიები, რომლებიც აღჭურვილი იქნება ულტრათანამედროვე ხელსაწყო-დანადგარებით და კვლევითი სფეროს სპეციფიკისთვის საჭირო ინფრასტრუქტურით. გარემოს ეროვნული სააგენტოს კვალიფიციური კადრები, რომლებიც დღეს სრულად ამორტიზებულ შენობაში მუშაობენ, ახალი, საერთაშორისო სტანდარტის ინფრასტრუქტურით ისარგებლებენ.

გარემოს ეროვნული სააგენტოს რეგიონული სამსახურის ახალი ინფრასტრუქტურა მნიშვნელოვნად შეუწყობს ხელს გარემოსდაცვით სფეროში ინსტიტუციური შესაძლებლობების გაძლიერებას, რაც ევროკავშირისა და საქართველოს შორის ასოცირების ხელშეკრულებით გარემოსდაცვით სფეროში ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებაზეც აისახება. ამ ვალდებულებათა შორისაა, ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივის (MSFD) პრინციპების იმპლემენტაცია, რომლის მთავარ მიზანს შავი ზღვის დაბინძურებისაგან დაცვა, ზღვის ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და საზღვაო ბიოლოგიური რესურსების მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს.

გარემოს ეროვნული სააგენტოს ჩართულობით თევზსაჭერი გემების ავტორიზაციის რეფორმა გატარდა. ევროკავშირის კანონმდებლობისა და საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამისად განხორციელებული რეფორმის მიზანი უკანონო, არადეკლარირებული და დაურეგულირებელი (IUU) თევზჭერის წინააღმდეგ ბრძოლაა. რეფორმის ფარგლებში, პირველად განხორციელდა უცხო სახელმწიფოს საზღვაო ტერიტორიაზე საქართველოს დროშის ქვეშ მცურავი თევზსაჭერი გემის ავტორიზაცია. აღსანიშნავია, რომ დღემდე საქართველოს დროშის ქვეშ უცხო სახელმწიფოების საზღვაო სივრცეში მცურავი თევზსაჭერი გემების ავტორიზაცია არ ხდებოდა. უკანონო თევზჭერის წინააღმდეგ გატარებული რეფორმა მნიშვნელოვანი წინ გადადგმული ნაბიჯია, როგორც ეკონომიკის მდგრადი განვითარების, ისე ლეგალური თევზჭერის საერთაშორისო სტანდარტების დაცვისთვის. აღნიშნული რეფორმის გატარებით, საქართველო ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმებით თევზჭერასთან დაკავშირებით განსაზღვრულ ვალდებულებებს ასრულებს.

2021 წლის განმავლობაში „კლიმატის მწვანე ფონდის“ (GCF), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს (SDC) და საქართველოში გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP Georgia) მხარდაჭერით აქტიურად მიმდინარეობდა სავალე სამუშაოები, რომელიც სხვა აქტივობებთან ერთად ითვალისწინებს საქართველოს ტერიტორიაზე სტიქიური გეოლოგიური და ჰიდრომეტეოროლოგიური საფრთხეების შეფასებას, საფრთხეების და რისკების ზონირების რუკების შედგენას და ადრეული გაფრთხილების სისტემის სრულყოფას.

დაცული ტერიტორიების სააგენტო

სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საქმიანობის სფეროს წარმოადგენს სახელმწიფო ნაკრძალების, ეროვნული პარკების, ბუნების ძეგლების, აღკვეთილების, დაცული ლანდშაფტების, ბიოსფერული რეზერვატების, მსოფლიო მემკვიდრეობის უბნების და საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიების სისტემის მართვა.

2021 წლის მდგომარეობით, დაცული ტერიტორიების საერთო ფართობი შეადგენს 798 287 ჰექტარს, რაც ქვეყნის ტერიტორიის 11.5%-ია.

საქართველოში (IUCN-ის კრიტერიუმების მიხედვით) 5 სხვადასხვა კატეგორიის 94 დაცული ტერიტორიაა, კერძოდ: 14 სახელმწიფო ნაკრძალი, 13 ეროვნული პარკი, 40 ბუნების ძეგლი, 24 აღკვეთილი და 3 დაცული ლანდშაფტი.

2021 წელს სააგენტოს საქმიანობა მოიცავდა შემდეგ მნიშვნელოვან მიმართულებებს:

- დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება და განვითარება
- ბიომრავალფეროვნების დაცვა და შენარჩუნება
- საზოგადოების გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება
- ეკოტურიზმის განვითარება
- საერთაშორისო აღიარება და თანამშრომლობა
- მარკეტინგი და საზოგადოებასთან ურთიერთობა

დაცული ტერიტორიების ქსელის გაფართოება

2021 წელს, კანონის თანახმად, დაარსდა 4 ახალი დაცული ტერიტორია, გაფართოვდა 1 დაცული ტერიტორია და შეიქმნა 1 ახალი ადმინისტრაცია:

- არაგვის დაცული ლანდშაფტის დაარსება - 99 802 ჰა (დაარსდა 2020, კანონი შევიდა ძალაში 2021)
- თრუსოს დაცული ლანდშაფტის დაარსება - 7 007 ჰა (დაარსდა 2020, კანონი შევიდა ძალაში 2021)
- ერუშეთის ეროვნული პარკის დაარსება - 11 385 ჰა (დაარსდა 2020, კანონი შევიდა ძალაში 2021)
- ცივგომბორის აღკვეთილის დაარსება - 4 936 ჰა (დაარსდა 2021, კანონი ძალაში შევა 2022 წელს); შედეგად, გაფართოვდა მარიამჭვარის დაცული ტერიტორიები (საერთო ფართობი - 5 958,3 ჰა)
- ჭავჭავეთის დაცული ტერიტორიების გაფართოება - 4 871 ჰა (ფარავნის, სალამოს ტბის და აბულის ტბის აღკვეთილები, დაარსდა 2019, კანონი შევიდა ძალაში 2021)
- ერუშეთის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის შექმნა.

პატრულირებისა და ბიომონიტორინგის თანამედროვე ტექნოლოგიების დანერგვა

- დაცული ტერიტორიების სააგენტოს 21-ვე ტერიტორიულ ადმინისტრაციაში ხორციელდებოდა პატრულირება შესაბამისი სპეციფიკური ეკიპირებითა და გამართული ავტოსატრანსპორტო საშუალებებით აღჭურვილი რეინჯერების მიერ.
- დაცული ტერიტორიების დაცვა-მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით, საპილოტე ტერიტორიებზე: ბორჯომ-ხარაგაულის და ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარეობს თანამედროვე SMART-პატრულირების ტექნოლოგიების დანერგვა, დონორი: GEF/UND;
- 2021 წელს დაიგეგმა SMART-ტექნოლოგიების გამოყენების თემატიკით 12 დაცული ტერიტორიის თანამშრომლის გადამზადება. ჭამში გადამზადდა ალგეთის, კინტრიშის, მაჭახელას, ყაზბეგის, მტირალას, თუშეთის, ფშავ-ხევსურეთის, ვაშლოვანის, ჭავჭავეთის, ლაგოდეხის, ბორჯომ-ხარაგაულის და თუშეთის დაცული ლანდშაფტის 24 თანამშრომელი;

დაცულ ტერიტორიებზე მიმდინარე კონსერვაციული პროექტები

- ქურციკის რეინტროდუქციის პროექტი ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე - საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და აზერბაიჯანის ეკოლოგიის სამინისტროს შორის თანამშრომლობის ფარგლებში განხორციელდა ქურციკების (ჭეირნების) რეინტროდუქცია აზერბაიჯანიდან საქართველოში. რეინტროდუქცია წარმატებით მიმდინარეობს 2013 წლიდან დღემდე. პროექტი ხორციელდება WWF-კავკასიის ბუნების დაცვის ფონდის და TJS ფინანსური მხარდაჭერით. 2021 წლის მონაცემებით ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებზე 200-მდე ქურციკია დაფიქსირებული.

აბასთუმანი

თეთხა მღვიმე

ვაშლიჯვანი, ადმინისტრაციული შენობა

ნეძვი

- ჯიხვის მონიტორინგი ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე – 2018 წლიდან, პირველად კავკასიაში დაიწყო და დღემდე მიმდინარეობს აღმოსავლეთ-კავკასიური ჯიხვის ტრანსსასაზღვრო ტელემეტრიული მონიტორინგი ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე და ზაქათალას ალკვეთილში, არასამთავრობო ორგანიზაცია NACRES- ის მიერ. მონიტორინგი ხორციელდება TJS - ტრანსსასაზღვრო და კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF) სამდივნოს ფინანსური მხარდაჭერით.
- კეთილშობილი ირმის მონიტორინგი მიმდინარეობს 4 დაცულ ტერიტორიაზე - ბორჯომ-ხარაგაულის, თუშეთის, თბილისის ეროვნულ პარკებსა (გარდაბნის ალკვეთილი) და ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე. 2021 წლის მდგომარეობით ჯამში 1220 ირემი დაფიქსირდა.
- თუშეთის დაცულ ტერიტორიებზე ფოტოხაფანგმა აგვისტოს თვეში, დააფიქსირა ლეოპარდის (ჯიქი), უკანასკნელი 40 წლის განმავლობაში პირველად. თუშეთის და ფშავ-ხევსურეთის დაცულ ტერიტორიებზე დაიწყო ლეოპარდის კვლევა ტერიტორიებზე განთავსებულია ფოტომახეხები.

ტყის მოვლა-აღდგენა

- აჯამეთის ალკვეთილში - 2016 წლიდან დღემდე მიმდინარეობს იმერული მუხის აღდგენის პროექტი, დაახლოებით 56 ჰა-ზე.

ტყის მავნებელ-დაავადებათა მონიტორინგი და ბრძოლის ღონისძიებები

- 4 დაცულ ტერიტორიაზე: კოლხეთის და თბილისის ეროვნულ პარკში, კინტრიშის და ბანარა-ბაბანურის დაცულ ტერიტორიებზე, სულ 11 ჰა ფართობზე შეინამლა კოლხური ბზის კორომები.
- დაცული ტერიტორიის წინვოვანი ტყეებისათვის შექმნილი იქნა 2090 ცალი ფერომონი და 400 ცალი მწერსაჭერი, განთავსდა 174 ჰა ფართობზე. რეგულარული მონიტორინგის მიზნით გრძელდება ფერომონიანი საკიდების გამოყენება, რათა არ გაიზარდოს მავნებლების ინტენსივობა.
- კოლხეთის ეროვნულ პარკში, კერძოდ, კაცობურის ალკვეთილის, კოლხეთისა და ლანჩხუთის ტყის მასივებში განხორციელდა კოლხური ტყის ფიტოპათოლოგიური კვლევა.
- წაბლის კიბოს კვლევა განხორციელდა - 3 დაცულ ტერიტორიაზე: მაჭახელას, მტირალას და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე: 2020-2021 წლებში მაჭახელას ეროვნულ პარკში, ხოლო 2021 წელს მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე. დონორი: GEF/UNDP;

ეკოგანათლება და ინტერპრეტაცია

- 2021 წელს სულ ჩატარდა 200 ლექცია-სემინარი, მოეწყო 176 ეკოტური, 56 დასუფთავების აქცია, 20 გამწვანების აქცია, აღინიშნა 17 „მწვანე კალენდრის დღე“, 6 ეკობანაკი. ადგილობრივ მოსახლეობასთან გაიმართა 200-მდე საინფორმაციო შეხვედრა.
- ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობებში მონაწილეობა მიიღო 11 300-მდე მონაწილემ, მათ შორის, 6 017 მო-

ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობები

ეკოსაგანმანათლებლო აქტივობები

სწავლე, 872 სტუდენტი, 979 პედაგოგი/ლექტორი, 2 857 ადგილობრივი მოსახლე და 556 სხვა დაინტერესებული პირი. მონაცემი წინა წლის ანალოგიურ პერიოდთან მიმართებაში 25%-ით არის გაზრდილი

- სკოლის მოსწავლეებისთვის და სტუდენტებისათვის მომზადდა და განახლდა მიზნობრივი პროექტები გარემოსდაცვითი თემატიკით, მათ შორის: „ეკოსისტემური სერვისები“, „გავიცნოთ საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობები“ და „ბიომრავალფეროვნება და მისი მნიშვნელობა“, „საქართველოს დაცული ტერიტორიები და კატეგორიები“, „ადამიანის საქმიანობის გავლენა გარემოზე“;
- 2021 წლის პირველ კვარტალში დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ მცხოვრებ მოსახლეობაში ჩატარდა სოციოლოგიური გამოკითხვა სპეციალური კითხვარის საშუალებით, სადაც დაცულ ტერიტორიებთან დაკავშირებულ სხვადასხვა საკითხთან მიმართებით გამოიკითხა სულ 2000 რესპოდენტი.

დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმები

2021 წელს დამტკიცდა 2 ახალი მენეჯმენტის გეგმა:

- კინტრიშის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა (დონორი: KFW/SPPA)
- ჭავახეთის დაცული ტერიტორიებისა და თეთრობის აღკვეთილის მენეჯმენტის გეგმა (დონორი: GEF/UNDP).

მიმდინარეობდა მუშაობა დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმების შემუშავებაზე და ზოგიერთის განახლებაზე:

- ბორჯომ-ხარაგაულის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: GEF/UNDP;

- ქაჭუნას აღვეთილის მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: საბუკო;
- თუშეთის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: GEF/UNDP;
- ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: GEF/UNDP;
- მტირალას ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: GEF/UNDP;
- ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: GEF/UNDP.
- ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: KFW / SPPA პროგრამა;
- ყაზბეგის ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმა, დონორი: KFW / SPPA პროგრამა;

ტყის ინვენტარიზაცია და ტყის მართვის გეგმები

2021 წელს დაიწყო ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტყის ინვენტარიზაცია 56 033 ჰა-ზე, რომლის საფუძველზეც, წლის ბოლოს მომზადდება ტყის მართვის გეგმა. პროექტი დაფინანსებულია სახელმწიფო ბიუჯეტის ფარგლებში. 2021 წლის მდგომარეობით, ინვენტარიზაცია ჩატარებულია ჯამში 146 132.5 ჰექტარზე (32%).

ტყის მონიტორინგის გეგმების შემუშავება

2021 წელს 2 დაცულ ტერიტორიაზე, მტირალას ეროვნულ პარკსა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიაზე, ჯამში 29 322 ჰექტარზე დაიწყო ტყის მონიტორინგის გეგმების შემუშავება, რომელიც ეფუძნება ტყის ეროვნული აღრიცხვის მეთოდოლოგიას. დონორი: GEF/UNDP;

ინვენტარიზაცია და მონიტორინგი

ინვენტარიზაცია და მონიტორინგი

ნარჩენების მართვის გეგმები

დაცულ ტერიტორიებზე უნიკალური ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისთვის მნიშვნელოვან როლს ასრულებს ნარჩენების მდგრადი მართვა და შესაბამისი მართვის გეგმის არსებობა. ამ მიმართულებით დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ინიციატივითა და დონორი ორგანიზაციების (CENN, ჩეხეთის განვითარების სააგენტო, კარიტასი) მხარდაჭერით, შემუშავდა ნარჩენების მართვის გეგმები 4 დაცული ტერიტორიისთვის: თბილისის, მტირალას, ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკებისთვის და ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიებისთვის.

ბუნებრივი რესურსებით მდგრადი სარგებლობა

2021 წელს, ადგილობრივი მოსახლეობის ხე-ტყით უზრუნველყოფის მიზნით, გაცემულია სულ: 2 237,14 მ³ საშუალო მერქანი 8 ტერიტორიული ადმინისტრაციიდან: ბორჯომ-ხარაგაულის, კოლხეთის, თბილისის, კინტრიშის, მარიამჯვრის, ალგეთის, მაჭახელას, ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიებიდან.

ტრენინგები და გადამზადება

2021 წლის განმავლობაში დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ტერიტორიული ადმინისტრაციების თანამშრომლების კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით 200-მდე თანამშრომელს ჩაუტარდა სხვადასხვა თემატიკის 4 ტრენინგი:

- „დაცული ტერიტორიების ინტეგრირებული მმართველობისა და მართვის საორიენტაციო საფუძვლები“ (USDO/ITAP). გადამზადდა ფშავ-ხევსურეთის დაცული ტერიტორიების ადმინისტრაციის 9 და არაგვის დაცული ლანდშაფტის 1 თანამშრომელი, სულ 10.
- „დაცული ტერიტორიების მართვის გეგმის მონიტორინგისა და შეფასების სტანდარტიზებული მეთოდის დანერგვა“ (დონორი: CNF). სულ გადამზადდა 76 თანამშრომელი.
- „საჯარო ინფორმაციის გაცემის სტანდარტები“ (დონორი: UNDP, ორგანიზატორი: გარემოსდაცვითი განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრი. გადამზადდა სააგენტოს 2 თანამშრომელი.
- USAID- პროგრამის ფარგლებში თუშეთის დაცული ტერიტორიების და თუშეთის დაცული ლანდშაფტის თანამშრომლები გადამზადდნენ სამართალდარღვევების პრევენციისა და მართვის საკითხებში;

ეკოტურიზმი და ინფრასტრუქტურა

COVID-19-ის გავრცელებით გამოწვეული პანდემიის გამო, ქვეყანაში და მსოფლიოში არსებული ვითარების მიუხედავად, საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ვიზიტორთა რაოდენობის პოზიტიური ზრდა შეინიშნება. წელს საქართველოს დაცულ ტერიტორიებს 589 098 ვიზიტორი ესტუმრა, რაც წინა წლის ანალოგიურ პერიოდს 2,4-ჯერ აღემატება. ვიზიტორთა შორის 47% ქართველია (278 084 ვიზიტორი), ხოლო 53% (311 014 ვიზიტორი) სხვა ქვეყნის მოქალაქეა.

2021 წელს ეკოტურისტული სერვისებიდან მიღებულმა შემოსავლებმა შეადგინა 5 662 858,47 ლარი, რაც წინა 2020 წლის ანალოგიურ მაჩვენებელთან (885 280 ლარი) შედარებით 6,4-ჯერ არის გაზრდილი.

ეკოტურისტული ინფრასტრუქტურის განვითარება

ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, 17 დაცული ტერიტორია აღჭურვილია შესაბამისი ინფრასტრუქტურით. 2021 წლის მდგომარეობით დაცულ ტერიტორიებზე 82 საფეხმავლო და 5 სანაოსნო მარშრუტია მოწყობილი. ბილიკების საერთო სიგრძე 1773 კმ-ია.

2021 წელს:

- აშენდა, რეაბილიტაცია ჩაუტარდა და დასრულების ეტაპზეა 214,91 კმ საფეხმავლო ეკოტურისტული ბილიკები ალგეთის, ბორჯომ-ხარაგაულის, ლაგოდეხის, აჯამეთის, წალკის კანიონის, თეთრა მღვიმის ტერიტორიებზე.
- დაინერგა ახალი ეკოტურისტული სერვისები 3 დაცულ ტერიტორიაზე: ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში, ჭავჭავეთისა და კინტრიშის დაცულ ტერიტორიებზე
- მოეწყო 5 ეკობილიკი (60,91 კმ) 4 დაცულ ტერიტორიაზე: ალგეთისა და ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკები, წალკის კანიონი, თეთრა მღვიმე.
- 6 დაცულ ტერიტორიაზე მიმდინარეობს ინფრასტრუქტურის მოწყობის სამუშაოები, მათ შორის აჯამეთის ალკვეთილში, კოლხეთის ეროვნულ პარკში, ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე, მარელისი-სახვლარის მონაკვეთზე, ალგეთის ეროვნულ პარკში, ფშავ ხევსურეთის ეროვნულ პარკში
- მიმდინარეობს 7 ეკობილიკის (ჯამში 154 კმ) მოწყობა 3 დაცულ ტერიტორიაზე, ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიები, ალგეთის ეროვნული პარკი და აჯამეთის ალკვეთილი
- 14 დაცულ ტერიტორიაზე გაუმჯობესდა ტურისტული ინფრასტრუქტურა, მათ შორის:
  - ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტერიტორიაზე, ნეძვის ალკვეთილში აშენდა ტურისტული თავშესაფარი

აბასთუმანი

თეთხა მღვიმე

ვაშლიჯვანი, ადმინისტრაციული შენობა

ნეძვი

- ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე დასრულდა სასტუმროს “ვალდ ჰოტელი” გაფართოების სამუშაოები
- ლაგოდეხის დაცულ ტერიტორიებზე აშენდა 10 კოტეჯი
- პრომეთეს მღვიმის ბუნების ძეგლის ადმინისტრაციული შენობის მიმდებარედ აშენდა კაფეტერია.
- დასრულდა სათაფლიას მღვიმის და საფეხმავლო ბილიკების განათების სისტემის განახლება და სათაფლიას მღვიმეში გახმოვანების სისტემის დამონტაჟების სამუშაოები
- ოკაცეს კანიონზე განხორციელდა ვიზიტორთა ცენტრის და გამშვები პუნქტის ნაწილობრივი სარეაბილიტაციო სამუშაოები
- მარტვილის კანიონზე მოეწყო ზიპლაინი და ხიდი
- მოეწყო თეთრა მღვიმის ტურისტული ინფრასტრუქტურა: ადმინისტრაციული და ვიზიტორთა ცენტრი, განათების სისტემა, ავტოსადგომი.
- მოეწყო წალკის კანიონის ტურისტული ინფრასტრუქტურა, აშენდა წალკის კანიონის ვიზიტორთა ცენტრი

ადგილობრივი მოსახლეობის სარგებელი

დაცული ტერიტორიების დაარსება-განვითარებისა და დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურიზმის განვითარების შედეგად, მიმდებარედ მცხოვრები მოსახლეობა აქტიურად ჩაერთო დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებისთვის სხვადასხვა ტურისტული სერვისების მიწოდებაში, რაც ინვესტ ადგილობრივების ეკონომიკური შემოსავლის მნიშვნელოვან ზრდას.

აღსანიშნავია, რომ დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ, რეგიონებში 7 000 000 ლარამდე ინვესტიცია განხორციელდა სოციალურ პროექტებში (ისარგებლა დაცული 10 000-ზე მეტმა ადგილობრივმა მაცხოვრებელმა).

2021 წლის მდგომარეობით დაცული ტერიტორიების მიმდებარედ დასაქმებულია 1 188 ადამიანი, ფუნქციონირებს 383 სასტუმრო, 238 მაღაზია და 177 კვების ობიექტი, ადგილობრივი მოსახლეობის შემოსავლები შეადგენს დაახლოებით 3 711 322 ლარს.

პიხვედად საქართველოს ისტოხიიში, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხას, „კოდნუხი ტყეები და ჭახბტენიანი ტყეიტოხიები,“-ს“ სტატუსით, საქართველოს 4 დაცული ტყეიტოხიი შეემატა

კოდნუხი

მტოხიდა

ქობულეთი

ჭუხიი

საერთაშორისო თანამშრომლობა და აღიარება

- პირველად საქართველოს ისტორიაში, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხას, „კოლხური ტყეები და ჭარბტენიანი ტერიტორიები“-ს სტატუსით, საქართველოს 4 დაცული ტერიტორია შეემატა. გადაწყვეტილება მიღებულ იქნა მიმდინარე წლის 26 ივლისს მსოფლიო მემკვიდრეობის კომიტეტის (WHC) 44-ე გაფართოებულ სესიაზე, რომელიც გაიმართა ჩინეთში, ქალაქ ფუ-ჟოუში.
- დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და კორეის რესპუბლიკის, კორეის ეროვნულ პარკების სამსახურს შორის, ჯერ კიდევ 2019 წელს დაწყებული თანამშრომლობის საფუძველზე, მიმდინარე წელს ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა. თანამშრომლობა ეხება დაცული ტერიტორიების მართვას, კვლევების ჩატარებასა და საკონსერვაციო ღონისძიებებს დაცულ ტერიტორიებზე.
- სააგენტო აქტიურად განაგრძობს მუშაობს საქართველოს დაცული ტერიტორიების IUCN „მწვანე ნუსხაში“ კანდიდატი საიტის წარდგენის თაობაზე. ამ ეტაპზე IUCN-ის მოთხოვნის შესაბამისად, შეიქმნა ექსპერტთა ჯგუფი. ჯგუფის მიერ მოხდა IUCN-ის მწვანე ნუსხის ზოგადი ინდიკატორების შემუშავება და დამტკიცება. ამ უკანასკნელი კრიტერიუმების მეშვეობით, სააგენტო შესაბამის დაცულ ტერიტორიებს შეარჩევს და იმუშავებს მის ნომინირებაზე.
- გასულ წელს ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებს ევროკომისიის ევროპული დიპლომის (European Diploma) ჯილდო შემდგომი ვადით, 10 წლით გაუხანგრძლივდა. ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიები ერთადერთია საქართველოში, რომელიც აღნიშნულ სტატუსს ფლობს 2015 წლიდან.

სამხეთ კოხის ეროვნული პარკების ეთნობიოლოგი გამოფენა

სამხეთ კოხის ეროვნული პარკების ეთნობიოლოგი გამოფენა

წადვის კანთონი

სათაფლია

ნეძვი

ვაშლივანი

- ჯავახეთის დაცულ ტერიტორიებს (მადათაფას და ბულდაშენის ტბები), რამსარის კონვენციის სამდივნოს მიერ, საერთაშორისო მნიშვნელობის მქონე ჭარბტენიანი ტერიტორიების სტატუსი მიენიჭა. კოლხეთის ეროვნული პარკი და ქობულეთის დაცული ტერიტორიები ამ ქსელის წევრია 1996 წლიდან.
- ბანარა-ბაბანურის დაცული ტერიტორიის უფროს რეინჯერს, გიორგი აბრამიშვილს, ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირმა (IUCN) და დაცული ტერიტორიების მსოფლიო კომისიამ „მსოფლიო რეინჯერის“ ჯილდო“ გადასცა.

საერთაშორისო პროექტები

2021 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს საგრანტო პროექტების პორტფელის ღირებულება, უპრეცედენტო, 55 მილიონ ლარზე მეტს აღწევს. ამ პროექტებში, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია გერმანიის განვითარების ბანკის (KfW), კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF), გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP), გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF), შვედეთის მთავრობის, ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს, ევროკავშირის (EU), აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID), მსოფლიო ბანკის, Global Conservation, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) მხარდაჭერა.

- KfW-ს ფინანსური მხარდაჭერით, „დაცული ტერიტორიების მხარდაჭერის პროგრამის“ ფარგლებში განხორციელდა: დასრულდა ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკის ადმინისტრაციის და ვიზიტორთა ცენტრის მშენებლობა შატილში (დაახლ. 4 მლნ ლარი)
- დაცული ტერიტორიების სააგენტომ კავკასიის ბუნების ფონდისგან (CNF) 11 სამიზნე პარკის დასაფინანსებლად გრანტის სახით მიიღო: საოპერაციო ხარჯების დასაფარად 8 219 750 ლარი თანამშრომელთა დაზღვევით უზრუნველყოფისთვის 136, 712 ლარი; არა-CNF პარკების სახელფასო დანამატებისთვის 365 400 ლარი
- გაეროს (UNDP) და გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF) მხარდაჭერით, ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში მოეწყო საფეხმავლო ბილიკები (ნეძვის ალკვეთილში), ღირებულებით 256 399,81 ლარი. დაწყებულია ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის პროცესი (ღირებულებით დაახლ. 300 000 ლარი). შესყიდულ იქნა საველე ინვენტარი, რაციები, SMART მოწყობილობები, ა.შ. დაიწყო SMART პატრულირების სისტემის დანერგვა, პირველ ეტაპზე ბორჯომ-ხარაგაულის, ლაგოდეხის, მტირალას, კინტრიშის და მაჭახელას ერ. პარკებში.
- მიმდინარე წელს დონორი ორგანიზაციების დაფინანსებით დასრულდა კინტრიშის, ჯავახეთისა და ვაშლოვანის, ასევე მტირალას და ლაგოდეხის დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმები.
- დაცული ტერიტორიების სააგენტომ Global Conservation-ის მხარდაჭერით ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის 60-მდე რეინჯერს გადასცა თანამედროვე სმარტფონები, რაც რეინჯერებს შესაძლებლობას მისცემს უფრო ეფექტურად განახორციელონ საკუთარი ყოველდღიური საქმიანობა. აგრეთვე, შეძენილ იქნა 20 ახალი ფოტოხაფანგი, რაც მნიშვნელოვნად დაეხმარება პარკს ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის გამჭობებისთვის.

- აშშ-ს საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) მხარდაჭერით, კოლხეთის ეროვნულ პარკში მოენყო თოკების პარკი, შესყიდულ იქნა პანტომი, სხვადასხვა ინვენტარი და აღჭურვილობა პარკის თანამშრომელთათვის. ასევე, განხორციელდა თუშეთის ეროვნული პარკის ვიზიტორთა ცენტრის საგამოფენო დარბაზის რეაბილიტაციის პროექტის შემუშავება.
- მომზადდა ქვაბისხევის კომპლექსის განვითარების კონცეფცია - A-shape კოტეჯების, ზიპლაინების, კლდეზე საცოცი კედლების და სხვ. დეტალური პროექტი, რომელიც GEF/UNDP-ის ფინანსურ/ტექნიკური მხარდაჭერის ფარგლებში განხორციელდა.
- მომზადდა სტატია „კოლხური ტყეებისა და ქარბტენიანი ტერიტორიების“ შესახებ, რომელიც დაიბეჭდება UNESCO-ს გავლენიან ჟურნალ “World Heritage” USAID-ის ფინანსური მხარდაჭერის ფარგლებში;
- ხელი მოეწერა ახალ საგრანტო ინიციატივას Wyss Foundation-ის დაფინანსებით, CNF-ის მეშვეობით 6 670 000 დოლარის მობილიზების თაობაზე ახალი დაცული ტერიტორიებისთვის;
- მიმდინარეობს მუშაობა KFW-ს ფინანსური მხარდაჭერით, ახალი 6-წლიანი საგრანტო პროექტის დაწყების თაობაზე 16 250 000 ევროს ოდენობით;
- მიმდინარეობს მოლაპარაკებები UNDP-ის (GRF) ახალი საგრანტო პროექტის დაწყების თაობაზე მმართველობის რეფორმის გაუმჯობესების კუთხით;
- შემუშავდა საპროექტო შეთავაზება, რომლის საფუძველზეც შვედეთის მთავრობის (SIDA) დაფინანსებით სამინისტროს მეშვეობით, დაიწყება ახალი საგრანტო პროექტი (EUR 785 000 გრანტი). პროექტის ფარგლებში მოხდება მენეჯმენტის გეგმების შემუშავება 4 დაცული ტერიტორიისთვის; განახლდება მენეჯმენტის გეგმა 2 დაცული ტერიტორიისთვის; შემუშავდება გენერალური გეგმა 17 დაცული ტერიტორიისთვის;
- მოპოვებულია გრანტი 500,000 ევროს ოდენობით, რომელიც გამოყოფილია ოქროჯანაშვილის მღვიმის განვითარების კონცეფციის მომზადებისა და პროექტირებისათვის (ჩეხეთის განვითარების სააგენტო).

2022 წელს იგეგმება დამატებით სულ მცირე 85 000 000 ლარის ოდენობით გრანტის მობილიზება შემდეგი რამდენიმე წლისთვის. ზემოთაღნიშნულზე დამატებით, გაგრძელდება მუშაობა მიმდინარე საგრანტო პროექტებზე (25-მდე მიმდინარე პროექტი, ჯამში 55 მლნ ლარზე მეტი ღირებულების).

მარკეტინგი და საოგანოდასახეობის ურთიერთობა

2021 წელს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს მიერ სხვადასხვა კამპანიის ფარგლებში განხორციელდა 17 ღონისძიება, 5 ციფრული პროექტი, 1 ტრენინგი და მომზადდა 50-მდე საიმეო ვიდეო რგოლი

ღონისძიებები

- ბერლინის საერთაშორისო ტურისტული გამოფენა ITB Berlin - საქართველოს დაცული ტერიტორიების სააგენტომ მსოფლიოში ერთ-ერთ უმსხვილეს ბერლინის საერთაშორისო ტურისტულ გამოფენაზე ITB Berlin მიიღო მონაწილეობა. პანდემიის გამო, წელს პირველად ITB Berlin-ის 4 დღიანი გამოფენა ონლაინ ფორმატში გაიმართა. ვირტუალურ გამოფენაში საქართველოს დაცულმა ტერიტორიებმა წარმოადგინა მდგრადი ეკოტურისტული და სათავგადასავლო მიმართულება, შესაბამისი ვიზუალური და ტექსტუალური მასალებით
- SMART მონიტორინგისა და პატრულირების სისტემის დანერგვა დაცულ ტერიტორიებზე - ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნულ პარკში, 11 მარტს ჩატარდა ღონისძიება SMART მონიტორინგისა და პატრულირების სისტემის დანერგვა დაცულ ტერიტორიებზე. პარკის რეინჯერებს SMART მონიტორინგისა და პატრულირების სისტემის მოწყობილობები და პირველადი სამედიცინო დახმარების ყუთები გადასცეს გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) წარმომადგენელმა ლუიზა ვინტონმა, კავკასიის ბუნების ფონდის (CNF) აღმასრულებელმა დირექტორი ტობიას მიუნხმაიერმა
- ქურციკების პოპულაციის აღდგენის პროექტი -საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრი, ლევან დავითაშვილი და ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) დირექტორი, გოგა სანადირაძე, ვაშლოვანის დაცულ ტერიტორიებსა და სამუხის ველს ეწვივნენ, სადაც ქურციკების პოპულაციის აღდგენის პროექტის წარმატებაში შეტანილი წვლილისთვის შსს სასაზღვრო პოლიციის სახმელეთო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის N4 სამმართველოს თანამშრომლებსა და ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების რეინჯერებს მადლობის სიგელები გადასცეს.
- საქართველო-კორეის ეროვნული პარკების ფოტო გამოფენა - ალგეთის ეროვნული პარკისა და კორეის ქალაქ ვონჯუში, ერთდროულად, დროის პარალელურ რეჟიმში გაიმართა საქართველოსა და კორეის ეროვნული პარკების ფოტო გამოფენის გახსნის ღონისძიება.
- დაცული ტერიტორიების თანამშრომლების სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის დაზღვევის ხელშეკრულების ხელმოწერის ცერემონია -დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და კავკასიის ბუნების ფონდს (CNF) შორის საგრანტო ხელშეკრულებები გაფორმდა.
- ღონისძიება - ნეძვის ახალი ეკოტურისტული ბილიკის გახსნა -გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, ლევან დავითაშვილმა, UNDP-ის მოქმედ ხელმძღვანელთან, ანნა ჩერნიშოვასთან და CNF-ის ხელმძღვანელ თობიას მიუნხმაიერთან ერთად ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ნეძვის ალკვეთილში ახალი, 32 კილომეტრიანი ეკოტურისტული ბილიკი გახსნა.

ჩვენთვის მსოფლიო დღე

ჩვენთვის მსოფლიო დღე, დაჯილდოება

- „მდინარე ივრის ქალის ტყეებისა და მიმდებარე ტერიტორიების აღდგენის“ პროექტის შუალედური შედეგების წარდგენა.
- ახალი ეკოტურისტული ობიექტის თეთრა მღვიმის დათვალიერება და სატესტო რეჟიმში გახსნა - გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის მოადგილემ, იური ნოზაძემ იმერეთში ახალი ეკოტურისტული ობიექტი თეთრა მღვიმე დაათვალიერა.
- ღონისძიება დაცული ტერიტორიების მსოფლიო აღიარების მოპოვების აღსანიშნავად - საქართველოს 4 დაცული ტერიტორია (კოლხეთისა და მტირალას ეროვნული პარკები და კინტრიშისა და ქობულეთის დაცული ტერიტორიები) UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაში შევიდა
- რეინვერთა მსოფლიო დღე -31 ივლისი, თბოლის ეროვნული პარკი
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და კავკასიის ბუნების ფონდს (CNF) შორის მემორანდუმის გაფორმება
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს დაცული ტერიტორიების სააგენტოს ახალი საგრანტო პროექტის პრეზენტაცია „დაცულ ტერიტორიებზე ბუნებრივი რესურსების მართვის გაუმჯობესება და სერვისების ზრდა სოფლის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით“
- მემორანდუმის გაფორმება დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და კორეის ეროვნული პარკების სამსახურს შორის
- კორეის ეროვნული პარკების დელეგაციის ვიზიტი საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე
- თანამშრომლობის მემორანდუმის გაფორმება დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და გრიგოლ რობაქიძის სახელობის უნივერსიტეტს შორის

ტრენინგები

- ტრენინგი - „კომუნიკაციის გაძლიერება“ - პროექტის „კომუნიკაციის გაძლიერება“ ფარგლებში, მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურის მიერ ჩატარდა ტრენინგი სოციალურ მედიაში, 5 ტერიტორიული ადმინისტრაციის 7 თანამშრომელთან. პროექტის მიზანია დაცული ტერიტორიების ტერიტორიული ადმინისტრაციების კომუნიკაციის გაძლიერება, თანამშრომლების ცოდნის გაღრმავება ციფრული კომუნიკაციის მიმართულებით და სოციალურ მედიაში ტერიტორიული ადმინისტრაციების პრაქტიკული და თეორიული მხარდაჭერა მარკეტინგის სამსახურის მიერ.

ციფრული კამპანიები

- კამპანია - "გაიგე მეტი კლიმატის ცვლილების შესახებ"- განხორციელდა თებერვლის თვეში. კამპანიის თანამონაწილეები იყვნენ გაეროს განვითარების ფონდი საქართველოში (UNDP Georgia) და ევროკავშირი საქართველოში. კამპანიის მიზანი იყო კლიმატის ცვლილების შესახებ ჩატარებული კვლევის შედეგების გაცნობა და ამ თემასთან დაკავშირებული აქტუალური საკითხების საზოგადოებისთვის მიწოდება.
- "ევროპული პარკების კვირეული" - საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფბ გვერდზე, 19 მაისიდან 24 მაისის ჩათვლით განთავსდა 7 პოსტი, შესაბამისი ბანერებით, თავებით და ფეშთეგებით. აღნიშნულ პოსტებში გავაზიარეთ ჩვენი გამოცდილება, პანდემიის პირობებში რა პროექტებს, კამპანიებს, აქტივობებს და აშ ვახორციელებთ.
- „იმოგზაურე უსაფრთხოდ“ - კამპანიის ფარგლებში მომზადდა 10მდე რჩევითი და საინფორმაციო სახის პოსტი ისეთ საკითხზე როგორცაა: ცეცხლის ანთებისა და უსაფრთხოდ ჩაქრობის წესები, შეზღუდულ პირობებში გადაადგილების წესები და სხვა.
- "UNESCO-ს კვირეული" საქართველოს 4 დაცული ტერიტორიის - კოლხეთისა და მტირალას ეროვნული პარკების და კინტრიშისა და ქობულეთის დაცული ტერიტორიების, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხაში შესვლასთან დაკავშირებით, მომზადდა კამპანია, რომლის ფარგლებში, საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფბ გვერდზე, 27 ივლისიდან 2 აგვისტოს ჩათვლით, განთავსდა 6 პოსტი შესაბამისი ბანერებით, UNESCO-ს მსოფლიო ბუნებრივი მემკვიდრეობის ნუსხისა და ნომინირებული 4 დაცული ტერიტორიის მნიშვნელობის და უნიკალურობის შესახებ.
- "რეინჯერის კვირეული" რეინჯერის მსოფლიო დღესთან დაკავშირებით, საქართველოს დაცული ტერიტორიების ფბ გვერდზე, 31 ივლისიდან 9 აგვისტოს ჩათვლით, განთავსდა 9 პოსტი. შეიქმნა 9 ვიდეო კლიპი სხვადასხვა დაცული ტერიტორიის რეინჯერების მონაწილეობით, სადაც ისინი გვიყვებიან როგორია მათი ერთი სამუშაო დღე.

მედიასთან ურთიერთობა

- საქართველოს დაცული ტერიტორიებისა და თანამშრომლების შესახებ მომზადდა 40-ზე მეტი სიუჟეტი და გაშუქდა სხვადასხვა მაუწყებლობაში: „იმედის კვირაში“, „საიმედო ტურში“, „იმედის დილაში“, „დილა მშვიდობისა საქართველოში“.
- დაცული ტერიტორიების შესახებ ინფორმაცია გამოქვეყნდა 250-ზე მეტჯერ სხვადასხვა ბეჭდურ თუ ონლაინ გამოცემაში
- საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესახებ მომზადდა და გამოქვეყნდა საიმიჯო-საინფორმაციო ტიპის მასალები გაზეთი „ჩვენი სოფელი“ ნომრებში.
- საქართველოს ბანკის მიერ მოხდა საქართველოს სხვადასხვა დაცული ტერიტორიის შესახებ ვიდეო რგოლების მომზადება

სარეკლამო ინსტალაციები და საიმიჯო მასალები:

- მომზადდა 100-მდე სხვადასხვა სახის საიმიჯო / საინფორმაციო ბანერები სოციალური მედიისთვის, მათ შორის მწვანე დღეების, ბიომრავალფეროვნების სტატისტიკის, სხვადასხვა კლიმატური ცვლილებების კვირეულის, ეკოტურისტული ობიექტების გახსნის და უსაფრთხო მოგზაურობის კამპანიისთვის საჭირო ბანერები.
- მომზადდა 25-მდე სხვადასხვა სახის ვიზუალური მასალა სოციალური მედიისთვის, მათ შორის მწვანე დღეების, საქართველოს დაცული ტერიტორიების ვიზიტორებისთვის გახსნის კამპანიის საიმიჯო-საინფორმაციო ბანერები/პოსტერები.
- სხვადასხვა დაცული ტერიტორიისთვის მომზადდა საინფორმაციო-საინტერპრეტაციო დაფები, მათ შორის დაცულ ტერიტორიებზე ქცევის წესების, საფეხმავლო ბილიკების მონიშვნისა და მარკირების აღმნიშვნელი დაფები და სასაბღვრო ნიშნულების ბანერები
- მომზადდა მარტვილის კანიონში განსათავსებელი ქვათაცვენის აღმნიშვნელის საინფორმაციო დაფის დიზაინი.
- ღონისძიებებისთვის მომზადდა გასაფორმებლად საჭირო სხვადასხვა ტიპის ვიზუალური მასალა, მათ შორის საიმიჯო ბანერის, მოსაწვევების, სერტიფიკატების, მისურების და სოციალური მედიის ვიზუალები.
- მომზადდა პრეზენტაცია საქართველოს დაცული ტერიტორიების შესახებ პრემიერ მინისტრთან წარსადგენად. აგრეთვე პრეზენტაციები საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე ეკოტურისტული ბილიკების ქსელის მონყობის, განხორციელებული, მიმდინარე, დაგეგმილი და საინვესტიციო პროექტების შესახებ და პრეზენტაცია სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტოს 10 წლიანი გეგმის შესახებ.

საჯარო ინფორმაცია

მიმდინარე წელს მარკეტინგისა და საზოგადოებასთან ურთიერთობის სამსახურში საჯარო ინფორმაციის მოთხოვნით, 66 წერილი შემოვიდა. ყველა მათგანს გაეცა პასუხი, კანონით დადგენილ ვადებში. 2 წერილი გადამისამართდა სხვა უწყებაში, რადგან სცილდებოდა სააგენტოს კომპეტენციას.

ENPARD- ევროკავშირის მხარდაჭერით შესრულებული აქტივობების ანგარიში

2017-2021 წლები

- 2017-2021 წლებში, ევროკავშირის მხარდაჭერით, მომზადდა და დამტკიცდა 7 ახალი მენეჯმენტის გეგმა: თბილისის, მაჭახელას, ქობულეთის, კოლხეთის, ალგეთის, ჯავახეთისა და კინტრიშის დაცული ტერიტორიებისთვის;
- 2017 - 2021 წლებში, ევროკავშირის მხარდაჭერით მომზადდა და დამტკიცდა 7 ახალი ტყის მართვის გეგმა: აჯამეთის, ნეძვის ალკვეილის, კაცობურის ალკვეთილის, კოლხეთის, მაჭახელას, თბილისის და ფშავ-ხევსურეთის ეროვნული პარკებისთვის;
- 2021 წელს დაიწყო ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტყის ინვენტარიზაცია 56 033 ჰა-ზე, რომლის საფუძველზეც წლის ბოლოს მომზადდება ტყის მართვის გეგმა. სახელმწიფო ბიუჯეტის ფარგლებში.
- 2021 წლის მდგომარეობით ინვენტარიზაცია ჩატარებულია 146 132.5 ჰექტარზე;
- 2017-2021 წლებში დაცული ტერიტორიების სისტემას, ევროკავშირის მხარდაჭერით დაემატა 9 ახალი დაცული ტერიტორია: პონტოს მუხის, სადამოს ტბის, ფარავნის ტბის, აბულის ტბის, ცივგომბორის ალკვეთილები, კინტრიშის და ერუშეთის ეროვნული პარკები, თრუსოს და არაგვის დაცული ლანდშაფტები

ნეძვი

სათაფლია

ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო მუშაობს საქართველოს ფლორისა და ფაუნის, ენდემური და იშვიათი სახეობების აღდგენაზე, ადგილობრივ სახეობათა და მათი ჰაბიტატების აღრიცხვასა და მონიტორინგზე.

2019 წელს, სსიპ ეროვნული საშენი მეურნეობის ბაზაზე, გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის FAO-ს პროგრამის „ველური ბუნების მდგრადი მართვის გაძლიერება საქართველოში“ განხორციელების შემდეგ, ჩამოყალიბდა სსიპ ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო, რომლის მიზნები და ამოცანები არის:

- სახეობათა და მათი ჰაბიტატის აღრიცხვა და მონიტორინგი;
- სახეობათა აღწარმოებისთვის საჭირო სამუშაო გენოფონდის შექმნა;
- სახეობათა აღწარმოებისა და ჰაბიტატების აღდგენის დაგეგმვა;
- კერძო სექტორისთვის სადედე ჯგუფებისა და საკონსულტაციო მომსახურებების მიწოდება;
- სალიცენზიო ფართობების იდენტიფიცირება და სალიცენზიო პირობების შემუშავება სახეობათა და ჰაბიტატების კუთხით;
- მონადირეთა და მეთევზეთა სერტიფიცირება;
- სხვადასხვა სახეობის ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა;
- მოსახლეობის გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლება.

2016 წლიდან, ეროვნული საშენი მუშაობა (იგივე, ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო) ახორციელებს პროექტს, რომელიც საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის მდინარის კალმახის გამრავლებას ითვალისწინებს. ნაკადულის ანუ მდინარის კალმახი, 2006 წელს, „წითელ ნუსხაში“ შევიდა; მინიჭებული აქვს მონაცვლადის კატეგორია. ველური ბუნების სააგენტო მუშაობს ნაკადულის კალმახის სხვადასხვა პოპულაციის გამრავლებაზე და შემდეგ მდინარეთა დათევზიანებაზე. ასეთი ტენდენცია ევროპის არაერთ ქვეყანაშია. მსგავსი ღონისძიების გარეშე, საქართველოს მდინარეებში სახეობა დროთა განმავლობაში დაიკარგება. მდინარის კალმახის საშენში 160 კვ.მ. შენობა აშენდა, სადაც კალმახის ინკუბატორი და სალიფსიტე აუზები განთავსდა. აღნიშნული საინკუბატორო ნაგებობა სააგენტოს საშუალებას მისცემს, გამოჩევილი ლიფსიტების რაოდენობა 500 000-ზე მეტი იყოს.

2021 წელს, ველური ბუნების ეროვნულმა სააგენტომ „წითელი ნუსხის“ სახეობის მდინარის კალმახით 30-მდე მდინარე და ტბა 500 000-მდე ლიფსიტითა და ლავრით ბუნებაში აღდგენის მიზნით დაათევზიანა. გაშვებული თევზების მეთვალყურეობა ფოტო და ვიდეო ხაფანგებით ხდება.

- 2016 წლიდან ველური ბუნების სააგენტო აქტიურად მუშაობს ადგილობრივი გარეული სახეობის ფრინველების, კაკაბის, კოლხური ხოხბის, პორფირიონისა და გნოლის გამრავლებასა და ბუნებაში მათი პოპულაციების აღდგენაზე. ხობის მუნიციპალიტეტში, სოფელ ნოჯიხევში კოლხური ხოხბის სანიწილე მუშაობა 2020 წელს მოეწყო, რომელიც მოიცავს ბუნებასთან ინტეგრირებულ ვოლიერებს, საინკუბატორო-სანიწილე ნაგებობებს და ადმინისტრაციულ შენობას. მუშაობაში, საკვები ბაზის უზრუნველსაყოფად, 2021 წელს, 8 ჰექტარზე დაითესა სიმინდის მარცვალი. მუშაობის საქმიანობის ერთ-ერთ ძირითად მიზანს კოლხური ხოხბის გამრავლება და ბუნებაში გაშვება წარმოადგენს. ველური ბუნების სააგენტომ საქართველოს დაცულ ტერიტორიებზე 200 ფრთა კოლხური ხოხობი და 100 ფრთა კაკაბი ბუნებაში გაუშვა.

საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის მდინარის კალმახის ლიფსიტებით მდინარეების დათევზიანება

საქართველოს „წითელი ნუსხის“ სახეობის მდინარის კალმახის ლიფსიტებით მდინარეების დათევზიანება

კულხუჩი ხობისა და კაკბის პოპულაციის ზედა

კულხუჩი ხობისა და კაკბის პოპულაციის აღდგენა ბუნებაში

ველური ბუნების სააგენტო კრწანისის ტყეპარკის ალდგენისთვის მასშტაბურ სამუშაოებს ახორციელებს

ველური ბუნების სააგენტოს კრწანისის ტყეპარკი წარმოადგენს ქალის ტყეს, რომლის ნაწილი მდებარეობს მდინარე მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე და იგი სახეცვლილია ურბანული გამწვანებითა და მცირე რაოდენობის ინფრასტრუქტურით (მშენებლობა 1960-1980 წლებში განხორციელდა). დღეისათვის, ტყეპარკის ფართობი შემცირებულია 550 ჰა-მდე. აქედან, მდინარე მტკვრის მარჯვენა სანაპიროზე განთავსებულია 249,4 ჰა. კრწანისის ტყეპარკში არსებული 7 ტბორი ისტორიულად გადამფრენ ფრინველთა ტრასას და წყალმცურავ ფრინველთა დასვენების ადგილს წარმოადგენს.

- ველური ბუნების სააგენტო კრწანისის ტყეპარკის განახლებასა და აღდგენაზე მუშაობს. მიმდინარეობს არსებული უნიკალური ფლორისა და ფაუნის შენარჩუნება და წითელი ნუსხის სახეობის მცენარეების გაშენება. სააგენტო ტყეპარკში, მტკვრის ქალის ინფრასტრუქტურისა და მწვანე საფარის აღდგენის ღონისძიებებს ახორციელებს.
- ხეების უკანონო წრისა და ბრაკონიერობისაგან პარკის დაცვის მიზნით, კრწანისის ტყეპარკის ტერიტორიის 150 ჰა შემოიღობა.
- ტყეპარკში 100 კილოვატიანი მზის ელექტროსადგურის მშენებლობა დასრულდა, რომელიც გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდის (GEF, პროგრამა „მტკვარი 2“, UNDP) მიერაა დაფინანსებული. გამომუშავებული ელექტროენერგია განსაზღვრულია სარწყავი წყლის სატუმბი სადგურის, ქალის ტყის

საირიგაციო სისტემების, არსებული 11 სათევზაო ტბორის წყალშევსებისა და საკუთრივ ტყეპარკის გზებისა და ბილიკების განათებისათვის.

- ტყეპარკში, მდინარე მტკვარზე, ველური ბუნების სააგენტოს მიერ დაპროექტებული სარწყავი წყლის სატუმბი სადგური უახლოეს მომავალში განთავსდება.
- ველური ბუნების სააგენტოს მიერ მასშტაბური სამუშაოების განხორციელების შედეგად, პარკი თავის უმნიშვნელოვანეს ფუნქციას დაიბრუნებს. ტყეპარკი წარმოადგენს მტკვრის ქალის ბუნებრივ ეკოსისტემას და იგი რეკრეაციული სივრცეა თბილისისა და რუსთავს შორის, სადაც გადაადგილება შესაძლებელი იქნება მხოლოდ ფეხით, ველოსიპედით ან მინი ელექტროავტომობილით. ტყეპარკში დაგეგმილია „მწვანე საბჭოს“ საკონფერენციო დარბაზისა და „წითელი ნუსხის“ სახეობების დედნროპარკის გაშენება.

კჩანისის ტყეპარკის აღდგენა

კჩანისის ტყეპარკი

ეროვნული სატყეო
სააგენტო

ეროვნული სატყეო სააგენტო

ეროვნული სატყეო სააგენტო ქვეყანაში ტყის მართვის ძირითადი ორგანოა. სააგენტოს ძირითად ფუნქციას ტყის მდგრადი მართვა, ტყის მოვლა-აღდგენა და ტყის ტერიტორიაზე ბიოლოგიური მრავალფეროვნების კომპონენტების მდგრადი გამოყენება წარმოადგენს.

სააგენტოს მართვის ქვეშ ქვეყნის ტყის ფონდის 1,803.101 მლნ ჰექტარია. სააგენტო რეგიონული სატყეო სამსახურების მეშვეობით, ქვეყნის 9 რეგიონში ოპერირებს (აჭარის ავტონომიური რესპუბლიკის გარდა).

ეროვნული სატყეო სააგენტოს პრიორიტეტული მიმართულებებია ტყეების სანიტარული მდგომარეობის გაუმჯობესება, ტყის ინვენტარიზაცია და მართვის გეგმების მომზადება ასევე, მრავალმიზნობრივი ტყითსარგებლობა და მერქანზე ხელმისაწვდომობის კანონიერი ზრდა, რაც მოსახლეობის შეშით მომარაგების ახალი მექანიზმის დანერგვას გულისხმობს. მრავალმიზნობრივი ტყითსარგებლობის მიზნები ასევე მოიცავს კერძო სექტორის ხელშეწყობას, ტყის მდგრად მართვას, დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნასა და შემოსავლების მიღების შესაძლებლობების ზრდას.

ტყის მოვლა-აღდგენა

ტყის აღდგენა

აღსანიშნავია, რომ კლიმატის ცვლილების ჩარჩო-კონვენციის მიმართ, აღებული ვალდებულებების ფარგლებში, „საქართველოს 2030 წლის კლიმატის სტრატეგიის“ თანახმად, ქვეყანამ 2030 წლისთვის 400 000 ჰექტარზე მეტ ფართობზე, უნდა უზრუნველყოს დეგრადირებული ტყეების აღდგენა.

ბოლო წლების განმავლობაში ეროვნული სატყეო სააგენტო ტყის აღდგენის ღონისძიებებს გეგმავს და ახორციელებს ამ სამიზნე მაჩვენებლების გათვალისწინებით.

2021 წელს ტყის აღდგენა-გაშენების მიზნით მომზადდა 16 პროექტი და ღონისძიებები განხორციელდა გურიის, იმერეთის, ქვემო ქართლის, სამცხე-ჯავახეთის, სამეგრელო-ზემო სვანეთისა და რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთის რეგიონებში, 444 ჰა ფართობზე.

მათ შორის, გაგრძელდა ქ. ქუთაისთან მუხნარი ტყის (ე.წ. საღორიის ტყე) აღდგენის სამუშაოები 272 ჰა-ზე. ბორჯომის ხეობაში 2008 და 2017 წლებში, ხანძრით დაზიანებულ ტერიტორიაზე, დასრულებულია დამტკიცებული ტყის აღდგენის პროექტით გათვალისწინებული სამუშაოები.

ტყის სანიტარული მდგომარეობის გაუმჯობესება

სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებულ ტერიტორიებზე უკანასკნელი 5 წლის განმავლობაში იდენტიფიცირებული ტყისთვის ზიანის მომტანი ძირითადი შემდეგი მავნებელ-დაავადებებია: მბეჭდავი ქერქიჭამია, ბზის სიდამწვრე და ბზის ალურა, წაბლის ქერქის კიბო.

ბორჯომის ტყის აღდგენა

ტყის აღდგენა

მბეჭდავი ქეჩიქამიას მონიტორინგი

ბზის აღუხა

- **მბეჭდავი ქეჩიქამია** (*Ips typographus*) - ეს მავნე მწერი სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში გასული საუკუნის 50-იანი წლებიდან გავრცელდა და დიდი ზიანი მოუტანა ნაძვნარ კორომებს. ხმობის ინტენსივობის მომატება დაფიქსირდა 2011 წლიდან. ბრძოლის ღონისძიებები ხორციელდება 2013 წლიდან;

ყოველწლიურად ხდება ფერომონიანი მწერსაჭერების განთავსება (მათი რაოდენობა იცვლება წლების მიხედვით - წლის განმავლობაში ჩატარებული მონიტორინგის შესაბამისად და მერყეობს 1000 ცალიდან 5000 ცალამდე), პარალელურ რეჟიმში ხორციელდება სანიტარული ჭრები.

მწერსაჭერების მონიტორინგი ხორციელდება ყოველ 10 - 14 დღეში, ხდება დაჭერილი მწერების აღრიცხვა და განადგურება.

2021 წლის მონიტორინგის შედეგებზე დაყრდნობით, მავნე მწერის რიცხოვნობა და ხმობის ინტენსივობა შემცირებულია.

- **ბზის სიდამწვრე და ბზის ალურა** - სოკოვანმა დაავადებამ (პათოგენური სოკო *Cylindrocladium buxicola*), რომელიც “ბზის სიდამწვრის” სახელითაა ცნობილი, 2010-2013 წლებში დასავლეთ საქართველოს ბზის კორომების ძირითადი ნაწილი, მათ შორის, უნიკალური ბუნების ძეგლები გაანადგურა. კოლხური ბზა მასობრივად ხმებოდა ბუნებრივი გავრცელების მთელ არეალზე. 2015 წელს ბზის დაავადებას მავნებელი მწერი ბზის ალურა დაემატა.

მავნებელი მწერის - ბზის ალურას წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებებს ეროვნული სატყეო სააგენტო 2016 წლიდან ახორციელებს, კერძოდ: ბიოლოგიური ინსექტიციდის გამოყენებით სეზონზე რამდენჯერმე ხორციელდებოდა ბზის ბუნებრივი წარმოშობის კორომების დამუშავება. გარდა ამისა ბზის ალურას მიერ დაზიანებულ კორომებში ხდება ფერომონიანი მწერმჭერების განთავსება. უკანასკნელი ორი წლის

შედეგებზე დაყრდნობით შეიძლება ითქვას, რომ კორომების სანიტარული მდგომარეობა გაუმჯობესებულია, რაც ტერიტორიებზე შეიმჩნევა რეგენერაციაზე, კარგი ბუნებრივი განახლება.

საველე გასვლების შედეგებზე დაყრდნობით 2021 წელს შეწამვლის ღონისძიებები აღარ გახდა საჭირო. მონიტორინგის მიზნით რეგიონში განთავსებულია ფერომონიანი მწერმჭერები.

- **წაბლის ქერქის კიბო** (*Cryphonectria parasitica*) - ეს სოკოვანი დაავადება საქართველოში ჯერ კიდევ გასული საუკუნის 40-იან წლებში დაფიქსირდა და იგი იწვევს ჩვეულებრივი წაბლის ხმობას. წაბლის ქერქის კიბოთი დაავადებული წაბლნარი კორომები მთელი ქვეყნის მასშტაბით გვხვდება.

ეროვნული სატყეო სააგენტო 2017 წლიდან ახორციელებს ღონისძიებებს იმერეთის რეგიონში. ზესტაფონის სატყეო უბანი შერჩეულია, როგორც საპილოტე-საკვლევი არეალი სადაც ხორციელდება, როგორც სანიტარული ჭრები ასევე, ბიოლოგიური კონტროლის მეთოდის გამოცდა. წინასწარ შერჩეულ საკვლევ უბანზე, განხორციელდა ლაბორატორიულ პირობებში გამოყვანილი ჰიპოვირულენტური შტამების ჩასახლება ხეებზე (200-მდე ხე).

2021 წელს საველე კვლევები გაგრძელდა სამეგრელოსა და კახეთის რეგიონებში, კერძოდ, სამეგრელოში - წალენჯიხისა და ჩხოროწყუს სატყეო უბნებში, ხოლო კახეთში - ყვარლის, თელავისა და ახმეტის სატყეო უბნებში. საველე კვლევების დროს აღებული სინჯების კამერალური დამუშავება დღეის მდგომარეობით ლაბორატორიულ პირობებში გრძელდება.

ბბის შეწამვა

წაბლის ქერქის კიბოს ბიოლოგიური კონტროლი

ტყის აღიიცხვა ამბოღაუხში

ტყის აღიიცხვა ამბოღაუხში

ტყის ინვენტარიზაცია და მართვის გეგმების მომზადება

ტყის ინვენტარიზაცია ტყის მდგრადი მართვის წინაპირობაა, რომლის მეშვეობითაც ხდება ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების შეფასება და ყველა სახის სატყეო სამეურნეო ღონისძიების დაგეგმვა. მას ათწლიანი სარევიზიო პერიოდი აქვს. პროცესის აღდგენა ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ 2013 წლიდან შეძლო. დღეისთვის ტყეების რაოდენობრივი და ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ ინფორმაცია განახლებულია და მომზადებულია ტყის მართვის ათწლიანი გეგმები სააგენტოს მართვას დაქვემდებარებული 232,316.0 ჰა ფართობისთვის.

2021 წელს ტყის მართვის გეგმები მომზადდა ახმეტის (55,492.0 ჰა), ლენტეხის (79,343.0 ჰა) და ლაგოდეხის (21,116.0 ჰა) სატყეო უბნებისთვის.

დაიწყო ტყის ინვენტარიზაციის სამუშაოები წალკა-თეთრიწყაროს (54 202 ჰა), ამბროლაურის (81,069.0 ჰა), ადიგენის (33,836.0 ჰა), დედოფლისწყარო-სიღნაღის (19,326.0 ჰა) სატყეო უბნებზე.

ტყითსარგებლობა

სატყეო ინფრასტრუქტურის მონყობა, ორგანიზებული ხე-ტყის დამზადების სამუშაოები და მრავალმიზნობრივი ტყითსარგებლობის განვითარება უზრუნველყოფს, როგორც მოსახლეობის მიერ სათბობი შეშის შეუფერხებლად ათვისებას, ასევე, სოფლად დამატებითი სამუშაო ადგილების შექმნასა და დამატებითი შემოსავლების მიღების შესაძლებლობების ზრდას.

2021 წელს განხორციელდა 70.5 კმ სატყეო-სამეურნეო გზის მონყობა/რეაბილიტაცია. აგრეთვე, მოეწყო 21 საქმიანი ეზო. დამზადდა 106,000.0 კბმ მერქნული რესურსი. ეკოტურიზმის განვითარების ხელშეწყობისა და სპეციალური დანიშნულებით ტყითსარგებლობის საინვესტიციო ობიექტების მომზადების მიზნით, შემუშავდა რეკრეაციული მართვის გეგმები ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტის, ქვემო ქართლისა და რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთის რეგიონებისთვის.

საქმიანი ეზო, დედოფლისწყაიხო

ბოჰჯომის სატყეო უბნის საქმიანი ეზო

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი გარემოს დაცვისა და ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის სფეროში სახელმწიფო კონტროლს უზრუნველყოფს. გარემოსდაცვითი სახელმწიფო კონტროლის გაზრდა პირდაპირ კავშირშია დეპარტამენტის გაძლიერებისა და მისი შესაძლებლობების გაზრდასთან.

სამართალდარღვევათა სტატისტიკა

2021 წელს დეპარტამენტის თანამშრომლების მიერ, გამოვლინდა გარემოსდაცვითი კანონმდებლობის დარღვევის 7936 ფაქტი, მათ შორის, 416 ფაქტი სისხლის სამართლის დანაშაულის ნიშნებს შეიცავს. სამართალდარღვევებზე დაკისრებული ჯარიმების თანხამ, ჯამში, 2 738 780 ლარი, ხოლო გარემოსთვის მიყენებული ზიანის ოდენობამ 7 948 897 ლარი შეადგინა.

სამართალდარღვევების უმრავლესობა (3241) უკანონო ტყითსარგებლობას ეხება. უკანონო ტყითსარგებლობის ფაქტების შემცირებისა და პრევენციის მიზნით, გამკაცრებულია მრგვალი ხე-ტყის გადამამუშავებელი საამქროების კონტროლი. 2021 წელს გამოვლინდა 88 არარეგისტრირებული, უკანონო სახერხი საამქრო.

ამ ეტაპზე მერქნული რესურსების მართვის ელექტრონულ სისტემაში რეგისტრირებულია მრგვალი ხე-ტყის (მორის) გადამამუშავებელი 762 საამქრო.

გარემოსდაცვითი ინსპექტირება

2021 წელს, განხორციელდა რეგულირების ობიექტების 2719 ინსპექტირება, მათ შორის, 71 - საქართველოს ნავსადგურებში შემოსული გემების ინსპექტირება გარემოსდაცვით მოთხოვნებთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით. რეგულირების ობიექტების შემოწმებათა დაგეგმვა ხორციელდება რისკებზე დაფუძნებული გარემოსდაცვითი შემოწმების პრიორიტეტების განსაზღვრის მეთოდოლოგიის შესაბამისად. ინსპექტირების პროცესში გამოვლენილი დარღვევების გონივრულ ვადაში აღმოფხვრის მიზნით, რეგულირების 85 ობიექტს წარედგინა ადმინისტრაციული მიწერილობები გამოვლენილი დარღვევების გონივრულ ვადაში აღმოფხვრის ან რაიმე ქმედებებისაგან თავის შეკავების მიზნით. მათ შორისაა ქალაქ რუსთავის ატმოსფერული ჰაერის მსხვილი დამაბინძურებელი საწარმოები, რომლებთან დაკავშირებით საზოგადოების მაღალი ინტერესია.

საწარმოებისა და ხე-ტყის დამზადების ლიცენზიანტების შემოწმების მთავარი შედეგი ის გახლავთ, რომ ისინი ცდილობენ გამოვლენილი დარღვევები აღმოფხვრან და მათი საქმიანობა, მაქსიმალურად შეესაბამებოდეს დადგენილ სტანდარტებს. განხორციელდა და მომავალშიც გადამოწმდება, რამდენად შეასრულეს კომპანიებმა ვალდებულებები.

გარემოსდაცვითი პოლიტიკის ერთ-ერთი მთავარი პრიორიტეტი **ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების შემცირებაა**. 2021 წელს პარლამენტმა მიიღო უმნიშვნელოვანესი საკანონმდებლო პაკეტი, რომელიც უზრუნველყოფს სამრეწველო სექტორიდან გარემოს დაბინძურების პრევენციასა და შემცირებას, კერძოდ: გაიზარდა ჯარიმები სამრეწველო ობიექტებიდან გადაჭარბებული გაფრქვევებისთვის, აირმტვერდამჭერი სისტემის არქონის ან გამოუყენებლობისა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობების დარღვევისთვის/გადაწყვეტილების გარეშე საქმიანობის ფაქტზე; გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს ამგვარ შემთხვევებში ობიექტისთვის შესაბამისი ქმედების სრულად ან ნაწილობრივ შეზღუდვის უფლება მიენიჭა. კანონის ამოქმედებისა და უფლებამოსილების გაზრდის შემდეგ, დეპარტამენტის მიერ, საქმიანობის შეჩერებაზე ადმინისტრაცი-

ციული მიწერილობა წარედგინა რეგულირების 17 ობიექტს. მათ შორის ისეთებს, როგორცაა - ცემენტის საწარმოები რუსთავსა და კასპში, მეტალურგიული საწარმოები გარდაბანში, ზესტაფონსა და ქუთაისში, გაჯის საწარმოები თბილისში, კირქვის, ქვანახშირისა და საღებავების საწარმოები მარტვილში, თბილისსა და ზესტაფონში, ნავთობპროდუქტების საცავი თბილისში, მეფრინველეობის საწარმო ბოლნისში და სოკოს საწარმო გარდაბანში.

2021 წლის 1 ივნისიდან, დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან **მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების უწყვეტი ინსტრუმენტალური თვითმონიტორინგის ელექტრონული სისტემის** (airMonitoring) ამოქმედების შემდეგ, სისტემის ცენტრალურ საცავში, მონაცემების უწყვეტად მიღება ხორციელდება უწყებ მონიტორინგს დაქვემდებარებული მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების წყაროებიდან, მათზე დამონტაჟებული მოწყობილობების მეშვეობით. ამ ეტაპზე, სისტემაში რეგისტრირებულია 5 კომპანია - შპს „ჯორჯიან მანგანუმი“ (ფერო), შპს გარდაბნის თბოსადგური 2, შპს გარდაბნის თბოსადგური, შპს სი ფი აი ჯორჯია (იზოტოპების წარმოება), შპს ემენ ქემიკალ ჯორჯია.

საქმიანობის სუბიექტების მიერ მიმდინარეობს მუშაობა აღნიშნული ვალდებულების შესრულების მიზნით, მათ შორის, შესაბამისი ელექტრონული სერვისის მომზადებისთვის. ამასთან დაკავშირებით, სამინისტრო და გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი კომპეტენციის ფარგლებში უწევს მათ შესაბამის კონსულტაციას.

კვლავ პრიორიტეტია **პარკების მწარმოებელი კომპანიების შემოწმება**, რათა საცალო ქსელში არ მოხვდეს პლასტიკის პარკები და შემცირდეს გარემოს დაბინძურება. 2021 წელს განხორციელდა პარკების მწარმოებელი 36 ობიექტის დათვალიერება, შედეგად, დაილუქა და კონფისკაციას დაექვემდებარა 1 410 388 პარკი და 85 კგ რულონი.

2021 წელს „**ცოცხალი გენმოდიფიცირებული ორგანიზმების შესახებ**“ საქართველოს კანონის შესაბამისად, განხორციელდა 20 შემოწმება. აღსანიშნავია, რომ გარემოში გენმოდიფიცირებული ცოცხალი ორგანიზმის ინტროდუქციის ფაქტი არ გამოვლინდა.

გრძელდება **სავტომობილო სანვავის ხარისხის კვლევა** მიწოდების პროცესში და აღნიშნული დონისძიებების შედეგად მინიმუმამდე შემცირდება არაკონდიციური სანვავის მოხმარება, რაც თავისთავად ამცირებს ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევას. სანვავის შემოწმების პროცესმა მასშტაბური სახე 2016-2020 წლებში მიიღო. ამ პერიოდში, თბილისისა და რეგიონების მასშტაბით, 363 ავტოგასამართი სადგურის რეზერვუარებიდან აღებულ იქნა 927 სინჯი (580 - ბენზინის, 347 - დიზელის სანვავის სინჯები) და ჩატარდა ლაბორატორიული კვლევები. 2021 წელს კი, დეპარტამენტის თანამშრომლებმა ავტოგასამართი სადგურებიდან 100 სინჯი აიღეს (50 ბენზინი, 50 დიზელი). დარღვევებზე გატარდა შესაბამისი რეაგირება.

ცხელი ხაზი - 153

დეპარტამენტის ეფექტური მუშაობისთვის განსაკუთრებული მნიშვნელობა ენიჭება 24-საათიანი ცხელი ხაზის ფუნქციონირებას. 2021 წელს, გარემოსდაცვითი სავარაუდო სამართალდარღვევის შესახებ ცხელ ხაზზე (153) შევიდა 3013 შეტყობინება. თითოეულ შეტყობინებაზე დეპარტამენტი შესაბამის რეაგირებას ახდენს და კანონმდებლობით დადგენილ ზომებს ატარებს.

კონტროლის ელექტრონული მექანიზმები

ელექტრონული გარემოსდაცვითი კონტროლის განხორციელებისთვის, უდიდესი მნიშვნელობა აქვს კონტროლის ელექტრონული მექანიზმების განვითარებას. უკვე დასრულდა მუშაობა შემდეგ სისტემებზე: „მაცივარაგენტების მართვის ელექტრონული სისტემა“ - მენარმეებს, ქალაქის ჟურნალის ნაცვლად, შესაძლებლობა ექნებათ ელექტრონულად აწარმოონ მაცივარაგენტზე მომუშავე მოწყობილობების აღრიცხვისა და მომსახურების, მაცივარაგენტების ხარჯვის პროცედურები; ასევე მომზადებულია შესაბამისი საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტი. GIS-ის მხარდაჭერით მიმდინარეობს მუშაობა ტყეკაფების შემოწმების ელექტრონული საველე აქტის პროგრამული უზრუნველყოფაზე, რომლის შედეგად, გამარტივდება ტყეების შემოწმებისათვის საჭირო საოფისე და საველე ინფორმაციის შეგროვების, დამუშავებისა და ანალიზის შესაძლებლობები.

საკანონმდებლო ცვლილებები

ბრაკონიერობასთან ბრძოლის ფარგლებში, მომზადდა საკანონმდებლო ინიციატივები სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერის მონესრიგების მიზნით. „ცხოველთა სამყაროს შესახებ“ კანონში ცვლილებების თანახმად: აიკრძალება სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერის შედეგად მოპოვებული თევზის ან წყლის უხერხემლოთა ნებისმიერი ფორმით გასხვისება ან ვაჭრობა; სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერის განხორციელების უფლებამოსილება ექნება პირს, რომელიც ელექტრონულად რეგისტრირებულია თევზჭერის ელექტრონულ პროგრამაში. ასევე რეგისტრაციას დაექვემდებარება: თევზსაჭერი ბადე (გარდა სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერისას ნებადართული ბადით თევზჭერისა და შავ ზღვაში თევზჭერის სპეციალური ლიცენზიის ფარგლებში განხორციელებული ნებადართული ბადეებით თევზჭერისა); თევზჭერის მიზნით გამოსაყენებელი მცურავი სატრანსპორტო საშუალება (შავ ზღვაში თევზჭერის სპეციალური ლიცენზიის ფარგლებში თევზჭერისას გამოყენებული მცურავი სატრანსპორტო საშუალებისა).

ამავე მიზნით, მომზადდა ცვლილებები ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა და სისხლის სამართლის კოდექსებში. ცვლილებათა თანახმად: შემოღებულ იქნება პასუხისმგებლობა - სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერის შედეგად მოპოვებული თევზის ან წყლის უხერხემლოთა ნებისმიერი ფორმით გასხვისებაზე ან ვაჭრობაზე (ჯარიმა - 500 ლარი, სამართალდარღვევის ობიექტის კონფისკაციით, განმეორების შემთხვევაში ჯარიმის გაორმაგება); რეგისტრაციის გარეშე სამოყვარულო და სპორტული თევზჭერისთვის (ჯარიმა 150 ლარის ოდენობით, სამართალდარღვევის იარაღისა და მოპოვებული თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის კონფისკაციით, განმეორების შემთხვევაში ჯარიმის გაორმაგება); თევზის ან წყლის უხერხემლოთა (მათ შორის აკვაკულტურის საქმიანობის პროცესში გამოზრდილი წყლის ცხოველების) მოპოვებისას მცურავი სატრანსპორტო საშუალების (გემის) ან/და თევზსაჭერი ბადის რეგისტრაციის მოთხოვნათა დარღვევისათვის (ჯარიმა 350 ლარის ოდენობით, მცურავი სატრანსპორტო საშუალების (გემის) კონფისკაციით ან უამისოდ, თევზსაჭერი ბადის კონფისკაციით და მოპოვებული თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის კონფისკაციით).

თევზჭერისა და ნადირობის წესების დარღვევისათვის ადმინისტრაციული სახდელის სახით ჯარიმასთან ერთად ხდება ადმინისტრაციული პატიმრობის შემოღება 7, 10 ან 14 დღის ვადით.

სისხლის სამართლის კოდექსში ცვლილების თანახმად კი, პირველივე ჯერზე სისხლის სამართლის დანაშაულად ჩაითვლება თევზჭერა ელექტროდენით, ელექტრომოკის აპარატით ან სხვა აკრძალული იარაღით, ასა-

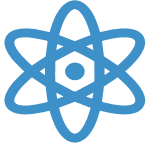

ფეთქებელი ან მომწამლავი ნივთიერებით, თევზის ან წყლის სხვა ცოცხალი ორგანიზმის მასობრივი განადგურების სხვა საშუალებით. აღნიშნულ სამართალდარღვევაზე სანქცია იქნება საზოგადოებისთვის სასარგებლო შრომა სამას ოციდან ოთხას საათამდე ან/და თავისუფლების აღკვეთით ვადით ექვს წლამდე.

ეფექტური გარემოსდაცვითი კონტროლის განხორციელებისთვის, ასევე უდიდესი მნიშვნელობა აქვს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონპროექტს, რომელიც პარლამენტმა უკვე დაამტკიცა და 2022 წლის მარტში ამოქმედდება. კანონის მიზანია გარემოსთვის მიყენებული მნიშვნელოვანი ზიანის მონეტარული ანაზღაურების ნაცვლად, გარემოს აღდგენის ეფექტური, საუკეთესო პრაქტიკაზე დაფუძნებული მეთოდოლოგიის დანერგვა და გარემოსთვის მიყენებული ზიანის პრევენციის/შერბილების ღონისძიებების შესრულების უზრუნველყოფა. კანონპროექტი საქართველო-ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების ფარგლებში, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროში, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის აქტიური მონაწილეობით მომზადდა და სრულად ასახავს გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ ევროკავშირის დირექტივის მოთხოვნებს. კანონპროექტით გათვალისწინებული რეგულაციები ეფუძნება პრინციპს – „დამბინძურებელი იხდის“ - ფიზიკური ან იურიდიული პირი, გარემოსთვის ზიანის მიყენების შემთხვევაში ვალდებულია აანაზღაუროს გარემოზე მიყენებული ზიანი. ზიანის მიმყენებელი პირი ვალდებული იქნება ზიანის გამოსასწორებელი ღონისძიებები თავად განახორციელოს. ახალი მიდგომის მთავარი მიზანი გარემოსთვის მიყენებული ზიანის პრევენცია და აღმოფხვრაა. კანონპროექტით იქმნება მყარი სამართლებრივი საფუძველი არამხოლოდ მსხვილმასშტაბიანი სამუშაოების განმახორციელებელი კომპანიებისთვის, არამედ ყველა საწარმოსათვის, რომ გარემოსთვის მნიშვნელოვანი ზიანის მიყენების შემთხვევაში, მათ განახორციელონ შესაბამისი სარემედიაციო ღონისძიებები და საქმიანობის განხორციელებამდე შექმნან მყარი ფინანსური გარანტიები, რომ თუკი ზიანი დადგება, მათ ჰქონდეთ სათანადო თანხები მობილიზებული ზიანის მოკლე ვადაში აღმოსაფხვრელად.

სახელმწიფო კონტროლის ეფექტიანობის ამაღლების და გარემოსდაცვითი მოთხოვნების შესრულების ხელშეწყობის მიზნით, გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტი, 2022 წელსაც მნიშვნელოვან ღონისძიებებს გაატარებს.

ბირთვული და რადიაციული
უსაფრთხოების სააგენტო

ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო

სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიზანია ადამიანისა და გარემოს დაცვა რადიაციის მავნე ზემოქმედებისგან.

სსიპ ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტოს საქმიანობის ძირითადი მიზანია ადამიანისა და გარემოს დაცვა რადიაციის მავნე ზემოქმედებისგან.

- 2021 წელს გაიცა ბირთვული და რადიაციული საქმიანობის 65 ლიცენზია, გაუქმდა 22 ლიცენზია.
- ლიცენზიის მფლობელ 87 ორგანიზაციას მიეცა ლიცენზიის ფარგლებში საქმიანობის გაფართოების უფლება. ლიცენზიის ფარგლებში გაიცა 40 ნებართვა მაიონებელი გამოსხივების წყაროების იმპორტ-ექსპორტზე, ტრანზიტსა და შექმნა-გადაცემაზე.
- 2021 წელს, ატომური ენერჯიის საერთაშორისო სააგენტოს მხარდაჭერით რადიოაქტიური ნარჩენების საცავის მიმდებარე ტერიტორიაზე განთავსდა გამოყენებიდან ამოღებული რადიოაქტიური წყაროების გადასაფუთი დროებითი საწარმო, რომლის მიზანია მოცემული რადიოაქტიური წყაროების შენახვის უსაფრთხოების დონის გაზრდა თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად. ამ საწარმოში უნგრელ სპეციალისტებთან ერთად უკვე გადაიფუთა 107 რადიოაქტიური წყარო.
- 2021 წლის სექტემბერში, სააგენტოს სპეციალისტებმა განახორციელეს სოფელი ანასეულის ჩაისა და სუბტროპიკულ მცენარეთა კვლევების ყოფილი ინსტიტუტის ტერიტორიაზე არსებული ლაბორატორიის შენობის დეკონტამინაცია. ამ ღონისძიების განხორციელების საფუძველზე ადგილობრივი მოსახლეობისთვის უსაფრთხო გახდა აღნიშნულ ტერიტორიაზე გადაადგილება.
- ლიცენზირებული ორგანიზაციების მონიტორინგის ფარგლებში, 2021 წელს ჩატარდა 38 ინსპექცია. შემოწმდა 16 სამედიცინო დაწესებულება. გამოვლენილ დარღვევებზე, კანონით გათვალისწინებული შესაბამისი სანქციის დაკისრებასთან ერთად, გაიცა შესაბამისი რეკომენდაციები.
- ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სააგენტო, საპატრულო პოლიციასთან და სხვა კომპეტენტურ უწყებებთან ერთად, ჩართულია საზღვარზე ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების დაცვის კონტროლში.
- 2021 წელს, პრევენციული ღონისძიების სახით, სააგენტომ შეიმუშავა ბუკლეტები ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოების სფეროში სხვადასხვა მიმართულებით, რომლებიც განკუთვნილია მოსახლეობისათვის და ასევე იმ ორგანიზაციებისა და უწყებისთვის, რომელთა საქმიანობა დაკავშირებულია ბირთვულ მასალებთან ან/და რადიოაქტიურ წყაროებთან.
- უნდა აღინიშნოს, რომ დღეისათვის, ქვეყანაში რადიაციული უსაფრთხოების კუთხით, მოსახლეობა სრულად დაცულია.

სამეცნიერო- კვლევითი ცენტრი

ცენტრის ძირითადი ფუნქციაა აგრარული მულტიდისციპლინარული სამეცნიერო-კვლევითი მიმართულებით საქმიანობის წარმართვა, სადაც გათვალისწინებულია: აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნება; მცენარეების, ცხოველების, ფრინველების, თევზების, სასოფლო-სამეურნეო სასარგებლო მწერების ჯიშების და პოპულაციების მოძიება, აღდგენა-გაუმჯობესება, შენარჩუნება და პოპულარიზაცია; სანაშენე საქმიანობის ხელშეწყობა; მცენარეთა პირველადი მეთესლეობა, სელექცია და მოლეკულური გენეტიკა; ეკოფიზიოლოგია; კლიმატის ცვლილებების გავლენის კვლევა მცენარეულ საფარსა და ცხოველებზე; in vitro-გამრავლება; თესლის და სარგავი მასალის სტანდარტების და სერტიფიცირების საკანონმდებლო ბაზის მომზადება, სისტემების დანერგვა; რეგიონებში მცენარეთა ჯიშების გამოცდა; ყურძნის და სხვა სოფლის მეურნეობის ნაწარმთა შენახვა-გადამუშავების თანამედროვე ტექნოლოგიების შემუშავება; ნიადაგის ნაყოფიერების კვლევა; სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროში რისკის შეფასების უზრუნველყოფა; მცენარეთა დაცვის ინტეგრირებული სისტემების კვლევა; თანამედროვე სამაქნაო ტექნოლოგიების კვლევა; ბიოეკოლოგიური მოდელების შემუშავება, ორგანული წარმოების განვითარების ხელშეწყობა; ეკონომიკური მონიტორინგი და სხვ.

ცენტრი მნიშვნელოვნად არის ასევე ჩართული აგრარულ სექტორში განსახორციელებელი მიმდინარე სახელმწიფო პროგრამებისა და სოფლის მეურნეობაში დასაქმებული პირების ექსტენციის აქტიურ მხარდაჭერაში.

ცენტრის სადგედე, სასელექციო, საკოლექციო, სადემონსტრაციო ნაკვეთები, ბაზები, ლაბორატორიები და სხვ. წარმოადგენს მეცნიერ-მკვლევარების, ბაკალავრების, მაგისტრების, დოქტორანტების საცდელ-საკვლევ ობიექტს; ფერმერთა და დაინტერესებულ პირთა სამიზნეს თეორიული და პრაქტიკული ცოდნის მისაღებად.

ცენტრი მჭიდროდ თანამშრომლობს ადგილობრივ, საერთაშორისო, სასწავლო, სამეცნიერო-კვლევით, დონორ ორგანიზაციებთან და სხვა ინსტიტუციებთან.

ინფრასტრუქტურა

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრს სახელმწიფო საკუთრებაში და მმართველობის უფლებით გააჩნია კეთილმოწყობილი სასოფლო-სამეურნეო ბაზები, თანამედროვე ლაბორატორიები და საცდელ-სადემონსტრაციო ნაკვეთები:

- მრავალწლოვანი (ვაზი, ხეხილი, აგრო-სატყეო) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ.ჭილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის 2 ლაბორატორია (სოფ.ჭილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი და სოფ. ანასეული, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა ვირუსული კვლევის ELIZA და RT PCR ლაბორატორია (სოფ.ჭილაურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- ერთწლოვანი (მარცვლოვანი, პარკოსანი, ბოსტნეული, ბაღჩეული, ტექნიკური) კულტურების საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- თესლის ხარისხის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- პროფ. ივანე სარიშვილის სახელობის ნიადაგის კვლევის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მცენარეთა მიკროკლონური (in vitro) გამრავლებისა და უვირუსო სარგავი მასალის კვლევის ლაბორატორია (სოფ. წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- მეცხოველეობის სანაშენე, სასელექციო-კვლევითი სადგური (სოფ. განთიადი, დმანისის მუნიციპალიტეტი);
- შინაური ცხოველებისა და ფრინველების საცდელ-სადემონსტრაციო საკვლევო ფერმა (კრწანისი, გარდაბნის მუნიციპალიტეტი);
- მეფუტკრეობის სანაშენე სადგური (სოფ. მუხური, ჩხოროწყუს მუნიციპალიტეტი);
- სასათბურე კომპლექსი, 6 დიდი და 27 პატარა მზის სისტემის სათბური (სოფ. შულავერი, მარნეულის მუნიციპალიტეტი);
- სასელექციო, ჯიშთა გამოცდის სადემონსტრაციო ნაკვეთები საქართველოს 24 მუნიციპალიტეტში;
- „შპს ღვინის ლაბორატორია“- მმართველობის უფლებით (თბილისი);
- „შპს ადამ ბერიძის სახელობის ნიადაგისა და სურსათის დიაგნოსტიკის ცენტრი“ - მმართველობის უფლებით (სოფ. ანასეული, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი).

დმე ლაბორატორია

ინვიტრო ლაბორატორია

თესლის სერტიფიცირების ლაბორატორია

ნიადაგების ლაბორატორია

მზუზრის სანაშენე სადგური

მეაბრეშუმების სადგური

ჯილურას საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა, ვანის კოლექცია

შულავერის სასათბურე კომპლექსი

ჯილურას საკვლევ-სადემონსტრაციო ბაზა, ხხილის კოლექცია

მს ღვინის ლაბორატორია

სადამე ნარგავების სასათბურე კომპლექსი

მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის ლაბორატორია

2021 წელს, სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით ცენტრში აგრარული სექტორის განვითარების მეცნიერული მხარდაჭერის, მცენარეთა და ცხოველთა აგრო-ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების, თანამედროვე ტექნოლოგიების კვლევისა და დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით, საქმიანობა ხორციელდებოდა შემდეგი ძირითადი მიმართულებებით:

ბოსტნეული და ბალჩეული კულტურების გენოფონდის მოძიება, აღდგენა, შენახვა, გავრცელების ხელშეწყობა, ბიო-აბრონარშობის ინოვაციური ტექნოლოგიების შემუშავება:

- დასრულდა თანამედროვე ტექნოლოგიის სათბური - სადემონსტრაციო ჰაბის მშენებლობა (წილკანი, მცხეთის მუნიციპალიტეტი) ისრაელის საელჩოს დაფინანსებით. MASHAV-ის პროგრამის ფარგლებში წილკანის ერთწლოვანი კულტურების ბაზაზე თანამედროვე ტექნოლოგიის სადემონსტრაციო ჰაბის მშენებლობა. ფერმერების, სტუდენტებისა და სოფლის მეურნეობის ექსპერტების გადამზადების, ტრენინგებისა და დემონსტრირების მიზნით, გრძელდება ჰაბის აღჭურვა და მისი ტექნოლოგიურად გამართვა;
- ადგილობრივი და ინტროდუცირებული მასალის შესწავლის, საუკეთესო ფორმების გამორჩევის მიზნით, მიღებულია მუხუდოს, ოსპის, ცულისპირას და ლობიოს ჯიშთა ელიტური თესლი;
- ძალყურძენისებრთა და გოგროვანთა ოჯახის კულტურების აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და გამდიდრების მიზნით, მიღებულია კარტოფილის სხვადასხვა ჯიშების: მესხური წითელი, მესხური, ჭავახეთური, მარფონა, მარაბელი, აგრიასა და სიპ-ის კლონების სათესლე მასალა;
- მიღებულია კიტრის, პომიდვრის, ნესვის, საზამთროს, ტკბილი და სამწნილე წინაკის სათესლე მასალა;

- ხახვნიერების და კომბოსტოსებრთა ადგილობრივი და შემოტანილი ჯიშების/ჰიბრიდების კვლევისა და აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნება / გამდიდრების მიზნით, მიღებულია საშემოდგომო ხახვის სათესლე მასალა;
- მრავალწლოვანი და ნაკლებად გავრცელებული ბოსტნეული კულტურების კვლევის, აგრობიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და გამდიდრების მიზნით, განხორციელდა თამბაქოს საკოლექციო ნაკვეთის მოწყობა, სადაც გადაირგო თამბაქოს 5 ჯიშე;
- საცდელ ნაკვეთებზე შესწავლილია არტიშოკის 2 ნიმუში;

მრავალწლოვანი კულტურების აგროტექნოლოგიების გაუმჯობესება და გენოფონდის შენარჩუნება:

- ხეხილის სორტიმენტის გამრავალფეროვნებისა და ადგილობრივი ჯიშების ახალი კოლექციის შექმნის მიზნით, განხორციელდა ხეხილის 70 ჯიშის სამეურნეო-ბიოლოგიური თავისებურებების შესწავლა და პომოლოგიური აღწერა მათი 18 ნიმუშის მიხედვით;
- შესწავლილ იქნა ხეხილოვანი კულტურების ნაყოფები მათი ქიმიური მაჩვენებლების მიხედვით;
- ჩატარდა ხეხილოვანი კულტურების პირველადი სადეგუსტაციო შეფასება;
- საქართველოს 7 რეგიონში: სამცხე-ჯავახეთი (ადიგენი -ბოლაჯური), სამეგრელო (ჩხორონწყუ-ლესიჭინე), იმერეთი (სამტრედია - დიდი ჯიხაიში), შიდა ქართლი (ხაშური), ლეჩხუმი (აღვი), გურია (ოზურგეთი, ანასეული), ლეჩხუმი (ცაგერი-აღვი) გატარდა ხეხილის კოლექციების მოვლის აგროტექნიკური ღონისძიებები.
- ხეხილის ადგილობრივი ჯიშების კოლექცია გამდიდრდა 18 ახალი გენოტიპებით;

- ბლის და თხილის ბალებში მაღალი და რეგულარული მოსავლის მიღების მიზნით, ადგილობრივი პირობების გათვალისწინებით შემუშავდა სხვა-ფორმირების ახალი ტექნოლოგიები;
- მოენყო ვაშლის 2D ბალის ფორმირების ნაკვეთი;
- ჩატარდა თხილის ინტენსიური ბალის ექსპერიმენტულ ნაკვეთზე ბიომეტრიული კვლევები;
- პროგრამა „დანერგე მომავლის“ ფარგლებში ბენეფიციარებისათვის გაცემულია 615 ნიადაგის შესაბამისობის რეკომენდაცია;
- შემუშავდა ფოტოსურათების ციფრული ბაზა;

მარცვლოვანი კულტურების ადგილობრივი გენოფონდის მოძიება-კონსერვაცია, ნიადაგურ-კლიმატურ პირობებთან ადაპტაცია, ბიოჰიმიური და კომარციული მარკინაჰალბების შესწავლა, ჯიშთა გამოცდა:

- აღდგენილია ქართული ხორბლის დოლის პურის 9 ჯიშის ელიტური თესლი. გრძელდება მათი პირველადი მეთესლეობა და გამრავლება;
- ხორბლის გენეტიკური რესურსების მრავალფეროვნების შენარჩუნების მიზნით, შეგროვებული და დაცულია 65-ზე მეტი ქართული ხორბლის სახეობა, სახესხვაობა და ძველი ჯიში;
- მარცვლოვანი კულტურების ზონალობის მიხედვით შესწავლის ფარგლებში საერთაშორისო სანერგეებიდან გამოირჩა ხორბლის 35, საგაზაფხულო ხორბლის 10, შიშველმარცვლიანი და საგაზაფხულო ქერის 8 პერსპექტიული ჯიში;
- შემუშავებული დაჩქარებული მეთოდიკის გამოყენებით მიღებულია სანარმოო და მოთხოვნადი ქართული ჯიშების, მათ შორის ეროვნულ კატალოგში შესული ქართული აბორიგენული ჯიშების: „ახალციხის წითელი დოლი“ და „დიკა“ სუპერელიტური და ელიტური სათესლე მასალა - 3000 კგ;

- გენეტიკური რესურსების მრავალფეროვნების შენარჩუნების მიზნით, შეგროვდა და გამრავლდა ფეტვის 9, სორგოს 10 და ღომის 4 სახეობის ნიმუში;
- წინასწარი ჯიშთა გამოცდის ფარგლებში და შემდგომი კვლევების ჩატარების მიზნით, გამოიცადა სიმინდის 22 ნომერი და 7 ჯიში;
- საკოლექციო და ხაზების სანერგეებში შესწავლილია სიმინდის 165 ნომერი;
- ბათუმის შოთა რუსთაველის სახელობის უნივერსიტეტის ფიტოპათოლოგიისა და ბიომრავალფეროვნების ინსტიტუტთან გაფორმებული მემორანდუმის ფარგლებში დაავადებების მიმართ გამძლეობაზე ჭარბტენიან, სუბტროპიკულ ზონაში განხორციელდა სიმინდის კულტურის დიფერენცირება;

თესლისა და სარგავი მასალის წარმოების განვითარების მხარდაჭერა:

- ეროვნულ კატალოგში შეტანისა და გავრცელების მიზნით, განხორციელდა მინდვრის კულტურების ტრადიციული ჯიშების მოძიება-იდენტიფიკაცია;
- განახლდა მცენარეთა გენეტიკური რესურსების ex-situ სამუშაო კოლექციები:
  - ხორბლის კულტურის 600 ნიმუში;
  - სიმინდის კულტურის 45 ნიმუში;
  - ლობიოს კულტურის 34 ნიმუში;
- გრძელდება საქართველოში შემორჩენილი ტრადიციული ჯიშების მოძიება, იდენტიფიკაცია, UPOV-ის და CPVO-ის ტექნიკური მახასიათებლების მიხედვით დახასიათება და გასავრცელებლად დაშვებული ჯიშების ეროვნულ კატალოგში შეტანა;
- პროგრამის „თესლისა და სარგავი მასალების სერტიფიცირების სისტემის მხარდაჭერა საქართველოში“ ფარგლებში გაცემულია ხორბლის სათესლე მასალის ხარისხის დამადასტურებელი 46 სერტიფიკატი;
- შემუშავდა კვალიფიციური სანერგისადმი ახალი კრიტერიუმები და განაცხადის ფორმები;
- კვალიფიციური სტატუსი მიენიჭა 22 სანერგე მეურნეობას; სარგავ მასალაზე გაცემულია 12 სერტიფიკატი;
- CAC კატეგორია მიენიჭა 7 სანერგე მეურნეობის მიერ წარმოებულ სარგავ მასალას;
- გრძელდება სარგავი და სათესლე მასალის მწარმოებელთა რეესტრის სრულყოფა;
- შეიქმნა მცენარეთა გენეტიკური რესურსების გრძელვადიანი კოლექცია.

მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის სისტემების კვლევა:

- დასავლეთ საქართველოში (ანასელი, ოზურგეთის მუნიციპალიტეტი) დასრულდა მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის ლაბორატორიის აღჭურვა თანამედროვე ტექნიკითა და აპარატურით;
- მცენარეთა ინტეგრირებული დაცვის თანამედროვე მეთოდებთან ერთად, მეცნიერულ დონეზე ხორციელდება სხვადასხვა მავნებლების ბიოლოგიის შესწავლა, ბიოლოგიური აგენტების ძიება და მათი გამოყენება;
- საქართველოს სხვადასხვა რეგიონში აზიური ფაროსანას (*Halyomorpha halys*) და თხილის სხვა მავნე მწერების წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებების შემუშავების მიზნით: გურიის, სამეგრელოსა და რაჭის რეგიონებში ჩატარებული ფიტოსანიტარული მონიტორინგის შედეგად გამოვლინდა, როგორც აზიური ფაროსანა, ასევე სხვადასხვა დომინანტური მავნებელი ორგანიზმები; შემუშავდა მათ წინააღმდეგ ბრძოლის ღონისძიებები;
- თხილისა და სხვადასხვა კაკლოვანი კულტურების ძირითადი დაავადებების კვლევისა და ბრძოლის ღონისძიებების ინტეგრირებულ სისტემაში ჩართვის მიზნით, გამოვლინდა თხილისა და სხვა კაკლოვანი კულტურების ძირითადი დაავადებების გამომწვევი პათოგენები (ავრესიულობა, ტოქსიკურობა) და დაზუსტდა მათი სახეობრივი შემადგენლობა;
- შესწავლილია თხილისა და სხვა კაკლოვანი კულტურების დაავადებათა გამომწვევი პათოგენების ბიოეკოლოგია;
- სწრაფი დიაგნოსტიკის მეთოდებით გამოვლინდა დაავადებებისადმი თხილის 2, ნუშის 1 და კაკლის 1 შედარებით გამძლე ჯიშები;

- ბაქტერიულ დაავადებათა წინააღმდეგ ბრძოლასთან ერთად დაკორექტირდა თხილის წამლობათა სქემები - ადრე გაზაფხულსა და შემოდგომაზე;
- ბიოლოგიური ეფექტურობის დადგენის მიზნით, თხილის ნარგავებში სარეველების წინააღმდეგ გამოიყენა ჰერბიციდი - „ჩოული“;
- გამოკვლეულია ვაზის 40 სხვადასხვა ჯიშში, რომელთაგან 13 ჯიშში გამოვლინდა ნაცრის გავრცელება;
- პირველად საქართველოში, თანამედროვე იმუნოფერმენტული ანალიზის ლაბორატორიული მეთოდით (ELISA-ტესტი) იდენტიფიცირებულია თხილის - 2 და ვაზის - 7 ვირუსული დაავადება;
- ვაზის სარგავი მასალის სერტიფიცირების პროცესის ხელშეწყობის მიზნით, EPPO-სტანდარტების გათვალისწინებით ELISA ლაბორატორიული მეთოდით განხორციელდა კვლევა ვირუსული ინფექციების არსებობაზე (8 ვირუსული დიაგნოსტიკური); შემონმეებულია 48 ნიმუში;
- ვირუსულ დაავადებაზე შემონმეებულია 5 ჯიშის 50 საძირე, 20 ჯიშის 100 სადედე მცენარე და გამოვლენილია ვაზის უვირუსო საძირე მასალა;
- კენკროვანი კულტურების (მოცვი, ჟოლო, მაცვალი, მარწყვი) მავნებელ-დაავადებების გამოვლინება-შესწავლის, მათ წინააღმდეგ ეკოლოგიურად უსაფრთხო ინტეგრირებული სისტემის შემუშავების მიზნით, განხორციელდა მონიტორინგი კენკროვანი კულტურების ძირითადი მავნებელ-დაავადებების გავრცელება-განვითარების მონიტორინგი;
- გაცემულია რეკომენდაციები.

რისკის შეფასების შესაძლებლობების გაზრდა:

- ეროვნულ დონეზე, პირველად შემუშავდა ეროვნული დიეტური და ნუტრიციული კვლევის პროექტი და წარედგინა საქართველოს პარლამენტის გარემოს დაცვის კომიტეტს;
- შეფასდა განსაკუთრებული მნიშვნელობის სურსათისმიერი პათოგენის Campylobacter- ის მიერ ფტორქინელონის ჯგუფის ანტიბიოტიკების მიმართ რეზისტენტულობის გლობალურად შენარჩუნების და გენერირების ალტერნატიული რისკის გზები;
- შესწავლილი იქნა მწვანე კონცხის და ბათუმის ბულვარის შავი ზღვის სანაპიროების რეკრეაციულ წყლებში ანტიბიოტიკების მიმართ რეზისტენტულობის განმაპირობებელი გენების გავრცელების რისკები და გავრცელების გზები „ერთი ჯანმრთელობის“ გლობალური პოლიტიკის გათვალისწინებით;
- შემუშავდა სტატისტიკური მოდელი ნაწლავის ჩხირით - Escherichia coli-ით დაბინძურებული სასმელი წყლის მოხმარებასთან ასოცირებული ადამიანის ჯანმრთელობის რისკების შეფასებისთვის საქართველოში;
- შემუშავდა რეკომენდაციები; სამეცნიერო შრომები და თეზისები გამოქვეყნდა საერთაშორისო მნიშვნელობის სამეცნიერო ჟურნალებში, და მსოფლიო სამეცნიერო ფორუმზე და კონგრესზე აშშ-სა და შვეიცარიაში.
- საქართველოში გარეული და მიუსაფარი ცხოველებიდან შინაური ცხოველების ცოფით ინფიცირების რისკის შეფასების მიზნით, მიღებულია პირველადი შედეგები ზემოაღნიშნულ ცხოველებში გავრცელების რისკების შესახებ, რომლებიც წარდგენილია ევროპის სურსათის უვნებლობის უზენაესი ორგანოს მიერ დაგეგმილ საერთაშორისო კონფერენციაზე „ერთი ჯანმრთელობა“ -ბრიუსელში.

- შესწავლილი იქნა ბროილერში გავრცელებული *Campylobacter jejuni*-ის და *Campylobacter coli*-ის პოპულაციებში ფტორქინელონის ჯგუფის ანტიბიოტიკების მიმართ რეზისტენტულობის აღმოცენების რისკის ალტერნატიული გზები;
- კვლევების შედეგები წარმატებით იქნა წარდგენილი მსოფლიო სამეცნიერო ფორუმზე „Microbe“ აშშ-ში; ასევე წარდგენილია პუბლიკაცია გამოსაქვეყნებლად აშშ-ს ცნობილ სამეცნიერო ჟურნალში;

საქართველოს მიწის ფონდის შესწავლის და ნიადაგის ნაყოფიერების აღდგენა-გაუმჯობესება:

- ნიადაგების საერთო მდგომარეობის შესწავლის ფარგლებში, გამოკვლეულია ნიადაგი 25 ათასი ჰა ს/ს დანიშნულების ფართობზე, საიდანაც აღებული და ლაბორატორიულ პირობებში შესწავლილია ნიადაგის 130 ნიმუში;
- სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) ნიადაგის საერთაშორისო თანამშრომლობის სამდივნოს (GSP) მიერ შემუშავებული მეთოდოლოგიის გამოყენებით, შედგენილია ნიადაგის ხსნარის რეაქციის (pH), ხსნადი მარილების შემცველობის (<https://www.fao.org/global-soil-partnership/gasmap/en>) და ორგანული ნახშირბადის მარაგის (<http://54.229.242.119/GloSIS/>) ციფრული რუკები (<https://www.fao.org/3/ca9215en/ca9215en.pdf>);
- ამავე მეთოდოლოგიის გამოყენებით შექმნილია საქართველოს ნიადაგების მიერ ნახშირბადის შებოჭვის პოტენციალის რუკები (<http://54.229.242.119/GloSIS/>);
- ნიადაგის ნაყოფიერების კვლევის სამსახურის ლაბორატორიას გადაეცა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის მიერ (FAO) გამოცხადებულ კონკურსში გამარჯვების შედეგად მოპოვებული გრანტის ფარგლებში შექმნილი ლაბორატორიული ავეჯი;

ლაბორატორიების პროფესიული ტესტირების საერთაშორისო პროგრამის WERAL ფარგლებში, განხორციელდა ნიადაგის 16 ნიმუშის კვლევა;

მცენარეული სასუქებისა და ბიოპრეპარატების კომპლექსური გამოყენების შესაძლებლობების კვლევის ფარგლებში:

- ვენახში დაავადებების საწინააღმდეგოდ გამოიყენებოდა ახალი ბიოპრეპარატები „ელიქსირი“ და „ბიომა“;
- მოსავლიანობის ამაღლების მიზნით, გამოიყენებოდა ფოთლის კვების ორგანული პრეპარატები;
- ორგანული პროდუქტების ხვედრითი წილის ზრდის მიზნით, განხორციელდა თესლბრუნვების, მწვანე სასუქებისა და ბიოპრეპარატების კომპლექსური გამოყენების კვლევა;
- გამოიყენებოდა 12 ადგილობრივი და უცხოური ბიოპრეპარატი;
- გამოიყენებოდა ქართული წარმოების ბენტონიტი და კაოლინი (მევენახეობა, მეხილეობა, მებოსტნეობა);
- მიმდინარეობს არომატულ მცენარეთა ალელოპათიური ზემოქმედების შესწავლა ბოსტნეულ კულტურებზე;

- ხორციელდება მცენარეთა შერეული ნათესების გავლენის შესწავლა ნიადაგსა და მოსავლიანობაზე;
- მიმდინარეობს რეკომენდაციების შემუშავება;

საქართველოში გავრცელებული შინაური ცხოველების, ფრინველების, თევზების და სამეურნეო-სასარგებლო მწერების ადგილობრივი ჯიშების და კოკულაციების აღდგენა-გაუმჯობესება და გენეტიკური ბანკის შექმნა:

- გრძელდება სანაშენე-სასელექციო ღონისძიებები ადგილობრივი და ინტროდუცირებული ჯიშების სანაშენე და პროდუქტიული თვისებების გაუმჯობესებისა და შემდგომი სრულყოფის მიზნით;
- გამოკვლეულია გადაშენების პირას მყოფი ქართული მთის ჯიშის ძროხის, მეგრული წითელისა და კავკასიური წაბლას პროდუქტიულობა, რძის ქიმიური შედგენილობა და სხვა სამეურნეო მაჩვენებლები;
- არსებული სულადობა აუქციონის წესით გადაეცა კერძო პირს, რომელიც ხელშეკრულების საფუძველზე ვალდებულია შეასრულოს აუქციონში მითითებული გარკვეული პირობები, რაც განაპირობებს ქართული მთის ჯიშის ძროხის საგენოფონდ (სანაშენე) ნახირის შექმნას.
- დმანისის სადგურის სხვადასხვა წარმოშობის კურაკების ეტაპობრივად დაკომპლექტების და სანაშენე ფერმის ჩამოყალიბების მიზნით, სამუშაოები გრძელდებოდა ჯავახეთის ზონაში ახალქალაქის მუნიციპალიტეტის სოფ. ალათუბანის ფერმაში და ნინოწმინდის მუნიციპალიტეტის ს.ჯიგრაშენში.
- ინტენსიური მეღორეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, გრძელდება თანამედროვე ჯიშების მოზარდის მიღება და ფერმერებისთვის გადაცემა;
- საქართველოში გადაშენების პირას მყოფი კახური ღორის შესწავლის, მოშენება-სელექციის პროგრამა-

მის ფარგლებში, დასრულდა მოძიების, ტიპური ინდივიდების გამოვლენის და საცდელ-სადემონსტრაციო კოლტის ფორმირების პროცესი;

- კახური ღორის რეპროდუქტორების ჩამოყალიბების მიზნით, ესპანურ კომპანიასთან „DEREZA IBERICO“ გრძელდება სასელექციო სამუშაოები;
- გრძელდება ნახევრად ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი, ნაზმატყლიანი ცხიმკუდიანი, იმერული, თუშური ცხვრის და მეგრული თხის ჯიშების სტანდარტის აღდგენა და გენეტიკური ბანკის შექმნა;
- ცენტრის ბაზაზე (კრწანისი) დაკომპლექტებული ადგილობრივი ქათმის 5 პოპულაციის საკოლექციო გუნდი აუქციონის წესით გასხვისებულ იქნა კომპანია შპს „საერთაშორისო კულტურის სივრცე“-ზე, დეპარტამენტის სპეციალისტების რეგულარული ჩასვლითა და კონსულტაციებით სრულდება სათანადო მითითებები ფრინველის ხალასად მოშენებაზე.
- ასევე აუქციონის წესით კერძო პირზე (თელავის მუნიციპალიტეტი, ს. კურდღელაურში) გასხვისებულია ადგილობრივი ჭრელი იხვის პოპულაციის 28 ფრთა, რომელზეც ასევე გრძელდება კვლევა პროდუქტიულობაზე;
- კრწანისის საცდელ ბაზაზე მიმდინარეობს კვლევა-შესწავლა კოლხურ ხოხობზე - მიღებულია ხოხობის მესამე თაობა.
- მიმდინარეობს სამუშაოები ფარიონ 2-ის (ფარიონისა და სარკისებურ კობრთან ნაჯვარი) პირველ თაობაზე, მისი გამობრდა და დაკვირვება ინტენსიურ შენახვის პირობებში წყლის ტემპერატურის მკვეთრად დაცემის შემდგომაც. კვლევა მიმდინარეობს ზუგდიდის მუნიციპალიტეტში, ს. რიყეში.
- ქართული ფუტკრის პოპულაციების (მეგრული, გურული, ქართლური) იდენტიფიცირების და სანამუნე მეურნეობის განვითარების ხელშეწყობის მიზნით, განხორციელდა ფუტკრების სამეურნეო მაჩვენებლების შესწავლა;
- დღეისათვის ხალასად მოშენებული მეგრული პოპულაციის ფუტკრის ოჯახების რაოდენობა შეადგენს 60-ს;
- პარალელურად მიმდინარეობდა ფუტკრის გურული პოპულაციისათვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებების მქონე ოჯახების მოძიება-შერჩევა, აღებულ იქნა ნიმუშები ლაბორატორიული კვლევისათვის.
- საკვები ბაზის შესწავლის მიზნით, სამუშაოები დაიწყო და გრძელდება გურიისა და სამეგრელოს რეგიონებში; დადგინდა და აღირიცხა 29 თაფლოვანი მცენარე სურების სატყეო ფართობზე, ჩატარდა მარშრუტული გამოკვლევა ბახმაროს სატყეო ფართობზე.
- თუთის აბრეშუმხვევიას გენოფონდის შენარჩუნებისა და გაუმჯობესების მიზნით დამზადდა თუთის აბრეშუმხვევიას გენოფონდის ჯიშების 65 წმინდა გრენა 4000 ნადების რაოდენობით; სისხლის განახლება განხორციელდა ადგილობრივი 10 საკოლექციო და 2 ფერადპარკიან ჯიშზე რის შედეგად მიღებულ იქნა ფერის სხვადასხვა კომბინაციები;
- სასოფლო-სამეურნეო ცხოველების ზოგიერთი ინფექციური და ინვაზიური დაავადებების პრევენციისა და სანინალმდეგო ღონისძიებათა სრულყოფის მიზნით, გამოკვლეულია ცხოველთა ენდემური ჯიშების გენოფონდის ცხოველთა ჯანმრთელობის მდგომარეობა;
- შემუშავებულია რეკომენდაციები.

- მიმდინარეობდა სახნავ მიწებზე მწვანე მასის მაღალი მოსავლის მისაღებად საკვები კულტურების შერჩევა, ახალი საკვები კულტურების მოძიება და კულტურათა მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიების სრულყოფა.

ქართული ვაზის გენოფონდის დაცვა, ქართული და ინტროდუცირებული ჯიშების შესწავლა და ენოლოგიური კოტაინციალის შეფასება:

- დასრულდა მევენახეობისა და ყურძნისეული პროდუქტების სამეცნიერო-კვლევითი სივრცის მშენებლობა (სოფ.ჯიღურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- გრძელდება სივრცის აღჭურვა თანამედროვე ტექნიკითა და აპარატურით. შეიქმნება ქართული ვაზის და ღვინის კულტურის ცენტრი, სადაც ლაბორატორიულ, საკონფერენციო, საოფისე, სადემუსტაციო სივრცეებთან ერთად, მოეწყობა ვაზის და ღვინის სამუზეუმო კუთხე, მარანი და ენოთეკა.
- დასრულდა - გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის პროექტის „ევროკავშირის ინოვაციური პროექტი საქართველოში კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობისთვის“ ფარგლებში, ჯიღურას მრავალწლოვანი კულტურების საცდელ-სადემონსტრაციო ბაზაზე „სკრინჰაუსები“-ს მშენებლობა (ჯიღურა, მცხეთის მუნიციპალიტეტი);
- გრძელდება ვაზისა და ხეხილის მაღალი კატეგორიის (საბაზისო) სადედე ნარგაობების შექმნა, საიდანაც სადედე მასალა სანერგე მეურნეობებში გავრცელდება;
- ჯიღურას სოლომონ ჩოლოყაშვილის სახელობის ვაზის კოლექციაში (GEO038) გრძელდება OIV-ის დესკრიპტორების შესაბამისად ვაზის ჯიშების აღწერა და შეფასება;
- ახალი ადგილწარმოშობის ღვინოების შექმნის, მისთვის წარმოშობის სახელის მინიჭებისა და

ღვინის წარმოებისათვის გეოგრაფიული არეალის დადგენის მიზნით, მიმდინარეობს ოყურეშული უსახელოურის, ორბელური ოჯალეშისა და ტვიშის მიკროზონების შესწავლა;

- პერსპექტიული საღვინე ჯიშების გამოვლენის მიზნით, შესწავლილია 198 ქართული, ავტოქტონური ვაზის ჯიში მათი სიმწიფის კოეფიციენტის, ყურძნის ტკბილის ფიზიკო-ქიმიური პარამეტრების, ვინიფიკაციის მეთოდებიდან გამომდინარე ორგანოლექტიკური მახასიათებლების მიხედვით: ყოველი რეგიონისათვის განისაზღვრა შედარებით პერსპექტიული რამდენიმე ჯიში; ხოლო 2021 წლის რთველის პერიოდში შეირჩა 70 ჯიში დაკვირვებისათვის. მოხდა სიმწიფის მონიტორინგი, ჩატარდა რთველი და დამზადდა საკვლევი ნიმუშები;

სოფლის მეურნეობის პროდუქტთა შენახვა-გადაშუაების თანამედროვე ტექნოლოგიების შესწავლა:

- ხილ-ბოსტნეულის და სასუფრო ყურძნის პერსპექტიული ჯიშების ნედლად შენახვის ახალი მეთოდის შემუშავების მიზნით, შესწავლილია სხვადასხვა ხილის (ბალი - 3 ჯიში, ატამი - 2 ჯიში, ნექტარინი - 2 ჯიში), მათ შორის სასუფრე ყურძნის ზოგიერთი ჯიშის ბიოქიმიური მაჩვენებლები;
- გამოვლინდა ახალი კომბინირებული ნაერთის (კალციუმის ქლორიდს + მეთილჟასმონატი) დადებითი ეფექტი - შემცირებული დანაკარგი, შენახვის ხანგრძლივი პერიოდი კურკოვანი ხილისა და სასუფრე ყურძნის ჯიშების შენახვისუნარიანობაზე.
- ნატურალური, უალკოჰოლო და დაბალალკოჰოლიანი სასმელების და ძმრის სპექტრის გაფართოვების და ექსტრაქტების მიღების ენერგოდამზოგი ტექნოლოგიის შესწავლის მიზნით, შემუშავდა ახალი მაკონცენტრირებელი ექსპერიმენტული მონოციბილობის პრინციპული სქემა;
- შემდგომში შესწავლის მიზნით, მომზადდა ყუ-

რძინისა (რქანითელი) და ვაშლის (შუშხუნა, სიდრი) საბაზისო ნატურალური წვენები;

- დაბალკონდიციური ნედლეულის (ვაშლი, მსხალი, მინიკივი, ბრონული) გამოყენებით დამზადდა დაბალალკოჰოლიანი სასმელების (სულ 2 ასორტიმენტი) და არომატული ძმრის საკვლევი ნიმუშები (სულ 7 ასორტიმენტი); განისაზღვრა ძირითადი ფიზიკო-ქიმიური და ორგანოლექტიკური მაჩვენებლები;
- პერსპექტიული კურკოვანი და კენკროვანი ხილის შრობის ტექნოლოგიის შემუშავების მიზნით, შეფასდა - ქლიავის (3 ჯიში); ალუბლის (4 ჯიში) და ასორტის (ქლიავი, ალუბალი, ატამი, ყურძენი, ხურმა, ვაშლი, მსხალი, კომში) ნიმუშები. განისაზღვრა ტექნიკური და ტექნოლოგიური მახასიათებლები;

სასოფლო-სამეურნეო კულტურების წარმოების თანამედროვე სამანქანო ტექნოლოგიების კვლევა:

- დამუშავდა ჩაის პლანტაციებში სამუშაოდ განკუთვნილი სპეციალური ტრაქტორის, კომბინირებული აგრეგატის ტექნოლოგიური სქემები, რომელთა საფუძველზე დამზადებულია საცდელი ნიმუშები; ბელორუსიაში დამზადებულია ტრაქტორის საცდელი ნიმუში „5Л-1200“, რომლის გამოცდა საქართველოში გათვალისწინებულია 2022 წელს.
- ჩატარებულია კენკროვანი კულტურების თანამედროვე და ტრადიციული ტექნოლოგიებით მოყვანის შედარებითი ეკონომიკური და ენერგეტიკული შეფასება.
- ხორბლის წარმოების სამანქანო ტექნოლოგიების ეკონომიკური შეფასების მიზნით, შედგენილია და დამუშავებულია ბაზო-კვლევებზე ხორბლის წარმოების სამანქანო-ტექნოლოგიური ადაპტერი; გამოიკვეთა ხორბლის ბაზო - კვლევებზე წარმოების უპირატესობები;

უპირუსო სათესლე და სარგავი მასალის მიღებისა და ჯიშების კონსერვაცია:

- FAO-სთან თანამშრომლობის ფარგლებში, ინვიტრო ლაბორატორიაში დაიწყო ინტროდუცირებული (ისრაელი) ბატატის ანუ ტკბილი კარტოფილის (26 სინჯარა) შენარჩუნება და გამრავლება;
- დაინერგა კარტოფილის გამრავლების ახალი ტექნოლოგია კარტოფილის საერთაშორისო ცენტრთან (CIP) ერთად,
- ლაბორატორიულ პირობებში გამრავლებულ და მიღებულ იქნა კარტოფილის 3 ადგილობრივი, 10 ინტროდუცირებული ჯიშის და CIP (კარტოფილის საერთაშორისო ორგანიზაცია) 40 კლონის 9 000 ცალზე მეტი სინჯარა მცენარე;
- კარტოფილის SSSE კატეგორიის მინიტუბერების მიღების მიზნით, სათბურში განთავსდა სინჯარის მცენარეები. გაზაფხულზე მიღებულ იქნა 15 000-ზე მეტი კარტოფილის უვირუსი მინიტუბერები.
- საბაზისო სარგავი მასალის მიღებისა და ქართული ვაზის გენოფონდის ინ ვიტრო გენბანკში დაცვის მიზნით, განხორციელდა ქართული ვაზის 30 იშვიათი ჯიშის ინ ვიტრო გამრავლების ტექნოლოგიის შემუშავება-დახვეწა;
- საბაზისო მცენარეების მიღების მიზნით, გამოყვანილია ზოგიერთი ქართული ვაზის ჯიშის სინჯარის მცენარე;
- ჯიშების შენარჩუნების მიზნით მიმდინარეობს გოჯი ბერის ჯიშების (*Licium barbarum* - ნარიჯისფერი; *Licium Chinense* - წითელი გოჯი; *Licium Ruthenicum* - შავი გოჯი) და ბატატის არამასიური ინ ვიტრო გამრავლება;
- აგრო-ბიომრავალფეროვნებისა და ენდემების შენარჩუნების მიზნით, ინ ვიტრო გენბანკში ინახება საკვლევო კულტურების და ჯიშების სინჯარის მცენარეები: კარტოფილი, ვაზი, გოჯი ბერი, ბატატი;
- ვაზის იშვიათი ჯიშების მიკროგამრავლების მიზნით, შეირჩა ქართული ვაზის 30 ჯიში, შემუშავდა სტერილიზაციის მეთოდები და შესაბამისი საკვები არეები;

ტყის იშვიათი სახეობების გენეტიკური რესურსების შესწავლა, აგროსატყეო კულტურების კვლევა და ბიოლანდშაფტების მოწყობა:

- ჩატარდა ტყის იშვიათი მერქნიანი საკვლევი სახეობების ((ქართული ნეკერჩხალი - *Acer ibericum*M.Bieb, ქართული ნუში -*Amygdalus georgica* Desf. იმერული მუხა - *Quercus imeretina* St., შიშველი თელადუმა - *Ulmus glabra* Huds. და წვრილფოთოლა ცაცხვი - *Tilia cordata* Mill.) ინვენტარიზაცია, ასევე პოპულაციების და ჰაბიტატების მდგომარეობის შეფასება;
- GIS პროგრამაში ხუთივე სახეობის გავრცელების შესახებ დამუშავდა მასალები, შედგენილია რუკები; მომზადდა მონაცემთა ბაზა;
- ტყის მცენარეების საკოლექციო ნარგაობა შეივსო ახალი ნარგაობით;
- ტყის იშვიათი სახეობების ex situ გენბანკისთვის სხვადასხვა ლოკაციებიდან მომზადდა 5 სახეობის 10 ნიმუში;
- აღმოსავლეთ საქართველოში ვერხვის ახალი სწრაფმზარდი ფორმების შესწავლის და ადაპტირებული ვარიანტების გამოვლენის, აგროტექნოლოგიური სქემის შემუშავებისა და სამომავლო გამოყენების მიზნით, კვლევები გრძელდება იტალიისა და თურქეთის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრებიდან შემოტანილი ვერხვის ახალ 25 ფორმაზე;
- ვერხვის 25 კლონიდან შერჩეული იქნა 11 პირველადი პერსპექტიული ფორმა;
- თუთის რეზისტენტული ჯიშებისა და ფორმების შესწავლის, პროდუქტიულობის ფორმების შერჩევის მიზნით მცენარეთა ფენოლოგიური დაკვირვების შედეგად გამოვლინდა თუთის საადრეო და საგვიანო ფორმები;
- აღზრდილი იქნა თუთის 10 რეზისტენტული ფორმის 100 ცალი ნამყენი მცენარე;

ჩაისა და სუბტროპიკული კულტურების კერძ-კეჭტიული ფორმების განვითარების რესურსების შეფროვება, შესწავლა და გამრავლების ტექნოლოგიის შემუშავება:

- სუბტროპიკული კულტურების მოსავლიანობის ამაღლებისა და ხარისხობრივი მაჩვენებლების გაუმჯობესების და ასევე ციტრუსოვანთა ინტრო-დუცირებული და ადგილობრივი საადრეო ჯიშების გამოცდის მიზნით, საკოლექციო ნაკვეთისთვის (ანასელი) მოძიებულ იქნა ციტრუსოვნების, აქტინიდიის და სხვა სუბტროპიკულ კულტურათა პერსპექტიული ჯიშ-ფორმები;
- განხორციელდა კულტურების საკალმე-სანამყენე მასალებით ვეგეტატიური გამრავლება (მსხვილნაყოფა ლიმონი, უკურკო ლიმონი „მეიერი“, ნარინჯი, კინკანი, საადრეო მანდარინი, ლაიმი, ყვითელგულა კივი, წითელგულა კივი.);
- განხორციელდა მცენარეთა ზრდა-განვითარებაზე ფენოლოგიური დაკვირვება;
- ჩატარდა 2018 წელს შერჩეული ციტრუსოვანთა ახალი ფორმების (მანდარინი „იოკანი“, „მიაგავა ვასე“, „ნიჩინანი“, „ოკიცე ვასე“, „დაგური“ ლიმონი „ბჟუუი“ „ახალქართული“ ფორთოხალი „წითელგულა“, ჩოხატაურში შერჩეული მანდარინის საადრეო ფორმა) კვირტების მყნობა და ზრდა-განვითარების დაკვირვება-შესწავლა;
- მიღებულ იქნა ჩაის ჯიშში „კოლხიდა“-ს ერთწლიანი 10 000 ცალი ნერგი, რომელთა ნაწილი განკუთვნილია საკოლექციო ნაკვეთისათვის, ნაწილი კი სადღე მცენარეების მისაღებად;
- პროგრამა „ქართული ჩაის რეაბილიტაცია“ ფარგლებში გაცემულია რეკომენდაციები 15 ბენეფიციარზე. შემომწმებელია და მომზადებულია საბოლოო დასკვნები 150 ჰა-მდე რეაბილიტირებულ პლანტაციებზე;
- ჩატარდა სამიზნე ჯგუფთან (ადგილობრივი და უცხოელი ფერმერები) თემატური ტრენინგები ციტრუსოვანი კულტურების მოვლა-მოყვანისა და შენახვა-გადამუშავების საკითხებზე;

დნმ მარკერების გამოყენებით ქართული ვაზის ჯიშების იდენტიფიცირება და გენეტიკური მონაცემების ბაზის შექმნა:

- განხორციელდა ვაზის მიკროსატელიტური მარკერების საშუალებით ქართული ვაზის ჯიშების შესწავლა;
- მიღებული შედეგები დამუშავდა ბიოინფორმატიკულად, განხორციელდა მათი გენეტიკური იდენტიფიცირება და ე.წ. „პასპორტიზაცია“;
- გრძელდება ქართული ვაზის ჯიშების გენეტიკური მონაცემების ბაზის შექმნა და მისი საერთაშორისო ბაზებთან დაკავშირება;
- მიღებული შედეგების ანალიზზე დაყრდნობით განხორციელდა ვაზის სხვადასხვა ჯიშის და ვაზის ველური ფორმების ფილოგენეტიკური საკითხების შესწავლა.

აგრარულ სფეროში თანამედროვე ტექნოლოგიებთან ხელმისაწვდომობის და სფეროში დასაქმებულთა ცოდნის ამაღლება - კონსულტაცია :

- პროექტის „მობილური ექსტენცია“ ფარგლებში, მთელი საქართველოს მასშტაბით კონსულტაცია გაენიჭა 7780 -მდე ფერმერსა და დაინტერესებულ პირს;
- სხვადასხვა სახელმწიფო პროექტების „დანერგე მომავალი“ და სხვ. ფარგლებში ცენტრის მიერ გაცემულია 5390 დასკვნა-რეკომენდაცია;

სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის თანამშრომლების მონაწილეობით ჩატარდა:

- 322 თემატური ტრენინგი და ლექცია-სემინარი;
- 60 -მდე სატელევიზიო და რადიო ეთერი;
- დამუშავებულია 40-მდე თემატური ბროშურა;

გამოქვეყნებული და გამოცემულია:

- 50-მდე სახელმძღვანელო (წიგნი);
- 300-მდე სტატია;
- 100-მდე კონფერენციის თეზისი;
- გაცემულია 70-ზე მეტი რეკომენდაცია;
- გაშენებულია 9 საკოლექციო ბაღი.

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი არის გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საჯარო სამართლის იურიდიული პირი, რომელიც დაარსდა 2013 წლის 14 მაისს ორჭუსის ცენტრის ბაზაზე და რომლის ძირითადი მიზანია:

- საზოგადოების გარემოსდაცვითი და აგრორული განათლების ხელშეწყობა და ცნობიერების ამაღლება;
- გადწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობა;
- გარემოსდაცვით და აგრორულ ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობის უზრუნველყოფა.

ცენტრი თავის საქმიანობას წარმართავს „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის დებულების“ შესაბამისად. ამავე დროს, ცენტრი მოქმედებს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის შინაგანაწესის, გაერთიანებული ერების ორგანიზაციის ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) „გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილებების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ კონვენციის (ორპუსის კონვენციის) პრინციპებისა და საქართველოს კანონმდებლობის შესაბამისად. ცენტრი თავისი საქმიანობისას იზიარებს გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნებს და გაეროს ევროპის ეკონომიკის კომისიის (UNECE) „განათლება მდგრადი განვითარებისათვის სტრატეგიის“ ხედვებსა და მიმართულებებს.

2021 წელს ცენტრის პრიორიტეტული სფეროები იყო:

- ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი;
- კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობა;
- გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობა;
- ტყე და ბიომრავალფეროვნება;
- კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკის შემცირება;
- მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება;
- გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობა.

განათლება მდგრადი განვითარებისთვის

ცენტრი უზრუნველყოფს გარემოსდაცვითი და აგრარული მიმართულებით ფორმალური და არაფორმალური განათლების ხელშეწყობას. ფერმერების, საგანმანათლებლო დაწესებულებებისა და გარემოსდაცვით საკითხებზე მომუშავე სხვა დაინტერესებულ პირთა შესაძლებლობების გაძლიერებას ტრენინგების, სასწავლო პროგრამების, კურსების, საგანმანათლებლო და საინფორმაციო მასალების ხელმისაწვდომობის გზით. ასევე, სამინისტროს სისტემაში დასაქმებულ პირთა შესაძლებლობების გაძლიერებას და კვალიფიკაციის ამაღლებას. ცენტრი ხელს უწყობს საზოგადოების ცნობიერების ამაღლებას შესაბამისი საინფორმაციო კამპანიების განხორციელების გზით, უზრუნველყოფს გარემოსდაცვით ინფორმაციაზე ხელმისაწვდომობას და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების ჩართულობას.

ცენტრი ყოველწლიურად ახორციელებს მრავალპროფილურ ტრენინგებს როგორც გარემოსდაცვითი, ისე აგრარული მიმართულებით. ასევე, ყოველწლიურად იკვლევს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომელთა საჭიროებებს, რომლის შედეგების საფუძველზეც, მათთვის ახორციელებს გადამზადების და კვალიფიკაციის ასამაღლებელ ტრენინგებს. ცენტრის მიერ გამართულ ტრენინგებსა და ლექცია-სემინარებს დაესწრო 3327 პირი.

ტრენინგები გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომლებისთვის

ტრენინგები ორი მიმართულებით იყოფა: კვალიფიკაციის ასამაღლებელი ტრენინგები და ტრანსფერული უნარების განმავითარებელი ტრენინგები. სამინისტროს სხვადასხვა უწყების თანამშრომლებისთვის გაიმართა შემდეგი ტრენინგები:

- „სამართლებრივი წერა“;
- „საჯარო ინფორმაციის გაცემის წესი“;
- „ვეტერინარია“
- „ატმოსფერული ჰაერის დაცვის ახალი რეგულაციები და ნარჩენების მართვა“
- „კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირების ინტეგრირება არაფორმალურ განათლებაში“
- „ტყვიის ანალიზი ოპტიკურ ემისიური სპექტროსკოპიის მეთოდით“
- „საჯარო ფინანსების მართვა“
- „ადმინისტრაციული სამართალდარღვევის საქმისწარმოება“;
- „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა“
- „მონაცემების დამუშავება, ანალიზი და ვიზუალიზაცია ექსელის გამოყენებით“.
- „პროექტების მართვა“
- „შშმ პირთა ეროვნული მისაწვდომობის სტანდარტი“ „საგანგებო სიტუაციებში ქვევის წესები, საგანგებო სიტუაციების მართვის ორგანიზება (საობიექტო დონეზე) და სახანძრო უსაფრთხოება“
- „პირველადი გადაუდებელი სამედიცინო დახმარების შესახებ“
- „სახელმწიფო კონტროლის განხორციელება ბირთვული და რადიაციული უსაფრთხოებისა და სურსათის, მცენარეთა დაცვის და ვეტერინარიის სფეროში“

ტრენინგები დაინტერესებული საზოგადოებისთვის

2021 წელს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა უზრუნველყო დაინტერესებული საზოგადოებისთვის ტრენინგების ჩატარება გარემოსდაცვითი და სოფლის მეურნეობის მიმართულებით (სულ 3327 მონაწილე, მათ შორის 331 ფერმერი).

ტრენინგები გარემოსდაცვითი მიმართულებით

- „ტრენერთა ტრენინგი“ - ცენტრის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოს - „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ დანერგვის მიზნით.
- „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ - სკოლებში გარემოსდაცვითი და აგრარული საკითხების სწავლების ხელშეწყობის მიზნით მიმდინარეობს ზოგადსაგანმანათლებლო დაწესებულებების დაწყებითი საფეხურის მასწავლებელთა გადამზადება ცენტრის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოს „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ მიხედვით. ამ ეტაპზე გადამზადებულია 1800 მასწავლებელი.
- „სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება“ - ტრენინგი საქართველოს გამყოფი ხაზის მიმდებარე სოფლების საბავშვო ბაღების აღმზრდელ-პედაგოგებისთვის.
- კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირების შესახებ საკითხების სასკოლო განათლებაში ინტეგრირების მიზნით, განათლების და მეცნიერების სამინისტროსთან თანამშრომლობით გადამზადდნენ კურიკულუმის ექსპერტები (ქოუჩები), რომლებმაც ტრენინგის ფარგლებში შეიმუშავეს კომპლექსური დავალებები და სასკოლო პროექტები.
- „ეკო-მარკირების მექანიზმები საქართველოში“ - ტრენინგის მიზანი იყო ცნობიერების ამაღლება

ეკოდიფიქთა სკოლა, დაკვიდღობა

ეკოდიფიქთა სკოლა

ეკოლიდერთა სკოლა

ეკოლიდერთა სკოლა

ეკო-მარკირების კონცეფციის შესახებ საქართველოში საჯარო უწყებების, საჯარო მოხელეებისა და კერძო სექტორის წარმომადგენლებს შორის.

- „შესყიდვის პრიორიტეტული ობიექტებისათვის მდგრადი შესყიდვების კრიტერიუმის გამოყენება“ - საქართველოში მდგრადი საჯარო შესყიდვების სისტემის დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით, შესყიდვის პრიორიტეტული ობიექტებისათვის მდგრადი შესყიდვების კრიტერიუმის გამოყენების შესახებ.
- „ეკოლიდერთა სკოლა“- IX-XII კლასის სკოლის მოსწავლეებისთვის ეკოლიდერთა სკოლის მიზანია ახალგაზრდა თაობისათვის გარემოსდაცვითი საკითხების სწავლება და ამ მიმართულებით მათი ცნობიერების ამაღლება. ეკოლიდერთა სკოლაში 2 თვის განმავლობაში მიმდინარეობდა ლექციები და გასვლითი ღონისძიებები. ეკოლიდერთა სკოლა წარმატებით 50 მონაწილემ დაასრულა.
- ადგილობრივი თვითმმართველობის და სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისთვის ჩატარდა ტრენინგი „თემზე დაფუძნებული კატასტროფის რისკის მართვის შესახებ“.
- რუსთავის მუნიციპალიტეტში არსებული საჯარო სკოლების მასწავლებლებისთვის გაიმართა ტრენინგი „ჰაერის ხარისხი და მისი დაცვა დაბინძურებისგან“. ტრენინგი მიზნად ისახავდა ჰაერის ხარისხის გაუმჯობესების არსებული ინსტრუმენტების გაცნობას, ასევე მონიტორინგისა და ზედამხედველობის განხორციელების პროცესის შესახებ ინფორმაციის მიწოდებას მასწავლებლებისთვის.

ტრენინგები სოფლის მეურნეობის მიმართულებით

ფერმერთა კვალიფიკაციის ამაღლებისა და ხელშეწყობის პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა ფერმერთა გადამზადების ტრენინგები.

- ქვემო ქართლში, მარნეულის მუნიციპალიტეტში ჩატარდა ტრენინგი „მეცხოველეობის“ მიმართულებით.
- შიდა ქართლში, კასპისა და გორის მუნიციპალიტეტებში ჩატარდა ტრენინგები „მეხილეობის“ მიმართულებით.
- ონლაინ ტრენინგები ხორბლის მაღალი, ხარისხიანი და მყარი მოსავლის თანამედროვე ტექნოლოგიები; თაფლის წარმოება და ფუტკრის ოჯახის მოვლა; კარტოფილის მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიები; საძოვრების მდგრადი მართვა; მეცხოველეობა - მსხვილფეხა რქოსანი პირუტყვის ჯიშები, დაავადებები, პრევენცია, განაყოფიერება და ჰიგიენური სტანდარტები; თხილის კულტურის მოვლა-მოყვანის ტექნოლოგიები.
- პენიტენციური დაწესებულებების მსჯავრდებულების პროფესიული განვითარების მიზნით გაიმართა ტრენინგები „სოფლის მეურნეობის მიმართულებით“.

აგიახუდ კოდეჯებთან შეხვედრა

აგიახუდი მიმახოულების კოდეჯებთან შეხვედრა

გარემოსდაცვითი ცნობიერების ასამაღლებელი ლექცია-სემინარები

დისტანციურად გაიმართა ლექცია-სემინარები შემდეგ თემებზე: ბიომრავალფეროვნების დაცვა და მისი მნიშვნელობა, ნარჩენების მართვის თანამდროვე ტექნოლოგიები, ტყის ხანძრები, წყლის რესურსების მნიშვნელობა და გამონვევები, განათლების როლი გარემოს დაცვასა და მდგრად განვითარებაში, ეკოსისტემური სერვისები, დედამიწის პრობლემები. (ლექცია-სემინარები მოისმინა 800 მოსწავლემ და სტუდენტმა.)

საზოგადოების ცნობიერების ამაღლება

გარემოსდაცვითი და აგრარული ცნობიერების დონის ამაღლების მიზნით გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი ახორციელებს სხვადასხვა სახის აქტივობებს და ღონისძიებებს არაფორმალური განათლების მიმართულებით. მიმდინარეობს საინფორმაციო კამპანიები, საჯარო განხილვები, შემუშავდა ვიდეორგოლები, მომზადდა საინფორმაციო თემატური ბანერები მწვანე დღეების შესახებ.

პუბლიკაცია/ბროშურები

2021 წელს ცენტრის მიერ მომზადდა შემდეგი პუბლიკაცია/ბროშურები:

- „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი“ - ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი ერთ-ერთი ყველაზე მწვავე გარემოსდაცვითი და სოციალური პრობლემაა მსოფლიოში. დღემდე ჩატარებული არაერთი კვლევა ცხადყოფს, რომ ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურება ადამიანის ჯანმრთელობისთვის მნიშვნელოვან საფრთხეს წარმოადგენს და ის ზრდის სხვადასხვა დაავადებათა განვითარების რისკს. აღნიშნული საინფორმაციო ბროშურა მოკლედ აღწერს საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის კუთხით არსებულ მდგომარეობას, ჰაერის დაბინძურების ძირითად წყაროებს და დამბინძურებლებს, განიხილავს მთავრობის მხრიდან განხორციელებულ და მიმდინარე პოლიტიკას ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებლად და რაც მთავარია, საზოგადოებას სთავაზობს რჩევებსა და რეკომენდაციებს ჰაერის დაბინძურების შესამცირებლად და დაბინძურებული ჰაერისგან თავდასაცავად.
- „მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება“ - მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება არის გარემოსდაცვითი მიდგომა, რომელიც მოიცავს მწარმოებლის პასუხისმგებლობას საკუთარ პროდუქტზე, ამ პროდუქტის მოხმარების შემდგომ ეტაპზეც, პროდუქტის სრული სასიცოცხლო ციკლის განმავლობაში. მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების მიზანია ნარჩენების მართვის სისტემის გარემოსდაცვითი მაჩვენებლების გაუმჯობესება და იმ ფინანსური რესურსების მობილიზება, რაც საჭიროა ნარჩენების ხელახალი გამოყენების, სეპარირებული შეგროვების, რეციკლირების, აღდგენის ან/და სხვაგვარად დამუშავების უზრუნველსაყოფად.
- ხშირად დასმული კითხვები გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის შესახებ - გარემოსთვის მიყენებული ზიანის პრევენციის, შერბილებისა და აღმოფხვრის მიზნით საქართველოში გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის ევროპული სისტემა ინერგება. „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონი 2021 წელს დამტკიცდა და ეფუძნება „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპს. თუ საწარმო თავისი საქმიანობის

შედეგად მნიშვნელოვნად დააზიანებს გარემოს, ის თავად იქნება ვალდებული, აღმოფხვრას გარემოსთვის მიყენებული ზიანი და გაიღოს ამისთვის საჭირო ფინანსური რესურსი. გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემასთან მიმართებით საზოგადოების ცნობიერების ამაღლების მიზნით, ცენტრმა შეიმუშავა ბროშურა, სადაც განხილულია საკვანძო საკითხები.

- როგორ მოვიქცეთ კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების დროს - 2021 წელს სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა განაახლა ბროშურა „როგორ მოვიქცეთ კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების დროს“. ბროშურაში შესული ინფორმაცია ასახავს კლიმატის ცვლილებით განპირობებულ შვიდ ძირითად საფრთხეს, რომლებიც განსაკუთრებული რისკის შემცველია საქართველოსთვის - წყალდიდობას, სეტყვას, გვალვას, მენყერს, ძლიერ ქარს, ზვავსა და ღვარცოფს.
- კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკის შემცირება - სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებისთვის - პუბლიკაციის უპირველესი მიზანია სკოლამდელი აღზრდის დაწესებულებებში გადამწყვეტილების მიმღები პირებისათვის კატასტროფების რისკის შემცირების ირგვლივ საბაზისო ცოდნის მიღება და უნარების გამომუშავება, საკუთარი აღსაზრდელების უსაფრთხოების უზრუნველსაყოფად.
- კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკის შემცირება - გზამკვლევი სკოლებისთვის - აღნიშნული რესურსის მიზანი არის სკოლებში ცნობიერების ამაღლება კლიმატის ცვლილების და მასთან დაკავშირებული კატასტროფების რისკის შემცირების საკითხებზე.

ბროშურა „აგმოსუფიჲი კაჲიხს ხაიხსი“

ბროშურა „სშიხად დასმული კითხვები - გაჲემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის შესახებ“

ბიოშუხა „მწახმოებლის გარემოებრივი ვადებულება“

მწვანე ჯილდო

- შესავალი კატასტროფების რისკის შემცირება-სთან დაკავშირებით - პუბლიკაციაში შესული ინფორმაცია ასახავს კლიმატის ცვლილებით განპირობებულ შვიდ ძირითად საფრთხეს, რომლებიც განსაკუთრებული რისკის შემცველია საქართველოსთვის - წყალდიდობას, სეტყვას, გვალვას, მეწყერს, ძლიერ ქარს, ზვავსა და ღვარცოფს.

დამხმარე სახელმძღვანელო

- კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობა - დამხმარე სახელმძღვანელო შემუშავებულია პროფესიული განათლების საფეხურის სტუდენტებისთვის და ადაპტირებულია საქართველოსთვის, იმ რეალური პრობლემების გათვალისწინებით, რომლებიც შეინიშნება კლიმატის ცვლილების პირობებში. კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის მიზანია სოფლის მეურნეობის გარდაქმნა ისეთ სისტემაზე, რომელიც შეარბილებს კლიმატის გავლენას და მოახდენს მასთან ადაპტაციას, უზრუნველყოფს სასურსათო უსაფრთხოებას და შეამცირებს სათბურის გაზის ემისიას.

კონკურსები და ჯილდოები

- „მწვანე ჯილდო“ - გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლების ხელშეწყობის მიზნით გამოცხადდა კონკურსი მასწავლებლებისთვის „მწვანე ჯილდო“ დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლებისა და საბავშვო ბაღის აღმზრდელებისთვის. „მწვანე ჯილდოს“ კონკურსში მონაწილეობა შეუძლია დაწყებითი საფეხურის ნებისმიერ პედაგოგს და ასევე, საბავშვო ბაღის აღმზრდელს/მეთოდისტს, რომლებიც ამჟამად დასაქმებულები არიან საგანმანათლებლო დაწესებულებებში, სასწავლო პროცესში ახორციელებენ გარემოსდაცვითი ან/და აგრარული თემების სწავლებას როგორც ფორ-

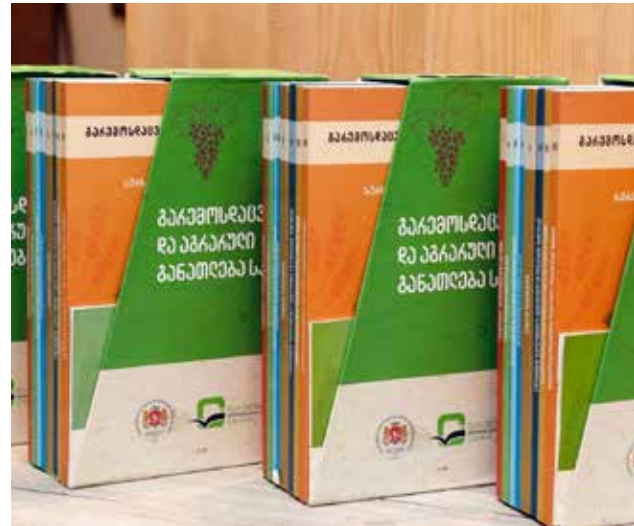

მალური, ისე არაფორმალური განათლების მიმართულებით და ატარებენ აქტივობებს შესაბამისი დამხმარე სახელმძღვანელოებიდან „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ და „სკოლამდელი გარემოსდაცვითი განათლება“. კონკურსის მიზანია, მასწავლებლებს აუმაღლოს გარემოსდაცვითი და აგრარული საკითხების სწავლების მოტივაცია და მისცეს საუკეთესო გამოცდილების გაზიარების საშუალება.

- „მედია კონკურსი კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების შესახებ“ - კონკურსი ხორციელდება პროგრამის „კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში. კონკურსის მიზანია მედიის როლის გაძლიერება ბუნებრივი საფრთხეებით გამოწვეული კატასტროფების თემაზე მუშაობაში. კონკურსი გამოცხადდა რეგიონული მედიის წარმომადგენლებისთვის. საკონკურსო მასალა უნდა წარედგინათ კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირების თემაზე. საუკეთესო ტელე, რადიო სიუჟეტისა და ბეჭდური/ონლაინ სტატიის ავტორი დაჯილდოვდება.
- „შექმენი უსაფრთხო თემი“ - გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ხელშეწყობით პროექტის „კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში გამოაცხადა კონკურსი სათემო ორგანიზაციებისთვის - „შექმენი უსაფრთხო თემი“. კონკურსის მიზანია ადგილობრივ დონეზე თემის მედეგობის გაძლიერება დაინტერესებული მხარეების მაქსიმალური ჩართულობით, ბუნებრივი საფრთხით გამოწვეული კატასტროფების შესახებ ცოდნისა და ცნობიერების ამაღლება.

მშვანე ჯიღოს გადაცემა

სახელმძღვანელო „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“

- „ინსაველ უსაფრთხო გარემოში“ - პროექტის „კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში, გამოცხადდა საგრანტო კონკურსი სკოლებისთვის. კონკურსის მიზანია ადგილობრივ დონეზე კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული ბუნებრივი საფრთხეების ზემოქმედების შემცირების ხელშეწყობა და ბუნებრივი საფრთხით გამოწვეული კატასტროფების შესახებ ცნობიერების ამაღლება.

სერვისები

- მაცივარაგენტებზე მომუშავე მონყობილობების მომსახურე ტექნიკოსების სერტიფიცირება - გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი მაცივარაგენტებზე მომუშავე მონყობილობების მომსახურე ტექნიკოსების სერტიფიცირებას უზრუნველყოფს. 2021 წლის პირველი მარტიდან მაცივარაგენტზე მომუშავე უცხოენოვან ტექნიკოსებს გამოცდის ჩაბარება ინგლისურ და რუსულ ენაზე შეუძლიათ. 2021 წელს სერტიფიცირება გაიარა 29 ტექნიკოსმა, ხოლო ჯამში დღეისათვის სერტიფიცირებულია სულ 154 ტექნიკოსი. 2018 წლის 1 იანვრიდან მაცივარაგენტზე მომუშავე მონყობილობების მომსახურების უფლება აქვს მხოლოდ საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით სერტიფიცირებულ ტექნიკოსს.
- სასწავლო კურსი „გარემოსდაცვითი მმართველი“ - გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრმა სასწავლო კურსის „გარემოსდაცვითი მმართველი“ ფარგლებში დაინტერესებული პირების მომზადება 2015 წლიდან დაიწყო. კურსის მიზანია კომპანიებისთვის შესაბამისი კადრის გადამზადება და კვალიფიკაციის ამაღლება. სასწავლო კურსი შედგება ორი ძირითადი მოდულისგან და მოიცავს შემდეგ საკითხებს: ნარჩენების მართვის კოდექსი და კომპანიის ვალდებულებები და ინსპექტირების პროცედურები და კანონალსრულება. ცენტრი „გარემოსდაცვითი მმართველის“ სასწავლო პროგრამას 2015 წლიდან ახორციელებს. 2021 წელს კურსის ფარგლებში 57 კადრი გადამზადდა. სასწავლო კურსის „გარემოსდაცვითი მმართველი“ ფარგლებში ცენტრს სულ 483 კადრი ჰყავს გადამზადებული.

პროექტები

გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი გარემოსდაცვითი და აგრარული ცნობიერების ამაღლების მიმართულებით აქტიურად მუშაობს საერთაშორისო გარემოსდაცვით ორგანიზაციებთან და მათი მხარდაჭერით ახორციელებს სხვადასხვა პროექტებს.

- საქართველოს მხარდაჭერა მდგრადი საჯარო შესყიდვებისა და დამატებითი ინსტრუმენტების განვითარებაში UNEP/SPP - მდგრადი საჯარო შესყიდვების დასაწერად პროექტის ფარგლებში გაიმართა სამუშაო შეხვედრები, მომზადდა ეკო-მარკირების სახელმძღვანელო და მწვანე ეკონომიკის ელექტრონული კურსი. პროექტი მიზნად ისახავს საქართველოს მხარდაჭერას მდგრადი საჯარო შესყიდვებისა და დამატებითი ინსტრუმენტების განვითარებაში.
- მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის გაფართოება და კლიმატთან დაკავშირებული ინფორმაციის გამოყენება საქართველოში UNDP/GCF - პროექტის ფარგლებში შემუშავდა ტრენინგ

მოდული „თემზე დაფუძნებული კატასტროფების რისკის მართვა“; გამოცხადდა კონკურსები - „შექმენი უსაფრთხო თემი“, „მედია კონკურსი კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების შესახებ“ და „ისწავლე უსაფრთხო გარემოში“; ადგილობრივ დონეზე კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების მართვის კუთხით სხვადასხვა სექტორის მონაწილეობის ხელშეწყობის მიზნით გაიმართა სამუშაო შეხვედრები პროექტის სამიზნე მუნიციპალიტეტების წარმომადგენლებისათვის; ადგილობრივი თვითმმართველობის, ადგილობრივი არასამთავრობო და სათემო ორგანიზაციების წარმომადგენლებისათვის ჩატარდა ონლაინ საინფორმაციო შეხვედრა. შეხვედრის ფარგლებში მონაწილეები გაეროს განვითარების პროგრამის საერთაშორისო ექსპერტის ჩართულობით გაეცნენ თემზე დაფუძნებული კატასტროფის მართვის საერთაშორისო გამოცდილებებს და განიხილეს ადგილობრივ დონეზე არსებული გამოცდილება. სათემო ფორუმზე მიღებულ ინფორმაციაზე დაყრდნობით გაეროს განვითარების პროგრამის საერთაშორისო ექსპერტმა შეიმუშავა თემზე დაფუძნებული კატასტროფების მართვის სტრატეგია;

- საქართველოში სოფლის მეურნეობასთან დაკავშირებული პროფესიული განათლების მოდერნიზაცია (ფაზა 2) UNDP/VET - პროექტის ფარგლებში გაიმართა სამუშაო შეხვედრები აგრარული მიმართულების კოლექტებთან, რომლებთანაც მოხდა პროექტის შედეგებისა და მათთან შემხებლობაში მყოფი აქტივობების განხილვა, მათ შორის კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის სასწავლო მოდულის, კლიმატის ცვლილების მიმართ მდგრადი, დაბალემისიებიანი (კლიმატგონივრული) სოფლის მეურნეობის სახელმძღვანელოსა და სოფლის მეურნეობის დარგში, ცოდნისა და ინფორმაციის სისტემის მონაწილეებისთვის, ინფორ-

სათემო ორგანიზაციებთან შეხვედრა

მასწავლებელთა გადამზადება

საინფორმაციო შეხვედრა

საინფორმაციო შეხვედრა

მაციისა და ხარისხის სტანდარტის წარდგენა. შეხვედრები გაიმართა კაჭრეთის, თელავის, ფოთის, სენაკის, ზუგდიდის, ჯვრის, ახალციხის, ბათუმისა და ქობულეთის უნივერსიტეტებსა და კოლეჯებში. დამატებით შემუშავდა კლიმატკონივრული სოფლის მეურნეობის დამხმარე სახელმძღვანელო. პროექტის ფარგლებში ექსტენციის თანამშრომლებისთვის ჩატარდა ტრენინგები ვეტერინარიის მიმართულებით;

- გაეროს განვითარების პროგრამასა (UNDP) და სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის შორის პროექტის მმართველობის რეფორმის ფონდის (GRF) ქვეპროექტი „გარემოსდაცვით მენეჯმენტში კარგი მმართველობის პრინციპების დამკვიდრების ხელშეწყობა“ - პროექტის ფარგლებში შემუშავდა „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ კანონის ხუთი კანონქვემდებარე აქტი. აღნიშნული დადგენილებების შესახებ გაიმართა საჯარო განხილვა, სადაც მონაწილეობის შესაძლებლობა ყველა დაინტერესებულ პირს ჰქონდა. შეიქმნა ტრენინგკურსი და სახელმძღვანელო „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა“, რომელიც მიზნად ისახავს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის გაცნობას და გარემოსთვის ზიანის მიყენების საკითხებთან დაკავშირებით ცნობიერების ამაღლებას, სამართლებრივი რეგულირების „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპის შესაბამისად. გაიმართა ტრენინგები სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლებისთვის. პროექტის ფარგლებში დაწყებით სასკოლო განათლებაში გარემოსდაცვითი და აგრარული პროგრამის ინტეგრირების მიზნით შეიქმნა მოდულები ტრენინგებისთვის და დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლებისთვის. მიმდინარეობს დაწყებითი საფეხურის მასწავლებელთა გადამზა-

დება ცენტრის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოს „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ მიხედვით. გარდა ამისა, პროგრამის მდგრადობის უზრუნველყოფის მიზნით, მიმდინარეობს ამავე სახელმძღვანელოს მიხედვით ასინქრონული მოდულის შემუშავება, რისთვისაც უკვე მომზადებულია რვავე წიგნის სატექსტო ვერსია, რომელიც გადის პილოტირების ეტაპს; პროექტის ფარგლებში გაიმართა საინფორმაციო შეხვედრები განსხვავებულ სამიზნე ჯგუფებთან: მოსწავლეებთან, მასწავლებლებთან, ადგილობრივი თვითმმართველობის და კერძო სექტორის წარმომადგენლებთან. გარემოსდაცვითი ცნობიერების ამაღლების მიზნით გაიმართა იდეების კონკურსი რუსთავის საჯარო სკოლებისთვის: „სუფთა ჰაერი - ერთად ავიღოთ პასუხისმგებლობა“ - საუკეთესო საპროექტო წინადადების გამოსავლენად, კონკურსის ფარგლებში ორ გამარჯვებულ სკოლას გადაეცა ფულადი ჯილდო პროექტით წარმოდგენილი, ჰაერის ხარისხის გასაუმჯობესებელი და ცნობიერების ასამაღლებელი აქტივობების განსახორციელებლად. მომზადდა ორი ანიმაციური ვიდეორგოლი გარემოსდაცვით საკითხებზე. პროექტის ფარგლებში უახლოეს მომავალში დასრულდება ცენტრის ოფიციალური ვებ-გვერდის განახლების პროცესი, რომელიც ხელმისაწვდომი იქნება შშმ პირებისთვის. პროექტის ფარგლებში მომზადდა და დაიბეჭდა ბუკლეტები სამი გარემოსდაცვითი თემის შესახებ: „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხი“, „მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულება“, „ხშირად დასმული კითხვები გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემის შესახებ“.

2021 წელს გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის შესაძლებლობები გაძლიერდა სხვადასხვა მიმართულებით. პროექტის - „კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირება საქართველოში“ ფარგლებში სამიზნე მუნიციპალიტეტში ახალგაზრდა მოხალისეთა ჯგუფი შეიქმნა, რომლებიც აქტიურად ჩაერთვებიან გარემოსდაცვით ღონისძიებებში, განსაკუთრებით კი კლიმატის ცვლილებით გამოწვეული კატასტროფების რისკების შემცირებაში. მიმდინარეობს ცენტრის მიერ შექმნილი რეგიონული კოორდინატორების ბაზის განახლება. რეგიონული კოორდინატორები მედიატორის როლს ასრულებენ სამინისტროსა და ადგილობრივი თვითმმართველობის, საგანმანათლებლო დაწესებულებების, არასამთავრობო-სათემო ორგანიზაციების, მედიისა და სხვა დაინტერესებულ საზოგადოებას შორის და აღნიშნულ მხარეებთან მჭიდრო კომუნიკაციით უზრუნველყოფენ ადგილობრივი თემების შესაძლებლობების გაძლიერებას.

შეიქმნა სასკოლო განათლების ტრენერთა ბაზა. ტრენერები გადამზადებულები არიან ცენტრის მიერ შემუშავებული დამხმარე სახელმძღვანელოებით „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის სამინისტრო

სოფლის მეურნეობის, სურსათის და სოფლის განვითარების დეპარტამენტი

სოფლის მეურნეობის სამმართველო

- დამუშავდა ინფორმაცია მეცხოველეობის და მემცენარეობის დარგებში ქვეყანაში არსებული მდგომარეობის შესახებ და კონსულტაციები გაენიათ ფერმერებს აღნიშნული დარგების განვითარების მიზნით;
- შერჩევით მოხდა მემცენარეობის და მეცხოველეობის პროდუქტების წარმოების ტექნოლოგიური პროცესების ეკონომიკური შეფასებები, ასევე პერიოდულად, საჭიროების მიხედვით, ხდებოდა აღნიშნული გაანგარიშებების განახლება;
- მოკვლევითი და დამუშავებული იქნა ინფორმაცია სასოფლო-სამეურნეო კულტურათა, სასაწყობე და სამაცივრე ინფრასტრუქტურის, სასათბურე მეურნეობების, გადამამუშავებელი საწარმოების, თანამედროვე ტექნოლოგიური საზღვრების დანადგარებისა და ტექნოლოგიების შესახებ;
- სამმართველოს თანამშრომლებმა აქტიური მონაწილეობა მიიღეს სახელმწიფო მიზნობრივი პროგრამების ჩარჩო/ანალიტიკური დოკუმენტების მომზადება შემუშავებაში;
- „ალოობა 2021“ ორგანიზებულად წარმართვისათვის და საჭირო ღონისძიებების კოორდინაციის, ინფორმაციის მოპოვება და სისტემატიზაციის, ასევე მარცვლეულის გამყიდველებისა და შემყიდველების ურთიერთდაკავშირების ხელშეწყობის უზრუნველყოფის მიზნით, შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი „ალოობა 2021, რომელსაც უხელმძღვანელა სოფლის მეურნეობის სამმართველო;
- 2021 წლის ატმის მოსავლის აღება და ჩაბარება/რეალიზაციის ხელშეწყობისათვის შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომელსაც უხელმძღვანელა სოფლის მეურნეობის სამმართველო;
- 2021 წლის არასტანდარტული ვაშლის მოსავლის გადამამუშავებელ კომპანიებთან მომუშავე ა(ა)იპ - სოფლის განვითარების სააგენტოს და საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს თანამშრომელთაგან შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომლის მუშაობაშიც აქტიურად ჩართულები არიან სოფლის მეურნეობის სამმართველოს თანამშრომლები;
- მოკვლევითი და დამუშავებული იქნა ოპერატიული ინფორმაცია, ჩირისა და ხმელი ხილის წარმოებისთვის საშრობი მეურნეობების შესახებ წარმოების პროცესის განვითარებისა და პოტენციალის შესწავლის მიზნით;
- დამუშავდა ფერმერთა ბაზების შესახებ მოპოვებული ოპერატიული ინფორმაცია;
- სოფლის მეურნეობის სექტორით დაინტერესებულ (როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ) პირებს გაენიათ შესაბამისი კონსულტაცია;
- სამმართველომ მონაწილეობა მიიღო გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის, ასევე სხვა სამინისტროების და არასამთავრობო ორგანიზაციების მიერ დაგეგმილ შეხვედრებში, მათ შორის ონლაინ რეჟიმში;
- საინფორმაციო ბაზის შექმნის მიზნით მოძიებულ იქნა ოპერატიული ინფორმაცია იმ ფერმერების შესახებ რომლებიც თესვენ ხორბალს (1 ჰექტარი და ზევით);

- განახლდა ინფორმაცია ლურჯი მოცვის შესახებ;
- კერძო სექტორისთვის კვლევის და დახმარების ფონდი („FASEP“) „მცირე მცოხნავი ცხოველები საქართველოში“ (ცხვარი და თხა) პროექტის» განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით, ფრანგ ექსპერტებთან ერთად სოფლის მეურნეობის სამმართველოს თანამშრომლები საქართველოს რეგიონებში ადგილზე გაეცნენ საძოვრების არსებულ მდგომარეობას;
- ბელორუსული კომპანია „გომსელმაში“-ს (Гомсельмаш) სპეციალისტებთან ერთად მომზადდა და დაინერგა კარტოფილის მოვლა-მოყვანის სამანქანო ტექნოლოგია, რამაც ფერმერებს მისცა შესაძლებლობა ორჯერ გაეზარდათ მოსავლიანობა. ასევე ჩატარდა სწავლება-დემონსტრირება და ფერმერებს დაურიგდათ ბროშურები;
- სსიპ სოფლის მეურნეობის სამეცნიერო-კვლევით კვლევით ცენტრთან ერთად შემუშავდა ჩაის პლანტაციის რეაბილიტაციისთვის ტექნოლოგია და კომბინირებული აგრეგატი, რომელიც უზრუნველყოფს ერთდროულად ოთხი ოპერაციის შესრულებას. ამჟამად მიმდინარეობს აგრეგატის ქარხნული წესით დამზადება ბელორუსიაში, პარტნიორი კომპანიის დახმარებით;
- სასოფლო-სამეურნეო ტრაქტორების გამონაბოლქვის შემცირების მიზნით, კლიმატგონივრული სოფლის მეურნეობის სტრატეგიის ფარგლებში, „FAO“-სთან ერთად შემუშავდა სათანადო რეკომენდაციები;
- სოფლის მეურნეობის სამმართველოს მიერ ჩატარდა კვლევა ქვეყანაში არსებული მარცვლის ამღები კომბაინების შესახებ.

სურსათის უვნებლობის სამმართველო

DCFTA-ის ფარგლებში შეიშავებული საკანონმდებლო მიახლოების სიის შესაბამისად მომზადდა და დაბეჭიდა

- „ტექნიკური რეგლამენტი - სურსათში ნიტრატების განსაზღვრისათვის ნიმუშის აღებისა და ანალიზის (გამოკვლევის) მეთოდების შესახებ“ დამტკიცების თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 16 ივნისის N 260 დადგენილება;
- ტექნიკური რეგლამენტი - „ტექნიკური რეგლამენტი - სურსათთან შეხებისათვის განკუთვნილ მასალებსა და ნაკეთობებში (საგნებში) ეპოქსიდური ფისების ზოგიერთი წარმოებულების გამოყენების შეზღუდვის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 3 ნოემბრის დადგენილება N525;
- ტექნიკური რეგლამენტი - ელასტომერის ან რეზინისგან დამზადებული საწოვარასა და მატყურა საწოვარასაგან N - ნიტროზამინებისა და N - ნიტროზამინების წარმოქმნილი ნივთიერებების გამოთავისუფლების დამტკიცების შესახებ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 31 აგვისტოს დადგენილება N439;
- „ტექნიკური რეგლამენტი - სურსათში ან სურსათზე გამოყენებული ან გამოყენებისთვის განკუთვნილი შესაბოლო არომატოზატორების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 28 სექტემბრის დადგენილება N959.
- ტექნიკური რეგლამენტი - „სურსათში/სურსათზე და /ან წარმოებული შესაბოლო არომატოზატორების წარმოებისათვის გამოსაყენებლად ავტორიზებული (დაშვებული) პირველადი პროდუქტების შესახებ“. საქა-

რთველოს მთავრობის 2021 წლის 28 სექტემბრის დადგენილება №480.

- „ხორცი ტრიქინელას სახელმწიფო კონტროლის სპეციალური წესის დამტკიცების შესახებ“- საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 7 დეკემბრის N575 დადგენილება;
- „ცხოველის საკვების გამოყენებისა და ბაზარზე განთავსების წესის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 8 თებერვლის N 58 დადგენილება;
- „ცხოველის საკვების მასალის კატალოგის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 8 თებერვლის N 59 დადგენილება;
- „განსაკუთრებული კვებითი დანიშნულების ცხოველის საკვების მიზნობრივი გამოყენების ნუსხის დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 8 თებერვლის N57 დადგენილება;
- საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 19 მარტის N116 დადგენილება „ტექნიკური რეგლამენტი - საქართველოში პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სარეგისტრაციო გამოცდების, ექსპერტიზისა და რეგისტრაციის დებულების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №443 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“;
- საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 13 მაისის დადგენილება N215 „პესტიციდების მდგრადი გამოყენების მისაღწევად გასატარებელი ღონისძიების დამტკიცების შესახებ“;
- „ტექნიკური რეგლამენტი - „პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების მარკირების წესის“ დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №427 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 19 მარტის დადგენილება N117;

DCFTA-ის ფარგლებში შემუშავებული საკანონმდებლო მიახლოების სიის შესაბამისად მომზადებული პროექტები და ცვლილებების პროექტები

- „ცხოველის საკვების სახელმწიფო კონტროლისთვის ნიმუშის აღებისა და გამოკვლევის მეთოდების დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „ცხოველთა კვებაში გამოსაყენებელი ცხოველის საკვები დანამატების წესის დამტკიცების შესახებ“- საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „ტექნიკური რეგლამენტი - საქართველოში პესტიციდებისა და აგროქიმიკატების სარეგისტრაციო გამოცდების, ექსპერტიზისა და რეგისტრაციის დებულების დამტკიცების შესახებ“ „საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №443 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი ;
- „ცხოველის ზოგიერთი დაავადების კონტროლის ზოგადი ზომებისა და ღორის ვეზიკულარულ დაავადებასთან დაკავშირებული სპეციალური ზომების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;

ევროკავშირის კანონმდებლობასთან დინამიკურობის უზრუნველსაყოფად მომზადებული ცვლილებები

- „ტექნიკური რეგლამენტის – სურსათში მიკროელემენტებისა და დამაბინძურებლების (კონტამინანტები) რაოდენობის კონტროლისათვის ნიმუშის აღებისა და ანალიზის მეთოდების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 13 დეკემბრის N547 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 2 ივნისის N259 დადგენილება (პროექტი);
- „ტექნიკური რეგლამენტის – სურსათში მიკროელემენტებისა და დამაბინძურებლების (კონტამინანტები) რაოდენობის კონტროლისათვის ნიმუშის აღებისა და ანალიზის მეთოდების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 13 დეკემბრის N547 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე (პროექტი);
- „სურსათში ზოგიერთი დამაბინძურებლის (კონტამინანტის) მაქსიმალურად დასაშვები ზღვრის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 9 ნოემბრის N567 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ (პროექტი)
- „ტექნიკური რეგლამენტის – „ცხოველური წარმოშობის არასასურსათო დანიშნულების პროდუქტისა (მათ შორის, ცხოველური წარჩენების) და მეორეული პროდუქტის, რომლებიც არ არის გამიზნული ადამიანის მიერ მოხმარებისათვის, ჯანმრთელობისა და ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული ბიზნესოპერატორის აღიარების წესების“ დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2017 წლის 29 დეკემბრის N605 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის დადგენილება (პროექტი);
- სურსათის/ცხოველის საკვების არაორგანიზებული წარმოების წესის დამტკიცების თაობაზე» საქართველოს მთავრობის 2020 წლის N14 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე საქართველოს მთავრობის დადგენილება (პროექტი).

ღამთავარი ცვლილებები და ნორმატიული აქტები:

- „ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციისა და მათი სადგომის/დროებითი სადგომის რეგისტრაციის წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ოქტომბრის N2483 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 15 ოქტომბრის N505 დადგენილება;
- „ცხოველთა გადამდები დაავადებების სანიტარულ-პროფილაქტიკურ-საკარანტინო ღონისძიებათა განხორციელების წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 14 ივლისის N2348 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 9 ივნისის N274 დადგენილება;
- ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის N2430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ – საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 2 აპრილის N147 დადგენილება;
- ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 2 აპრილის N147 დადგენილება;

ვრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ – საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 28 იანვრის N35 დადგენილება;

- ტექნიკური რეგლამენტის – ფრინველის ხორცის მარკეტინგული მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 18 ივლისის N340 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 15 იანვრის N14 დადგენილება;
- ტექნიკური რეგლამენტის – ფრინველის ხორცის მარკეტინგული მოთხოვნების დამტკიცების შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 18 ივლისის N340 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 27 აპრილის N191 დადგენილება;
- „სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსში“ ცვლილების შეტანის შესახებ“, „საქართველოს ადმინისტრაციულ სამართალდარღვევათა კოდექსში“ ცვლილების შეტანის შესახებ“ და „ვაზისა და ღვინის შესახებ“ საქართველოს კანონში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ ;
- „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – შემოსავლების სამსახურისა და საჯარო სამართლის იურიდიული პირის – სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ ნებართვების გაცემის წესის, პირობებისა და სანებართვო მოწმობების ფორმების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №426 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 16 აპრილის N174 დადგენილება;
- საჯარო სამართლის იურიდიული პირის -სურსათის ეროვნული სააგენტოს სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარული და ფიტოსანიტარიული სახელმწიფო კონტროლის 2020 წლის პროგრამები;

მოზადდა ცვლილებების პროექტები ან პროექტები

- ტექნიკური რეგლამენტის – „ცხოველური წარმოშობის არასასურსათო დანიშნულების პროდუქტისა (მათ შორის, ცხოველური ნარჩენების) და მეორეული პროდუქტის, რომლებიც არ არის გამიზნული ადამიანის მიერ მოხმარებისათვის, ჯანმრთელობისა და ამ საქმიანობასთან დაკავშირებული ბიზნესოპერატორის აღიარების წესების“ დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული სერტიფიკატების ფორმებისა და მათი გაცემის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2010 წლის 31 დეკემბრის №430 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- სურსათის/ცხოველის საკვების უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის კოდექსში შესატანი ცვლილებები;
- ნარჩენების მართვის კოდექსში შესატანი ცვლილებები;
- 2021 წელს ქვევრს დაცული გეოგრაფიული აღნიშვნის სტატუსი მიენიჭა, ქვევრი პირველი არასასურსათო პროდუქტია, რომელიც ადგილწარმოშობის დასახელებისა და გეოგრაფიული აღნიშვნის სახელმწიფო რეესტრს დაემატა;

დამტკიცებული დარგობრივი ტექნიკური რეგლამენტები

- „ტექნიკური რეგლამენტი - ადამიანის მოხმარებისათვის განკუთვნილი კაკოსა და შოკოლადის პროდუქტების შესახებ“ დამტკიცების თაობაზე - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 2 აპრილის N 146 დადგენილება;
- ტექნიკური რეგლამენტი - „აკვაკულტურის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 6 ივლისის N 325 დადგენილება;
- „ნუშის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილება N2618, 2021 წლის 28 დეკემბერი;
- „კაკლის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილება N2617, 2021 წლის 28 დეკემბერი.

მოზადდა დარგობრივი ტექნიკური რეგლამენტების პროექტები

- „ხორბლის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;

განხილული და შეთანხმებული იქნა სხვადასხვა სამინისტროების, საქვეუწყებო დაწესებულებების მიერ მოზადებული ნორმატიული აქტები და სხვ. დოკუმენტები:

- ტექნიკური რეგლამენტის - „ლაქ-საღებავებში ტყვიის შემცველობის რეგლამენტირების შესახებ“ დამტკიცების თაობაზე - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- თემატური მოკვლევის ანგარიშები (გარემოს ტყვიით დაბინძურების შეფასება საქართველოში, სამეცნიერო-კვლევითი ცენტრის რისკის შეფასების სამსახურის მიერ სხვადასხვა პროექტის ფარგლებში სამინისტროს მისამართით გაცემული რეკომენდაციების შესრულების შესახებ ინფორმაცია);
- „საჯარიმო ქვიტრის ფორმის, მისი შევსებისა და წარდგენის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2018 წლის 27 ივლისის N2-610 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ ბრძანების პროექტი;
- გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს საქმიანობის პროცესში წარმოქმნილი ტიპობრივი მმართველობითი დოკუმენტების სისტემატიზაციის მიზნით საქმიანობის სფეროში შექმნილი საქმეთა ნუსხა ვადების განსაზღვრით;
- „აზიური ფაროსანას წინააღმდეგ გასატარებელი ღონისძიებების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 28 იანვრის N124 განკარგულებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ - საქართველოს მთავრობის განკარგულების ცვლილების პროექტი;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ლატვიის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შორის სოფლის მეურნეობის სფეროში ურთიერთგაგების მემორანდუმის პროექტი;
- „ცხოველთა იდენტიფიკაცია-რეგისტრაციისა და მათი სადგომის/დროებითი სადგომის რეგისტრაციის წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2019 წლის 3 ოქტომბრის N2483 დადგენილებაში

- ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
- სპეციფიკური სამუშაო რეჟიმის მქონე დარგების ჩამონათვალის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
  - „ტექნიკური რეგლამენტი - კოსმეტიკური პროდუქციის შესახებ“ - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
  - „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული (ჯანმრთელობის) სერტიფიკატის ფორმების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 12 აპრილის №2-422 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტი;
  - „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული (ჯანმრთელობის) სერტიფიკატების ფორმების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტი;
  - საქართველოში წარმოებული და იმპორტირებული ვეტერინარული პრეპარატების სახელმწიფო რეგისტრაციის წესის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 7 ივლისის №327 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
  - „პრეკურსორების იმპორტის ან ექსპორტის განხორციელების წესის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2016 წლის 1 ივლისის №304 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;
  - „კურორტ წყალტუბოს სანიტარიული დაცვის ზონების დამტკიცების შესახებ“ და „კურორტ ლეზარდეს სანიტარიული დაცვის ზონების დამტკიცების შესახებ“;
  - სპეციფიკური რეჟიმის მქონე დარგების განსაზღვრის შესახებ;
  - სურსათის უვნებლობის სტრატეგიულ დოკუმენტი - საქართველოს სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების სტრატეგიის განხორციელება – ARDSG-FS 2020- 2023“;
  - საკვები ბანკის შექმნის თაობაზე;
  - საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი „ტექნიკური რეგლამენტი - სინთეზური სარეცხი საშუალებებისა და საყოფაცხოვრებო ქიმიკატების შესახებ“;
  - „აზიური ფაროსანას სანიტარულ დაცვას და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 10 მარტის N2-274 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 10 მარტის N2-274 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტი;
  - „ვეტერინარულ კონტროლს დაქვემდებარებული პროდუქტების ექსპორტის დროს გამოსაყენებელი ვეტერინარული (ჯანმრთელობის) სერტიფიკატის ფორმების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 12 აპრილის №2-422 ბრძანებაში ცვლილების შეტანის თაობაზე“ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტი;

- „შინაური ცხოველების დაცვის შესახებ“ ევროპული კონვენცია;
- სხვა ქვეყნების ან სახელმწიფოთაშორისი ვეტერინარული დანიშნულების პრეპარატების მარეგულირებელი სახელმწიფო ორგანოების სიის განსაზღვრის შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2009 წლის 11 ნოემბრის № 205 დადგენილებაში ცვლილებების შეტანის თაობაზე”, საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;

სოფლის მეურნეობის და სხვა სამინისტროების მიერ შექმნილ სამუშაო ჯგუფებში მონაწილეობა

- შინაგან საქმეთა სამინისტროს ქბრბ საფრთხეების, ქიმიური უსაფრთხოების სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- სტანდარტიზაციის ეროვნული სააგენტოს ტექნიკური კომიტეტის ფარგლებში;
- სტანდარტიზაციის ეროვნული სააგენტოს „სურსათის ტექნიკური კომიტეტი“-ს ფარგლებში;
- სსიპ აკრედიტაციის ეროვნული საბჭოს შემადგენლობაში;
- შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანებით შექმნილი „სამედიცინო ნარჩენების მართვის“ უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანებით შექმნილი „საქართველოში მესაქონლეობის განვითარების პროგრამის“ შემუშავების მიზნით შექმნილი სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- განათლების მინისტრის ბრძანების საფუძველზე შექმნილი „ვეტერინარიის რეგულირებად დარგად ქცევა-სთან“ დაკავშირებული სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში;
- მაიონებელი გამოსხივების, რადიოაქტიური ნივთიერებების ტრანსპორტირების და ნარჩენების უსაფრთხოების სფეროში მდგრადი განათლებისა და ტრენინგების ინფრასტრუქტურის ჩამოყალიბების მიზნით უწყებათაშორისი სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში.
- განათლების ხარისხისა და აკრედიტაციის სამსახურის უფროსის ბრძანებით შექმნილ „ვეტერინარიის მიმართულების უმაღლესი განათლების დარგობრივ საბჭოს“ ფარგლებში;
- ფინანსთა სამინისტროს მიერ შექმნილ საერთაშორისო ვაჭრობის ხელშეწყობის სამუშაო ჯგუფის საქმიანობაში მონაწილეობის მიღება;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2019 წლის 22.11. ბრძანება N2-1128-ით შექმნილი საქართველოს მცენარეთა დაცვის დარგის განვითარების მხარდაჭერის მიზნით შექმნილი სამეთვალყურეო საბჭოს მუშაობაში მონაწილეობა;
- პროფესიულ და უმაღლეს სასწავლებლებში მცენარეთა დაცვის სპეციალობის განათლების საკითხებზე მომუშავე სამუშაო ჯგუფში მონაწილეობის მიღება;
- საქართველოს ტექნიკური უნივერსიტეტის აგროინჟინერის ფაკულტეტზე „სურსათის უვნებლობის“ სამაგისტრო პროგრამის მომზადება;
- თანამშრომლობა „საქპატენტთან“ - ადგილწარმოშობის დასახელებასა და გეოგრაფიულ აღნიშვნებთან დაკავშირებული კანონმდებლობის სრულყოფის მიზნით;

საერთაშორისო ორგანიზაციებთან და არასამთავრობო სექტორთან თანამშრომლობა

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული სხვადასხვა საერთაშორისო ორგანიზაციების მიერ განხორციელებულ საქმიანობებში:

- FAO - GM Foods Platform-ის ფარგლებში;
- WTO- SPS-ის ფარგლებში;
- CIB-პროექტის ფარგლებში;
- „Land o`Lake“ (USAID - პროექტის ფარგლებში);
- სხვადასხვა არასამთავრო ორგანიზაციებთან (მომხმარებელთა უფლებების დაცვა, სტრატეგიული განვითარებისა და კვლევების ცენტრი, გარემო და რისკი, ევრაზიის თანამშრომლობის ფონდი, დარგობრივი და პროფესიული ასოციაციები და სხვა);
- ამერიკის შეერთებული შტატების ჯანმრთელობისა და ადამიანის სერვისების დეპარტამენტის - დაავადებათა კონტროლისა და პრევენციის ცენტრი (CDC);
- ICARS-ანტიმიკრობულ რეზისტენტობასთან დაკავშირებული პრობლემების გადაწყვეტის საერთაშორისო ცენტრი.
- ამერიკის შეერთებული შტატების სოფლის მეურნეობის დეპარტამენტის (USDA) მიერ კალიფორნიის სახელმწიფო უნივერსიტეტთან (ფრეზნო) მცენარეთა დაცვის განათლების საკითხების თაობაზე;

სხვა საქმიანობები

- „საჯარო სამართლის იურიდიული პირის - სურსათის ეროვნული სააგენტოს სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარული და ფიტოსანიტარიული სახელმწიფო კონტროლის 2020 წლის პროგრამის დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანების პროექტის განხილვა და რეკომენდაციების მომზადება.
- მომზადდა საქართველოს მცენარეთა დაცვის დარგის განვითარების მხარდაჭერის მიზნით შექმნილი სამეთვალყურეო საბჭოს დებულება და საქმიანობის წესი
- სამუშაო შეხვედრები სამუშაო ჯგუფის ფარგლებში, არასამთავრობო და სამიზნე ჯგუფებთან (ბიზნესოპერატორები, დარგობრივი ასოციაციები);
- სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში მომზადდა ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2021 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის CBRN (ქიმიური, ბიოლოგიური, რადიაციული, ბირთვული) აქტივობების შესრულების 6 თვის და წლიური ანგარიშები;
- ქბრბ საფრთხეების შემცირებისა და უსაფრთხოების მართვის გაეროს მეგობართა ჯგუფის მიერ მომზადებული რეზოლუციის პროექტში ევროკავშირის მიერ შეტანილი ცვლილებების თაობაზე შენიშვნები;
- „ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამის“ სამეთვალყურეო საბჭო.
- მომზადდა შენიშვნები და წინადადებები საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტზე: „ტყით სარგებლობის წესის“ თაობაზე;

სოფლის განვითარების სამმართველო

- შემუშავდა პროგრამა „მეფუტკრეობის განვითარების ძირითადი მიმართულებები“, რომელშიც გათვალისწინებულია სამინისტროს დაქვემდებარებაში მყოფი სხვადასხვა უწყებებისა და დეპარტამენტების, ასევე საქართველოს მეფუტკრეთა გაერთიანების შენიშვნები და წინადადებები;
- მუშაობა დასრულდა „საქართველოში აკვაკულტურის ინტეგრირებული სისტემების განვითარების ძირითადი მიმართულებები“ პროექტთან დაკავშირებით;
- მუშაობა მიმდინარეობს კომპანიებისთვის ხარისხის ნიშნის გამოყენების უფლების მინიჭების თაობაზე. სამმართველოს უშუალო მონაწილეობით მიმდინარე წელს მარკეტინგული საბჭოს გადაწყვეტილებებით ხარისხის ნიშნის ლოგოს გამოყენების უფლება მიენიჭა 3 კომპანიის 7 პროდუქტს.
- მუშაობა მიმდინარეობს გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციისა (FAO) და ევროპის რეკონსტრუქციისა და განვითარების ბანკთან ერთობლივი თანამშრომლობის პროექტის „საკვები პროდუქტების მწარმოებლებსა და ტურიზმის სექტორს შორის შეფერხებული კავშირის გაძლიერება“ ფარგლებში დაგეგმილ აქტივობებზე. კერძოდ: საქართველოში სურსათისა და ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნების მიზნით მდგრადი აგროტურიზმის გზამკვლევისა და შესაბამისი სამოქმედო გეგმის შემუშავებაზე;
- COVID-19 პანდემიასთან დაკავშირებით დაწესებული საქართველოს საზღვრის კვეთის რეგულაციების შესაბამისად, 2020 წლის ივნისიდან დღემდე გრძელდება უცხოელ ვიზიტორებზე საზღვრის კვეთის ნებართვების გაცემა;
- 2020 წლის ნოემბრიდან 2021 წლის მაისის ჩათვლით სამმართველოს წარმომადგენლების მიერ მიმდინარეობდა ქვეყნის მასშტაბით გადაადგილებაზე დაწესებული შეზღუდვების პერიოდში 21:00 საათიდან 05:00 საათამდე გადაადგილების ნებართვების/საშვების გაცემა.

გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი

2021 წლის მდგომარეობით გარემოსა და კლიმატის ცვლილების დეპარტამენტი კოორდინირებას უწევდა საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე წყლის რესურსების მართვის, ატმოსფერული ჰაერის დაცვისა და კლიმატის ცვლილების სფეროებში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავებასა და განხორციელებას. ასევე, მონაწილეობდა და კოორდინაციას უწევდა სამინისტროს კომპეტენციაში შემავალი მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებებისა და პროცესების, გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების (SDGs) ეროვნულ დონეზე განხორციელებას და მჭიდროდ თანამშრომლობდა შესაბამის საერთაშორისო ორგანიზაციებთან. დეპარტამენტი შედგებოდა 4 სამმართველოსგან: კლიმატის ცვლილების სამმართველო, წყლის სამმართველო, ატმოსფერული ჰაერის სამმართველო და მდგრადი განვითარების სამმართველო.

საქართველო გამოირჩევა კლიმატის ცვლილების მიმართ მაღალი მოწყვლადობით, შესაბამისად, კლიმატის ცვლილების პოლიტიკა - მასთან ადაპტაცია და სათბურის აირების ემისიების შეზღუდვა მნიშვნელოვანი მიმართულებაა

საქართველო, წარმოადგენს რა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის (UNFCCC) მხარე ქვეყანას, რეგულარულად ასრულებს კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული ტენდენციებისა და მოვლენების შესახებ ანგარიშგებას ეროვნული შეტყობინების საშუალებით.

2021 წელს მომზადდა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მიმართ მეოთხე ეროვნული შეტყობინების ანგარიში. დოკუმენტი შედგება ხუთი ნაწილისაგან: ეროვნული გარემოებები, სათბურის აირების ინვენტარიზაციის ანგარიში, შერბილების პოლიტიკა, მოწყვლადობა და ადაპტაცია; ასევე ინფორმაცია კლიმატის ცვლილების ეკონომიკური, სოციალური და გარემოსდაცვითი მიმართულებების ინტეგრირების, ორმხრივი შეთანხმებების, კლიმატის ცვლილებისათვის რელევანტური კვლევების, კლიმატის ცვლილებასთან დაკავშირებული პოლიტიკის დოკუმენტებისა და შემდგომი საჭიროებების შესახებ. მეოთხე ეროვნული შეტყობინების ანგარიში გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის სამდივნოს წარედგინა 2021 წლის 5 აპრილს და ის განთავსებულია კონვენციის ვებ-გვერდზე.

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს კოორდინაციით, გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის პარიზის შეთანხმების ვალდებულების შესაბამისად, შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 8 აპრილის №167 დადგენილებით დამტკიცდა ქვეყნის ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული ნვლილის (NDC) განახლებული დოკუმენტი, რომელიც მიზნად ისახავს საქართველოს მიერ კლიმატის ცვლილების გამომწვევი სათბურის აირების ემისიების შემცირებას. NDC-ის განსახორციელებლად ასევე მომზადდა და საქართველოს მთავრობის მიერ დამტკიცდა საქართველოს “კლიმატის ცვლილების 2030 წლის სტრატეგია” და “2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმა”, რაც წარმოადგენს ზემოაღნიშნული ვალდებულების განხორციელების გეგმას და მოიცავს ქმედებებს შემდეგ შვიდ სექტორში: ენერჯის გენერაცია და გადაცემა, ტრანსპორტი, შენობები, სოფლის მეურნეობა, ნარჩენები, მრეწველობა და ტყე.

გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის, ასევე ევროკავშირთან ასოცირების შეთანხმების ვალდებულებების შესაბამისად, დეპარტამენტის კოორდინაციით შემუშავდა გრძელვადიანი დაბალემისიანი განვითარების ხედვის დოკუმენტის (LT LEDS) სამუშაო ვერსია, რომელიც დამტკიცდება 2022 წელს.

დაიწყო ტექნოლოგიების შეფასების საჭიროების ანგარიშის მომზადება, რაც საშუალებას მისცემს ქვეყანას იდენტიფიცირება გაუკეთოს ენერგეტიკის, სოფლის მეურნეობის, მრეწველობის და ა.შ. სექტორებში ქვეყნისთვის საჭირო ტექნოლოგიის იდენტიფიცირებას და აღნიშნული ტექნოლოგიების დანერგვის ხელშეწყობისთვის საერთაშორისო ფინანსურ ინსტიტუტებთან მუშაობით.

მიმდინარეობს ფართომასშტაბიანი პროგრამის - „კლიმატით გამონვეული კატასტროფების რისკების შემცირება“ - განხორციელება. პროგრამა დაფინანსებულია მწვანე კლიმატის ფონდის (GCF), შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოსა (SDC) და შვედეთის მთავრობის მიერ და მას ახორციელებს გაეროს განვითარების პროგრამა (UNDP). პროგრამა ეხმარება საქართველოს მთავრობას შეიმუშაოს და დანერგოს კლიმატის რისკის ინტეგრირებული მართვის (CRM) პროაქტიული მიდგომა, რომელიც მრავალმხრივი საფრთხეების ადრეული გაფრთხილების სისტემის შექმნისა და ყველა სექტორში დაგეგმვისა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში, კლიმატის შესახებ ინფორმაციის გამოყენების გზით, ხელს შეუწყობს რისკის შემცირებას, პრევენციასა და მზადყოფნას. აღნიშნული ინიციატივის ფარგლებში მიმდინარეობს პროექტი საქართველოს 11 მდინარის აუზისთვის (რიონი, სუფსა, ნატანები, კინტრიში, ხობისწყალი, ენგური, ჭოროხი, მტკვარი, ალაზანი, იორი, ხრამი-ქცია) ინტეგრირებული მრავალსაფრთხის (წყალდიდობები, ღვარცოფები, მენყრები, ზვავები, გვალვა, ქარი და სეტყვა) სოციალურ-ეკონომიკური რისკის მოდელის შემუშავებაზე. GIS-ზე (გეოინფორმაციული სისტემები) დაფუძნებული სოციალურ-ეკონომიკური მოდელიდან მიღებული შედეგები განსაზღვრავს რისკის, ზიანისა და დანაკარგების/ზარალის შეფასებას. გარდა ამისა, პროგრამის ფარგლებში მომზადდა საფრთხეების (წყალდიდობა, ზვავი, გვალვა, სეტყვა, ძლიერი ქარი, მენყერი და ღვარცოფი) მოდელირებისა და რუკების შედგენის მეთოდოლოგია და იგეგმება მრავალმხრივი საფრთხეების რუკების შედგენა საქართველოს მასშტაბით. ასევე, პროგრამის ფარგლებში მიმდინარეობს კლიმატის ადაპტაციის და ადრეული გაფრთხილების სისტემის მიმართ ინსტიტუციური შესაძლებლობების შეფასება, როგორც ეროვნულ, ასევე ადგილობრივ დონეზე.

დეპარტამენტი აქტიურად მონაწილეობდა გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მხარეთა 26-ე კონფერენციის მოლაპარაკებებში, კერძოდ კი საქართველოს მიერ წარდგენილი ინიციატივის „სამართლიანი გეოგრაფიული წარმომადგენლობის“ (equitable geographical representation) ფარგლებში გაიმართა მოლაპარაკებები კონვენციის პრეზიდენტის ოფისთან, რომლებზეც მხარეთა კონფერენციის დასრულებისას კონფერენციის პრეზიდენტმა - ალოკ შარმამ, წარმოადგინა ანგარიში და განაცხადა, რომ აღნიშნული საკითხი უნდა გადაწყდეს სისტემურად, შესაბამისად, მოლაპარაკებები გაგრძელდება მხარეთა 27-ე კონფერენციის ფარგლებში, რომელიც შედგება ეგვიპტეში, 2022 წელს.

საპრეზიდენტო კონსულტაციების პარალელურად, საქართველო ჩართული იყო კონვენციის ორგანოების მოლაპარაკებებში სამართლიანი გეოგრაფიული წარმომადგენლობის მოთხოვნით და საქართველოს დელეგაციამ შეძლო კონვენციის ტექნოლოგიური მექანიზმის - კლიმატის ტექნოლოგიების ცენტრის და ქსელის (CTCN) მმართველი საბჭოს სტრუქტურის შეცვლა. ასევე, კონვენციის ექსპერტთა საკონსულტაციო ჯგუფის (Consultative Group of Experts) მმართველი საბჭოს სტრუქტურის შეცვლა. შედეგად, აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონის წარმომადგენელ განვითარებად ქვეყნებს ექნებათ აღნიშნული მექანიზმების მართვაში მონაწილეობის შესაძლებლობა. დამატებით, მოლაპარაკებების შედეგად, ტექნოლოგიების განხორციელების კომიტეტის (Technology Executive Committee) გადაწყვეტილებაში ჩაიწერა, რომ აღმოსავლეთ ევროპის რეგიონს არ აქვს თანაბარი

წვდომა მის მართვის მექანიზმზე და აღნიშნული საკითხი უნდა დარეგულირდეს უახლოეს მომავალში.

გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციის მხარეთა 26-ე კონფერენციის (COP 26) ფარგლებში, საქართველო ასევე შეუერთდა შემდეგ მნიშვნელოვან ინიციატივებს:

- მაღალი ამბიციის კოალიცია
- გლობალური მეთანის პირობა
- სოფლის მეურნეობის ინოვაციების მისია კლიმატისთვის (AIM4C)
- ტყისა და მიწათსარგებლობის დეკლარაცია

ქვეყანაში წყლის რესურსების მდგომარეობის გაუმჯობესების ხელშეწყობა, წყლის გამოყენებისა და დაცვის სფეროში არსებული პრობლემების მოგვარების გზით მნიშვნელოვან მიმართულებას წარმოადგენს

წყლის რესურსების დაცვისა და გამოყენების სფეროში ერთიანი სახელმწიფო პოლიტიკის განხორციელების, ადამიანის ჯანმრთელობისთვის უსაფრთხო გარემოს შექმნისა და ინტეგრირებული მართვის პრინციპების შესაბამისად წყლის რესურსების დაცვისა და მდგრადი გამოყენების უზრუნველსაყოფად სამართლებრივი საფუძვლების შექმნის მიზნით მომზადდა „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ კანონპროექტი, რომელიც 2021 წლის 15 ნოემბერს მოწონებული იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ და წარდგენილ იქნა საქართველოს პარლამენტში განსახილველად. კანონპროექტის შემუშავების პროცესში უზრუნველყოფილ იქნა დაინტერესებული მხარეების ჩართულობა. კანონპროექტი შესაბამისობაშია ევროკავშირის კანონმდებლობასთან. კერძოდ, კანონპროექტში გათვალისწინებულია ასოცირების შესახებ შეთანხმების ვალდებულებებიდან გამომდინარე მოთხოვნები ევროკავშირის შემდეგი დირექტივების მიხედვით: წყლის პოლიტიკის სფეროში საზოგადოებრივი მოქმედებისათვის ჩარჩოს შემუშავების შესახებ, წყალდიდობის რისკების შეფასებისა და მართვის შესახებ, ურბანული ჩამდინარე წყლის განმენდის შესახებ, ადამიანის მოხმარებისათვის განკუთვნილი წყლის ხარისხის შესახებ, სასოფლო სამეურნეო საქმიანობაში გამოყენებული ნიტრატებით დაბინძურებისაგან წყლების დაცვის შესახებ.

ახალი კანონმდებლობა ემყარება წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის პრინციპებს და დაწინაურებს მდინარეთა სააუზო მართვას სააუზო მართვის გეგმების შედგენისა და მათი განხორციელების საფუძვლზე. განხორციელდა მნიშვნელოვანი ღონისძიებები წყლის რესურსების მართვის კუთხით დაგეგმილი რეფორმის ხელშესაწყობად, კერძოდ შემუშავდა რამდენიმე სააუზო მართვის გეგმის პროექტის სამუშაო ვერსია.

სააუზო მართვის გეგმა წარმოადგენს ინტეგრირებული მართვის მექანიზმს, მდინარის აუზის დონეზე. გეგმის შესაბამისად მნიშვნელოვანია მდინარის აუზში არსებული სიტუაციის კარგი ანალიზი და ანალიზის საფუძვლზე, სხვადასხვა დაინტერესებულ მხარესთან კონსულტაციით, იმგვარი ქმედებების იდენტიფიცირება, რომელიც უზრუნველყოფს კონკრეტული მდინარის აუზში არსებული გარემოს გაუმჯობესებას. აქედან გამომდინარე, სააუზო მართვის გეგმის ამოცანაა სხვადასხვა სოციალური, ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი ფაქტორების გათვალისწინებით, მოაგვაროს წყლის რესურსებთან დაკავშირებული გამოწვევები, რომლებიც საფრთხეს უქმნის მდინარის აუზში არსებულ წყლის ობიექტებს.

ახალი კანონმდებლობის მიღების შემდგომ, საქართველოს ტერიტორია დაიყოფა მდინარეთა სააუზო უბნებად: ენგური-რიონი, ჭოროხი-აჭარისწყალი, ბზიფი-კოდორი, მტკვარი, ალაზანი-იორი და ხრამი-დებედა. ევროკავშირის მიერ დაფინანსებული პროექტის - „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა პლიუსი აღმოსავლეთ პარტნიორობის ქვეყნებისთვის“ (EUWI+) - მხარდაჭერით მომზადდა სააუზო მართვის გეგმების სამუშაო ვერსიები ხრამი-დებედას, ალაზანი-იორის და ჭოროხი-აჭარისწყალის სააუზო უბნებისთვის. გარდა ამისა, პროექტის მხარდაჭერით, ასევე მომზადდა ჭოროხი-აჭარისწყლის სააუზო მართვის გეგმის დანართი: სანაპირო და გარდამავალი წყლები. ჭოროხი-აჭარისწყლის მდინარის აუზის უბნად მოაზრებულია ჭოროხი-აჭარისწყლის წყალშემკრები აუზი და ასევე, გარდამავალი და სანაპირო წყლები. შესაბამისად, მომზადდა ჭოროხი-აჭარისწყლის აუზის სანაპირო და გარდამავალი წყლების ფონური გარემო პირობების დახასიათება, სანაპირო და გარდამავალი წყლების მახასიათებლების ანალიზი, სანაპირო და გარდამავალ წყლებზე მნიშვნელოვანი ზეწოლა-ბეგავლენის მქონე ფაქტორების ანალიზი და სანაპირო და გარდამავალი წყლის ობიექტებისთვის ღონისძიებების პროგრამა.

ასევე, პროექტის ფარგლებში შემუშავდა სააუზო მართვის გეგმების სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების განხორციელების სახელმძღვანელო გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) ხელმძღვანელობით.

გამომდინარე იმ გარემოებიდან, რომ საქართველოსთვის პრიორიტეტულია შავი ზღვის გარემოს მდგომარეობის გაუმჯობესება, შემუშავდა საზღვაო გარემოს ეროვნული სტრატეგიისა და სამოქმედო პროგრამის პროექტი ევროკავშირის საზღვაო სტრატეგიის ჩარჩო დირექტივის გათვალისწინებით. დოკუმენტი შემუშავდა ევროკავშირის მხარდაჭერით.

კონსულტაციების საფუძველზე მოხდა შავი ზღვის ეროვნული სტრატეგიისა და სამოქმედო პროგრამის პროექტის სრულყოფა და შესაბამისობაში მოყვანა ეროვნულ სტანდარტებთან, კერძოდ პოლიტიკის დოკუმენტების შემუშავების, მონიტორინგისა და შეფასების წესის დამტკიცების შესახებ საქართველოს მთავრობის №629 დადგენილებით გათვალისწინებულ სტანდარტებთან. განახლებული დოკუმენტი ინტეგრირებული იქნა გარემოს დაცვის მოქმედებათა მე-4 ეროვნული პროგრამის პროექტში. დოკუმენტი სხვადასხვა მიმართულებით მოიცავს ამოცანებს და კონკრეტულ აქტივობებს, მათ შორის, შავი ზღვის ინტეგრირებული მონიტორინგის პროგრამის შექმნას და მონიტორინგისთვის ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერებას.

საქართველო აქტიურადაა ჩართული მდგრადი განვითარების ფარგლებში წყლის რესურსების მართვის კუთხით არსებულ პროცესებში. კერძოდ, მე-6 მიზნის ერთ-ერთი ამოცანაა 6.5, რომელიც უკავშირდება წყლის რესურსების ინტეგრირებულ მართვას ყველა დონეზე. ამოცანას გააჩნია ორი ინდიკატორი: ერთი (6.5.1), რომელიც ზომავს წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის დანერგვის ხარისხს და მეორე (6.5.2), რომელიც აფასებს ტრანსსასაზღვრო წყლებზე არსებულ თანამშრომლობას მოსაზღვრე ქვეყნებს შორის. მიუხედავად იმისა, რომ აღნიშნული ორი ინდიკატორი საქართველოს მიერ ჯერ არ არის ნაცონალიზებული, ქვეყანამ მონაწილეობა მიიღო 2017 წლის საბაზისო და 2020 წელს განხორციელებულ ანგარიშგებებში. აღსანიშნავია ის ფაქტი, რომ 6.5.1 ინდიკატორის მიმართ განხორციელებულ ანგარიშგების პროცესში, უზრუნველყოფილი იქნა სხვადასხვა დაინტერესებული მხარის ჩართულობა სხვადასხვა სამთავრობო უწყებიდან, არასამთავრობო ორგანიზაციებიდან და საერთაშორისო ორგანიზაციებიდან. ანგარიშგებისთვის განხორციელებული საკონსულტაციო პროცესი

დაინტერესებულ მხარეებთან მხარდაჭერილ იქნა წყლის გლობალური პარტნიორობის (GWP) მიერ. 2021 წელს მოხდა 6.5.1 ინდიკატორის (SDG 6.5.1) ნაციონალიზაცია საქართველოს მიერ, რაც გულისხმობს იმას, რომ ქვეყანამ ვალდებულება აიღო ინდიკატორის და შესაბამისად, ინდიკატორით გათვალისწინებული წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის კომპონენტების დანერგვასა და პოლიტიკურ პროცესებში გათვალისწინებაზე.

ერთ-ერთ უნიკალურვანეს გარემოსდაცვით მიმართულებას წარმოადგენს ატმოსფერული ჰაერის დაცვა

ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის განვითარების საგზაო რუკის ფარგლებში ევროპელი ექსპერტის მიერ შემოთავაზებული საქართველოს ტერიტორიის ზონებად და აგლომერაციებად გადანაწილების პირველადი მონახაზის საფუძველზე შემუშავდა და დამტკიცდა საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 30 აგვისტოს №2-1293 ბრძანება „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგისა და მართვის ზონებისა და აგლომერაციების დამტკიცების შესახებ“. ზონებისა და აგლომერაციების იდენტიფიცირება ხელს შეუწყობს ჰაერის დაცვის ევროპულ პრინციპებზე გადასვლას, რაც გულისხმობს რეგიონულ და ლოკალურ დონეზე ჰაერის დაბინძურების პრობლემის მოგვარებას და ამ მიზნით შედეგზე ორიენტირებული ქმედებების დაგეგმვას.

შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2021 წლის პირველი დეკემბრის №563 დადგენილებით დამტკიცდა ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2008/50/EC და 2004/107/EC დირექტივების შესაბამისად საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების დონეზე დაკვირვების პუნქტების/სადგურების მინიმალური სტანდარტული რაოდენობის, განლაგებისა და ფუნქციონირების წესების, აგრეთვე დაბინძურების დონის გაზომვის სტანდარტული მეთოდების ჩამონათვალის ტექნიკური რეგლამენტი. ტექნიკური რეგლამენტი მიზნად ისახავს ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ევროკავშირის კანონმდებლობით დადგენილი კრიტერიუმების ეროვნულ დონეზე დანერგვას და სრულყოფილი ჩარჩოს შექმნას ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგისა და შეფასებისთვის.

საქართველოში ავტომობილების პარკის გაახალგაზრდავების და გაჯანსაღების მიზნით მომზადებულია ტექნიკური რეგლამენტის პროექტი „ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დამაბინძურებელი სხვადასხვა კატეგორიის ავტოსატრანსპორტო საშუალებებიდან გაფრქვევების (გამონაბოლქვის) ევროკავშირის კანონმდებლობით გათვალისწინებული ზღვრულად დასაშვები ნორმების საქართველოს ტერიტორიაზე სამოქმედოდ შემოღების შესახებ“, რომელიც განხილულ იქნა ავტოიმპორტიორებთან და საქართველოს ბიზნეს ასოციაციის წარმომადგენლებთან. გაეროს გარემოსდაცვითი პროგრამისა (UNEP) და კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელის (CENN) მხარდაჭერით მომზადდა სიტუაციური (ხარჯთსარგებლიანობის) ანალიზი იმ სტანდარტის იდენტიფიცირების მიზნით, რომლის მიხედვითაც ავტოსატრანსპორტო საშუალებების იმპორტის შეზღუდვა ყველაზე მართებული იქნება ქვეყანაში დღეისათვის არსებული რეალობიდან გამომდინარე. დაინტერესებულ მხარეებთან განხილვებისა და სიტუაციური ანალიზის საფუძველზე მიმდინარეობს ტექნიკური რეგლამენტის საბოლოო სახით ჩამოყალიბების პროცესი და მისი დამტკიცება დაგეგმილია 2022 წლისათვის.

საქართველოს პარლამენტმა, 2021 წლის 2 მარტს მიიღო საკანონმდებლო პაკეტი, რომელიც უზრუნველყოფს სამრეწველო სექტორიდან გარემოს დაბინძურების პრევენციასა და შემცირებას. უფრო კონკრეტულად:

- მნიშვნელოვნად გაიზარდა ჯარიმები სამრეწველო ობიექტებიდან გადაჭარბებული გაფრქვევებისთვის, აირმტვერდამჭერი სისტემის არქონის ან გამოუყენებლობისა და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობების დარღვევისთვის.
- გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტს გაფრქვევების მნიშვნელოვნად გადაჭარბების შემთხვევაში საწარმოს ფუნქციონირების შეზღუდვის უფლება მიენიჭა;
- მსხვილი სამრეწველო საწარმოებს დაევალოთ 2021 წლის 1 ივნისიდან დანერგონ გაფრქვევების უწყვეტი ავტომატური თვითმონიტორინგის სისტემა და მიაწოდონ შესაბამისი ინფორმაცია სამინისტროს;

ზემოაღნიშნული საკანონმდებლო ცვლილებების შესაბამისად დეპარტამენტის მიერ ბიზნეს ოპერატორებთან კონსულტაციით შემუშავდა და საქართველოს მთავრობის 2021 წლის 27 აპრილის N192 დადგენილებით დამტკიცდა ცვლილებები დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების თვითმონიტორინგის და ანგარიშგების წარმოების ტექნიკურ რეგლამენტში. აღნიშნული ცვლილების მიზანს წარმოადგენდა ტექნიკური მოთხოვნების დაწესება ინსტრუმენტული მეთოდით ორგანიზებული გაფრქვევების ფაქტობრივი რაოდენობის უწყვეტი განსაზღვრისთვის და აგრეთვე, იმ მავნე ნივთიერებების და პარამეტრების ნუსხის დადგენა, რომელთა განსაზღვრაც სავალდებულოა.

ამასთან, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 24 მაისის N2-740 ბრძანებით დამტკიცდა დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების უწყვეტი ინსტრუმენტული თვითმონიტორინგის ელექტრონული სისტემის წარმოების ინსტრუქცია, რომელიც ადგენს ელექტრონული სისტემის წარმოების წესს, განსაზღვრავს სისტემის ძირითად მომხმარებლებსა და მათ უფლებებს და აწესებს ტექნიკურ მოთხოვნებს სისტემის გამართული ფუნქციონირებისთვის.

დიზელის ხარისხის გაუმჯობესების მიზნით, საქართველოს ბიზნეს ასოციაციასთან თანამშრომლობით, დიზელის ხარისხობრივ ნორმებს ახალი პარამეტრები დაემატა და ეროვნულ დონეზე განისაზღვრა თითქმის ყველა ის კომპონენტი, რომელსაც მოიცავს შესაბამისი ევროდირექტივა, რაც გააუმჯობესებს წვის პროცესს ავტოსატრანსპორტო საშუალებებში და შეამცირებს ატმოსფერულ ჰაერში აზოტის დიოქსიდისა და ნახშირჟანგის გაფრქვევებს.

ბენზინის შენახვისა და ჩატვირთვა-გადმოტვირთვის ოპერაციებიდან და ლაქებისა და საღებავების მოხმარებიდან აქროლადი ორგანული ნაერთების გაფრქვევების შემცირების მიზნით შემუშავდა შესაბამისი კანონქვემდებარე აქტების პროექტები, რომელიც განხილულ იქნა დაინტერესებულ მხარეებთან. ევროკავშირის დაფინანსებით, პროექტის „ასოცირების შესახებ შეთანხმების განხორციელების მხარდაჭერა საქართველოში - ფაზა II“ ფარგლებში, მიმდინარეობს კანონქვემდებარე აქტების პროექტების რეგულირების ზეგავლენის შეფასება (RIA) და მათი დამტკიცება დაგეგმილია 2022 წლისათვის.

„ოზონის შრის დამზღველ ნივთიერებათა შესახებ“ მონრეალის ოქმის განხორციელების ხელშეწყობის მიზნით ინსტიტუციონალური გაძლიერების პროექტის ფარგლებში ჩატარდა განხილვები დაინტერესებულ პირებთან საკანონმდებლო ცვლილებების პაკეტის თაობაზე, რომელიც ითვალისწინებს სამაცივრო და ჰაერის კონდიცი-

რების სექტორის რეგულირების და მაცივარაგენტების, მათ შორის ოზონდამშლელი ნივთიერებების, მართვის სისტემის გაუმჯობესებას. კერძოდ, დგინდება მოთხოვნები მათი შეგროვების, აღდგენის, რეციკლირებისა და განადგურების კუთხით. საკანონმდებლო პაკეტზე მუშაობის პარალელურად, მონრეალის ოქმის კიგალის ცვლილებების პროექტი საგარეო საქმეთა სამინისტროს კოორდინაციით განხილულ იქნა კომპეტენტურ უწყებებთან და მისი წარდგენა საქართველოს პარლამენტისთვის რატიფიცირების მიზნით დაგეგმილია ზემოაღნიშნულ საკანონმდებლო პაკეტთან ერთად 2022 წლისათვის. ამასთანავე, ახალი საკანონმდებლო მოთხოვნების ეფექტურად აღსრულების მიზნით მიმდინარეობს მაცივარაგენტების მართვის ელექტრონული სისტემის შექმნა. საანგარიშო პერიოდში შემუშავდა აღნიშნული სისტემის პროექტის პირველი ნაწილი.

მომზადდა სხვადასხვა სექტორებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების ანგარიში და წარედგინა შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ კონვენციის ოქმის სამდივნოს. აგრეთვე, მიმდინარეობს გაფრქვევების სივრცითი განაწილების ანგარიშის შემუშავების პროცესი, რომელიც უახლოეს მომავალში წარედგინება ოქმის სამდივნოს.

გარემოსდაცვითი მიმართულება ქვეყნის მდგრადი განვითარების მნიშვნელოვან კომპონენტს წარმოადგენს

დეპარტამენტმა, სხვადასხვა უწყებებთან და ორგანიზაციებთან აქტიური თანამშრომლობით, წარმატებით გაუწია კოორდინაცია სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში შემავალი მდგრადი განვითარების მიზნების (SDGs) განხორციელების პროცესს. კერძოდ:

- განახლდა გაეროს მდგრადი განვითარების მიზნების (SDGs) ეროვნული მატრიცის მონაცემები
- განხორციელდა SDGs ახალი ამოცანის (SDG 6.5) და ინდიკატორების (6.5.1; 13.2.2) ნაციონალიზაცია

დეპარტამენტმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო და კოორდინაცია გაუწია ქმედებების განხორციელებას ევროკავშირის ეგიდით მიმდინარე მულტისექტორული პროექტების ფარგლებში. კერძოდ: “ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) და ევროკავშირი კლიმატისთვის (EU4Climate).

დეპარტამენტმა განახორციელა და კოორდინაცია გაუწია საერთაშორისო გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების, პროცესებისა და ორგანიზაციების ფარგლებში საქართველოს მიერ ნაკისრი ვალდებულებების შესრულებას. კერძოდ:

- მომზადდა და გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) “გარემოსდაცვით საკითხებთან დაკავშირებული ინფორმაციის ხელმისაწვდომობის, გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობის და ამ სფეროში მართლმსაჯულების საკითხებზე ხელმისაწვდომობის შესახებ“ კონვენციის (ორჰუსის კონვენცია) სამდივნოს წარედგინა 4-წლიანი ეროვნული ანგარიში. ანგარიში მნიშვნელოვანია ადამიანის გარემოსდაცვითი უფლებების დაცვის, გარემოსდაცვითი მმართველობისა და გარემოსდაცვითი დემოკრატიის განვითარების და, ამასთან, მდგრადი განვითარების დღის წესრიგი 2030-ს SDGs-ის განხორციელებაში საზოგადოების ეფექტიანად მონაწილეობის კუთხით საქართველოში ბოლო 4 წლის განმავლობაში მიმდინარე პროცესების, გამომწვევებისა და არსებული პროგრესის თვალსაზრისით;

- განხორციელდა: 22 მრავალმხრივი გარემოსდაცვითი ხელშეკრულებების (კონვენცია/ოქმი), საერთაშორისო გარემოსდაცვითი პროცესის და ორგანიზაციის ფონდებში ფინანსური კონტრიბუცია; მათ შორის, 7 ხელშეკრულების შესრულების ეროვნული ანგარიშების მომზადების მონიტორინგი და ეროვნული კანონმდებლობის თანახმად წარედგინა საქართველოს საგარეო საქმეთა სამინისტროს;

დეპარტამენტის თანამშრომლები აქტიურად მონაწილეობენ საერთაშორისო გარემოსდაცვითი შეთანხმებების, პროცესების და ფონდების მმართველ ორგანოებსა და სამუშაო ჯგუფებში. მიმდინარე წელს დეპარტამენტის თანამშრომელი ჩაერთო ან/და გააგრძელა მუშაობა გაეროს ევროპის ეკონომიკური კომისიის (UNECE) მმართველი ორგანოების საქმიანობაში:

- ორჰუსის კონვენციის ბიუროში თავმჯდომარის მოადგილის რანგში
- „შორ მანძილებზე ჰაერის ტრანსსასაზღვრო დაბინძურების შესახებ“ კონვენციის აღმასრულებელი ბიუროში თავმჯდომარის მოადგილის რანგში
- გარემოსდაცვითი მონიტორინგისა და შეფასების სამუშაო ჯგუფში თავმჯდომარის რანგში
- გარემოსდაცვითი პოლიტიკის კომიტეტის ბიუროს წევრის რანგში

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი წარმოადგენს სამინისტროს სტრუქტურულ ქვედანაყოფს, რომლის კომპეტენციასაც განეკუთვნება საქართველოს მთელ ტერიტორიაზე ბიომრავალფეროვნების კომპონენტების დაცვისა და შენარჩუნების, მდგრადი სარგებლობის პრინციპებზე დაყრდნობით, ბიოლოგიური რესურსების მართვისა და რეგულირების სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება; საქართველოს „წითელ ნუსხაში“ შეტანილ მცენარეთა და ცხოველთა სახეობების დაცვის ღონისძიებების და რეგულირების მექანიზმების შემუშავება, დაგეგმვა და კოორდინაცია; საერთაშორისო ქსელში ჩართული დაცული ტერიტორიების შექმნის, მართვისა და მონიტორინგის პროცესის კოორდინაცია; დაცული ტერიტორიების მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და მისი განხორციელების კოორდინაცია/ხელშეწყობა; ტყის მართვის სფეროში სახელმწიფო პოლიტიკის შემუშავება და მისი განხორციელების კოორდინაცია/ხელშეწყობა; სატყეო სფეროში სახელმწიფო რეფორმების განხორციელებისათვის წინადადებების მომზადება და სატყეო რეფორმის პროცესის კოორდინაცია; ტყის სტატუსის მინიჭებისა და შეწყვეტის მიზანშეწონილობის საკითხების განხილვა; ტყის ეროვნული აღრიცხვისა და ტყის საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემის უზრუნველყოფა. აგრეთვე ტყეების მდგომარეობის მონიტორინგის შედეგებზე დაყრდნობით შესაბამისი რეკომენდაციების შემუშავება; ბიომრავალფეროვნების დაცვის სფეროში საქართველოს საერთაშორისო ხელშეკრულებებით და შეთანხმებებით ნაკისრი ვალდებულებების შესრულების კოორდინაცია. საქართველოს ბიომრავალფეროვნების, დაცული ტერიტორიების და ტყის სფეროში სტრატეგიებისა და სამოქმედო გეგმების, ეროვნული სატყეო პროგრამის შემუშავებისა და განხორციელების კოორდინაცია და სხვა მრავალი მიმართულება.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მიზანია, არსებული ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნება და კონსერვაცია ეფექტიანი მართვისა და მმართველობის გზით, მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილების მიღების პრაქტიკით, რათა ის პირდაპირი თუ არაპირდაპირი ეკოსისტემური მომსახურებები, რომლებსაც ადამიანი იღებს გარემოდან, იქნას შენარჩუნებული გრძელვადიანად, მომავალი თაობებისთვის.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტში შემავალი სამივე სამმართველო აქტიურად მუშაობს მრავალპროფილურ ამოცანებსა და აქტივობებზე. 2021 წელს, სამმართველოების მიერ განხორციელებული საქმიანობებიდან შესაძლებელია გამოიყოს შემდეგი ძირითადი ქმედებები:

გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეოთხე ეროვნული პროგრამა (NEAP)

დეპარტამენტმა აქტიური მონაწილეობა მიიღო გარემოს დაცვის მოქმედებათა მეოთხე ეროვნული პროგრამის (NEAP) მომზადებაში. კერძოდ, დეპარტამენტის მიერ შესაბამის კონსულტანტთან თანამშრომლობით მომზადდა დოკუმენტის თავები ბიომრავალფეროვნებისა და დაცული ტერიტორიების, ასევე ტყის მართვის შესახებ.

ბიომრავალფეროვნებისათვის რესურსების მობილიზაციის ხელშეწყობა

ბიომრავალფეროვნებისათვის ფინანსური რესურსების მობილიზაციის ქმედებები ძირითადად ხორციელდება გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) ბიომრავალფეროვნების ფინანსირების ინიციატივის (BIOFIN) ფარგლებში. ქმედებები მოიცავს როგორც ახალი რესურსების გენერირების, ისე არსებული რესურსების ეფექტიანი გამოყენების და სხვადასხვა სექტორებში ბიომრავალფეროვნების მეინსტრიმინგის და ამ გზით სამომავლო დანახარჯების თავიდან აცილების ქმედებებს.

2021 წელს დასრულდა კვლევა ლიცენზირებადი მცენარეთა სახეობების ბუნებრივი რესურსებით სარგებლობის მოსაკრებლისა და რეგულირების საფასურის განსაზღვრის მიზნით. კერძოდ, მოსაკრებელი და რეგულირების საფასური განისაზღვრა კავკასიური სოჭის (*Abies nordmanniana*) გირჩის, თეთრყვავილას (*Galanthus woronowii*) ბოლქვების და ყოჩივარდას (*Cyclamen coum*) გორგლებისათვის.

კვლევის შედეგები და რეკომენდაციები სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის ქმნის როგორც მოსაკრებლებისა და რეგულირების საფასურის ცვლილების, ისე სამომავლო სალიცენზიო პირობების მომზადების საფუძველს.

- ინიციატივის მხარდაჭერით სამინისტრომ მოამზადა 10 საპროექტო კონცეფცია რომელთა მიზანია ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და მდგრადი სარგებლობის გაუმჯობესება:
  - ხის ხელნაკეთი პროდუქტების წარმოების განვითარება საქართველოში;
  - ენერგოეფექტური ინფრასტრუქტურის განვითარება საჯარო სექტორში;
  - ეკო-ტურიზმის ხელშეწყობა და რეკრეაციული ტყის მართვა;
  - ეროვნული სატყეო სააგენტოს შესაძლებლობების გაძლიერება ტყის დაცვის დარგში;
  - კინტრიშის დაცული ტერიტორიების და მტირალას ეროვნული პარკის ბუნებრივი რესურსების მდგრადი მართვის ხელშეწყობა;
  - SMART და Triple I საქართველოს დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნების ეფექტური მართვისთვის;
  - ქოროხის ფრინველთა ობსერვატორია შექმნა;
  - ეკო-ტურიზმის განვითარების ხელშეწყობა საქართველოში;
  - ტყის არამერქნული პროდუქტების სერტიფიცირების სისტემის შემუშავება;
  - კერძო ტყეების მდგრადი მართვა საქართველოში.

აღნიშნული საპროექტო კონცეფციებიდან გაეროს განვითარების პროგრამის (UNDP) მიერ დაფინანსდა SMART და Triple I პროგრამების შემუშავება საქართველოს დაცული ტერიტორიების ბიომრავალფეროვნების ეფექტური მართვისთვის. ამჟამად მიმდინარეობს დარჩენილი კონცეფციების გაცნობა დონორი ორგანიზაციებისთვის.

- 2021 წელს ასევე დაიწყო სოფლის მეურნეობის სექტორში არსებული სუბსიდიების კვლევა. კერძოდ, პროექტი მოიცავს სსიპ სოფლის განვითარების სააგენტოს პროგრამების კვლევას, ბიომრავალფეროვნებისთვის მავნე სუბსიდიების იდენტიფიცირებას და ამ რესურსების ბიომრავალფეროვნებისთვის პოზიტიურ ინვესტიციად გარდაქმნის თაობაზე რეკომენდაციების შემუშავებას.
- გარდა ამისა, 2021 წელს დაიწყო ახალი პროექტი, რომლის მიზანია სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს და ტყის კონსერვაციისათვის რესურსების მობილიზაციის ხელშეწყობის მიზნით მერქნის ხარჯეფექტური და მდგრადი მართვის სისტემის შექმნა.

სამინისტრომ, შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოდან (SIDA) მოიზიდა დონორული დაფინანსება, ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისა და აღდგენის, მდგრადი სარგებლობის და

ბიომრავალფეროვნების ეკონომიკურ სექტორებში მეინსტრიმიინგის ქმედებების განსახორციელებლად. აღსანიშნავია, რომ საპროექტო წინადადება სრულად მომზადდა სამინისტროს მიერ.

საერთაშორისო შეთანხმებები და გლობალური პოლიტიკის შემუშავება

დეპარტამენტი აქტიურ მონაწილეობას იღებს ბიომრავალფეროვნების მიმართულებით გლობალური პოლიტიკის შემუშავებაში. მათ შორის 2020 წლის შემდგომი ბიომრავალფეროვნების გლობალური სტრატეგიის შემუშავებაში, რომელიც 2022 წელს დამტკიცების შემდეგ იქნება ბიომრავალფეროვნების ჩარჩო დოკუმენტი ყველა შესაბამისი სტეიკჰოლდერისათვის.

დეპარტამენტის წარმომადგენლები არიან სხვადასხვა კონვენციებისა თუ საერთაშორისო ორგანიზაციების ბიუროებისა და საბჭოების წევრები, მათ შორის:

- ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კონვენციის (CBD) ბიურო;
- გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ კონვენციის (CITES) მუდმივმოქმედი კომიტეტის ალტერნატიული წევრი;
- ველური ცხოველების მიგრირებადი სახეობების დაცვის შესახებ კონვენციის (CMS) მუდმივმოქმედი კომიტეტის წევრი;
- ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ კონვენციის ბიუროს წევრი.

გარდა ამისა, 2021 წელს დეპარტამენტის პირველადი სტრუქტურული ერთეულის ხელმძღვანელი აირჩიეს ბუნების დაცვის საერთაშორისო კავშირის (IUCN) საბჭოს წევრად აღმოსავლეთ ევროპის, ჩრდილოეთ და ცენტრალური აზიის ქვეყნების რეგიონიდან.

აღნიშნული ფუნქციების ფარგლებში დეპარტამენტის წარმომადგენლები თავმჯდომარეობდნენ კონვენციების ფარგლებში შექმნილ არაერთ სამუშაო ჯგუფს. მათ შორის:

- გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ კონვენციის (CITES) სტრატეგიული ხედვის შესახებ;
- ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კონვენციის (CBD) ფარგლებში, რესურს-მობილიზაციისა და ფინანსური მექანიზმის, ასევე ბიომრავალფეროვნების საფრთხეებთან დაკავშირებით 2030 წლისთვის მისაღწევი მიზნების შესახებ სამუშაო ჯგუფები.

ტყის პოლიტიკის სამმართველო

საქართველოს კანონი „ტყის კოდექსი“

ბოლო რამდენიმე წლის განმავლობაში, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი მუშაობდა საქართველოს ახალ „ტყის კოდექსზე“, რომელიც პარლამენტმა 2020 წლის 22 მაისს დაამტკიცა და იგი ძალაში შევიდა 2021 წლის პირველ იანვარს. კოდექსის ძალაში შესვლის შემდგომ, პრაქტიკაში გამოიკვეთა გარკვეული გარემოებები, რომლებიც საჭიროებდნენ ტყის კოდექსში ცვლილებების შეტანას. 2021 წელს დეპარტამენტმა მოამზადა ტყის კოდექსში შესატანი ცვლილებების პაკეტი, რომელიც დასაკმტკიცებლად წარედგინა საქართველოს პარლამენტს, ამჟამად მიმდინარეობს სასესიო მოსმენები.

საქართველოს ახალი „ტყის კოდექსის“ კანონქვედებარე აქტები

ახალი „ტყის კოდექსის“ ძალაში შესვლის შემდგომ (2021 წლის 01 იანვარი), დეპარტამენტმა დაიწყო მუშაობა კანონქვედებარე აქტების საბოლოო ვერსიების შემუშავებაზე. მომზადდა მთავრობის დადგენილებების სამუშაო ვერსიების შემუშავების სამოქმედო გეგმა და შეიქმნა შესაბამისი კომისიები. კანონქვედებარე აქტების საბოლოო ვერსიების მომზადებაზე 2021 წლის განმავლობაში მიმდინარეობდა კომისიების ინტენსიური სამუშაო შეხვედრები, აგრეთვე ჩატარდა შემუშავებული კანონქვედებარე ვერსიების საჯარო განხილვები.

მიმდინარე წელს შემუშავებული კანონქვედებარე აქტები „ტყითსარგებლობის წესის შესახებ“, „ტყის დაცვის, აღდგენისა და მოვლის წესის შესახებ“, „საქართველოს ტყის კატეგორიზაციის, აღრიცხვის სისტემისა და მონიტორინგის წესის შესახებ“ და „ტყის სტატუსის მინიჭების, შეწყვეტისა და ტყის საზღვრების დადგენისა და კორექტირების/შეცვლის შესახებ“ დამტკიცდა საქართველოს მთავრობის მიერ. 2021 წლის მეოთხე კვარტლის განმავლობაში მიმდინარეობდა აქტიური სამუშაოები „ტყის მდგრადი მართვის კრიტერიუმებისა და ინდიკატორების შესახებ“ დებულებაზე, იგი განხილვის ბოლო ეტაპზეა, რის შემდეგაც წარედგინება საქართველოს მთავრობას დასამტკიცებლად.

(GCF) კლიმატის მწვანე ფონდის პროექტი

კლიმატის მწვანე ფონდის სამეთვალყურეო საბჭოს მიერ პროექტის „ტყის სექტორის რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობა საქართველოში ტყის დეგრადაციის შედეგად სათბურის აირების გამოყოფის შემცირებისთვის“ განხორციელებისთვის, 2020 წლის აგვისტოში დამტკიცდა 33 მილიონი ევროს ოდენობის გრანტი, პროცესები მიმდინარეობდა უშუალოდ დეპარტამენტის აქტიური მონაწილეობით. გრანტის დამტკიცების შემდგომ:

2021 წლის 30 სექტემბერს, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, საქართველოს ეკონომიკისა და მდგრადი განვითარების სამინისტროსა და გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოებას შორის (GIZ) ხელი მოეწერა ხელშეკრულებას - „შეთანხმება განხორციელების შესახებ“, დოკუმენტს, რომლითაც პროექტი ოფიციალურად შევიდა განხორციელების აქტიურ ფაზაში. ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი, აქტიურ მონაწილეობას იღებდა აღნიშნული დოკუმენტის შემუშავებაში.

გარდა აღნიშნულისა, სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოსთვის, სსიპ გარემოსდაცვითი განათლებისა და ინფორმაციის ცენტრისთვის, ა(ა)იპ სოფლის განვითარების სააგენტოსთვისა და სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტისთვის მომზადდა საგრანტო ხელშეკრულებები, რომლის საფუძველზეც თითოეული უწყება იღებს პასუხისმგებლობას, პროექტის მიმდინარეობის 7 წლიან პერიოდში განახორციელოს დაკისრებული ვალდებულებები. საგრანტო ხელშეკრულებების შემუშავების პროცესს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი უწევდა კოორდინაციას. აღნიშნული ხელშეკრულებები მოსაწონებლად ოფიციალურად წარედგინა საქართველოს მთავრობას.

პროექტის ფარგლებში, დეპარტამენტის აქტიური ჩართულობით მომზადდა ტექნიკური დავალების დოკუმენტი, რომელიც განსაზღვრავს პროექტის სამეთვალყურეო საბჭოსა და პროექტის განმახორციელებელი ერთეულის რიგებში შემავალი წევრების ფუნქციებსა და ვალდებულებებს.

ამ ეტაპზე, დეპარტამენტის მხრიდან პროექტის დაწყებისთვის ყველა პროცედურა განხორციელებულია.

საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემა (FIMS)

ტყის საინფორმაციო და მონიტორინგის სისტემა წარმოადგენს კომპლექსურ სისტემას, რომელიც აერთიანებს სატყეო სექტორში წარმოქმნილ ყველა სახის ინფორმაციას, რაც წარმოიქმნება სხვადასხვა წყაროებიდან (ტყის ინვენტარიზაცია, ხე-ტყის ქრა, აღდგენა-გაშენება, ტყის მავნებელ-დაავადებები, ტყის ხანძრები და სხვა) და უზრუნველყოფს ინფორმაციის შენახვას, თანამედროვე სტანდარტების შესაბამისად. კონკრეტულად იგი მოიცავს, როგორც IT ინფრასტრუქტურის განვითარებას, ასევე შესაბამისი პროგრამების განვითარებას ქვეყანაში (სამინისტროში) არსებული საჭიროებების შესაბამისად.

მიმდინარეობს FIMS-ის „ტყის მართვის გეგმის ინვენტარიზაციის“ პროგრამის დატესტვა და მონაცემები შეყვანა. პროგრამის მიზანია ტყეში შეგროვებული მონაცემების ანალიზი და ტყის მართვის 10 წლიანი გეგმის მომზადება.

შესრულების ბოლო ეტაპზეა FIMS -ის „საველე აქტების აღრიცხვის სისტემის“ პროგრამის შემუშავება. პროგრამა ითვალისწინებს ინსპექტირებისთვის ელექტრონული საველე აქტის შემუშავებას და მონაცემების ანალიზს.

მომზადებულია ტყის მოვლა აღდგენის პროგრამის ხედვის დოკუმენტის სამუშაო ვერსია, უახლოეს მომავალში დაიწყება ტექნიკური დავალების დოკუმენტის შემუშავება.

საქართველოს ტყის ეროვნული აღრიცხვა

ტყის ეროვნული ინვენტარიზაციის ამოცანებია: სარწმუნო ინფორმაციაზე დაყრდნობით პოლიტიკური და სტრატეგიული გადაწყვეტილების მიღების; სატყეო სფეროში არსებული კვლევითი ინსტიტუტების განვითარების; ტყეში მიმდინარე ცვლილების დაკვირვებაზე და შესაბამისი ანგარიშებისა და რეკომენდაციების მომზადება. იგი შინაარსობრივად და მისი გამოყენების თვალსაზრისით განსხვავდება ქვეყანაში არსებული, პრაქტიკაში მოქმედი ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაციისგან. კერძოდ, ტყის მართვის ინვენტარიზაციიდან განსხვავებით, ეროვნული დონის ინვენტარიზაციიდან არ მუშავდება რაიმე სახის ტყის მართვის გეგმა.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის ჩართულობით და ხელმძღვანელობით, შემუშავდა ტყის ეროვნული ინვენტარიზაციის მეთოდოლოგია და ტექნიკური დოკუმენტაცია; დეპარტამენტის კოორდინაციით და ჩართულობით, 2021 წელს დასრულდა ტყის ეროვნული აღრიცხვის საველე სამუშაოები, საერთო ჯამში, დასაქმდა 40-მდე მეტყევე-სპეციალისტი; დამუშავდა საველე სამუშაოებიდან მიღებული მონაცემები და მომზადდა ანგარიშები; 2021 წლის 14 დეკემბერს NFP-ს ფარგლებში გაიმართა ტყის ეროვნული აღრიცხვის შემაჯამებელი საჯარო განხილვა, სადაც წარმოდგენილი იყო საველე მონაცემების დამუშავების შედეგად მიღებული ანგარიში.

ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაცია

2021 წელს მიმდინარეობდა ტყის მართვის დონის ინვენტარიზაციის საველე სამუშაოები. დეპარტამენტის თანამშრომლები აქტიურად იყვნენ ჩართულები ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ მართულ - ლენტეხის, თეთრიწყაროს, ამბროლაურისა და ადიგენის სატყეო უბნების ინვენტარიზაციის, აგრეთვე, ბორჯომ-ხარაგაულის ეროვნული პარკის ტყეთმონყობის საველე სამუშაოების საველე კონტროლში. შედეგად, მომზადდა შესაბამისი რეკომენდაციები და შენიშვნები. დეპარტამენტის ჩართულობით განხილული იყო თეთრობის აღკვეთილის, ალგეთის ეროვნული პარკის, ლაგოდეხის ნაკრძალისა და ლაგოდეხის აღკვეთილის ტყეთმონყობის ტექნიკური დავალებები, მოხდა მათი დახვეწა და ახალ კანონმდებლობაზე მორგება. დეპარტამენტის თანამშრომლები, აგრეთვე აქტიურად მონაწილეობდნენ კინტრიშის დაცული ტერიტორიებისა და მტირალას ეროვნული პარკის ეკოლოგიური მონიტორინგის ტექნიკური დავალების განხილვასა და საველე სამუშაოების კონტროლში.

ეროვნული სატყეო პროგრამის თემატური შეხვედრები დაინტერესებული მხარეების ჩართულობით

ეროვნული სატყეო პროგრამის პროცესი 2013 წლის სექტემბრიდან მიმდინარეობს, რომელსაც ახორციელებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, კერძოდ, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი. ეროვნული სატყეო პროგრამის (ესპ/NFP) ინიცირების მიზანი საქართველოში სატყეო სექტორის რეფორმის კოორდინაცია და მხარდაჭერაა. პლატფორმა ყველა დაინტერესებულ მხარეს აძლევს შესაძლებლობას, რომ აქტიურად მიიღონ მონაწილეობა სამუშაო შეხვედრებში და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში. NFP-ის პროცესი ეროვნული სატყეო კონცეფციის განხორციელების ინსტრუმენტია, რომელიც პრობლემების ფართო სპექტრს ეხება.

2021 წელს ეროვნული სატყეო პროგრამის ფარგლებში გაიმართა შემდეგი სამუშაო შეხვედრები და შემუშავდა ყველა შეხვედრის ოქმი:

- I სამუშაო ჯგუფი - „ტყის აღდგენა და დაცვის“ შეხვედრა, თემა: “ტყის მოვლა - აღდგენის მიმართულებით დაგეგმილი კვლების და ღონისძიებების შესახებ”;
- I სამუშაო ჯგუფი - „ტყის აღდგენა და დაცვის“ შეხვედრა, თემა: “საღორის ტყე”;
- I სამუშაო ჯგუფი - „ტყის აღდგენა და დაცვის“ შეხვედრა, თემა: “წაბლის კიბოსთან დაკავშირებით სამუშაო შეხვედრა”; (ჯამში 3 შეხვედრა)
- II სამუშაო ჯგუფი - ალტერნატიული ენერჯო რესურსები და შეშის მდგრადი გამოყენება” შეხვედრა თემაზე: ენერჯო გადაწყვეტილებები ტყის რესურსების მდგრადი გამოყენებისთვის (ჯამში 1 შეხვედრა)
- IV სამუშაო ჯგუფი - “ინსტიტუციური რეფორმა”
  - ტყის სარგებლობის წესის დამტკიცების შესახებ (21 შეხვედრა)
  - ტყის დაცვის, აღდგენისა და მოვლის წესი (9 შეხვედრა)
  - საქართველოს ტყის კატეგორიზაციის, აღრიცხვის სისტემისა და მონიტორინგის წესის შესახებ (ჯამში 12 შეხვედრა);
  - ტყის სტატუსის მინიჭების, შეწყვეტისა და ტყის საზღვრების დადგენისა და კორექტირების/შეცვლის შესახებ დებულების დამტკიცების თაობაზე (ჯამში 4);
- ჯგუფს მიღმა: “სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს“ განვითარების სტრატეგია და სამოქმედო გეგმის პრეზენტაცია;
- მუხურის რეგიონული პარკის განვითარების კონცეფციისა და ტყეების ტურისტული მართვის სახელმძღვანელო დოკუმენტის წარდგენა (ჯგუფს მიღმა ჯამში 3 შეხვედრა);

შესაბამისად, 2021 წელს ეროვნული სატყეო პროგრამის ფარგლებში ჩატარდა 50 შეხვედრა. ასევე, წლის ბოლომდე დაგეგმილია რამდენიმე, მათ შორის: ეროვნული სატყეო პროგრამის პლენარული სხდომა, რომელიც ჩატარდება 2021 წლის 14 დეკემბერს. ეროვნული სატყეო პროგრამის შეხვედრების ფარგლებში უწყებები ერთმანეთს და დაინტერესებულ საზოგადოებას განხორციელებულ და დაგეგმილ სამუშაოებს უზიარებდნენ. გარდა ამისა, აქტიურად მიმდინარეობდა კანონქვემდებარე აქტებზე მუშაობა, პროცესში ჩართულები იყვნენ შესაბამისი უწყებები, რომლებმაც ერთობლივად მოახერხეს კანონქვემდებარე აქტების შემუშავება.

სატყეო განათლება

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის, სატყეო სამმართველოს წარმომადგენლებმა შეხვედრები გამართეს ტყის მართვის ორგანიზაციებთან და საგანმანათლებლო სექტორთან. შეხვედრების ფარგლებში გამოიკვეთა სხვადასხვა საკითხები, კერძოდ:

- განათლების სტრატეგიის განახლება;
- ერასმუსის პროგრამაში სატყეო მიმართულების სტუდენტების ჩართვა;
- სატყეო განათლების პროგრამის თანადაფინანსება სახელმწიფოს მხრიდან;
- სატყეო საქმის სტუდენტების უწყებებში სტაჟირების სიტემის შემუშავება;
- სამეცნიერო კვლევებში უნივერსიტეტების მხარდაჭერა.

სამინისტრომ, ტყის მართვის ორგანიზაციებთან ერთად შეიმუშავა იმ კვლევების ჩამონათვალი, რომელიც ჩატარდება მომავალი ხუთი წლის მანძილზე კრიტიკულად მნიშვნელოვანია. აღნიშნულ კვლევებზე ინფორმაცია გადაეგზავნა იმ უნივერსიტეტებს რომლებსაც გააჩნიათ სატყეო საქმის მიმართულებით პროგრამები. ასევე, აღნიშნული ინფორმაცია გაეგზავნა შოთა რუსთაველის ფონდს, რათა დაფინანსების პროცესის დროს შეძლებისდაგვარად გაითვალისწინონ აღნიშნული გარემოებები. დანარჩენს საკითხებზე მიმდინარეობს აქტიური მუშაობა.

სოჭის გირჩის მოპოვებისა და აქსპორტის რეგულირება

2020-2021 წლებში გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ დაიწყო პროცესები სოჭის გირჩის მოპოვებასა და ექსპორტთან დაკავშირებით. დაიწყო ფართომასშტაბიანი კვლევის განხორციელება სოჭნარ კორომებში, სოჭის გირჩის კვოტის დადგენის მიზნით. ასევე პარალელურად მომზადდა საკანონმდებლო ცვლილებები სალიცენზიო პირობების დახვეწის მიმართულებით. დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული თითოეული პროცესის განხორციელების ეტაპებზე, მომზადდა შესაბამისი რეკომენდაციები და მოსაზრებები, რამაც განაპირობა კვლევის მეთოდოლოგიის დახვეწა და საკანონმდებლო ცვლილებების გამართული პროექტის შემუშავება.

დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის სამმართველო

2020 წელს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტში განხორციელდა რეორგანიზაცია, რომლის ერთ-ერთი შედეგი იყო, დაცული ტერიტორიების პოლიტიკისა და მართვის მკვეთრი გამიჯვნა. შესაბამისად, დაცული ტერიტორიების პრობლემატური და პრიორიტეტული საკითხების შესწავლისა და შესაბამისი პოლიტიკის განსაზღვრის, აგრეთვე რეკომენდაციების მომზადების მიზნით, დეპარტამენტმა აქტიური მუშაობა დაიწყო 2020 წელს. 2021 წელს განხორციელებული რეორგანიზაციის შედეგად კი, დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის სამმართველო დეპარტამენტის ფარგლებში ცალკე სამმართველოდ ჩამოყალიბდა. 2021 წელს განხორციელდა შემდეგი სამუშაოები:

დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის დოკუმენტის შეფასება

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტმა როგორც დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის განმსაზღვრელმა სამსახურმა, დაიწყო მუშაობა დაცული ტერიტორიის პოლიტიკის კონცეფციის დოკუმენტზე, რომელიც თანხვედრაშია საერთაშორისო შეთანხმებების დღის წესრიგთან და ვალდებულებებთან. კონცეფციის დოკუმენტს, რომელშიც გაიწერება ძირითადი პრიორიტეტული მიმართულებები, შემდეგ ეტაპად მოჰყვება სტრატეგია და სამოქმედო გეგმა. ამ ეტაპზე დეპარტამენტს მომზადებული აქვს დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის კონცეფციის პირველი სამუშაო ვერსია; დოკუმენტი შეესაბამება მთავრობის 2019 წლის N629 დადგენილების მითითებებს. დოკუმენტზე მუშაობა გაგრძელდება 2022 წელს შვედეთის მთავრობის მიერ დაფინანსებული პროექტის ფარგლებში.

შინაგან საქმეთა სამინისტროსთან მემორანდუმი

2021 წლის აპრილში გადაიდგა პირველი ნაბიჯი საქართველოს შინაგან საქმეთა სამინისტროსა და გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შორის თანამშრომლობის გაძლიერების მიზნით. გაიმართა ღონისძიება, რომლის ფარგლებშიც, სამუხის ველზე ქურციკების პოპულაციის ერთობლივი კონტროლისა და თანამშრომლობისთვის, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ მადლობის სიგელები გადასცა შსს სასაზღვრო პოლიციის სახმელეთო საზღვრის დაცვის დეპარტამენტის N4 სამმართველოს. ამგვარი წარმატებული თანამშრომლობის გაღრმავების მიზნით, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მხრიდან, მომზადდა ურთიერთგაგების მემორანდუმის სამუშაო ვერსია (საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შინაგან საქმეთა სამინისტროს შორის), რომლის ფარგლებშიც განისაზღვრა აქტივობები, საქართველოს საზღვრის მიმდებარედ არსებულ დაცულ ტერიტორიებზე და ბუფერულ ზონებში ერთობლივი პატრულირებისა და მონყვლადი ბიომრავალფეროვნების კონსერვაციისთვის სხვადასხვა საკონსერვაციო ღონისძიებების ერთობლივად განხორციელების მიზნით. ამჟამად საბოლოო დოკუმენტი შეთანხმებულია სამინისტროს შიდა დეპარტამენტებთან და სააგენტოებთან და გადაგზავნილია შინაგან საქმეთა სამინისტროში.

სამუხის მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიის შექმნა

მიმდინარე წელს, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მიერ სამუხის მრავალმხრივი დაცული ტერიტორიის შექმნის მიზნით გაიმართა შეხვედრები ადგილობრივი მუნიციპალიტეტის, დაცული ტერიტორიების სააგენტოსა და ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) წარმომადგენლებთან. აღნიშნული ტერიტორია უმნიშვნელოვანესია ქურციკის (*Gazella subgutturosa*) რეინტროდუქციის წარმატებისათვის.

არსებული კანონპროექტის დახვეწის მიზნით დაინტერესებულ მხარეებთან მუშაობის პროცესში გამოკვეთილი შენიშვნებისა და მოსაზრებების გათვალისწინებით, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მიერ მომზადდა დოკუმენტის საბოლოო ვერსია.

კანონპროექტი „ნუგზარ ზაზანაშვილის სახელობის სამუხის მრავალმხრივი გამოყენების ტერიტორიის შექმნისა და მართვის შესახებ“ მზად არის წარედგინოს საქართველოს მთავრობას განსახილველად.

დაცული ტერიტორიების მონაცემთა ბაზის შექმნა

2021 წელს ინიცირდა დაცული ტერიტორიების სპეციალური მონაცემთა ბაზის შექმნა. მიმდინარეობს მუშაობა მონაცემთა ბაზაში დაცული ტერიტორიის შესახებ კანონების, მენეჯმენტის გეგმების, რუკების, დაცულ ტერიტორიებში მიმდინარე პროექტების და დაცულ ტერიტორიებში ჩატარებული სამეცნიერო კვლევების მოძიების და სპეციალურ ბაზებში განთავსების მიზნით, რაც ხელს უწყობს ინფორმაციის სწრაფ და დროულ მოძიებას, სტრატეგიული და სამოქმედო გეგმების მომზადებას, დაცული ტერიტორიების მართვასთან და ფუნქციონირებასთან დაკავშირებული რეკომენდაციების მომზადებას (როგორც არის: კანონმდებლობის დახვეწა, მმართველობითი სტრუქტურის შემუშავება და სხვა) და მტკიცებულებებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღებას.

გეგმარებითი დაცული ტერიტორიები

2020 წელს არსებული გეგმარებითი დაცული ტერიტორიების ნუსხიდან ძალაში შევიდა კანონები არაგვის დაცული ლანდშაფტისა და თრუსოს დაცული ლანდშაფტის შექმნის შესახებ. 2021 წლის განმავლობაში ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი მხარს უჭერდა ახალ დაცულ ლანდშაფტებს შესაძლებლობების გაძლიერების, ფინანსების მოპოვების და ტექნიკური მხარის უზრუნველყოფის კუთხით.

გაიმართა არაერთი შეხვედრა ადგილობრივ/დუშეთის მუნიციპალიტეტთან, დონორ უწყებებთან, დაცული ტერიტორიების სააგენტოსთან, ეროვნულ სატყეო სააგენტოსთან, უშუალოდ მმართველ ადმინისტრაციასთან, რათა გაძლიერებულიყო თანამშრომლობა და გამოგვევლინა საჭიროებები.

ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტმა წვლილი შეიტანა დონორებთან თანამშრომლობის ჩამოყალიბებასა და გაძლიერებაში. ამგვარი თანამშრომლობა მოიცავს სამეგრელოს, სვანეთის, რაჭისა და შიდა ქართლის გეგმარებითი დაცული ტერიტორიების დაარსებას. დეპარტამენტის დახმარებით, მოძიებულ იქნა ფინანსური დახმარება ახლად დაარსებული დაცული ლანდშაფტების ადმინისტრაციების გაძლიერებისთვის.

ამ ეტაპზე, დაცული ტერიტორიების პოლიტიკის სამმართველოში მიმდინარეობს მუშაობა ვაშლობისა და ხორხების ხეობებისთვის დაცული ტერიტორიის სტატუსის მინიჭების მიზნით, რაც ითვალისწინებს არაგვის დაცული ლანდშაფტის გაფართოებას. აღნიშნული საქმისწარმოების საფუძველი გახდა 2021 წელს სამინისტროში შემოსული მომართვა ვაშლობის ხეობის მოსახლეობისა და საქართველოს მთავრობის ადმინისტრაციიდან, რათა ზემოხსენებულ ტერიტორიებს მიენიჭოს დაცული ლანდშაფტის სტატუსი. შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი და გაიმართა შეხვედრა იდეის ინიციატორებთან, მათ შორის ადგილობრივ თემებთან და მთავრობის ადმინისტრაციის წარმომადგენელთან. დღეისათვის შექმნილია ზემოაღნიშნული ტერიტორიების შეიკ-ფაილები, ასევე მომზადებულია დაცული ტერიტორიის სტატუსის მინიჭებასთან დაკავშირებით კვლევის პირველი სამუშაო ვერსია და მუშავდება კანონში ცვლილების შესატანი პროექტი.

ბიოსფერული რეზერვატის შექმნა

2015 წელს დაწყებული, ბიოსფერული რეზერვატების შერჩევის, კვლევების, დაინტერესებულ მხარეებთან შეთანხმებების და მოსამზადებელი ეტაპების წარმატებით დასრულების შემდეგ, დაიწყო პროექტის მესამე/ბოლო ფაზა. 2021 წლის განმავლობაში, ევროკავშირის, გერმანიის მთავრობის, Succow Foundation-ის, კლიმატის საერთაშორისო ინიციატივისა (IKI) და კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრის (RECC) ფინანსური მხარდაჭერით, ზემოაღნიშნული პროცესი გაგრძელდა და მიუხედავად Covid 19-ისა, ამ ეტაპისთვის ქვეყანა მზადაა

იუნესკოს „ადამიანი და ბიოსფეროს“ პროგრამას წარუდგინოს „სამი ალაზნის ბიოსფერული რეზერვატის“ და „დედოფლისწყაროს ბიოსფერული რეზერვატის“ შექმნისთვის საჭირო ნომინაციის დოსიები. ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული დაინტერესებულ მხარეებთან მოლაპარაკებებში, ინფორმაციის გაცნობისთვის ორგანიზებულ აქტივობებში, ადგილობრივ თემებთან შეხვედრებში და UNESCO-ს „ადამიანი და ბიოსფეროს“ პროგრამის სამდივნოსთან მოლაპარაკებებში. 2021 წლის მდგომარეობით, ყველა სამთავრობო და არასამთავრობო დაინტერესებულ მხარესთან შეთანხმებულია ნომინაციის დოკუმენტები და მზად არის წარდგინებისთვის. თუმცა გარე ფაქტორების გათვალისწინებით, ბიოსფერული რეზერვატის დამტკიცების პროცესმა შესაძლოა გადაინიოს 2023 წლისთვის.

ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემა

2020 წელს შემუშავებული ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემის ინდიკატორების საინფორმაციო ფურცლებისა და ანგარიშების გამოქვეყნებისთვის საჭიროა FIMS სისტემის სრულყოფილი გამართვა და ფუნქციონირება, რათა ტექნიკური საფუძველი შეექმნას მონიტორინგის სისტემას, ხოლო შინაარსობრივად, საჭიროა ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კანონის დამტკიცება, რათა შესაბამის უწყებებს შორის გადანაწილდეს პასუხისმგებლობები კომპეტენციების მიხედვით.

დეპარტამენტის კომპეტენციისა და რესურსების ფარგლებში, 2021 წელს მუშავდებოდა გარკვეული ინდიკატორები, რომელთა ძირითადი წყაროა დაცული ტერიტორიების სააგენტო. ინდიკატორების განახლებული შედეგები გამოქვეყნდა და განთავსდა საერთაშორისო მონაცემთა ბაზებში, როგორცაა, მაგალითად UNEP WCMC.

ბიომრავალფეროვნების სამმართველო

საკონსერვაციო ქმედებები

2020 წლიდან მიმდინარეობს საქართველოს წითელი ნუსხის განახლება, რომელშიც ჩართულია 80-ზე მეტი ექსპერტი. პროექტის მართვის ეფექტიანობის მიზნით შექმნილია 10 ტაქსონომიური ჯგუფი, რომლებსაც სათავეში უდგანან ტაქსონომიური ჯგუფების კოორდინატორები. პროექტი რა დასრულდება 2021 წლის დეკემბერში. სამინისტროს, ილიას სახელმწიფოს უნივერსიტეტსა და GIZ-ს შორის მოეწყო პერიოდული შეხვედრები შუალედური შეფასების წარმოდგენის მიზნით. პროცესს კურირებს წითელი ნუსხის კომისიის წარმომადგენელი, რომელიც მჭიდროდ თანამშრომლობს ტაქსონომიური ჯგუფების კოორდინატორებთან.

2021 წლის მეორე კვარტლის მდგომარეობით სულ შეფასებულია 5643 სახეობა.

- ცხოველის 2825 სახეობა
- მცენარეების 1533 სახეობა
- სოკოების 1285 სახეობა

შეფასება სერვისების ხარისხის შეფასების ტექნიკური დოკუმენტი:

- 13 ამფიბია
- 58 ქვეწარმავალი
- 404 ფრინველი
- 110 ძუძუმწოვარი

წითელი ნუსხის განახლებული მიდგომებისა და კონცეფციის საფუძველი, აგრეთვე ახალი რეგულირების მექანიზმები განერილია “ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ” კანონის პროექტში. კანონის დამტკიცების შემდგომ განახლებული წითელი ნუსხა შეასრულებს სამეცნიერო ბაზის ფუნქციას, ხოლო გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების რეგულირების მექანიზმებს შექმნის სხეულები კანონი და მისგან გამომდინარე შესაბამისი მარეგულირებელი კანონქვემდებარე აქტი.

დეპარტამენტის ჩართულობით მომზადდა კონცეფციის დოკუმენტი, რომელიც მოიცავს აქტივობებს განახლებული წითელი ნუსხის, მკაცრად დაცული და დაცული სახეობებისა და ჰაბიტატების საკითხებთან დაკავშირებით, ფართო საზოგადოების ინფორმირებისა და ცნობიერების ამაღლების მიზნით.

ზურმუხტის ქსელი

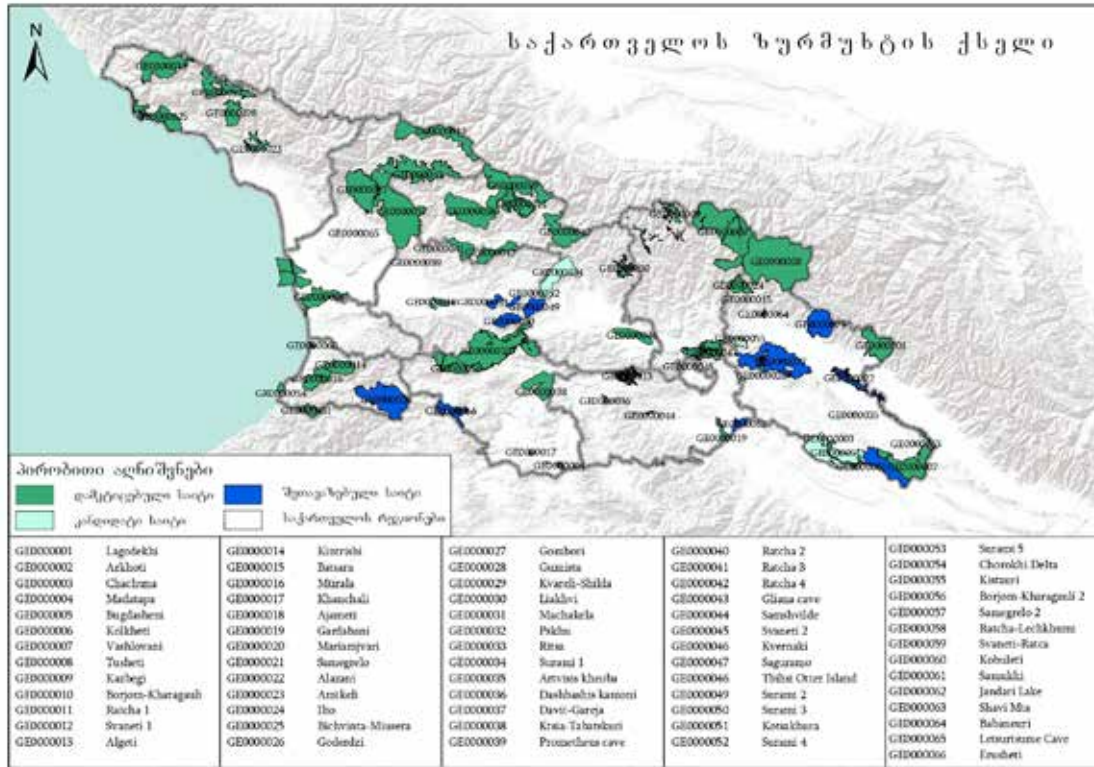
2008 წლიდან საქართველო არის ევროპის ველური ბუნებისა და ბუნებრივი ჰაბიტატების დაცვის შესახებ (ბერნის) კონვენციის წევრი ქვეყანა. კონვენციის დანერგვის მთავარ მექანიზმს წარმოადგენს ქვეყნებში ზურმუხტის ქსელის ჩამოყალიბება. საქართველოში ამ ეტაპზე იდენტიფიცირებულია 65 ზურმუხტის ტერიტორია, მათგან 46 ტერიტორია უკვე დამტკიცებულია, 4 ტერიტორია წარმოადგენს კანდიდატს ხოლო 15 - შეთავაზებულია. 2021 წელს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის მიერ ზურმუხტის ქსელის განვითარებისათვის განხორციელდა შემდეგი ქმედებები:

წინა წლებში განხორციელებული ორი რეგიონული ბიოგეოგრაფიული სემინარის შემდეგ, საქართველოსთვის გაიმართება ბილატერალური ბიოგეოგრაფიული სემინარი, რომელიც დაგეგმილია 15 და 16 დეკემბერს და დაფინანსებულია გერმანიის მთავრობის მიერ.

მომზადდა ჭარბტენიანი ჰაბიტატების რუკები დასავლეთ და აღმოსავლეთ საქართველოში და გადაიგზავნა სამდივნოში შესაფასებლად.

გარდა ევროკავშირის დახმარებით მომზადებული 9 მართვის გეგმისა, პროგრამული ბიუჯეტის ფარგლებში მზადდება მართვის გეგმები 5 ტერიტორიისთვის.

2021 წელს მომზადდა ორწლიანი ანგარიში, სახეობებისთვის, რომლებსაც საქართველოს მიერ გააჩნიათ დათქმის სტატუსი და რომელთა გარემოდან ამოღება ხდება სხვადასხვა გარემოებიდან გამომდინარე. 2021 წელს ანგარიში მოიცავდა მგლის (*Canis lupus*) გარემოდან ამოღების ფაქტებს, მუნიციპალიტეტებთან გაფორმებული შეთანხმებების ფარგლებში.

საქართველოს ზურმუხტის ქსელი

საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიები

1996 წლიდან საქართველო შეუერთდა საერთაშორისო მნიშვნელობის, განსაკუთრებით წყლის ფრინველთა საბინადროდ ვარგისი ტერიტორიების დაცვის შესახებ (რამსარის) კონვენციას. კონვენციის რატიფიცირებასთან ერთად საქართველოს წარდგინებით საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების სიაში შევიდა 2 ტერიტორია - ისპანის ტორფნარები და ცენტრალური კოლხეთის ჭარბტენიანი ტერიტორიები, რომლებიც ემთხვევა კოლხეთის დაცული ტერიტორიების საზღვრებს. რამსარის კონვენციის დანერგვისათვის 2021 წელს განხორციელდა შემდეგი ქმედებები:

ჭოროხის დელტას, ხანჩალის ტბის და რიონი დელტას საერთაშორისო მნიშვნელობის ჭარბტენიანი ტერიტორიების სიაში შესატანად მიმდინარეობს შესაბამისი სამუშაოები; ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტის ინიციატივით და კოორდინაციით, დაცული ტერიტორიების სააგენტომ და დაცული ტერიტორიების განვითარების ფონდმა განაახლა დამტკიცებული რამსარის ტერიტორიის (ცენტრალური კოლხეთის ტორფნარების) მონაცემთა ბაზა.

ადამიანისა და მთაცხოვლის კონფლიქტის გადაჭრის ქმედებები

დეპარტამენტის პროგრამული ბიუჯეტის ფარგლებში ინიცირდა მგლის, ტურის და დათვის პოპულაციების კვლევა 20 მუნიციპალიტეტში. კვლევის მიზანია პოპულაციების ზომის შეფასება და რეკომენდაციების მომზადება კონფლიქტის შერბილებასთან დაკავშირებით. გარდა ამისა, პროექტის ფარგლებში ხორციელდება მტაცებლების ძუძუმწოვრების პოპულაციებზე ზეგავლენის კვლევა. კვლევის შედეგებზე დაყრდნობით მომდევნო წლებში დაიგეგმება შესაბამისი ღონისძიებები, მათ შორის კვლევა საფუძველს შექმნის მტაცებლების რაოდენობის რეგულირების მიზნით კვოტების დადგენისათვის.

აღნიშნული პროექტი ხორციელდება სსიპ ველური ბუნების მართვის სააგენტოს მიერ.

მოსახლეობის ქონებასა და შინაურ ცხოველებზე გარეულ ცხოველთა თავდასხმების პრევენციისა და ცხოველთა პოპულაციების მდგრადობის უზრუნველყოფის მიზნით, მომზადდა და საქართველოს მთავრობის 2020 წლის 10 სექტემბრის N574 დადგენილებით დამტკიცდა „გარეულ ცხოველთა რაოდენობის რეგულირების წესი“, რაც გაამარტივებს და უფრო ეფექტიანს გახდის გარეულ ცხოველთა თავდასხმებისას, მათი რაოდენობის რეგულირების ქმედებების განხორციელებას. ამ დადგენილების შესაბამისად, უკვე 2 წელია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის ბრძანებით ყოველწლიურად დგინდება გარეულ ცხოველთა იმ სახეობების ჩამონათვალი, რომელთა რაოდენობის რეგულირების ღონისძიებები მუნიციპალიტეტებმა შესაძლებელია განახორციელონ საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან წინასწარი შეთანხმების გარეშე, კანონმდებლობის მოთხოვნათა დაცვით.

მდგრადი ნადირობის სისტემის ჩამოყალიბება

მდგრადი ნადირობის სისტემის დანერგვის მიზნით, დეპარტამენტი აქტიურ მონაწილეობას იღებდა „ნადირობის შესახებ“ კანონის პროექტის შემუშავებაში, რომელსაც ახორციელებს სსიპ ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო.

ნადირობის პროცესის ეფექტიანად მართვის, მათ შორის სამონადირეო მეურნეობების მართვის გეგმების მომზადებისა და დამტკიცების წესის დახვეწის მიზნით, დეპარტამენტის ხელმძღვანელობითა და კოორდინაციით შემუშავდა „ტყითსარგებლობის ლიცენზიების გაცემის წესისა და პირობების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2005 წლის 11 აგვისტოს N132 დადგენილებაში ცვლილება, აგრეთვე „სამონადირეო მეურნეობის მართვის გეგმის შემუშავებისა და დამტკიცების წესის შესახებ“ მინისტრის ბრძანება.

თევზის რესურსის დაცვა და თანამშრომლობა თევზის რესურსის დაცვის სფეროში

თევზჭერის მდგრადობის უზრუნველსაყოფად სამართლებრივი ბაზის ოპტიმიზაციის მიზნით, მიმდინარეობდა წინამოსამზადებელი სამუშაოები მდგრადი თევზჭერის კონცეფციის შემუშავების მიზნით. ამ ეტაპზე დოკუმენტის მომზადება გათვალისწინებულია შვედეთის მთავრობის მხარდაჭერით ინიცირებული SIDA-ს პროექტით.

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული „აკვაკულტურის შესახებ“ და „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონებიდან გამომდინარე კანონქვემდებარე აქტების მომზადებისა და განხილვის პროცესში.

ზუთხისებრები წარმოადგენენ ყველაზე მოწყვლადი და საფრთხის წინაშე მყოფი სახეობების ჯგუფს საქართველოში. სამწუხაროდ მათ მსოფლიოს მასშტაბით ემუქრებათ გადაშენების საფრთხე. ამიტომ საქართველოში ზუთხისებრთა კონსერვაციის საკითხები ქვეყნის გარემოსდაცვითი პოლიტიკის მნიშვნელოვან პრიორიტეტს წარმოადგენს და შესაბამისად მიმდინარეობდა მათი კონსერვაციისკენ მიმართული ქმედებები. შეიქმნა და უკვე წარმატებით ფუნქციონირებს ზუთხისებრთა კონსერვაციის საკითხებთან დაკავშირებული დაინტერესებულ მხარეთა პლატფორმა, რომელიც საქართველოში ზუთხისებრთა კონსერვაციის გაძლიერებისკენ მიმართული პროექტის მეორე ფაზის ფარგლებში, ბუნების დაცვის მსოფლიო ფონდის (WWF) კავკასიის პროგრამის ოფისის ძალისხმევითა (შვეიცარიის ფინანსური მხარდაჭერით) და დეპარტამენტთან მჭიდრო თანამშრომლობით ჩამოყალიბდა. პლატფორმა მოწოდებულია ზუთხისებრთა კონსერვაციის ქმედებების კოორდინირებულად წარმართვის, ასევე პროცესში ყველა დაინტერესებული მხარის ჩართულობის და თანამშრომლობის გაძლიერების უზრუნველსაყოფად, სხვადასხვა კონსერვაციული მიზნის განსახორციელებლად. მათ შორის აღსანიშნავია, ზუთხისებრთა შენარჩუნების კუთხით, მდ. რიონის დაცვის მნიშვნელობიდან გამომდინარე დაგეგმილი აქტივობები, ასევე კოლხეთის ეროვნული პარკის გაფართოების შესახებ კანონპროექტი, რომელიც ზუთხისებრების მიგრაციისთვის სასიცოცხლოდ აუცილებელ, მდ. რიონის ზღვასთან შესართავის სივრცესაც მოიცავს.

დეპარტამენტი აქტიურ და უწყვეტ თანამშრომლობას აწარმოებდა გაეროს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის (FAO) რეგიონული თევზჭერის მენეჯმენტის ორგანიზაციასთან (RFMO) - ხმელთაშუა ზღვის თევზჭერის გენერალურ კომისიასთან (GFCM). აღნიშნული თანამშრომლობის ფარგლებში, დეპარტამენტის ჩართულობით და კოორდინაციით განხორციელდა სხვადასხვა ქმედება, მათ შორის:

- FAO/GFCM-თან თანამშრომლობით და ფინანსური მხარდაჭერით შემუშავდა შავი ზღვის რაპანას გლობალური სამეცნიერო კვლევის პროექტი შავი ზღვის მასშტაბით და იგეგმება საქართველოს მონაწილეობა შავი ზღვის კამბალას გლობალურ კვლევაში;
- FAO/GFCM-თან თანამშრომლობით და დახმარებით სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს მიერ განხორციელდა ზღვის იქტიოფაუნის აკუსტიკური კვლევა;
- FAO/GFCM-თან თანამშრომლობით და ფინანსური მხარდაჭერით მიმდინარეობს მუშაობა ქაფშიის მარაგის დადგენა ევროკავშირის მოთხოვნებისა და სტანდარტების შესაბამისად;
- GFCM-ის სპეციალური გრაფიკის თანახმად მიმდინარეობს მონაცემების შეგროვება და ატვირთვა სპეციალურად შექმნილ პლატფორმაზე (DCRF – Data Collection Reference Platform) თევზსაჭერი ფლოტის, თევზჭერის, თევზის მარაგის, თევზის ასაკობრივი ჯგუფების და სხვა სამეცნიერო მონაცემების შესახებ;
- შევსებულია FAO-ს ყოველწლიური კითხვარი პასუხისმგებლიანი თევზჭერის კოდექსით განსაზღვრული პირობების შესრულების საილუსტრაციოდ და მიმდინარეობს მუშაობა FAO-ს დეტალური კითხვარის შევსებაზე თევზჭერის და აკვაკულტურის არსებული მდგომარეობის შესახებ;
- ზემოხსენებულ და სხვა აქტუალურ საკითხთა მონესრიგების უზრუნველსაყოფად, ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტმა, სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტთან და სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოსთან ერთად, მონაწილეობა მიიღო მრავალრიცხოვან შეხვედრებში, FAO/GFCM-თან;

- FAO/GFCM-თან და EUROFISH-თან თანამშრომლობით შეგროვდა მონაცემები აკვაკულტურის სექტორში და პირველად შემუშავდა ქვეყნის სრულფასოვანი პროფილი.

ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტმა, საგარეო საქმეთა სამინისტროს რეკომენდაციით პირველად მიიღო მონაწილეობა ოკეანეების გლობალურ ალიანსის შეხვედრებში (GOA), რომელიც ითვალისწინებს 2030 წლისათვის მსოფლიო საზღვაო სივრცის დაცული ტერიტორიების გაზრდას 30%-მდე.

ბიომრავალფეროვნების და სატყეო დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო შავი ზღვის დღის წესრიგის შეხვედრაში (BlackSeaAgenda 2021), რომელზეც დაიგეგმა შემდეგ წელს ჩასატარებელი კონფერენცია საქართველოს თავმჯდომარეობით.

CITES-ის დანერგვის გაუმჯობესება

სამმართველოს მიერ მომზადდა საქართველოს “წითელი ნუსხისა” და “წითელი წიგნის” შესახებ საქართველოს კანონში ცვლილებების პროექტი. პროექტის ძირითადი მიზანია გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ველური ფაუნისა და ფლორის სახეობებით საერთაშორისო ვაჭრობის შესახებ კონვენციის (CITES) დანართებში შეტანილი მცენარეების ხელოვნურად მოშენებული ნიმუშების მოპოვებისა და ასეთი ნიმუშებით ვაჭრობის შესახებ კონვენციის რეზოლუციებში შეტანილი ცვლილებების ასახვა. აღნიშნული ცვლილებების პროექტი გაერთიანდა ბიოლოგიური მრავალფეროვნების შესახებ კანონის პროექტში.

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი უზრუნველყოფს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსი“ საქართველოს კანონით გათვალისწინებული სტრატეგიული დოკუმენტებისთვის და სახელმწიფო ან კერძო საქმიანობებისთვის, რომელთა განხორციელებამ შესაძლოა მნიშვნელოვანი ზემოქმედება მოახდინოს გარემოზე, ადამიანის სიცოცხლეზე ან/და ჯანმრთელობაზე, სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების და გარემოზე ზემოქმედების შეფასების, შესაბამისი გადაწყვეტილების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობისა და ექსპერტიზის ჩატარების პროცედურების განხორციელებას, ასევე, ჰაერდაცვითი და წყალდაცვითი დოკუმენტაციის შეთანხმებას.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასება (გზშ) და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (სგშ) წარმოადგენს გარემოზე უარყოფითი ზემოქმედების თავიდან აცილების ძირითად ინსტრუმენტებს და აქვთ მსგავსი მიზნები და რიგი მახასიათებლები ერთნაირი თვისებებისა, განსაკუთრებით პროცედურული ელემენტების ნაწილში. თუმცა, მათ შორის არსებობს მნიშვნელოვანი განსხვავებაც. გზშ ყურადღებას ამახვილებს ძირითადად იმაზე, თუ რა სახის ზემოქმედება ექნება პროექტის განხორციელებას გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე, მაშინ, როდესაც, სგშ, სტრატეგიული დოკუმენტის გათვალისწინებით, მას უფრო ფართო კონტექსტში განიხილავს, კერძოდ, აფასებს სტრატეგიული დოკუმენტის განხორციელების ზემოქმედებას გარემოსა და ადამიანის ჯანმრთელობის დაცვის მიზნებზე, მის მოსალოდნელ გავლენას გრძელვადიან ტენდენციებზე და ა.შ.

2021 წელს გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტს შესასრულებლად დაენერა 5853 წერილი, ასევე 845 შიდა წერილი, გაიგზავნა 4329 გარე წერილი და მომზადდა 955 სამართლებრივი აქტის პროექტი.

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება

სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება სიახლეა ქართული კანონმდებლობისათვის და მისი მიზანია, ხელი შეუწყოს ქვეყნის სტრატეგიულ დაგეგმარებას და ამ პროცესში გარემოსდაცვითი და ადამიანის ჯანმრთელობასთან დაკავშირებული ასპექტების ინტეგრირებას.

დეპარტამენტის მიერ 2021 წელს მომზადდა შემდეგი სკრინინგის გადაწყვეტილებები:

- სიღნაღის მუნიციპალიტეტის მერიის „ქალაქ სიღნაღის მულტიმოდალური ტრანსპორტისა და მობილობის (მმტმ) სტრატეგიული გეგმის“ პროექტის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებისადმი არდაქვემდებარების შესახებ;
- საქართველოს რეგიონული განვითარებისა და ინფრასტრუქტურის სამინისტროს „საქართველოს მაღალმთიანი დასახლებების განვითარების 2019-2023 წლების სტრატეგიის“ 2021-2023 წლების სამოქმედო გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებისადმი არდაქვემდებარების შესახებ;
- ხულოს მუნიციპალიტეტის მერიის „კურორტ „გოდერძის“ მიმდებარე ტერიტორიის განაშენიანების დეტალური გეგმის“ სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასებისადმი დაქვემდებარების შესახებ;

მომზადდა სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის დასკვნა სივრცითი მოწყობისა და დაგეგმარების სექტორის სამი სტრატეგიული დოკუმენტისთვის:

- ქალაქ წყალტუბოს გენერალური გეგმა;
- კურორტ „გოდერძის“ მიმდებარე ტერიტორიის განაშენიანების დეტალური გეგმის პროექტი;
- გუდაურის სარეკრეაციო ტერიტორიაზე მდებარე მიწის ნაკვეთების (გუდაურის მაღლობების) განაშენიანების რეგულირების გეგმა;

მიმდინარეობს ადმინისტრაციული წარმოება დაბა (კურორტ) გომისმთის განაშენიანების გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სკოპინგის განცხადებაზე.

ასევე, გაიცა რეკომენდაციები ორ სტრატეგიულ დოკუმენტსა და სგშ-ის ანგარიშზე:

- გრიგოლეთისა და ყვავილნარის სანაპირო ზოლის განაშენიანების გეგმის სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში;
- დაბა სურამის გენერალური გეგმის პროექტსა და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების ანგარიში;

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში, მიმდინარეობს სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სახელმძღვანელო განახლება და კოდექსთან შესაბამისობაში მოყვანა, ასევე დაგეგმილია სექტორული სახელმძღვანელო დოკუმენტის შემუშავება, საპილოტე პროექტის განხორციელება და მუნიციპალიტეტებისა და დამგეგმავი ორგანოებისთვის ტრენინგის ჩატარება.

გარემოზე ზემოქმედების შეფასება

გარემოზე ზემოქმედების შეფასებას ექვემდებარება ყველა ის საქმიანობა (მასშტაბისა და კატეგორიის მიხედვით), რომელიც მნიშვნელოვან ზემოქმედებას ახდენს გარემოს მდგომარეობასა და ადამიანის ჯანმრთელობაზე.

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტის მიერ 2021 წლის 20 დეკემბრამდე მომზადებულ იქნა:

- 204 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკრინინგის გადაწყვეტილება, 166 არ დაექვემდებარა გზშ-ს, ხოლო 38 დაექვემდებარა;
- 67 გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკოპინგის დასკვნა;
- 61 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება;
- 326 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება (მარტივი ადმინისტრაციული წესით);
- 36 გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გადაცემის შესახებ ბრძანება;
- 70 სამართლებრივი აქტის ძალადაკარგულად გამოცხადების შესახებ ბრძანება;
- 25 სამართალდარღვევის ფაქტზე დარღვეული პირობების შესრულებისთვის გონივრული ვადა, ასევე განხილულ იქნა სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის მიერ გამოგზავნილი 32 გონივრული ვადების პროექტი
- განხილულ იქნა შესაბამის დარგობრივ დეპარტამენტებთან/უწყებებთან ერთად გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების პირობების შესრულების მიზნით წარმოდგენილი 513 წერილი.

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში მიმდინარეობს გარემოზე ზემოქმედების

შეფასების არსებული სახელმძღვანელოს განახლება და კოდექსთან შესაბამისობაში მოყვანა, ასევე დაგეგმილია ჰიდროელექტროდგურების გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სახელმძღვანელოს მომზადება.

დეპარტამენტის მიერ მომზადებულ იქნა „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსში ცვლილებების შეტანის შესახებ“ საქართველოს კანონპროექტი, რომელიც ითვალისწინებს კოდექსის ამოქმედების შემდეგ პრაქტიკაში გამოვლენილი ხარვეზების გასწორებას და კოდექსის დანართებით გათვალისწინებული საქმიანობების დაზუსტებას.

გზმ/სგმ გადაწყვეტილებაების მიღების პროცესში საზოგადოების მონაწილეობა

გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტი უზრუნველყოფს საზოგადოებისთვის გზმ/სგმ ადმინისტრაციული წარმოების დაწყებისა და აღნიშნულ წარმოებაში, საზოგადოების მონაწილეობის შესაძლებლობის შესახებ ინფორმაციის დროულ, ეფექტიან და ადეკვატური საშუალებებით მიწოდებას და საზოგადოებისთვის დოკუმენტაციის ხელმისაწვდომობას. ასევე, უზრუნველყოფილია საჯარო განხილვაში საზოგადოების მონაწილეობა, მოსაზრებებისა და შენიშვნების წარდგენის შესაძლებლობა და გადაწყვეტილების მიღების პროცესში მათი მხედველობაში მიღება, აგრეთვე მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ ინფორმაციის საზოგადოებისთვის მიწოდება და მისი საქართველოს კანონმდებლობით დადგენილი წესით ხელმისაწვდომობა.

სამინისტროში წარმოდგენილი გზმ და სგმ დოკუმენტაცია დეპარტამენტის მიერ 3 დღის ვადაში თავსდება სამინისტროს ოფიციალურ ვებგვერდზე WWW.MEPA.GOV.GE, ასევე ეგზავნება შესაბამის მუნიციპალიტეტ(ებ)ს აღმასრულებელი ან/და წარმომადგენლობითი ორგანოს საინფორმაციო დაფაზე გამოქვეყნების მიზნით. მოთხოვნის შემთხვევაში, უზრუნველყოფილია აღნიშნული დოკუმენტების ნაბეჭდი ეგზემპლარების ან ელექტრონული ვერსიების ხელმისაწვდომობა. დანერგილი პრაქტიკის შესაბამისად, სსდ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლები უზრუნველყოფენ დაგეგმილი საჯარო განხილვის თაობაზე ინფორმაციის განთავსებას შესაბამისი მუნიციპალიტეტ(ებ)ის ინფორმაციის გავრცელების დამკვიდრებულ ადგილებზე. ასევე, ინფორმაცია თავსდება სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრის ვებგვერდზე და ელ. ფოსტის მეშვეობით ეგზავნება გარემოსდაცვით საკითხებზე მომუშავე ყველა არასამთავრობო ორგანიზაციას და 6000-ზე მეტ გამომწერს.

2021 წელს სამინისტროს ვებგვერდზე დეპარტამენტის მიერ განთავსდა 870 განცხადება გზმ/სგმ პროცედურებთან დაკავშირებით შესაბამის დოკუმენტაციასთან ერთად, ასევე 181 განცხადება საჯარო განხილვასთან დაკავშირებით.

კოდექსი ითვალისწინებს საჯარო განხილვას ჩატარებას გარემოზე ზემოქმედების შეფასების სკოპინგის ანგარიშის და გზმ-ის ანგარიშის და სტრატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასების სგმ-ის ანგარიშის განხილვის ეტაპზე. საჯარო განხილვა ღიაა და მასში მონაწილეობის უფლება აქვს საზოგადოების ნებისმიერ წარმომადგენელს. 2020 წლის 18 სექტემბერს „გარემოსდაცვითი შეფასების კოდექსში“ განხორციელდა ცვლილება (<https://matsne.gov.ge/document/view/4994730?publication=0>), რომელიც ითვალისწინებს საქართველოს კანონმდებლობით განსაზღვრული პანდემიის/ეპიდემიის დროს, ქვეყანაში არსებული ეპიდემიოლოგიური მდგომარეობის გათვალისწინებით, საჯარო განხილვის დისტანციურად, კომუნიკაციის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით ჩატარების შესაძლებლობას. შესაბამისად, 2020 წლის 1 ოქტომბრის შემდეგ, საჯარო განხილვები ჩატარდა დისტანციურად, კომუნიკაციის ელექტრონული საშუალებების გამოყენებით. 2021 წლის მარტიდან,

პანდემიური სიტუაციის მიუხედავად, საქმიანობის განხორციელების ადგილზე, სხვადასხვა რეგიონსა თუ მუნიციპალიტეტში გარემოსდაცვითი შეფასების დეპარტამენტის ორგანიზებითა და მონაწილეობით. გაიმართა 98 საჯარო განხილვა, რომელშიც მონაწილეობა აქვს მიღებული 1315 პირს, მათ შორის სკოპინგის ანგარიშის საჯარო განხილვებში 702, ხოლო გზშ-ს ანგარიშის საჯარო განხილვებში 613 ადამიანს.

2021 წლის აგვისტოდან საჯარო განხილვის შესახებ განცხადებები ასევე ქვეყნდება ადგილობრივ ბეჭდურ-საშუალებებში. საერთო ჯამში 2021 წლის აგვისტოდან-ნოემბრის ჩათვლით სხვადასხვა მუნიციპალიტეტის ბეჭდურ მედიაში საჯარო განხილვის შესახებ გამოქვეყნდა 38 განცხადება. ამასთან, გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების პროცესის საჯაროობის გაუმჯობესებისა და დაინტერესებულ პირთა ეფექტიანი მონაწილეობისათვის მიმდინარეობს გარემოსდაცვითი შეფასების ელექტრონული სისტემის შემუშავება, რომელიც ითვალისწინებს საჯარო პორტალის კომპონენტს. 2021 წელს შემუშავდა გარემოსდაცვითი შეფასების ელექტრონული პორტალი <http://eia.gov.ge/>, მიმდინარეობს საგამოცდო რეჟიმში მუშაობა, აიტვირთა 2020 წლის სკრინინგის, სკოპინგის და გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის მიზნით დასრულებული ადმინისტრაციული წარმოების მასალები, ასევე, 2019 წლის სკრინინგის პროცედურის წარმოების მასალები, მიმდინარეობს 2018 წლის სკრინინგის პროცედურის ადმინისტრაციული წარმოების მასალების შეყვანა.

„ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში ქართულ ენაზე მომზადდა ვიდეო-რგოლი ესპოს კონვენციისა და მისი ოქმის თაობაზე.

საზოგადოებრივი ექსპერტების ბაზის მოზადება

- 2021 წელს საზოგადოებრივ ექსპერტებთან დაიდო 58 ერთეული ერთჯერადი შრომითი ხელშეკრულება.
- საზოგადოებრივი ექსპერტების ბაზის განახლებასთან დაკავშირებით ინფორმაცია დაეგზავნა 21 უნივერსიტეტს, მიღებულ იქნა 40-მდე ექსპერტის თაობაზე ინფორმაცია. ასევე UNECE-ის მიერ მოწოდებულ იქნა 11 საერთაშორისო ექსპერტის თაობაზე ინფორმაცია - შექმნილია ექსპერტების პირველადი ბაზა საექსპერტო კომისიაში მონაწილეობის მიღების მიზნით;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 2021 წლის 28 მაისის No2-778 ბრძანებით ცვლილებები განხორციელდა საზოგადოებრივი ექსპერტების შრომის ანაზღაურების წესში, საზოგადოებრივი ექსპერტის შრომის ანაზღაურება განისაზღვრება 500 (ნაცვლად 300) ლარის ოდენობით, საექსპერტო კომისიის თავმჯდომარის, შრომის ანაზღაურება განისაზღვრება 700 (ნაცვლად 500) ლარის ოდენობით.

დაბინძურების სტაციონარული წყაროებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის და ზადაკირული წყლის ობიექტებიდან წყლის ამოღების/ჩაშვების რეგულირება, ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევის აღრიცხვა და წყალსარგებლობის სტატისტიკის შვროვება

დეპარტამენტის მიერ 2021 წლის განმავლობაში შეთანხმდა:

- 480 ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების და მათ მიერ გაფრქვეულ მავნე ნივთიერებათა ინვენტარიზაციის ტექნიკური ანგარიში;
- 68 ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების პროექტი;

- 18 ზედაპირული წყლის ობიექტებში დამაბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების ნორმების პროექტი;
- 180 ზედაპირული წყლის ობიექტიდან წყლის ამოღების ტექნიკური პირობების პროექტი;
- 3897 მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების სახელმწიფო აღრიცხვის ფორმა;
- 508 წყლის გამოყენების სახელმწიფო სტატისტიკური აღრიცხვის ფორმა.

გაიცა ოზონდამშლელი ნივთიერებების იმპორტის, ექსპორტის, რეექსპორტისა და ტრანზიტის 2 ნებართვა (2021 წლის საიმპორტო კვოტის (47 ტ) შესაბამისად).

ენერგეტიკულ გაერთიანებასთან (EC) მხარე ქვეყნების მიერ ანგარიშგების ვალდებულების ფარგლებში განხორციელებულ იქნა ყოველწლიური ანგარიში თბოელექტროსადგურებიდან ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა გაფრქვევების თაობაზე.

ცვლილებების პროექტები:

- „წყალდაცვითი ზოლის შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №440 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ (მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ 28.09.2021);
- „ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების გაანგარიშების ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2013 წლის 31 დეკემბრის №408 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ (მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ 30.09.2021) - ცვლილება განხორციელდა საქმიანობის სუბიექტებისა და სსდ - გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის თანამშრომლებისთვის ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების მაჩვენებლების ანალიზის და უწყვეტი ინსტრუმენტული მონიტორინგის ხელსაწყობიდან მოწოდებულ მონაცემებთან შედარების პროცესის გამარტივების მიზნით;
- „ატმოსფერული ჰაერის დაბინძურების სტაციონარული წყაროების ინვენტარიზაციის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის 2014 წლის 6 იანვრის №42 დადგენილებაში ცვლილების შეტანის შესახებ (მიღებულ იქნა საქართველოს მთავრობის მიერ 26.10.2021) - ცვლილება განხორციელდა საქმიანობის განმახორციელებლების ინვენტარიზაციის ტექნიკური ანგარიშის მხოლოდ მოქმედების ხუთწლიანი ვადის გასვლის საფუძველზე განმეორებით შეთანხმების ვალდებულებისა და ბიუროკრატიული ტვირთისგან გათავისუფლების მიზნით.

მიმდინარე ღონისძიებები:

საქართველოს პარლამენტის საგაზაფხულო სესიაზე წარდგენილ იქნება „სამრეწველო ემისიების შესახებ“ საქართველოს კანონის პროექტი და მისგან გამომდინარე კანონპროექტები.

დეპარტამენტის მიერ მომზადდა „წყლის გამოყენების სახელმწიფო აღრიცხვის წარმოების შესახებ“ ინსტრუქციის პროექტი, რომლის დამტკიცებაც დაგეგმილია მიმდინარე წლის ბოლომდე. ინსტრუქციის დამტკიცების მიზანია წყლის გამოყენების სახელმწიფო აღრიცხვის ელექტრონული სისტემის დანერგვა. 2022 წელს დაგეგმილია „წყლის გამოყენების აღრიცხვის“ ელექტრონული სისტემის რეალურ რეჟიმში ამოქმედება.

მიმდინარეობს „მეფრინველეობის ფერმების შესახებ ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტის შემუშავება „ევროკავშირი გარემოსთვის“ (EU4Environment) პროექტის ფარგლებში მეფრინველეობის სექტორისთვის შემუშავებული ზოგადი სავალდებულო წესების (GBR) სამუშაო დოკუმენტის საფუძველზე. რეგლამენტის მომზადების მიზანია მეფრინველეობის სექტორიდან მომდინარე გარემოსდაცვითი პრობლემების პრევენცია ან/და აღმოფხვრა.

საწარმოთა მიერ უწყვეტი ინსტრუმენტული თვითმონიტორინგის სისტემის დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით დეპარტამენტის მიერ ხორციელდება:

- ცალკეული საწარმოებისთვის მონიტორინგს დაქვემდებარებული წერტილების/წყაროების და მავნე ნივთიერებების იდენტიფიცირება;
- თვითმონიტორინგის ხელსაწყოების თაობაზე ინფორმაციის ანალიზი ევროპულ სტანდარტებთან მიმართებით;
- ინტენსიური კომუნიკაცია/კონსულტაცია საწარმოებთან, საკონსულტაციო კომპანიებთან და გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტთან;

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი

ევროინტეგრაციის მიმართულება

ევროინტეგრაციის მიმართულებით 2021 წელს საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტმა კოორდინაცია გაუწია სხვადასხვა სამოქმედო გეგმისა და გეგმების შესრულების ანგარიშის მომზადებას, მათ შორის, ერთის მხრივ, საქართველოსა და, მეორეს მხრივ, ევროკავშირს და ევროპის ატომური ენერჯის გაერთიანებას და მათ ნევრ სახელმწიფოებს შორის ასოცირების შესახებ შეთანხმებისა და საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ასოცირების დღის წესრიგის განხორციელების 2022 წლის ეროვნული სამოქმედო გეგმის მომზადებასა და 2021 წლის გეგმის, როგორც კვარტალური, ისე წლიური ანგარიშების მომზადებას ელექტრონული მონიტორინგის სისტემაში. ევროკავშირის კანონმდებლობასთან შესაბამისობის დადგენის მიზნით, მომზადდა საქართველოს კანონის პროექტებისა და საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტების შესაბამისობის ცხრილები, მათ შორის, გარემოს დაცვის მიმართულებით შემდეგ სამართლებრივი აქტების პროექტებზე:

- საქართველოს კანონი „წყლის რესურსების მართვის შესახებ“ და მისგან გამომდინარე კანონების პროექტები;
- საქართველოს კანონის პროექტი „სამრეწველო ემისიების შესახებ“;
- „ევროპარლამენტისა და საბჭოს 2008/50/EC და 2004/107/EC დირექტივების შესაბამისად საქართველოში ატმოსფერული ჰაერის მავნე ნივთიერებებით დაბინძურების დონეზე დაკვირვების პუნქტების/სადგურების მინიმალური სტანდარტული რაოდენობის, განლაგებისა და ფუნქციონირების წესების, აგრეთვე დაბინძურების დონის გაზომვის სტანდარტული მეთოდების ჩამონათვალის ტექნიკური რეგლამენტის დამტკიცების თაობაზე“ საქართველოს მთავრობის დადგენილების პროექტი;

2021 წლის გეგმის შესაბამისად მოხდა „ევროკავშირთან ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ“ შეთანხმებით (DCFTA) სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული მიმართულებით გათვალისწინებული საკანონმდებლო დაახლოების პროცესის განხორციელება.

სოფლის მეურნეობის სფეროს მარეგულირებელი ეროვნული კანონმდებლობის ევროკავშირის მოთხოვნებთან დაახლოების მიზნით გაგრძელდა საკანონმდებლო დაახლოების პროცესი, რამაც მოიცვა სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროები და 2021 წლის მდგომარეობით დაახლოება უკვე განხორციელდა 140-ზე მეტ ნორმატიულ აქტთან.

ასოცირების შესახებ შეთანხმების დანართი XI-B შესაბამისად, 2021 წელს, სანიტარიული და ფიტოსანიტარიული სფეროს მარეგულირებელი კანონმდებლობის საქართველოში დანერგვის მიზნით, სურსათის უვნებლობის, ვეტერინარიისა და მცენარეთა დაცვის სფეროებში გათვალისწინებული იყო ევროკავშირის 16 სამართლებრივი აქტთან საქართველოს კანონმდებლობის დაახლოება, მათ შორის, 7 სამართლებრივი აქტი - სურსათის უვნებლობის მიმართულებით, 5 - ვეტერინარიის და 4 - მცენარეთა დაცვის მიმართულებით.

აღნიშნულიდან 6 სამართლებრივი აქტი ჩაითვალა საქართველოსთვის არარელევანტურად და ამის შესახებ ეცნობა ევროკავშირი-საქართველოს სანიტარულ და ფიტოსანიტარულ ქვეკომიტეტს.

დეპარტამენტის კოორდინაციით მომზადდა ვალდებულებების შესრულების შესახებ ანგარიშები (სასაუბროების სახით) (რიგ შემთხვევაში, აგრეთვე სამოქმედო დასკვნები და სამოქმედო დასკვნების შესრულების მდგომარეობის შესახებ ანგარიშები). დეპარტამენტმა აგრეთვე მონაწილეობა მიიღო ასოცირების შესახებ შეთანხმების შესრულების მიზნით შექმნილი კომიტეტისა და ქვეკომიტეტების შეხვედრებში

დეპარტამენტის კოორდინაციითა და ჩართულობით მომზადდა:

- საქართველოსა და ევროკავშირის შორის ღრმა და ყოვლისმომცველი თავისუფალი სავაჭრო სივრცის შესახებ შეთანხმების განხორციელების 2021-2027 წლების სამოქმედო გეგმა, სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში;
- ასოცირების შესახებ შეთანხმების ვაჭრობისა და მდგრადი განვითარების თავის (TSD) საქართველო- ევროკავშირის ერთობლივი მრავალწლიანი სამუშაო გეგმის საბოლოო ვერსია, სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში;
- „ევროკავშირისა და ნატოში საქართველოს განვრცობის შესახებ კომუნიკაციის სტრატეგიის“ 2021 და 2022 წლის სამოქმედო გეგმები, სამინისტროს კომპეტენციის ფარგლებში.

აღსანიშნავია, სამინისტრო დეპარტამენტის ჩართულობით კოორდინაციას გაუწევს 2022 წლისთვის საერთო საზღვაო დღის წესრიგის ხელმძღვანელი ჯგუფის საქმიანობას. დეპარტამენტის ინიციატივით, საკოორდინაციო წლის წარმატებით განხორციელების მიზნით, შეიქმნა სამუშაო ჯგუფი, რომელშიც ჩართულია ყველა შესაბამისი სტრუქტურული ერთეული.

მიმდინარე წლის 29-30 ნოემბერს გაიმართა ენერგოგაერთიანების მაღალი დონის მუდმივი ჯგუფის 62-ე შეხვედრა და ენერგოგაერთიანების მინისტრთა საბჭოს მე-19 შეხვედრა, რომელშიც მონაწილეობა მიიღო დეპარტამენტმა. შეხვედრებზე განხილული იქნა ევროკავშირის რამდენიმე რეგულაციისა და ენერგეტიკული გაერთიანების დეკარბონიზაციის გეგმის მიღების საკითხი. აღსანიშნავია, რომ საქართველოს მიერ გამოთქმული პოზიციის საფუძველზე, განხორციელდა ცვლილებები შესაბამის პროექტებში;

მიმდინარე წლის 7 დეკემბერს დეპარტამენტმა მონაწილეობა მიიღო ენერგეტიკული გაერთიანების გარემოსდაცვითი სამუშაო ჯგუფის (Environmental Task Force) რიგით 22-ე შეხვედრაში, სადაც დეპარტამენტმა გააკეთა პრეზენტაცია გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ ევროპარლამენტისა და საბჭოს დირექტივასთან ეროვნული კანონმდებლობის დაახლოების პროცესის შესახებ.

საერთაშორისო ურთიერთობების მთავრობის მიმართულება

საერთაშორისო ურთიერთობებისა და ევროინტეგრაციის დეპარტამენტი „ქართული აგროსასურსათო პროდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის“ ფარგლებში ყოველი წლის ბოლო კვარტალში, საფინანსო დეპარტამენტთან ერთად ადგენს მომავალი წლის გამოფენების ცხრილს და გეგმავს აღნიშნულ გამოფენებს.

2021 წელს დეპარტამენტის ორგანიზებით გაიმართა 2 (ორი) საერთაშორისო გამოფენა/გაყიდვა კერძოდ: AGRITEQ 2021 (23 – 27 მარტი, 2021, დოჰა, კატარის სახელმწიფო), სადაც წარმოდგენილი იყო 13 ქართული კომპანიის პროდუქცია და საერთაშორისო გამოფენა MACFRUT 2021 (2021 წლის 7-9 სექტემბერი, რომინის, იტალიის რესპუბლიკა), სადაც მონაწილეობა მიიღო 8 ქართულმა კომპანიამ.

ამასთანავე, ქართული აგროსასურსათო პრდუქციის პოპულარიზაციის პროგრამის ფარგლებში, 2021 წლის 24-26 ნოემბერს გაიმართა ზეთისხილის საერთაშორისო საბჭოს 114-ე სესია, სამეთვალყურეო საბჭოს 57-ე შეხვედრა და ზეთისხილის დღისადმი მიძღვნილი ღონისძიება, რომლის ფარგლებშიც საქართველოში ჩამოვიდნენ ზეთისხილის საერთაშორისო საბჭოს აღმასრულებელი დირექტორი და საბჭოს სხვა წარმომადგენლები, ასევე ღონისძიებაში მონაწილეობა მიიღო ზეთისხილის საერთაშორისო საბჭოს წევრმა სახელმწიფოებმა, დამკვირვებლებმა და სხვა მაღალი რანგის სტუმრებმა, მათ შორის იორდანის სამეფოს სოფლის მეურნეობის მინისტრმა, თურქეთის რესპუბლიკის ვაჭრობის მინისტრის მოადგილემ და სხვა. ასევე, 2021 წლის 26 ნოემბერს, სახელმწიფო ცერემონიების სასახლეში გაიმართა ზეთისხილის დღისადმი მიძღვნილი ღონისძიების ფარგლებში ჩატარდა საერთაშორისო სემინარი თემაზე: „ზეთისხილის ზეთის ტენდენციები საერთაშორისო ბაზარზე“.

დეპარტამენტის კოორდინაციითა და ჩართულობით ხალი მოენარა შემდეგ შეთანხმებას:

- 2021 წლის 3-4 ივნისს თურქეთის რესპუბლიკის სოფლის მეურნეობის და სატყეო მეურნეობის მინისტრის საქართველოში ოფიციალური ვიზიტის ფარგლებში „თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობასა და საქართველოს მთავრობას შორის ცხოველთა ჯანმრთელობის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“ ურთიერთგაგების მემორანდუმს;
- 2021 წლის 18 ოქტომბერს, ვიცე-პრემიერის, საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის შვეიცარიის კონფედერაციაში ვიზიტის ფარგლებში „საქართველოსა და შვეიცარიის კონფედერაციას შორის პარიზის შეთანხმების განხორციელების შეთანხმებას“;
- 2021 წლის 22 ნოემბერს „საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და ისრაელის სახელმწიფოს შორის სოფლის მეურნეობის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ ურთიერთგაგების მემორანდუმს“;
- 2021 წლის 15 დეკემბერს „საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს, დუშეთის მუნიციპალიტეტს, ჩეხეთის განვითარების სააგენტოს, ავსტრიის განვითარების სააგენტოს და სლოვაკეთის საერთაშორისო განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოს შორის არაგვის დაცული ლანდშაფტისა და ადგილობრივი მოსახლეობის მდგრადი განვითარების“ პროგრამის განხორციელების შესახებ ურთიერთგაგების მემორანდუმს“.

კომპეტენციის ფარგლებში, დეპარტამენტმა კოორდინაცია გაუწია და მონაწილეობა მიიღო შემდეგ შეხვედრებში:

- 2021 წლის 14 აპრილი - საქართველოსა და თურქეთის რესპუბლიკას შორის სოფლის მეურნეობის სფეროში მოქმედი კომიტეტის შეხვედრა;
- 2021 წლის 19-21 მაისი - საქართველო - უნგრეთის მთავრობათაშორისი ეკონომიკური კომისიის სხდომა, რომლის ფარგლებში ასევე გაიმართა საქართველო-უნგრეთის სოფლის მეურნეობის სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა;
- 2021 წლის 27 სექტემბერი - საქართველო - აზერბაიჯანის მთავრობათაშორისი ეკონომიკური კომისიის სხდომა;

- 2021 წლის 11-13 ოქტომბერი - საქართველო-ავსტრიის ეკონომიკური თანამშრომლობის ერთობლივი მთავრობათაშორისი კომისიის რიგით მე-6 სხდომა;
- 2021 წლის 21-22 ოქტომბერი - საქართველო - უკრაინის მთავრობათაშორისი ეკონომიკური კომისიის შეხვედრა, რომლის ფარგლებში ასევე გაიმართა საქართველო - უკრაინის სოფლის მეურნეობის სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა;
- 2021 წლის 20 – 21 დეკემბერს ჩატარდა საქართველო - სომხეთის რესპუბლიკის მთავრობათაშორისი ეკონომიკური კომისიის შეხვედრა.

დეპარტამენტი აქტიურად იყო ჩართული კორეასთან თავისუფალი ვაჭრობის შეთანხმების ეკონომიკური დასაბუთების შემუშავების პროცესში. ასევე, ჩართული იყო სხვადასხვა საერთაშორისო შეთანხმებების სამართლებრივ ექსპერტიზაში, მათ შორის „საქართველოს მთავრობასა და თურქეთის რესპუბლიკის მთავრობას შორის თევზჭერის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ“ ურთიერთგაგების მემორანდუმის პროექტთან დაკავშირებით.

დონორებთან ურთიერთობების მიმართულება

2021 წელს დონორი და საერთაშორისო ორგანიზაციების მხარდაჭერით გარემოს დაცვის, სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების მიმართულებით ჯამში დასრულდა 20 პროექტი.

- გარემოს დაცვის მიმართულებით - 14 პროექტი;
- სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების მიმართულებით - 6 პროექტი.

2021 წელს ჯამში დაიწყო 29 პროექტი

- გარემოს დაცვის მიმართულებით - 23 პროექტი;
- სოფლის მეურნეობის და სოფლის განვითარების მიმართულებით - 6 პროექტი.

გარემოს დაცვის მიმართულებით 2021 წელს დაწყებული პროექტები:

- გადავარჩინოთ ბუნება - საქართველო. დონორი - შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტო (SIDA); ბიუჯეტი - 56,370,637.98 შვედური კრონა, ხანგრძლივობა - 2022 – 2024წწ; - 2021 წლის 17 დეკემბერს, საქართველოს მთავრობასა (წარმოდგენილი საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს სახით) და შვედეთის სამეფოს მთავრობას შორის (წარმოდგენილი შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს სახით) ხელი მოეწერა საგრანტო შეთანხმებას „გადავარჩინოთ ბუნება-საქართველო“ პროექტის ფარგლებში. აღნიშნული საგრანტო შეთანხმების გაფორმება, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოს პირდაპირი თანამშრომლობის პირველი პრეცედენტია, რომელიც მიზნად ისახავს გააუმჯობესოს მართვის ეფექტიანობა და ხელი შეუწყოს საქართველოს ბუნებრივი რესურსების მდგრად მართვას, კერძოდ, ტყეების დაცვას, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებას, დაცული ტერიტორიებისა და საქართველოში ჰაერის ხარისხის მართვას. პროექტის განხორციელების შედეგად მიღწეულ იქნება შემდეგი მიზნები: ბიომრავალფეროვნების პოლიტიკის და კანონმდებლობის გაუმჯობესება; ტყეების აღდგენის და განვითარების ხელშეწყობა; დაცული ტერიტორიების და ზურმუხტის ქსელის ტერიტორიების

მართვის გაუმჯობესება; ეროვნული ბიომრავალფეროვნების მონიტორინგის სისტემის (NBMS) გაუმჯობესება; უცხო ინვაზიური სახეობების მართვის გაუმჯობესება; შესაძლებლობების გაძლიერება სამინისტროს ბიომრავალფეროვნებისა და სატყეო დეპარტამენტისთვის; ველური ბუნების კვლევა და მონიტორინგი კლიმატის ცვლილების უარყოფითი ზემოქმედების კონტექსტში, გადაშენების საფრთხის წინაშე მყოფი ფაუნის სახეობების ex-situ და in-situ კონსერვაცია; ბიომრავალფეროვნების „მეინსთრინგინგი“; საქართველოში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის ქსელის გაუმჯობესება. აღნიშნული პროექტის უშუალო განმახორციელებელი უწყებებია: საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრო, სსიპ დაცული ტერიტორიების სააგენტო, სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო, სსიპ ველური ბუნების ეროვნული სააგენტო.

- საქართველოში სატყეო სექტორის რეფორმის განხორციელების ხელშეწყობა ტყის დეგრადაციით გამოწვეული სათბური გაზების ემისიების შემცირებისა და კლიმატის ცვლილების მიმართ ტყის ეკოსისტემის მედეგობის გაზრდის მიზნით. პროექტის განხორციელებისთვის, GCF-ის სამეთვალყურეო საბჭომ, 2020 წლის აგვისტოში, 33 მილიონი ევროს ოდენობის გრანტი დაამტკიცა. პროექტის, რომლის ხანგრძლივობა 7 წელია (2021-2027 წწ), თანადადმინანსებლები არიან გერმანიის ფედერაციული რესპუბლიკის მთავრობა (10 000 000 მილიონი ევრო) და შვეიცარიის კონფედერაციის მთავრობა (4 090 000 მილიონი ევრო). პროექტი, ტყის აღდგენის, ტყის კარგვის შემცირების, ტყის მდგრადი მართვისა და კონსერვაციის გზით, ხელს შეუწყობს ტყის ნახშირბადის მარაგების გაზრდას, ასევე, დაეხმარება ენერგოეფექტური და ალტერნატიული საწვავისთვის ბაზრის განვითარებას, მოსახლეობის საცხოვრებელი პირობების გაუმჯობესებას და ადგილობრივი თვითმმართველობის როლის გაზრდას ტყის მდგრად მართვაში, ცნობიერების ამაღლების, პროფესიული უნარ-ჩვევების გაუმჯობესებისა და შესაბამისი პოლიტიკისა და რეგულაციების მეშვეობით. „აღნიშნული პროექტი ხელს შეუწყობს საქართველოს გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისადმი „ეროვნულ დონეზე განსაზღვრული წვლილის“ უპირობო და განსაზღვრული პირობით ვალდებულებების შესრულებას, ასევე ახალი ტყის კოდექსის აღსრულებას. პროექტი საქართველოს სამი რეგიონის - გურიის, მცხეთა-მთიანეთის და კახეთის 8 მუნიციპალიტეტს (ახმეტა, თელავი, დედოფლისწყარო, ყვარელი, თიანეთი, ლანჩხუთი ოზურგეთი და ჩოხატაური) მოიცავს.
- შესაძლებლობის გაძლიერება და ცნობიერების ამაღლება ტყის ზედამხედველობისა და კონტროლის საკითხებში. დონორი - კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF); ბიუჯეტი- 691,025 € (GCF) + 3,852,930 € (DES own contribution); ხანგრძლივობა- 2021-2027წწ;
- „ბიომრავალფეროვნება და მდგრადი ადგილობრივი განვითარება - საქართველო“; დონორი - ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ფედერალური სამინისტრო (BMZ)/ გერმანიის განვითარებისა და რეკონსტრუქციის საკრედიტო ბანკი (KfW); ბიუჯეტი - 13,5 მილიონი ევრო; ხანგრძლივობა- 2021-2027წწ;
- ინსტიტუციური გაძლიერება მონრეალის ოქმის განსახორციელებლად საქართველოში (მე-11 ფაზა); დონორი - მრავალმხრივი ფონდი (MLF) მონრეალის ოქმის განსახორციელებლად; ბიუჯეტი - 85 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2022წწ;
- ტექნოლოგიების საჭიროების შეფასების ანგარიში (TNA); დონორი - კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF); ბიუჯეტი - 500 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2022წწ;

- საქართველოს კლიმატის სამოქმედო პროექტი (GEO-CAP); დონორი - ევროკავშირი (EU); ბიუჯეტი - 1 000 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2024წწ;
- საქართველოში მდგრადი სატყეო პრაქტიკის გაძლიერება: Timbeter - ის ხე-ტყის გაზომვის ინოვაციური ტექნოლოგიის დანერგვა“; დონორი - ტიმბეტერი (ესტონეთი); ბიუჯეტი - 20, 000 ევრო;
- „საქართველოში დაცული ლანდშაფტების დამტკიცებისა და მართვის სახელმძღვანელოს მომზადება“; დონორი - გაერო-ს განვითარების პროგრამა (UNDP); ხანგრძლივობა - 2021 – 2022წწ;
- „არაგვის დაცული ლანდშაფტისა და ადგილობრივი მოსახლეობის მდგრადი განვითარების“ პროგრამა“; დონორი - ჩეხეთის განვითარების სააგენტო, ავსტრიის განვითარების სააგენტო, სლოვაკეთის საერთაშორისო განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო; ბიუჯეტი - 3 148 401 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- ვაშლოვანის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 270 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- თუშეთის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 240 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- ალგეთის ეროვნული პარკის საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 150 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- ჭავჭავეთის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 200 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- ყაზბეგის ეროვნული პარკის საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 200 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- კინტრიშის დაცული ტერიტორიების საგრანტო ხელშეკრულება; დონორი - კავკასიის ბუნების ფონდი (CNF); ბიუჯეტი - 100 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- დაცულ ტერიტორიებზე ბუნებრივი რესურსების მართვის გაუმჯობესება და მომსახურების სერვისების ზრდა სოფლის მდგრადი განვითარების ხელშეწყობის მიზნით“; დონორი - ევროკავშირი(EU)/ENPARD; ბიუჯეტი - 248 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2022წწ;
- საქართველოში სატყეო სექტორის რეფორმის შესახებ გარემოსდაცვითი განათლებისა და ცნობიერების დონის ამაღლების ხელშეწყობა; დონორი - კლიმატის მწვანე ფონდი (GCF)/გერმანიის საერთაშორისო თანამშრომლობის საზოგადოება (GIZ); ბიუჯეტი - 475,000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2028წწ;
- ბირთვული კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის ინტერპრეტაციის ინფორმაციული მხარდაჭერა; დონორი - უკრაინის სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ცენტრი; ბიუჯეტი - 72 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2024წწ;
- უწყებათშორისი თანამშრომლობის გაღრმავება ბირთვული დაცულობის ინციდენტებზე რეაგირებისას; დონორი - უკრაინის სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ცენტრი; ბიუჯეტი - 150 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2024წწ;
- ბირთვული კრიმინალისტიკური ექსპერტიზის გამოცდილების გაზიარება და სამეცნიერო უნარების განვი-

თარება; დონორი - უკრაინის სამეცნიერო-ტექნოლოგიური ცენტრი; ბიუჯეტი - 18 400 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა - 2021 – 2024წწ;

- რადიოაქტიური ნარჩენების მართვის სფეროში საქართველოს შესაძლებლობების გაძლიერება; დონორი - ევროკავშირი, შვედეთის რადიაციული უსაფრთხოების მარეგულირებელი ორგანო (SSM); ბიუჯეტი - 800 000 ევრო; ხანგრძლივობა - 2021 – 2023წწ;
- „კლიმატის ცვლილებებისადმი ადაპტაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“ [აქტივობა 2.2.1 - „მრავალმხრივი საფრთხეების რუკების და რისკის პროფილების შემუშავება შემდეგი საფრთხეებისთვის: წყალდიდობა, მწიფი, ღვარცოფი, ზვავი, სეტყვა/ძლიერი ქარი და გვალვა საქართველოს 11 ძირითადი მდინარის აუზისთვის“] - საფრთხეების რუკების შედგენა - ფაზა 3; დონორი - შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტო (SDC); ბიუჯეტი - 5 000 000 აშშ დოლარი (სააგენტოსთვის გამოყოფილი თანხა - 245,337 აშშ დოლარი); ხანგრძლივობა - 2021 – 2022წწ;

სოფლის მეურნეობისა და სოფლის განვითარების მიმართულებით დაიწყო - 6 პროექტი

- „აშშ საერთაშორისო განვითარების სააგენტოსა და სურსათის ეროვნული სააგენტოს მცენარეთა დაცვის სისტემის ინიციატივა“ (ინკლუზიური და მდგრადი ეკონომიკური ზრდისთვის „განვითარების მიზნების შესახებ საგრანტო შეთანხმების“ (Development Objective Grant Agreement (DOAG) ფარგლებში); დონორი: ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტო (USAID); ბიუჯეტი: 1 846 250 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა: 2021-2022
- სამინისტროს შესაძლებლობების გაუმჯობესება ექსტენციის მომსახურებების მიმართულებით; დონორი: გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (UN FAO); ბიუჯეტი: 380 000.00 აშშ. დოლარი; ხანგრძლივობა: 2021-2022
- TCP/GEO/3802/C1 სამინისტროს მხარდაჭერა კერძო სექტორის კონკურენტუნარიანობის ამაღლების სამოქმედო გეგმის მომზადებისას; დონორი: სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (UN FAO); ბიუჯეტი: 50,000.00 აშშ. დოლარი; ხანგრძლივობა: 2021 – 2022;
- მიწის მდგრადი მართვის გაუმჯობესების მიზნით მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის სააგენტოს შესაძლებლობების განვითარება; დონორი:საფრანგეთის განვითარების სააგენტო (AFD); ბიუჯეტი: 300 000 ევრო;
- მსოფლიო ბანკის მხარდაჭერით „ირიგაციისა და მიწის ბაზრის განვითარების პროექტის ფარგლებში“ მიწის მდგრადი მართვისა და მიწათსარგებლობის მონიტორინგის სააგენტოს შესაძლებლობების განვითარება; დონორი: მსოფლიო ბანკი; ბიუჯეტი: 400 000 ევრო;
- აზერბაიჯანში, საქართველოსა და თურქეთში ბრუცელოზის ბიოზედამხედველობა; დონორი: თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტოს (DTRA); ბიუჯეტი: 240 000 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა: 2021-2023.

2021 წელს დასრულებული პროექტები და მიღწეული შედეგები:

- USAID-ის პროექტი „ზრდა საქართველოში (ZRDA)“ ხუთ წლიანი პროგრამა დასრულდა (საერთო ბიუჯეტი 24 650 000 აშშ. დოლარი; 2016-2021წწ.). პროექტის განხორციელების შედეგად: 41,861,603 აშშ დოლარის შემოსავალი მიიღეს მიკრო, მცირე, და საშუალო სანარმოებმა; 1,241 ბიზნესმა გაზარდა გაყიდვები პროექტის დახმარებით და მიიღო მეტი შემოსავალი; შეიქმნა 3,500 სამუშაო ადგილი, მათ შორის 1,706 სრულ განაკვეთიანი; 18,480 ოჯახის შემოსავალი გაიზარდა 25%-ით; 45%-ით გაიზარდა მედეგობის ინდექსი პროექტის სამიზნე 81 თემში საარსებო წყაროებთან დაკავშირებული შოკების და რისკების მიმართ; 5,119 ბენეფიციარს გაეზარდა მედეგობა საარსებო წყაროებთან დაკავშირებული შოკების და რისკების მიმართ; საქართველოს მთავრობისგან და სხვა სტრუქტურებთან ინფრასტრუქტურული და არა მხოლოდ ინფრასტრუქტურული პროექტების განახორციელებლად, პროექტმა 6,196,794 აშშ დოლარის ოდენობის ინვესტიცია მოიზიდა; პროექტის სამიზნე რეგიონებში მცხოვრები 26,070 ბენეფიციარი სარგებლობს განახლებული ინფრასტრუქტურით.
- სოფლის მეურნეობის მოდერნიზაციის, ბაზრებზე წვდომისა და მოქნილობის (AMMAR) პროექტი სოფლის მეურნეობის განვითარების საერთაშორისო ფონდის (IFAD) მხარდაჭერით განხორციელდა (საერთო ბიუჯეტი - 23.2 მლნ. აშშ დოლარი; 2016-2021წწ.). პროექტის ამოცანა იყო კლიმატ-გონივრული, სასოფლო-სამეურნეო პროდუქციის ღირებულებათა ჯაჭვის ხელშეწყობა, დამხმარე ინფრასტრუქტურულ პროექტებში ინვესტიციების განხორციელება. შედეგად, მცირე ფერმერების, ფერმერთა ჯგუფების და აგრობიზნესის შემოსავლების ზრდა, საერთო სოციალურ-ეკონომიკური ფონის გაუმჯობესება. პროექტის განხორციელების შედეგად:
  - ✓ გაუმჯობესებული ინდექსი - 30%;
  - ✓ შინამეურნეობების რაოდენობა, რომელთა შემოსავალი მეურნეობიდან გაიზარდა საშუალოდ 20%-ით - 51%;
  - ✓ ტრენინგის დროს მიღებული ცოდნისა და ტექნიკების სრულად ან ნაწილობრივ გამოყენების პროცენტული მაჩვენებელი - 55%;
  - ✓ გრანტის მიმღებთა წილი, რომლებმაც თავიანთი შემოსავალი საშუალოდ 8%-ით გაზარდეს - 77%;
- ტექნიკური დახმარება „საქართველოში ცხოველთა იდენტიფიკაციის რეგისტრაციის და მიკვლევადობის ეროვნული სისტემის დანერგვის ხელშეწყობის მიზნით ტექნიკური მხარდაჭერის (NAITS)“ პროექტი დაფინანსებული იყო შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტოსა (SDC) და ავსტრიის განვითარების სააგენტოს (ADA) მიერ, ხოლო განახორციელა გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ (UN FAO); (საერთო ბიუჯეტი - 5,335,000.00 შვეიცარიული ფრანკი, 2016-2021წწ.). პროექტის განხორციელების შედეგად გაუმჯობესდა ცხოველთა დაავადებების კონტროლი და მიკვლევადობა; შემუშავდა NAITS -ის სამი შეფასების დოკუმენტი; NAITS-ი წარმატებით იქნა „ექსპორტირებული“ ჩრდილოეთ მაკედონიაში. დამატებით 11 ქვეყანა არის დაინტერესებული NAITS-ის დანერგვაში; შემუშავდა ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამა 2021-2025 და მისი სამოქმედო გეგმა; ჩატარდა 6 შეხვედრა ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამის განხორციელებისათვის გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს შესაძლებლობების გაძლიერების მიზნით; ჩატარდა 19 სამუშაო ჯგუფის შეხვედრა (ცხოველთა კვებაზე, ცხოველთა ჯანმრთელობის ეროვნული პროგრამის შემუშავებაზე, აკვაკულტურაზე, ცოფზე, ბრუცელოზზე და ა.შ.), რომლის ფარგლებშიც შემუშავდა შესაბამისი სტრატეგიები და პოლიტიკის განმსაზღვრელი დოკუმენტები,

ფაქტებზე დაფუძნებული გადაწყვეტილებების მიღებისათვის სამინისტროს შესაძლებლობების გაძლიერების მიზნით.

- საქართველოს სურსათის ეროვნული სააგენტოს ტექნიკური დახმარება ევროკავშირის ასოცირების შეთანხმების პრიორიტეტების შესრულებაში - პროექტი დაფინანსდა გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციის მიერ (UN FAO) და განხორციელდა სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტოს მიერ (საერთო ბიუჯეტი - 175 000.00 აშშ.დოლარი, 2019-2021წწ.). პროექტის მიზანი იყო, სურსათის ეროვნული სააგენტოს ტექნიკური მხარდაჭერა ევროკავშირთან თავისუფალი ვაჭრობის ხელშეკრულების მიზნების მიღწევაში. პროექტის განხორციელების შედეგად: მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ღრუბლისებური ენცეფალოპათიის (BSE) მონიტორინგის პილოტირება განხორციელდა შიდა ქართლის რეგიონში. ჯამში 206 ნიმუში იქნა აღებული. შესყიდული იქნა BSE კომპლექტები SLA-ისთვის, ნიმუშის ასაღები აღჭურვილობები. გადამზადდა 9 სასაკლავო ვეტერინარები ნიმუშის აღებაზე; შემუშავდა ეროვნულ დონეზე აკვაკულტურის შესაძლებლობების გაძლიერება და საერთაშორისო ექსპერტის მიერ მომზადდა ანგარიში; შემუშავდა NAITS-ის მოდული მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ღრუბლისებური ენცეფალოპათია (BSE) ნიმუშის აღებისათვის სასაკლავოებისა და ლაბორატორიისათვის; შემუშავდა მსხვილფეხა რქოსანი საქონლის ღრუბლისებური ენცეფალოპათიის კონტროლისა და აღმოფხვრის ეროვნული პროგრამა; შემუშავდა საქართველოში ეროვნულ დონეზე ცოფის კონტროლის ხარჯთეფექტურობის შეფასების ანგარიში და ასევე, კონტროლის მექანიზმის გაუმჯობესების რეკომენდაციები; შემუშავდა საქართველოში ბრუცელოზის კონტროლისა და პრევენციის სტრატეგია.
- ჯილეხის (*Bacillus anthracis*) სპორებით დაბინძურებული ნიადაგის დეკონტამინაციის ეფექტურობის შეფასება - პროექტი დაფინანსდა თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტომ (DTRA) და განხორციელდა სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიამ (SLA) და სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტომ (NFA) (საერთო ბიუჯეტი - 299 565.10 მ.შ. SLA - 224 509.04 \$ მ.შ. NFA - 75 056.06 აშშ დოლარი, 2019-2021წწ.). პროექტის განხორციელების შედეგად მოხდა არსებული დეკონტამინაციის პროტოკოლის ოპტიმიზაცია; ტრენინგების საშუალებით ლაბორატორიაში დაინერგა ნიადაგის ნიმუშების ჯილეხის დაავადებაზე კვლევის ახალი PCR მეთოდი; კვლევის ახალი, გაუმჯობესებული მეთოდი, პერსონალის გაზრდილი უნარები და ოპტიმიზირებულ დეკონტამინაციის პროტოკოლი ერთად ხელს შეუწყობს საქართველოში დაავადების კონტროლსა და შეამცირებს მის გავრცელებას.
- საქართველოსა და სომხეთში წვრილფეხა რქოსანი პირუტყვის ქირის (PPR) გამოვლენის, წარმოშობის და გავრცელების კომპლექსური კვლევები - საქართველო/სომხეთი

პროექტი დააფინანსა თავდაცვის საფრთხის შემცირების სააგენტომ (DTRA) და განხორციელდა სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიამ (SLA) და სსიპ სურსათის ეროვნული სააგენტომ (NFA) (საერთო ბიუჯეტი - 672 554.19 მ.შ. SLA - 731 395.19 მ.შ. NFA - 136 361.00 აშშ. დოლარი, 2018-2021წწ.). პროექტის ფარგლებში, სსიპ სოფლის მეურნეობის სახელმწიფო ლაბორატორიამ (SLA) საფუძველი ჩაუყარა ერთობლივ, რეგიონულ კოლაბორაციას პროექტში მონაწილე ქვეყნებთან (სომხეთი, შვედეთი და აშშ); საქართველო გახდა პასუხისმგებელი მხარე, იკისრა რა მთავარი მკვლევარის როლი, როგორც სამეცნიერო, ასევე ტექნიკური და ადმინისტრაციული მართვის კუთხით. საბოლოო ჯამში პროექტმა დაადასტურა რეგიონული ერთიანი მიდგომის წარმატება, გამოიკვეთა სრულყოფილი ეპიდემიოლოგიური სურათი, რაც ძლიერი საშუალებაა ტრანსსასაზღვრო დაავადების

მართვის კუთხით. კავკასიაში, რეგიონულ დონეზე, საფუძველი ჩაეყარა PPR-ის კვლევის ერთიან მიდგომას; შემუშავებულ იქნა საინფორმაციო ბუკლეტები PPR-ის დაავადების შესახებ; ლაბორატორიულ ქსელში ჩატარდა სწავლებები. მათ შორის განხორციელდა პრაქტიკული სწავლებები; აგრარული უნივერსიტეტის კურსდამთავრებულს ჩაუტარდა მენტორინგი და სწავლება მოლეკულურ ბიოლოგიაში, აქტიურად მონაწილეობდა პროექტის ფარგლებში; პროექტის ფარგლებში განხორციელებული კვლევისა და მიღებული მონაცემების საფუძველზე საქართველოს (NFA) და სომხეთს მიეცათ შესაძლებლობა შეეცვალა სტრატეგია და განაცხადი გაეკეთებინათ მსოფლიო ცხოველთა ჯანდაცვის საერთაშორისო ორგანიზაციაში (OIE) ქვეყანაში PPR-ის დაავადებისგან თავისუფალი სტატუსის მიღების თაობაზე, რაზეც მიმდინარეობს შესაბამისი პროცედურების გავლა.

გარემოს დაცვის მიმართულებით დასრულებული პროექტები:

- მტკვარი II: წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის ხელშეწყობა მდინარე მტკვრის აუზში ტრანსსასაზღვრო შეთანხმებული ქმედებების და ეროვნული გეგმების განხორციელების საშუალებით (Kura II)

პროექტი დააფინანსა გლობალური გარემოსდაცვითი ფონდმა (GEF), რომელსაც ახორციელებდა გაეროს განვითარების პროგრამის სტამბულის რეგიონული ოფისი (UNDP Istanbul Regional HUB) (საერთო ბიუჯეტი - 672 554.19 მ.შ. SLA - 731 395.19 მ.შ. NFA - 5,329,452 აშშ დოლარი, 2016-2021წწ.). პროექტმა ხელი შეუწყო ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერებას წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის მიმართულებით, როგორც საჯარო მოხელეების შესაძლებლობების გაძლიერების, ისე მოსახლეობის ცნობიერების გაზრდისა და განათლების ხელშეწყობის გზით. პროექტის ფარგლებში მოხდა სხვადასხვა მეთოდოლოგიურ დოკუმენტებზე მუშაობა; ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის ხელშეწყობა საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის მდინარე მტკვარზე, მათ შორის ერთობლივ რეგიონულ სამუშაო ჯგუფებში ქართველი და აზერბაიჯანელი ექსპერტების მუშაობის გზით. პროექტის ფარგლებში გამართულ ტრენინგებში, თემატიკის შესაბამისად, პერიოდულად მონაწილეობდნენ გეოლოგიის დეპარტამენტის თანამშრომლები, მათ შორის ქ. ბაქოში ჩატარებულ ტრენინგში ტრანსსასაზღვრო მიწისქვეშა წყლების მონიტორინგის საკითხებზე; საქართველო-აზერბაიჯანის ტრანსსასაზღვრო ზონაში, მიწისქვეშა წყლების მონიტორინგის ქსელის გაუმჯობესების მიზნით, განხორციელდა სავლე მარშრუტი წყალპუნქტების შესარჩევად; კახეთის მხარეში, საქართველო-აზერბაიჯანის ტრანსსასაზღვრო ზონაში, მოეწყო მიწისქვეშა წყლების მონიტორინგის 3 ავტომატური სადგური, რომელიც წყლის ხარისხობრივი და რაოდენობრივი მახასიათებლების ავტომატურ რეჟიმში მონიტორინგის საშუალებას იძლევა. პროექტმა ხელი შეუწყო ეროვნული შესაძლებლობების გაძლიერებას წყლის რესურსების ინტეგრირებული მართვის მიმართულებით, როგორც საჯარო მოხელეების შესაძლებლობების გაძლიერების, ისე მოსახლეობის ცნობიერების გაზრდისა და განათლების ხელშეწყობის გზით. პროექტის ფარგლებში მოხდა სხვადასხვა მეთოდოლოგიურ დოკუმენტებზე მუშაობა; ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობის ხელშეწყობა საქართველოსა და აზერბაიჯანს შორის მდინარე მტკვარზე, მათ შორის ერთობლივ რეგიონულ სამუშაო ჯგუფებში ქართველი და აზერბაიჯანელი ექსპერტების მუშაობის გზით.

- ENPARD III პროგრამის ფარგლებში ტყის, მცენარეთა და ცხოველთა ჯანმრთელობის დაცვის ხელშეწყობი გარემოს გაუმჯობესება აფხაზეთში - პროექტი დაფინანსდა ევროკავშირის (EU) მიერ და განხორციელდა გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ (UN FAO) (საერთო ბიუჯეტი: 1,044,049 აშშ დოლარი; 2018-2021 წწ). პროექტის მიზანს წარმოადგენდა მავნებლებისა და დაავადებების მიმართ აფხაზეთის ტყე-

ების და კულტურების მდგრადობის ამაღლების მიზნით ტყისა და მცენარეთა ჯანმრთელობის პროგრამის შემუშავებაში და განხორციელებაში დახმარება. შემუშავდა ინვაზიური მავნებლები: ბზის ალურას, წაბლის კიბოს, პალმის წითელი ცხვირგრძელასა და ფაროსანას კონტროლის წლიური გეგმები; განხორციელდა ბზის ალურას, წაბლის კიბოს, პალმის წითელი ცხვირგრძელასა და ფაროსანას კონტროლის სავსე სამუშაოები; განხორციელდა ფერმერების გადამზადება მავნებელთა ინტეგრირებული მართვის (IPM) და პესტიციდების უსაფრთხო გამოყენების თემებზე; შემუშავდა ბზის ალურას, წაბლის კიბოს, პალმის წითელი ცხვირგრძელასა და ფაროსანას ადრეული შეტყობინების სისტემა; განხორციელდა აფხაზეთში ვეტერინარული სექტორის შეფასება.

- საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინებისა და მეორე განახლებული ორწლიანი ანგარიშის მომზადება გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისთვის BUR - პროექტი დააფინანსა გლობალური გარემოსდაცვითმა ფონდმა (GEF) და განხორციელა გაერო-ს განვითარების პროგრამამ (UNDP) (საერთო ბიუჯეტი: 852,000 აშშ დოლარი; 2017-2021 წწ). პროექტის მიზანს წარმოადგენდა, საქართველოს მთავრობის მხარდაჭერა კლიმატის ცვლილების საკითხების ინტეგრირებაში, ასევე ქვეყნისთვის პრიორიტეტულ სექტორული პოლიტიკისა და სტრატეგიის შემუშავება; ქვეყნის მდგრადი და დაბალ ნახშირბადიან განვითარება. გაეროს კლიმატის ცვლილების ჩარჩო კონვენციისათვის (UNFCCC) მომზადდა საქართველოს მეოთხე ეროვნული შეტყობინებისა (NC4) და მეორე ორწლიანი განახლებული (BUR2) ანგარიშები.
- „ევროკავშირის წყლის ინიციატივა პლიუსი აღმოსავლეთის პარტნიორობის ქვეყნებისათვის“ (EUWI+ 4EaP) - პროექტი დააფინანსა ევროკავშირმა (EU) და განმახორციელებლები იყვნენ: ეკონომიკური თანამშრომლობისა და განვითარების ორგანიზაცია (OECD), გაეროს ეკონომიკური კომისია ევროპისთვის (UNECE), ევროკავშირის წვერი ქვეყნების კონსორციუმი (ავსტრიის გარემოს სააგენტო და საფრანგეთის წყლის ოფისი) (საერთო ბიუჯეტი: 24,5 მილიონი ევრო; 2016-2021 წწ). პროექტის ფარგლებში გამართულ ტრენინგებში პერიოდულად მონაწილეობდნენ სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტოს გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის, მეთევზეობის, აკვაკულტურისა და წყლის ბიომრავალფეროვნების, გეოლოგიის და ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტების თანამშრომლები; სააგენტოს გადაეცა სხვადასხვა აპარატურა, დანადგარები, აღჭურვილობები, სადგურები და სხვ., კერძოდ:
  - ✓ გარემოს დაბინძურების მონიტორინგის დეპარტამენტს (მათ შორის ატმოსფერული ჰაერის, წყლისა და ნიადაგის თბილისის, ქუთაისისა და ბათუმის ლაბორატორიებს): გაზქრომატოგრაფ-მას-სპექტრომეტრი (1 ც.), მიკროტალღური დამშლელი სისტემა (1 ც.), წყლის გამოსახდელი (დეიონიზაციის) სისტემა (2 ც.), ინდუქციურად შეწყვილებული პლაზმური მას-სპექტრომეტრი (1 ც.), UV/VIS სპექტროფოტომეტრი (2 ც.), ლაბორატორიული ინსტრუმენტები და სახარჯი მასალები, სანაპირო ზონის მონიტორინგის აღჭურვილობა, ISO სტანდარტები (30 ც.), ლიტერატურა და სხვა;
  - ✓ გეოლოგიის დეპარტამენტს: მიწისქვეშა წყლების ავტომატური მონიტორინგის სადგურები (7 ც.), რომლებიც განთავსდა კახეთის მხარეში;
  - ✓ ჰიდრომეტეოროლოგიის დეპარტამენტს: ავტომატური ჰიდროლოგიური სადგურები (12 ც.), რომლებიც განთავსდა აღმოსავლეთ საქართველოში;

- ✓ აკვაკულტურისა და წყლის სანაპირო ზონის მონიტორინგის აღჭურვილობა და სხვ.

პროექტის ფარგლებში შემუშავდა სხვადასხვა დოკუმენტები, კერძოდ: «»მინისქვეშა წყლების მონიტორინგის განვითარების გეგმა», «»ზედაპირული წყლების მონიტორინგის განვითარების გეგმა», «»კვლევითი მონიტორინგის კონცეფცია», «»სახელმძღვანელო დოკუმენტი მდინარის ერთობლივი მონიტორინგის პროცედურების შესახებ» (სომხეთ-საქართველოს ერთობლივი ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგის პროგრამა წყლის ხარისხზე ქცია/ხრამი-დებედას მდინარეთა აუზში) და სხვა. საკანონმდებლო რეფორმა; პროექტის მხარდაჭერით მოხდა წყლის რესურსების მართვის შესახებ კანონპროექტის სრულყოფა; სააუზო მართვის გეგმების სამუშაო ვერსიების შემუშავება; პროექტის მხარდაჭერით შემუშავდა სამი სააუზო მართვის გეგმის პროექტის სამუშაო ვერსია; განხორციელდა ალაზანი-იორის სააუზო მართვის გეგმის პროექტის სტატეგიული გარემოსდაცვითი შეფასება (სგშ) და მომზადდა სააუზო მართვის გეგმებისთვის სგშ-ის განხორციელების სახელმძღვანელო. ეროვნული სტრატეგიული ჩარჩოს მომზადებაში მხარდაჭერა: შემუშავდა პოლიტიკის დოკუმენტის სამუშაო ვერსია, რომელშიც განსაზღვრულია გრძელვადიანი ხედვა საქართველოში წყლის სექტორში შემდგომი პოლიტიკის განვითარებისთვის. ტრანსსასაზღვრო თანამშრომლობა: მომზადდა სომხეთისა და საქართველოს შესაბამის სააგენტოებს შორის შეთანხმების ტექსტი ტრანსსასაზღვრო მდინარე ხრამი-დებედას აუზში მონიტორინგისა და ინფორმაციის გაცვლის სფეროში თანამშრომლობის შესახებ; ასევე, მომზადდა წყლის ხარისხზე ერთობლივი ტრანსსასაზღვრო მონიტორინგის პროგრამის ტექნიკური სახელმძღვანელო დოკუმენტი.»

- დაბალემისიანი მდგრადი ტრანსპორტის განვითარება საქართველოში

პროექტი დააფინანსა გაერო-ს განვითარების პროგრამამ (UNDP) და განახორციელა კავკასიის გარემოსდაცვითი არასამთავრობო ორგანიზაციების ქსელმა (CENN) (საერთო ბიუჯეტი: 54,440.00 აშშ დოლარი; 2020-2021წწ). პროექტის ფარგლებში მომზადდა ხარჯთსარგებლიანობის ანალიზი ავტოსატრანსპორტო საშუალებების ემისიის იმ სტანდარტის იდენტიფიცირების მიზნით, რომლის მიხედვითაც იმპორტის შეზღუდვა ყველაზე მართებული იქნება ქვეყანაში დღეისათვის არსებული რეალობიდან გამომდინარე.

- ეკონომიკური და გარემოსდაცვითი სარგებელი მიწის მდგრადი მართვის გზით მოწყვლადი თემებისათვის საქართველოში

პროექტი დააფინანსა გლობალური გარემოსდაცვითმა ფონდმა (GEF); პროექტი ინიცირებულია საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ, განახორციელა: გაერო-ს გარემოსდაცვითი პროგრამა (UN Environment), აღმასრულებელი ორგანიზაცია „კავკასიის რეგიონული გარემოსდაცვითი ცენტრი“ (REC Caucasus); (საერთო ბიუჯეტი: 1,452,968 აშშ დოლარი; 2018-2021 მარტი წწ). პროექტის ფარგლებში; ადგილობრივი ხელისუფლების წარმომადგენლებთან შეთანხმებით, 2021 წელს დაიგეგმა და განხორციელდა შემდეგი პილოტური აქტივობები:

- 448 ჰა სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწებზე გაგრძელდა თესლბრუნვის პრაქტიკა. 84 ფერმერს უსასყიდლოდ გადაეცა ხორბლის, ქერის, შვრიის, წიწიბურას, ბარდის, ლობიოს, ესპარცეტის, იონჯისა და სიმინდის თესლი და ასევე ორგანული სასუქი. თითოეული ფერმერის ნაკვეთისთვის ჩატარდა თესლბრუნვის ინდივიდუალური, 5 წლიანი გეგმის შესრულების მონიტორინგი.
- მოეწყო 2 სათესლე მეურნეობა ადგილობრივი ხორბლის ჯიშების ახალციხის წითელი დოლის ხელმისაწვდომების გასაუმჯობესებლად;

- 93 ჰაზე დაითესა ადგილობრივი ხორბლის ჯიში- ახალციხის წითელი დოლი : 37 ჰა გორის მუნიციპალიტეტში და 56 ჰა ქარელის მუნიციპალიტეტში
- 120.5 ჰა სასოფლო სამეურნეო დანიშნულების მიწაზე დაითესა ხორბალი ნიადაგის დაუმუშავებლად გორის (68 ჰა), ქარელისა (38.5 ჰა) მუნიციპალიტეტებში - თესვის ხარჯი სრულად დაფარა პროექტმა;
- 400 ჰა-ზე საგარეჯოში სოფელ უდაბნოში მომზადდა საძოვრის აღდგენის გეგმა და პილოტური პროექტი, რომლის მიხედვით გაზაფხულზე განხორციელდება პრაქტიკული ღონისძიებები.
- ტყის გამოყენების მრავალფუნქციური პრაქტიკის დანერგვის ხელშეწყობა

პროექტი დააფინანსა გაერო-ს განვითარების პროგრამამ (UNDP), შვედეთის საერთაშორისო განვითარების თანამშრომლობის სააგენტოსთან (SIDA) ერთად. განახორციელა: სსიპ ეროვნულმა სატყეო სააგენტომ; (საერთო ბიუჯეტი: 119,600 აშშ დოლარი; 2020-2021 წწ). პროექტის ფარგლებში სსიპ ეროვნული სატყეო სააგენტოს მიერ მართული სატყეო უბნებისთვის, რაჭა-ლეჩხუმ-ქვემო სვანეთის, ასევე ქვემო ქართლის რეგიონისა და ჩოხატაურის მუნიციპალიტეტში, მომზადდა ეკო-ტურიზმის განვითარების სამოქმედო გეგმები. შემუშავდა საფეხმავლო ბილიკების განვითარების ეროვნული დონის ოპერაციული სახელმძღვანელო; სააგენტოს თანამშრომლებს ჩაუტარდათ 5 თემატური ტრენინგი ახალი ტყის კოდექსის, ტყის ხანძრების მართვის, საფეხმავლო ბილიკების მონყობის, ეფექტური კომუნიკაციებისა და პროექტების მართვის მიმართულებით. სულ ტრენინგებში გადამზადდა 599 სააგენტოს თანამშრომელი და 30 მოხალისე.

- გარემოსდაცვით მენეჯმენტში კარგი მმართველობის პრინციპების დამკვიდრების ხელშეწყობა - პროექტი დააფინანსა გაერო-ს განვითარების პროგრამამ (UNDP), შვედეთის მთავრობასთან ერთად. განახორციელა: სსიპ გარემოსდაცვითი ინფორმაციისა და განათლების ცენტრი (საერთო ბიუჯეტი: 106,835 აშშ დოლარი; 2020-2021წწ.). შემუშავდა „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტის ხუთი პროექტი; შეიქმნა ტრენინგ მოდული და სასწავლო სახელმძღვანელო „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა“, რომელიც მიზნად ისახავს „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონის გაცნობას და გარემოსთვის ზიანის მიყენების საკითხებთან დაკავშირებით ცნობიერების ამაღლებას, სამართლებრივი რეგულირების „დამბინძურებელი იხდის“ პრინციპის შესაბამისად. აღნიშნული ტრენინგკურსის საფუძველზე გადამზადდა სსიპ გარემოსდაცვითი ზედამხედველობის დეპარტამენტის 62 თანამშრომელი. დაწყებითი საფეხურის სასკოლო განათლებაში გარემოსდაცვითი და აგრარული პროგრამის ინტეგრირების მიზნით, შეიქმნა ტრენინგ მოდულები ტრენინგებისთვის, დაწყებითი საფეხურის მასწავლებლებისა და კურიკულუმის ექსპერტებისთვის. შეიქმნა ტრენინგთა გუნდი, ჩაუტარდათ ტრენინგთა ტრენინგი და შემდგომში მათი ჩართულობით ჩატარდა 66 ჯგუფის ტრენინგი დაწყებითი საფეხურის მასწავლებელთა გადამზადების მიზნით. ჯამში გადამზადდა 1800 მასწავლებელი საქართველოს მასშტაბით ცენტრის მიერ შექმნილი სახელმძღვანელოს - „გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ - მიხედვით. «გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში“ - სასკოლო პროგრამის მდგრადობის უზრუნველყოფის მიზნით, ამავე სახელმძღვანელოს მიხედვით შეიქმნა ასინქრონული სასწავლო მოდული, მომზადდა შესაბამისი ელექტრონული კურსი რვავე წიგნისთვის და განთავსდა განათლებისა და მეცნიერების სამინისტროს ონლაინ სასწავლო პლატფორმაზე. ჩატარდა საინფორმაციო და ცნობიერ-

ბის ასამალღებელი 10 შეხვედრა განსხვავებულ სამიზნე ჯგუფებთან: მოსწავლეებთან, მასწავლებლებთან, ადგილობრივი თვითმმართველობის და კერძო სექტორის წარმომადგენლებთან (ჯამში 337 მონაწილე). შეხვედრები მოიცავდა ისეთ აქტუალურ გარემოსდაცვით თემებს, როგორია ატმოსფერული ჰაერის დაცვა, ასევე ტყითსარგებლობის ახალი რეგულაციები, ნარჩენების მართვა, გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში. მომზადდა და დაიბეჭდა საინფორმაციო ბროშურები 3 გარემოსდაცვითი თემის შესახებ: “ჰაერის დაბინძურება”, “გზამკვლევი მწარმოებლის გაფართოებული ვალდებულების შესახებ”, ხშირად დასმული კითხვები კანონის “გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ”. მათი ელექტრონული ვერსიები გავრცელდა ცენტრის ვებ-გვერდის და Facebook-ის საშუალებით. განახლდა ცენტრის ოფიციალური ვებ-გვერდი, რომელიც ხელმისაწვდომია შშმ პირებისთვის. მომზადდა და ცენტრის სოციალური მედიის გვერდის საშუალებით გავრცელდა 2 ანიმაციური ვიდეორგოლი გარემოსდაცვით საკითხებზე (1. გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის სისტემა, 2. გარემოსდაცვითი და აგრარული განათლება სკოლაში), მომზადდა ცნობიერების ასამალღებელი ქვიზები, ბანერები და სხვა საინფორმაციო მასალები. ასევე, გაიმართა იდეების კონკურსი ჰაერის დაცვის თემატიკასთან დაკავშირებით საჯარო სკოლებისთვის და ჩატარდა ტრენინგი - „ჰაერის ხარისხი და მისი დაცვა დაბინძურებისგან“.

- „გამოცდილების გადაცემა ბუნებრივ წყლებში, ნიადაგებსა და საკვებ პროდუქტებში დარიშხანის შემცირების საქმეში და სასმელი წყლიდან მისი ამოღების შესაძლებლობები საქართველოში“

პროექტი დააფინანსა, სლოვაკეთის საერთაშორისო განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტომ (SlovakAid). განახორციელა: სლოვაკეთის წყლის კვლევითმა ინსტიტუტმა (WRI); პარტნიორი - გარემოს ეროვნული სააგენტო (საერთო ბიუჯეტი: 94,7 ათასი ევრო (გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის გამოყოფილი თანხა - 30,820 €); ხანგრძლივობა: 2019- 2021წწ.). რაჭა-ლეჩხუმი - ქვემო სვანეთის რეგიონში მდებარე წყლის ობიექტებში ჩატარდა მძიმე ლითონების დაბინძურების ანალიზი; მომზადდა სამი ანგარიში: ა) “წყლის რესურსებზე დარიშხანის ზემოქმედების და მისი საცდელ აუზში გამოყენების რისკის ანალიზის მეთოდოლოგია”; ბ) “წინადადება ბუნებრივი გარემოდან დარიშხანის მოცილების ზომების შესახებ”; გ) “წინადადება სასმელი წყლიდან დარიშხანის მოცილების ტექნოლოგიების შესახებ”; 3. ჩატარდა ტრენინგი, რომელსაც ესწრებოდნენ სამინისტროს და სააგენტოს წარმომადგენლები და ექსპერტები და რომელზეც განხილული იქნა წყალში დარიშხანის შემცველობის შემცირების ტექნოლოგიები.

- „ევროპის საზღვაო დაკვირვებების და მონაცემების ქსელი“ (EMODNET IV, მე-4 ლოტი - ქიმია, EASME/2019/OP/0003) პროექტი დააფინანსა, ევროკავშირმა; განახორციელა: ორგანიზაციების კონსორციუმი (13 პარტნიორი, 3 ქვე-კონტრაქტორი, 32 მრჩეველი ორგანიზაცია), რომლის კოორდინატორია იტალიის ოკეანოგრაფიისა და ექსპერიმენტული გეოფიზიკის ინსტიტუტი (OGS); ერთ-ერთი მრჩეველის სტატუსის მქონე ორგანიზაცია - გარემოს ეროვნულმა სააგენტომ (საერთო ბიუჯეტი: 1,399.0 ათასი ევრო (გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის გამოყოფილი თანხა - 8 000 €); ხანგრძლივობა: 2019 - 2021წწ.); შავი ზღვის შესახებ მეთამონაცემები შეივსო ახალი ინფორმაციით; გაზიარდა და დაინერგა საუკეთესო პრაქტიკები მონაცემთა კონტროლისათვის, მოხდა ქიმიურ მონაცემთა ახალი ინფორმაციის შეტანა მონაცემთა ბაზებში; მონაცემთა პორტალი წარმატებით განთავსდა გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მონაცემთა სხვა ბაზებთან ერთად; დაბინძურების კერები წარმოდგენილია სიღრმისეულ, დროით და სივრცით ჭრილებში.

- „კლიმატის ცვლილებებისადმი ადაპტაციის შესაძლებლობების გაძლიერება საქართველოში“ [აქტივობა 2.2.1 - „მრავალმხრივი საფრთხეების რუკების და რისკის პროფილების შემუშავება შემდეგი საფრთხეებისთვის: წყალდიდობა, მეწყერი, ღვარცოფი, ზვავი, სეტყვა/ძლიერი ქარი და გვალვა საქართველოს 11 ძირითადი მდინარის აუზისთვის“] - ფაზა 2 - პროექტი დააფინანსა, შვეიცარიის განვითარებისა და თანამშრომლობის სააგენტომ (SDC); განახორციელა: გაერო-ს განვითარების პროგრამამ (UNDP) და აღმასრულებელი - სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო (საერთო ბიუჯეტი: 5 000 000 აშშ დოლარი (სააგენტოსთვის გამოყოფილი თანხა - 195 076 აშშ დოლარი) ხანგრძლივობა: 2020- 2021წწ.); პროექტის ფარგლებში: სამი მდინარის აუზისთვის (ენგური, ხობისწყალი, მტკვარი (მარცხენა სანაპირო ქ. თბილისის ფარგლებში)): დამუშავდა ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური ისტორიული/საფონდო მასალები; ჩატარდა სავალდებულო ჰიდრომეტეოროლოგიური და გეოლოგიური კვლევები მიზნობრივ აუზებში; მოხდა ველზე მოპოვებული ინფორმაციის დამუშავება.
- „რაპანის კვლევები საქართველოს სანაპირო წყლებში“ (პროექტის MTF /INT/943/MUL – Baby 30 „ხმელთაშუა და შავ ზღვებში მეთევზეობის მდგრადობისა და აკვაკულტურის მდგრადი განვითარების დანერგვისთვის საშუალოვადიანი სტრატეგიის შერჩეული აქტივობები“-ის ფარგლებში) - პროექტი დააფინანსა, გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაცია (FAO); განახორციელა: ხმელთაშუა ზღვის თევზჭერის გენერალური კომისია (GFCM); აღმასრულებელი - სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო (საერთო ბიუჯეტი: 22 800 ევრო (გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის გამოყოფილი ბიუჯეტი)) ხანგრძლივობა: 2020- 2021წწ.). 2020 წლის ოქტომბერში და 2021 წლის ივნის-ივლისის პერიოდში შავი ზღვის საქართველოს სანაპიროს გონიო-ანაკლიის აკვატორიაში განხორციელდა 5-5 დღიანი ექსპედიციები ინვაზიური მოლუსკის - რაპანის შესწავლის მიზნით, საკვლევ აკვატორიაში წინასწარ შერჩეულ 25 სადგურზე განხორციელდა შავი ზღვის რაპანის (*Rapana venosa*) მოპოვება სპეციალიზირებული ბიმ-ტრალის გამოყენებით; აღრიცხული იქნა თანჭერილში მოხვედრილი თევზის ყველა სახეობა, კიბოსნაირები და ორსადგულიანი მოლუსკები, ზღვის მყარი ნარჩენები; განისაზღვრა მოპოვებული რაპანის წონითი და ზომითი მაჩვენებლები, ასაკი და სქესი; აღნიშნული მონაცემები შეტანილია MEDITS-ის სპეციალურ ოქმებში; შუალედური და საბოლოო ტექნიკური ანგარიშები წარდგენილია BS4F პროექტის კოორდინატორებთან.
- „ქაფშიას (*Engraulis encrasicolus ponticus*) ჰიდრო აკუსტიკური კვლევა შავი ზღვის საქართველოს ტერიტორიულ წყლებში“ (პროექტის MTF /INT/943/MUL – Baby 30 „ხმელთაშუა და შავ ზღვებში მეთევზეობის მდგრადობისა და აკვაკულტურის მდგრადი განვითარების დანერგვისთვის საშუალოვადიანი სტრატეგიის შერჩეული აქტივობები“-ის ფარგლებში) - პროექტი დააფინანსა, გაერო-ს სურსათისა და სოფლის მეურნეობის ორგანიზაციამ (FAO); განახორციელა: ხმელთაშუა ზღვის თევზჭერის გენერალური კომისია (GFCM); აღმასრულებელი - სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტო (საერთო ბიუჯეტი: 6 680 ევრო (გარემოს ეროვნული სააგენტოსთვის გამოყოფილი ბიუჯეტი)) ხანგრძლივობა: 2020- 2021წწ.); განხორციელდა შავი ზღვის ქაფშიას გამოსაზამთრებელი შეჯგუფებების გადაღება სპეციალიზებული სამეცნიერო-კვლევითი ექოსაუნდერით და განისაზღვრა ძირითადი სარეწაო ობიექტის მარაგის რაოდენობა. ამავდროულად მიმდინარეობდა ქაფშიას პოპულაციის სტრუქტურის შესწავლა, ასაკობრივი და ზომა-წონითი მაჩვენებლების შეფასებით. თანამედროვე მეთოდო-

ლოგისა და აღჭურვილობის გამოყენებით, გარემოს ეროვნულ სააგენტოს საშუალება მიეცა ძირითადი სა-რენაო ობიექტის მარაგი ევროკავშირის სტანდარტების და ხმელთაშუა ზღვის გენერალური კომისიის (GFCM) მოთხოვნების შესაბამისად განესაზღვრა.

- „ქვეყანაში ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის გაუმჯობესების მიზნით მონაცემთა დამუშავებისა და მოდე-ლირების შესაძლებლობების გაძლიერება - ფაზა II“ - პროექტი დააფინანსა, შვედეთის მთავრობა, გაეროს განვითარების პროგრამის «მმართველობის რეფორმის ფონდმა»; განახორციელა: სსიპ გარემოს ეროვნული სააგენტომ (საერთო ბიუჯეტი: 85 270 აშშ დოლარი; ხანგრძლივობა: აპრილი-ნოემბერი2021წ.); პროექტის გა-ნხორციელების შედეგად: სსიპ გარემოს ეროვნულ სააგენტოში ადაპტირებულია ვალიდაციის პროგრამული უზრუნველყოფა და გამოიყენება ვალიდაციის პროცედურა; სააგენტოში დაინერგა მოდელირების სისტემა, დამუშავდა 2019 წლის ივლისისა და დეკემბრის მონაცემები და გაშვებული იქნა მოდელი; შემუშავდა რამდე-ნიმე სახელმძღვანელო დოკუმენტი და ანგარიში, კერძოდ: „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორი-ნგის მონაცემთა ვალიდაციის პროგრამული უზრუნველყოფა - სისტემის მომხმარებლის სახელმძღვანელო“; „ატმოსფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის მონაცემების ვალიდაციის პროგრამული უზრუნველყო-ფის ექსპლუატაციის სახელმძღვანელო“; „მონაცემთა ვერიფიკაციისა და ანგარიშების სახელმძღვანელო“; „ქვეყანაში მონაცემთა არსებობის შეფასების ანგარიში“; „მოდელირების გამოყენების ტექნიკური სახელმ-ძღვანელო“. ჩატარდა ტრენინგები და გაძლიერდა გარემოს ეროვნული სააგენტოს შესაძლებლობები: ატმო-სფერული ჰაერის ხარისხის მონიტორინგის მონაცემების ვალიდაციისა და ვერიფიკაციის კუთხით; ჰაერის ხარისხის მოდელირებაში; ჰაერის ხარისხის მონაცემების შესახებ ანგარიშგებაში.

2021 წელს გაფორმებული მემორანდუმები:

- 13 აპრილს - გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის კანონის აღსრულების ხელშეწყობის მიზნით, გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსა და გაეროს განვითარების პროგრამას (UNDP) შორის თანა-მშრომლობის მემორანდუმი გაფორმდა;
- 28 სექტემბერს გაფორმდა მემორანდუმი კერძო სექტორისათვის კვლევის დახმარების ფონდი („FASEP“) „წვრილფეხა საქონლის საქართველოში (ცხვარი და თხა)» პროექტის განხორციელების შესახებ;
- 21 სექტემბერს ურთიერთგაგების მემორანდუმი გაფორმდა კავკასიის ბუნების ფონდთან. რომლის ფარგ-ლებშიც, საქართველო კავკასიის ბუნების ფონდისგან, ახლადშექმნილი დაცული ტერიტორიების ფართობის შესაბამისად, 6-10 მლნ აშშ დოლარამდე დახმარებას მიიღებს.

საკანონმდებლო საქმიანობა

გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის დარგის მარეგულირებელი ნორმატიული ბაზის სრულყოფის მიზნით, მომზადდა და მიღებული იქნა:

- საქართველოს 13 კანონი; განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია „გარემოსდაცვითი პასუხისმგებლობის შესახებ“ საქართველოს კანონი;
- საქართველოს მთავრობის 123 დადგენილება;
- საქართველოს მთავრობის 142 განკარგულება;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 43 კანონქვემდებარე ნორმატიული აქტი;
- საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის მინისტრის 364 ინდივიდუალური ადმინისტრაციულ-სამართლებრივი აქტი.

